

Efterværn og den gode overgang til voksenlivet
Undersøgelse af efterværnsområdet i Danmark

Efterværn og den gode overgang til voksenlivet

Undersøgelse af efterværnsområdet i Danmark

Indholdet er udarbejdet af:

Deloitte Consulting
Weidekampsgade 6
2300 København S
www.deloitte.dk

Publikationen er udgivet af:

Socialstyrelsen
Edisonsvej 1
5000 Odense C
Tlf: 72 42 37 00
E-mail: info@socialstyrelsen.dk
www.socialstyrelsen.dk

Udgivet september 2017

Materialet kan frit downloades på www.socialstyrelsen.dk
Der kan frit citeres fra rapporten med angivelse af kilde.

Elektronisk udgave: ISBN 978-87-89152-79-0

Indhold

1	Resume	3
2	Indledning	9
2.1	Undersøgelsens kontekst	9
2.2	Undersøgelsens formål	11
2.3	Læsevejledning	11
2.4	Efterværn i lovgivningen	12
2.5	Perspektiver og tilgange i tildelingen af efterværn	16
2.6	Begrebsafklaring	17
2.7	Datagrundlag og metode	18
3	Målgruppen for efterværn	23
3.1	Læsevejledning	24
3.2	De unge i målgruppen for efterværn	25
3.3	De unges efterværnsforløb	29
3.4	Supplerende og alternative ydelser	33
3.5	De unges karakteristika	38
3.6	Segmenter af unge med og uden efterværn	44
3.7	Det kommunale forløb og tildeling af efterværn	50
3.8	Konklusion	53
4	Kommunernes praksis	58
4.1	Læsevejledning	59
4.2	Rammerne for efterværnsforløbet	60
4.3	Kommunernes brug af efterværnsindsatser	63
4.4	Processen for tildeling af efterværn	68
4.5	De organisatoriske rammer for efterværnsindsatsen	79
4.6	Samarbejde om efterværnssager	81
4.7	Den videre udvikling af efterværnsområdet	85
4.8	Konklusion	88
5	De unges perspektiver	91
5.1	Læsevejledning	92
5.2	Bekymringer, ønsker og behov ved overgangen til voksenlivet	92
5.3	Oplevelse af processen omkring beslutningen om efterværn	98
5.4	Tilfredshed med indsatsen blandt unge efterværnsmodtagere	107
5.5	Parathed til voksenlivet og behovet for fremtidig støtte	111
5.6	Konklusion	114
6	Bilag 1. Litteraturliste	119
7	Bilag 2. Metodisk tilgang	121
7.1	Registerdataanalyser	122
7.2	Interviews og fokusgrupper	129
7.3	Surveys	130
7.4	Sagsgennemgang	134
8	Bilag 3. Arbejdsgangsbeskrivelse	138
9	Bilag 4. Interview- og surveysspørgsmål	139
9.1	Kommunesurvey	139
9.2	Unge-survey	145
9.3	Interviewguides	152

1 Resume

Efterværn er et vigtigt tilbud i overgangen til voksenlivet for unge, der har været anbragt eller har haft en fast kontaktperson. Men der er stor variation i måden, hvorpå efterværn bruges, og der er potentialer for en videreudvikling af området til gavn for de unge selv og for samfundet generelt.

På opdrag af Socialstyrelsen og som del af satspuljen for 2015-2018 har Deloitte gennemført en analyse af efterværn og netværksgrupper. Efterværn er den samlede betegnelse for den støtte, der efter servicelovens bestemmelser kan gives til unge, der har været anbragt eller har haft en fast kontaktperson indtil det fyldte 18. år.

Det overordnede formål med analysen er at etablere et vidgrundlag, der kan danne udgangspunkt for den fremadrettede udvikling af området. Analysen kortlægger og beskriver således unge i målgruppen for efterværn¹ og kommunernes praksis på området, ligesom analysen inddrager de unges syn på og holdning til den støtte, de har modtaget i overgangen til en selvstændig voksentilværelse.

Et omfattende datamateriale giver unik viden om målgruppen

Analysen baserer sig på et omfattende datamateriale, der består af både kvantitative og kvalitative datakilder. Således er der for det første anvendt registerdataoplysninger fra Danmarks Statistiks grundregistre og Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering. Registerdataoplysningerne bidrager med objektiv viden om målgruppen for efterværn på en lang række socio-økonomiske og demografiske karakteristika, ligesom registrene giver indsigt i de ydelser og foranstaltninger, som målgruppen har modtaget. Registerdataanalyserne er foretaget for hele populationen af unge i målgruppen for efterværn i perioden 2011-2014, svarende til 27.213 personer.

For det andet er der foretaget dybtgående casebesøg i ni kommuner. Casebesøgene er bygget op omkring en række interview med relevante medarbejdere og ledere i de respektive kommuner fra blandt andet børne- og unge-, social- og beskæftigelsesforvaltningerne, jobcentret, UU-vejledningen og et eventuelt ungeteam. Forud for besøgene er relevante dokumenter om kommunernes strategier, organisering og arbejdsgange på området analyseret.

¹ Målgruppen for efterværn er afgrænset til unge, der i en alder af 17½ år var anbragt eller havde en kontaktperson. Se afsnit 2.6 for den nærmere afgrænsning af målgruppen.

For det tredje er der foretaget en gennemgang af sagsdokumenterne for de unge i målgruppen for efterværn i de ni casekommuner. I alt 245 sager er blevet systematisk gennemgået og analyseret.

For det fjerde er der gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt de relevante chefer i alle landets kommuner, typisk lederen af social- eller børne- og ungeforvaltningen. Undersøgelserne har belyst efterværnsområdets styring og organisering i kommunerne og samarbejdet på tværs. I alt 70 af landets 98 kommuner har besvaret spørgeskemaet, svarende til en svarprocent på 73.

Sidst, men ikke mindst er der gennemført en spørgeskemaundersøgelse blandt 1.200 tilfældigt udvalgte unge, der har været i målgruppen for efterværn i perioden 2011-2014, heraf 600, der har modtaget efterværn, og 600, der ikke har. Denne undersøgelse har bidraget med indsigt i efterværnsområdet fra de unges perspektiv, herunder de unges syn på den støtte, de har modtaget, samarbejdet med kommunen og forventningerne til fremtiden. I alt 497 unge har besvaret spørgeskemaet, hvilket svarer til en svarprocent på 41.

Nedenfor præsenteres analysens hovedkonklusioner på baggrund heraf.

60 procent af de unge i målgruppen modtager efterværn

Med indførelsen af *efterværnsparagraffen* i serviceloven i 2001 fik kommunerne bedre mulighed for at give støtte til unge, der indtil det fyldte 18. år havde en fast kontaktperson, og unge, der umiddelbart inden det fyldte 18. år var anbragt udenfor hjemmet med eller uden samtykke. Samtidig blev det muligt for kommunerne at yde støtten helt frem til det 23. år. I perioden 2011-2014 var der i alt 27.213 unge i målgruppen for efterværn, og heraf modtog cirka 60 procent mindst én efterværnsforanstaltning. Andelen af efterværnsmodtagere blandt unge, der har været anbragt, og unge, der har haft en fast kontaktperson, er stort set den samme.

På tværs af alle efterværnsmodtagere er en fast kontaktperson den hyppigste foranstaltning, og cirka 63 procent af efterværnsmodtagerne har modtaget dette tilbud. For unge, der har været anbragt, er fortsat anbringelse den hyppigste efterværnsforanstaltning. Således fortsætter tre fjerdedele af efterværnsmodtagerne, der tidligere har været anbragt, denne foranstaltning. Lovgivningens mulighed for "udslusningsordninger" og "anden støtte" anvendes kun i meget begrænset omfang og sidstnævnte især til psykologhjælp. Generelt er der meget stor variation i varigheden af efterværnstilbuddene, der anvendes som både kortvarig støtte af 1-3 måneders varighed og langvarig støtte i op til 3 år.

Få takker nej til efterværn, og en del unge får støtte fra voksenparagrafferne

Blandt de resterende 40 procent unge, der ikke modtager efterværn, er årsagerne forskellige. En del har et støttebehov, der rækker udover, hvad der kan imødekommes med efterværn, og overgår derfor til en støtteforanstaltning på voksenområdet. Analysens forsigtige estimat er, at dette gælder cirka halvdelen af de unge i denne gruppe. Derudover kan unge med betydelig og varig nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne blive tildelt efterværn efter servicelovens § 76a. Disse unge indgår ikke i målgruppen i nærværende analyse. Endelig kan en række andre omstændigheder medføre, at unge i målgruppen ikke modtager efterværn, fx en ungdomssanktion.

Langt størstedelen af de unge, der hverken modtager efterværn eller støtte efter voksenbestemmelserne, modtager indkomsterstøttende ydelser, fx

kontanthjælp og SU, samt beskæftigelses- og uddannelsesrettede tilbud. Generelt vil denne gruppe primært udgøres af unge, der ikke vurderes at opfylde kriterierne for efterværn eller anden støtte under sociallovgivningen. Der kan dog også være tale om unge, der takker nej til efterværn. Det estimeres imidlertid, at det kun er mellem otte og 14 procent af de unge, som ikke modtager efterværn, der afslår et efterværnstilbud.

Unge med og uden efterværn ligner hinanden

At dømme ud fra en lang række observerbare karakteristika, herunder køn, alder, etnicitet, uddannelse samt kontakt med rets- og sundhedsvæsen ligner unge i målgruppen, der modtager henholdsvis ikke modtager efterværn, generelt hinanden. I forhold til befolkningen generelt skiller målgruppen for efterværn sig ud ved at have flere sociale og psykiske problemer, ligesom de er udfordret i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet.

Kommunernes praksis på området, herunder lokale tildelingskriterier for og sagsbehandling af efterværn, synes afgørende for, om unge modtager efterværn. I den forbindelse kan der også identificeres signifikante sammenhænge mellem de unges foranstaltningshistorik i det kommunale system og sandsynligheden for at modtage efterværn. Således viser analysen, at sandsynligheden for at modtage efterværn stiger, jo ældre den unge er, når vedkommende modtager den første foranstaltning. Sandsynligheden øges også med antallet af foranstaltninger. Omvendt falder sandsynligheden for efterværn, hvis den unge har skiftet bopælskommune mange gange, hvilket kan ses som udtryk for en øget risiko for, at den unge "falder mellem to stole".

Variation i kommunernes brug af efterværn

Analysen viser, at der er forskelle i kommunernes brug af efterværn. I de kommuner, der anvender efterværn mindst, modtager under halvdelen af målgruppen efterværn. Omvendt modtager mindst to tredjedele af de unge i målgruppen efterværn i de kommuner, der anvender efterværn mest. Forklaringen på denne spredning skal sandsynligvis findes i forskellige målgruppeopfattelser og tildelingskriterier for efterværn på tværs af kommuner. Således er der ingen objektive kriterier for tildeling af efterværn, men Ankestyrelsen har fastslået, at beslutningen skal bero på en vurdering af, om der er udsigt til en positiv udvikling for den unge frem mod det 23. år, omend det ikke er et krav, at den unge til den tid skal være selvhjulpne. I vurderingen heraf anlægger kommunerne forskellige perspektiver. Mens nogle kommuner baserer vurderingen på, at de unge skal komme i uddannelse og beskæftigelse og helt fri af det kommunale system (et independence-perspektiv), betoner andre kommuner i højere grad, at de unges overgang til voksenlivet skal ske gradvis med fokus på både uddannelse, beskæftigelse, sociale kompetencer og netværk (et interdependence-perspektiv).

Brug af efterværn synes ikke at have sammenhæng med kommunernes størrelse eller geografiske beliggenhed.

Afgørelse om efterværn falder tæt på det 18. år og med begrænset inddragelse af de unge selv såvel som andre fagområder

Fælles for størstedelen af kommunerne er, at beslutningen om efterværn typisk træffes, når den unge er mellem 17½ og 18 år gammel og i mange tilfælde uden involvering af den unge selv. For mange kommuners vedkommende er beslutningsprocessen karakteriseret ved en begrænset inddragelse af repræsentanter fra eksempelvis UU og jobcenter.

Målene i handleplanen revideres ikke altid ved overgangen til efterværn

Indsatsen for den enkelte unge fastsættes i handleplanen, hvor klare og operationelle mål skal danne udgangspunkt for forventningsafstemning med den unge selv og udføreren, fx en kontaktperson, og muliggøre en systematisk opfølgning på indsatsens resultater. Der er fastsat mål i omkring tre fjerdedele af sagerne, men i mange tilfælde er målene ikke ændret, i forbindelse med at den unge får efterværn. Målene kan således være udarbejdet flere år tidligere. I 29 procent af de sager, hvor der er opstillet mål, er målene operationelle. I de resterende sager kan målene karakteriseres som så generelle, at de ikke er egnede som udgangspunkt for opfølgning på målopfyldelse og progression.

Kommunernes opfølgning på handleplanen og efterværnsindsatsen er rettidig og indenfor lovgivningens rammer. Hvis opfølgningen giver anledning til, at sagen lukkes tidligere end det 23. år, skyldes det i hovedparten af sagerne, at den unge vurderes at være i stand til at klare sig selv.

Få kommuner har en strategi for efterværnsområdet

I størstedelen af landets kommuner forankres efterværnsindsatsen alene i børne- og ungeforvaltningen, mens 17 procent af kommunerne har oprettet en særlig ungeenhed, der varetager indsatsen. Resten enten forankrer indsatsen i en voksenafdeling eller har en samlet socialforvaltning.

Kun i knap en femtedel af kommunerne er indsatsen bundet op på en egentlig strategi for efterværnsområdet. Flere kommuner ser dog efterværn som en del af en generel ungestrategi for de 15-30-årige i kommunen, ligesom flere kommuner har udarbejdet kvalitetsstandarder og/eller serviceniveauer for efterværn (43 procent) og arbejdsgangsbeskrivelser for tildeling af efterværn (67 procent).

Samarbejdet mellem forvaltninger er grundlæggende godt, men ...

Generelt oplever kommunerne samarbejdet om efterværnssager på tværs af forvaltninger som godt. Der er dog udfordringer i forhold til rettidig overdragelse af sager mellem børne- og voksenområdet, blandt andet som følge af en række faglige og organisatoriske barrierer. Således peger medarbejderne i kommunerne på, at manglende viden om og karakteren af tilbud på voksenområdet besværliggør beslutningsprocessen, da børne- og ungeforvaltningen kan være i tvivl, om voksentilbuddene er vidtrækkende nok til at opfylde de unges behov. Derudover kan den naturlige usikkerhed forbundet med vurderingskriteriet om den unges udviklingspotentiale efter det 23. år bruges af både børne- og voksenområdet som argumentation for, at en ung skal eller ikke skal tilbydes efterværn. Fysisk adskillelse af forvaltninger og forskellige it-systemer hindrer desuden samarbejdet på tværs af henholdsvis børne- og unge-, social- og beskæftigelsesområdet.

Det tværkommunale samarbejde kan forbedres

Samarbejdet omkring overdragelse af efterværnssager mellem kommuner kan styrkes væsentligt. Således indikerer resultaterne, både at en hel del efterværnssager overdrages for sent, og at en del sager overdrages, uden at drøftelserne mellem kommunerne om målet og meningen med indsatsen er fyldestgørende. Derudover kan den mellemkommunale refusion være kilde til samarbejdsudfordringer. I den forbindelse fremhæves handlekommunernes manglende incitament til at følge op på de unges mål og handleplan og rapportere dette til betalingskommunerne, der yder refusion. Desuden fremhæves handlekommunernes manglende incitament til at

sikre de mest omkostningseffektive tilbud, herunder også at efterværnsforløbene afsluttes rettidigt og ikke trækkes i langdrag.

Konkrete kommunale bud på den videre udvikling af området

Udover barrierer for samarbejdet internt såvel som på tværs af kommunerne kan der også peges på en række barrierer af mere praktisk karakter. Således opfattes manglen på billige boliger og de unges manglende muligheder for at modtage SU samtidig med efterværn som store udfordringer. I forhold til at udvikle nye indsatser udtrykker kommunerne, at de gerne vil arbejde mere med gruppeforløb for unge i efterværn, hybeltilbud, fleksible udslningsordninger og familiebehandling.

Tidlige afgørelser med inddragelse af den unge har stor betydning

En tredjedel af de unge er bekymrede for, hvad der skal ske, når de bliver 18 år. I den forbindelse kan den vished om fremtiden, som en tidlig og inddragende dialog om efterværn giver, bidrage til at skabe ro og tryghed. En tidlig dialog, hvor den unge informeres grundigt om muligheder og forventninger, kan således både medvirke til at reducere unødvendige bekymringer og sikre, at den unge bliver inddraget i tilrettelæggelsen af efterværnet og senere i handleplansarbejdet.

I dette perspektiv er det tankevækkende, at cirka en tredjedel af de unge ikke erindrer at have talt med deres sagsbehandler om, hvad der skulle ske ved overgangen til voksenlivet, ligesom endnu flere føler, at de savnede information i den forbindelse. Kun en tredjedel af de unge har desuden været involveret i planlægningen af, hvad der skulle ske, når de blev 18 år.

De unge har særligt behov for at få hjælp til økonomien

I overgangen til voksenlivet oplever de unge særligt et behov for støtte til at håndtere økonomi, komme i gang med eller fortsætte deres uddannelse eller arbejde og støtte til at klare personlige udfordringer. Samtidig påpeges et behov for støtte til at klare praktiske ting i hverdagen og til at finde en bolig. Derudover oplever kommunerne, at de unge i stigende grad har behov for kognitive samtaler, psykologsamtaler og kontakt til psykiatrien.

Tilfredshed med efterværnet blandt de unge

De unge er grundlæggende tilfredse med deres efterværnstilbud og mener, at efterværnet har hjulpet dem i overgangen til voksenlivet, særligt ved at sikre hjælp til de praktiske ting i hverdagen. Mange unge påpeger dog samtidig, at den indsats, de har modtaget, kunne have været forberedt og organiseret bedre.

De unge er også grundlæggende tilfredse med samarbejdet med sagsbehandleren. Denne tilfredshed er dog mindre udtalt blandt unge, der har oplevet mange sagsbehandlerskift. I den forbindelse påpeges det, at det kan være udfordrende, at sagsbehandlerne har forskellige tilgange til arbejdet med den unge, og analysen afdækker således et behov for at sikre en mere ensartet sagsbehandlingspraksis, hvor der er fokus på inddragelse af den unge og på at skabe en god, stabil og tillidsfuld relation.

2 Indledning

Efterværn giver kommunerne mulighed for at tilbyde støtte til unge, der har været anbragt eller har haft en støttekontaktperson, med henblik på at understøtte en god overgang til en selvstændig voksentilværelse. Formålet med denne undersøgelse er at opbygge viden om unge i målgruppen for efterværn og kommunernes praksis på efterværnsområdet for at bidrage til den videre udvikling af efterværnsområdet.

Dansk og international forskning viser, at både tidligere anbragte unge og unge, der har haft en fast kontaktperson, i højere grad end deres jævnaldrende oplever vanskeligheder i forbindelse med overgangen til voksenlivet. Mens nogle klarer sig godt efter anbringelsens eller kontaktpersonens ophør, oplever mange udfordringer i forhold til uddannelse, arbejde, økonomi og boligforhold. Denne gruppe unge er desuden karakteriseret ved i højere grad at have psykiske udfordringer og risikoadfærd i form af udøvelse af kriminalitet end befolkningen af unge i Danmark generelt.²

Disse udfordringer er tæt forbundet og betyder samlet set, at denne gruppe unge er sårbare, når de træder ind i voksenlivet.³ Samtidig skal de ofte stå på egne ben langt tidligere end deres jævnaldrende. Unge, der er anbragt udenfor hjemmet eller har en fast kontaktperson, er ligesom alle andre unge juridisk set voksne, når de fylder 18 år. For en del af dem betyder det, at deres anbringelse ophører, og at de derfor skal flytte fra deres opholdssted eller plejefamilie. For andre betyder det, at deres forløb med en fast kontaktperson ophører. Disse unge har ikke nødvendigvis det samme ressourcestærke netværk som andre unge og dermed ikke nødvendigvis nogen, der kan hjælpe dem med at strukturere hverdagen som udeboende, vælge en uddannelse og alle de øvrige ting, der kan være udfordrende for et ungt menneske.

2.1 Undersøgelsens kontekst

For at støtte sårbare unge i overgangen til en selvstændig voksentilværelse indførtes efterværnsparagraffen i serviceloven i 2001. Paragraffen giver kommunerne mulighed for at give støtte til unge, der indtil det fyldte 18. år har haft en fast kontaktperson, samt unge, der har været anbragt udenfor hjemmet med eller uden samtykke umiddelbart inden det fyldte 18. år.⁴

² Bakketeig & Backe-Hansen, *Forskningskunnskap om ettervern*, 2008; Mølholt mf., *Efterværn for tidligere anbragte unge – en videns- og erfaringsopsamling*, 2012; Böcker Jakobsen, Hammen & Steen, *Efterværn – støtte til tidligere anbragte unge*, 2010.

³ Skårhøj mfl., *Anbragte unges overgang til voksenlivet. Evaluering af efterværnsinitiativer under Efterværnspakken*, 2016(a).

⁴ Servicelovens § 76 (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

Både dansk og international forskning peger på, at efterværnsindsatser har en central betydning for tidligere anbragtes unges mulighed for at få et godt voksenliv. Dette ses blandt andet i et norsk studie fra 2008, hvor det fremføres, at sårbare unge, der har modtaget efterværn, har 47 procent større chance for at få et vellykket voksenliv i forhold til unge, der ikke har modtaget efterværn.⁵ Samtidig har nyere dansk forskning fastslået, at de unge, der siden 2001 har haft mulighed for at modtage efterværn til udgangen af det 22. år, har en væsentlig højere indkomst i slutningen af tyverne sammenlignet med tidligere årgange, der ikke har haft muligheden.⁶ Der kan dog endnu ikke dokumenteres en kausal effekt af efterværn, så forskellen kan eksempelvis også skyldes, at unge, der modtager efterværn, har flere ressourcer end unge, der ikke gør. Dog underbygger forskningen, at en brede spektrum og udbygget efterværnsindsats har en positiv betydning for de unge.⁷

Der har derfor været politisk fokus på at styrke efterværnsindsatsen de seneste år. Med satspuljen for 2011-2014 blev der vedtaget en række initiativer i den såkaldte *Efterværnspakke* med henblik på at udvikle og afprøve forskellige metoder til at sikre tidligere anbragte unge den bedst mulige overgang til voksenlivet. Som en del af efterværnspakken er udvalgte initiativer blevet beskrevet og evalueret⁸, men der har hidtil manglet et samlet overblik over, hvor stor en andel af de unge, der i lovgivningsmæssig forstand tilhører målgruppen for efterværn, og som i praksis modtager efterværnsforanstaltninger. Derudover mangler der et samlet videngrundlag om, hvad der karakteriserer den gruppe unge, der modtager efterværn, og den gruppe, der ikke gør.

Der har desuden ikke hidtil eksisteret et samlet videngrundlag om, hvordan kommunerne forvalter efterværnsområdet. Det perspektiv, som kommuner og sagsbehandlere lægger til grund for vurderingen af, om en ung skal tildeles efterværn, kan dog forventes at have betydning for, hvilke unge der betragtes som værende i målgruppen for efterværn, og hvilke former for foranstaltninger de unge i praksis tilbydes.

Alt i alt mangler der således et samlet nationalt videngrundlag om den konkrete anvendelse af efterværnsforanstaltninger, hvad der karakteriserer de unge, der modtager efterværn, og hvordan kommunerne forvalter efterværnsparagraffen. Derfor er der i satspuljen for 2015-2018 afsat midler til initiativet *Efterværn og støtte til nuværende og tidligere anbragte børn og unge samt undersøgelse af efterværn*. Midlerne er blandt andet udmøntet i en pulje til efterværn og netværksgrupper for nuværende og tidligere anbragte børn og unge samt afsat til en dybdegående undersøgelse af efterværnsområdet og en erfaringsopsamling på baggrund af den udmøntede pulje til efterværn og netværksgrupper. Deloitte Consulting har varetaget begge analyseopgaver i anden halvdel af 2016 og første halvdel af 2017.

⁵ Clausen og Kristofersen, *Barnevern 1990-2011: En longitudinell studie av registerdata*, 2008.

⁶ Hald Andersen, *The effect of aftercare on human capital acquisition and antisocial behavior among foster care alumni*, 2016.

⁷ Mølholt m.fl., *Efterværn for tidligere anbragte unge – en videns- og erfaringsopsamling*, 2012.

⁸ Skårhøj mfl., *Anbragte unges overgang til voksenlivet. Evaluering af efterværnsinitiativer under Efterværnspakken*, 2016 (a&b).

2.2 Undersøgelsens formål

Denne rapport præsenterer resultaterne af den dybdegående undersøgelse af efterværnsområdet, som er iværksat under satspuljen for 2015-2018. Undersøgelsens opdrag er – sammen med en erfaringsopsamling fra projekter under puljen til efterværn og netværksgrupper⁹ – at bidrage med et mere solidt videngrundlag på efterværnsområdet. Det samlede videngrundlag skal bidrage til at kvalificere beslutninger om indhold, organisering, udbredelse og til at kvalificere både eksisterende og kommende initiativer på efterværnsområdet.

I undersøgelsens opdrag ønskes der en grundig undersøgelse af kommunernes praksis omkring brug af efterværn efter servicelovens § 76. Undersøgelsen skal afdække fire centrale spørgsmål:

1. Hvor mange og hvilke unge henholdsvis modtager efterværn, tilbydes efterværn, men takker nej, og tilbydes ikke efterværn?
2. Hvilke efterværnsydelser modtager de unge, og hvad er varigheden heraf?
3. Hvordan er sammenhængen med lignende ydelser via andre ressortområder, der kan fungere som supplement eller alternativ til efterværn?
4. Hvilke typer støtte og efterværn efterspørger de unge selv?

Undersøgelsen henvender sig både til beslutningstagere på nationalt og kommunalt niveau og til kommunale praktikere, der beskæftiger sig med unge i målgruppen for efterværn. Derudover er undersøgelsen i sig selv et bidrag til den danske forskning på efterværnsområdet.

2.3 Læsevejledning

Undersøgelsen er bygget op omkring tre kapitler, der hver især bidrager til at besvare opdragets fire centrale spørgsmål:

1. Undersøgelse af målgruppen for efterværn

Kapitel 3 giver viden om fem centrale forhold ved målgruppen for efterværn:

1. Hvor mange unge, der modtager efterværn.
2. Hvor mange af de unge, som ikke modtager efterværn, der takker nej til efterværn, og hvor mange der ikke tilbydes efterværn.
3. Hvilke former for efterværnsydelser de unge modtager og varigheden heraf.
4. Hvilke ydelser der gives som supplement og/eller alternativer til efterværn.
5. Hvad der karakteriserer de unge med og uden efterværn.

Igennem besvarelsen af disse spørgsmål skaber undersøgelsen viden om målgruppen for efterværn, herunder særligt, hvor mange unge der modtager efterværn, og hvor mange unge der enten takker nej til tilbud om efterværn, eller som slet ikke tilbydes efterværn. Denne viden er helt central i vurderingen af, om efterværn gives til den relevante målgruppe.

2. Undersøgelse af kommunernes praksis

Kapitel 4 giver viden om fire centrale kommunale forhold:

⁹ Socialstyrelsen/Deloitte, *Efterværn og den gode overgang til voksenlivet*. Erfaringsopsamling på baggrund af pulje til efterværn og netværksgrupper, 2017.

1. Processen for tildeling af efterværn, herunder det konkrete forløb og tidsperspektivet heri.
2. Kommunernes organisering omkring tildelingen af efterværn.
3. Indholdet i efterværnsindsatsen.
4. Samarbejdet omkring efterværn indenfor og imellem kommuner.

Herigennem skaber undersøgelsen viden om kommunernes praksis omkring efterværn, som er central for det videre arbejde med at kvalificere beslutninger om indhold, organisering og udbredelse af eksisterende og kommende initiativer på efterværnsområdet.

3. Undersøgelse af de unges perspektiv

Kapitel 5 giver viden om tre vigtige aspekter af de unges perspektiv:

1. De unges ønsker til og erfaring med efterværn, herunder ønsker til konkret indhold, varighed og fleksibilitet.
2. De unges oplevelse af at kunne stå på egne ben før og efter det fyldte 18. år.
3. Perspektiver fra unge, der modtager efterværn, ikke tilbydes efterværn og takker nej til efterværn.

Herigennem inddrager undersøgelsen de unge selv – både de unge, der modtager efterværn, de unge, der takker nej til efterværn, og de unge, der ikke tilbydes efterværn. Kapitlet giver viden om, hvilke typer støtte de unge efterspørger, deres erfaringer med efterværn, herunder processen og organiseringen omkring efterværn samt sammenhængen mellem efterværn og den støtte, de unge kan få andre steder. Denne viden er central for det fremadrettede arbejde med at udbrede og kvalificere eksisterende og kommende initiativer på efterværnsområdet og sikre, at efterværnsindsatsen bedst muligt bidrager til en god overgang til en selvstændig tilværelse med uddannelse og beskæftigelse for de unge.

Som udgangspunkt for læsningen gives i det følgende en introduktion til lovgivningen på efterværnsområdet, forskellige perspektiver på efterværn, datagrundlag samt centrale begreber.

2.4 Efterværn i lovgivningen

Efterværn gives efter servicelovens § 76 og knytter sig til principperne i servicelovens § 46 om, at formålet med at yde støtte til børn og unge med særlige behov er, at disse børn og unge kan opnå de samme muligheder for personlig udvikling, sundhed og et selvstændigt voksenliv som deres jævnaldrende.¹⁰

Med Barnets Reform i 2011 blev servicelovens § 46 præciseret med fem konkrete mål¹¹:

1. Sikre kontinuitet i opvæksten og et trygt omsorgsmiljø, der tilbyder nære og stabile relationer til voksne, blandt andet ved at understøtte barnets eller den unges familiemæssige relationer og øvrige netværk.
2. Sikre barnets eller den unges muligheder for personlig udvikling og opbygning af kompetencer til at indgå i sociale relationer og netværk.
3. Understøtte barnets eller den unges skolegang og mulighed for at gennemføre en uddannelse.
4. Fremme barnets eller den unges sundhed og trivsel.

¹⁰ Servicelovens § 46 (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

¹¹ Servicelovens § 46, stk. 2, og stk. 1-5 (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

5. Forberede barnet eller den unge til et selvstændigt voksenliv.

De fem mål skal sikre, at indsatsen gives tidligt og helhedsorienteret og med et klart formål. Målene skal tilsammen danne en fælles ramme for indsatsen, herunder også efterværnsindsatsen. I lyset heraf gennemgik efterværnsparagraffen i 2011 en række præciseringer, og der blev åbnet op for nye former for efterværn.

I dag giver efterværnsparagraffen således kommunerne mulighed for at etablere fire typer efterværnsforanstaltninger: fast kontaktperson, fortsat anbringelse, udslusningsordning og *anden støtte*.

Støtten skal bidrage til en god overgang til en selvstændig tilværelse og herunder have fokus på at understøtte den unges uddannelse og beskæftigelse samt øvrige relevante forhold, for eksempel anskaffelse af selvstændig bolig,¹² jf. tabel 1.

Fast kontaktperson *kan* tilbydes unge, som indtil det fyldte 18. år har haft en kontaktperson, og unge, som er eller var anbragt udenfor hjemmet på et anbringelsessted umiddelbart inden det fyldte 18. år.¹³

Hvis den unge er eller har været anbragt udenfor hjemmet uden samtykke fra forældremyndighedsindehaveren og den unge selv (herefter benævnt 'anbragt uden samtykke'), *skal* den unge tilbydes støtte i form af en kontaktperson, frem til den unge fylder 23 år, hvis der ikke tilbydes støtte i form af fortsat anbringelse.¹⁴

Ligeledes *skal* der tilbydes efterværn i form af en kontaktperson, frem til den unge fylder 19 år, til unge, der umiddelbart inden det fyldte 18. år har været anbragt på eget værelse, kollegie eller kollegielignende opholdssteder, hvis ikke der tilbydes støtte i form af fortsat anbringelse.¹⁵ Den faste kontaktperson kan over en længere periode være med til at give den unge råd, vejledning og tryghed, ligesom kontaktpersonen kan være med til at sikre eller fastholde den unge i et godt forløb.¹⁶

Fortsat anbringelse, udslusningsordning og *anden støtte kan* tilbydes unge, som er eller var anbragt udenfor hjemmet i et anbringelsessted umiddelbart inden det fyldte 18. år.

I en fortsat anbringelse opretholdes et døgnophold på et anbringelsessted, for eksempel i plejefamilie, på døgninstitution eller i eget værelse. Udslusningsordning er et tilbud rettet mod den gruppe unge, der har været anbragt udenfor hjemmet, der har behov for ophold af kortere varighed på det tidligere anbringelsessted. Der kan eksempelvis være tale om tilbud til unge, der har behov for en naturlig familiemæssig hjemmebase, hvor de kan være i forbindelse med ferie, weekendture m.m. De unge får hermed mulighed for at læne sig op ad anbringelsesstedet, hvor andre unge tilsvarende har mulighed for at have denne relation til deres forældre.¹⁷

¹² Servicelovens § 76 (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

¹³ Servicelovens § 76, stk. 2 (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

¹⁴ Servicelovens § 76, stk. 5 (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

¹⁵ Servicelovens § 76, stk. 6 (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

¹⁶ VEJ nr. 9007 af 07/01/2014, punkt 493.

¹⁷ VEJ nr. 9007 af 07/01/2014, punkt 493.

Tabel 1. Servicelovens § 76: tilbud til unge fra 18 til 22 år

Kommunalbestyrelsen skal tilbyde hjælp efter stk. 2-5 til unge i alderen fra 18 til 22 år, når det må anses for at være af væsentlig betydning af hensyn til den unges behov for støtte, og hvis den unge er indforstået hermed. Hjælpen skal bidrage til en god overgang til en selvstændig tilværelse og herunder have fokus på at understøtte den unges uddannelse og beskæftigelse samt øvrige relevante forhold, f.eks. anskaffelse af selvstændig bolig.

Stk. 2. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om, at en udpeget fast kontaktperson, jf. § 52, stk. 3, nr. 6, kan opretholdes efter det fyldte 18. år.

Stk. 3. For unge, der er eller var anbragt uden for hjemmet i et anbringelsessted efter reglerne i kapitel 11 umiddelbart inden det fyldte 18. år, kan kommunalbestyrelsen træffe afgørelse om,

- 1) at døgnophold, jf. § 55, på et anbringelsessted, jf. § 66, opretholdes,
 - 2) at udpege en fast kontaktperson for den unge, jf. § 52, stk. 3, nr. 6,
 - 3) at etablere en udslusningsordning, jf. § 55, i det hidtidige anbringelsessted
 - 4) at tildele andre former for støtte, der har til formål at bidrage til en god overgang til en selvstændig tilværelse for den unge.
-

Stk. 4. Kommunalbestyrelsen kan træffe afgørelse om, at støtte efter stk. 2 og 3 kan tildeles eller genetableres indtil det fyldte 23. år, hvis

- 1) den unge fortryder tidligere at have afvist støtte og behovet fortsat er til stede,
 - 2) den unges situation ændrer sig, så der senere opstår et behov for støtte,
 - 3) støtte er ophørt, jf. stk. 7, og behovet derfor opstår igen.
-

Stk. 5. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde unge, der umiddelbart inden det fyldte 18. år er eller var anbragt uden samtykke fra forældremyndighedsindehaveren, og den unge, der er fyldt 15 år, jf. § 58, støtte i form af en kontaktperson frem til det fyldte 23. år. Støtten tilbydes unge, der ikke tilbydes støtte i form af opretholdelse af døgnophold efter stk. 3, nr. 1.

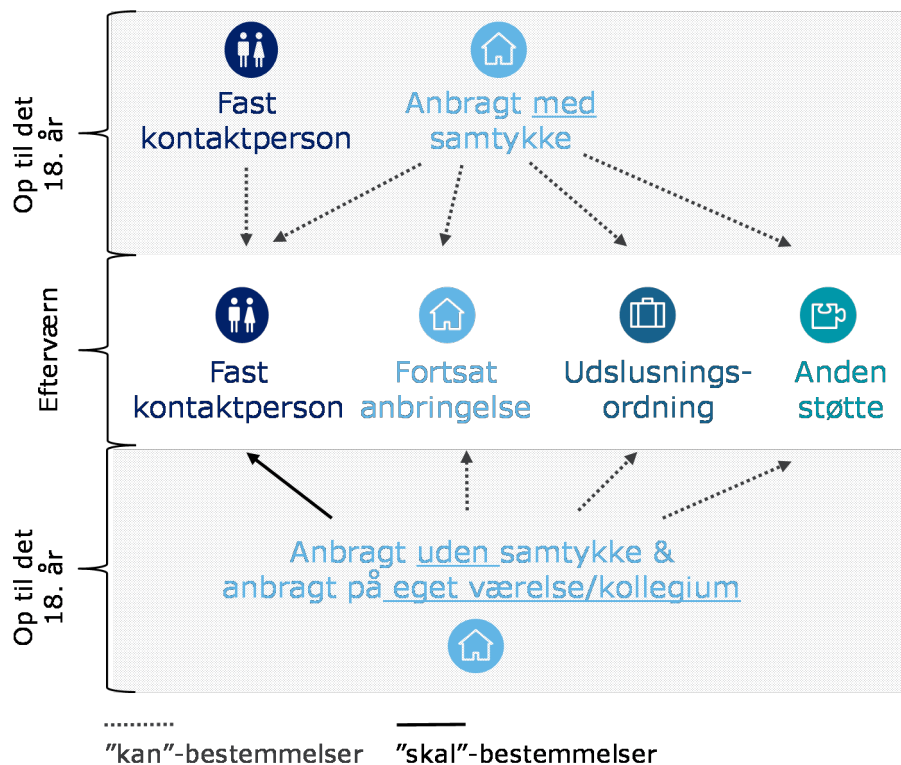
Stk. 6. Kommunalbestyrelsen skal tilbyde unge, der umiddelbart inden det fyldte 18. år er eller var anbragt uden for hjemmet, jf. § 52, stk. 3, nr. 7, på eget værelse, kollegium eller kollegielignende opholdssteder, jf. § 66, stk. 1, nr. 4, støtte i form af en kontaktperson frem til det fyldte 19. år. Støtten tilbydes unge, der ikke tilbydes støtte i form af opretholdelse af døgnophold efter stk. 3, nr. 1.

Stk. 7. Tilbud efter stk. 2-6 skal ophøre, når de ikke længere opfylder deres formål under hensyn til den unges behov for støtte, eller når den unge fylder 23 år.

Stk. 8. Kommunalbestyrelsen skal, i det omfang det er muligt, sørge for, at unge, som har været anbragt uden for hjemmet efter reglerne i kapitel 11, umiddelbart inden det fyldte 18. år får mulighed for at vende tilbage til det tidligere anbringelsessted kortvarigt, uanset om der iværksættes foranstaltninger efter stk. 3 eller § 76 a, stk. 2.

Kilde: Servicelovens § 76.

Figur 1. De fire typer efterværnsforanstaltninger

Kilde: Servicelovens § 76.

Anden støtte kan være forskellige andre former for støtte, der har til formål at bidrage til en god overgang til en selvstændig tilværelse for den unge. Det kan eksempelvis være økonomiske tilskud, psykologsamtaler til unge, støtte via netværks- eller samtalegrupper, mødesteder for tidligere anbragte mv. *Anden støtte* er tiltænkt situationer, hvor den unge har et behov, som de øvrige støttemuligheder i efterværnsparagraffen ikke i tilstrækkeligt omfang modsvarer.¹⁸

Udover de fire former for efterværn, som fremgår af figur 1, skal kommunen, i det omfang det er muligt, sørge for, at unge, som har været anbragt udenfor hjemmet umiddelbart inden det fyldte 18. år, får mulighed for at vende tilbage til det tidligere anbringelsessted kortvarigt, uanset om der iværksættes andre efterværnsforanstaltninger.¹⁹

Tilbud om efterværn kan ifølge serviceloven tildeles, helt frem til den unge fylder 23 år, hvis det vurderes, at den unge har behov for det, og hvis den unge er indforstået med det. Tilbuddet kan også genetableres, hvis den unge har fortrudt sit valg om ikke at tage imod tilbuddet. Det gælder også, selvom den unge tidligere har modtaget efterværn.²⁰ Tilbud om efterværn kan ikke tidsbegrænses i udgangspunktet, men skal ophøre, når det ikke længere udfylder sit formål i forhold til den unges behov for støtte, eller når den unge fylder 23 år.²¹

¹⁸ VEJ nr. 9007 af 07/01/2014, punkt 493.

¹⁹ Servicelovens § 76, stk. 8 (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

²⁰ Servicelovens § 76, stk. 4 (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

²¹ Servicelovens § 76, stk. 7 (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

Som det fremgår af vejledningen til serviceloven, er hensigten med efterværn *ikke* at fastholde unge over 18 år i tilbud til børn og unge, men derimod at give de unge, der har behov for særlig støtte, mulighed for en mere glidende overgang til voksenlivet. Det er således ikke alle unge, der har været anbragt udenfor hjemmet eller haft en fast kontaktperson umiddelbart op til det fyldte 18. år, der har behov for efterværn. Nogle unge vil uden væsentligt større problemer end deres jævnaldrende kunne træde ud i voksenlivet uden særlige vilkår. Det væsentligste kriterium ved vurderingen af, om der skal iværksættes efterværn efter servicelovens § 76, er, om efterværnet vil kunne bidrage til, at den unge får en bedre overgang til voksenlivet. Efterværnet kan eksempelvis bidrage til en bedre indføring på arbejdsmarkedet, give støtte til gennemførelsen af en uddannelse eller give en mere glidende overgang til egen bolig.²²

2.5 Perspektiver og tilgange i tildelingen af efterværn

I litteraturen findes der en række forskellige perspektiver på, hvordan kommunerne og de enkelte sagsbehandlere griber beslutningen om tildeling af efterværn an²³. Mølholt m.fl. fremhæver i en viden- og erfaringsopsamling²⁴, at kommunerne kan have forskellige perspektiver på, hvad efterværn skal fokusere på. Eksempelvis nævnes det såkaldte *independenceperspektiv*, hvor sagsbehandleren fokuserer på, at den unge skal have efterværn, hvis der er udsigt til, at vedkommende kan komme til at klare sig selv og ikke have kontakt til det sociale system efter efterværnets ophør. I dette perspektiv lægges der vægt på, om den unge ved hjælp af efterværn kan få en bolig og komme i uddannelse eller beskæftigelse.

Et andet perspektiv er det såkaldte *interdependenceperspektiv*, hvor sagsbehandleren lægger vægt på, at den unge ved hjælp af efterværnet *gradvist* skal komme til at klare sig på lige fod med sine jævnaldrende, men at der er mulighed for at få støtte og hjælp fra det sociale system i overgangen – på samme måde, som jævnaldrende kan hente støtte hos eksempelvis deres forældre. I dette perspektiv er der blandt andet behov for at arbejde med den unges relationer og netværk og behov for at styrke den unges psykiske trivsel.

I forlængelse heraf peger forskningen på forskellige tendenser i kommunernes vurdering af, hvilke unge der skal tilbydes efterværn, og hvilke unge der ikke skal. Dels peges der på, at en del af de unge i målgruppen vurderes at være for *ressourcestærke* til at profitere af et efterværnsforløb. I disse tilfælde vurderer sagsbehandleren, at de unge er rustet til at klare sig uden støtte, eller at deres private netværk i tilstrækkelig grad kan hjælpe dem i overgangen til voksenlivet. Omvendt er det også en forventning, at nogle unge vurderes at være for *ressourcesvage* til at modtage efterværn. Her vurderer sagsbehandleren, at der er behov for en anden type indsats og en mere længerevarende støtte, end efterværn muliggør.

²² VEJ nr. 9007 af 07/01/2014, punkt 490.

²³ Se Mølholt m.fl., *Efterværn for tidligere anbragte unge – en videns- og erfaringsopsamling*, 2012; Skårhøj mfl., *Anbragte unges overgang til voksenlivet. Evaluering af efterværnsinitiativer under Efterværnspakken*, 2016(a); Jakobsen m.fl., *Efterværn – Støtte til tidligere anbragte unge. Midtvejsevaluering af forsøg med efterværn under handlingsprogrammet "Lige Muligheder"*, 2010; Bakketeig & Mathisen, "Ungdommens egne stemmer" i Bakketeig og Mathisen: *Forskningsskunnskap om ettervern*, 2008

²⁴ Mølholt m.fl., *Efterværn for tidligere anbragte unge – en videns- og erfaringsopsamling*, 2012;

Derimellem findes en gruppe unge, hvoraf nogle modtager efterværn, mens andre ikke gør. Mølholt m.fl. peger i deres videns- og erfaringsopsamling (2012) på forskellige mulige årsager hertil. Dels kan der være tale om en udvælgelse, hvor det er *de relativt bedst stillede unge, som bevilges efterværn*, fordi disse unge er bedst til at forhandle sig til efterværn. I tillæg hertil har forskningslitteraturen påvist en tendens til *creaming*, hvor sagsbehandlerne skummer fløden og tildeler efterværn til de unge, der klarer sig godt nok til, at efterværnet kan forventes at blive en succes. Resultatet er, at de mest ressourcestærke unge har størst chance for at få tildelt efterværn, mens de mindre ressourcestærke unge – som måske har mest brug for støtte efter det fyldte 18. år – har større risiko for at stå uden støtte i overgangen til voksenlivet.

Herudover er der også en gruppe unge, der fravælger efterværn, når de får det tilbudt. Disse unge betegnes som foranstaltningstrætte, fordi de har mistet tilliden til det kommunale system og ikke ønsker offentlig indgriben eller støtte, når de fylder 18 år. Forskningen peger på, at disse unge ofte har meget turbulente anbringelsesforløb bag sig, og at de sjældent har en stabil voksenrelation, som kan støtte og vejlede dem. De står derfor meget alene og har generelt tungere problemer at slås med end de unge, der får støtte gennem efterværn.

2.6 Begrebsafklaring

I undersøgelsens tre kapitler anvendes en række centrale begreber, som defineres nedenfor.

- **Efterværn:** Efterværn er defineret på baggrund af servicelovens § 76, stk. 2 og 3, og kan være en fast kontaktperson efter det fyldte 18. år, fortsat anbringelse efter det 18. år, udslusningsordning i det hidtidige anbringelsessted eller *anden støtte*. De forskellige efterværnsforanstaltninger beskrives yderligere i undersøgelsens tre kapitler. En nærmere beskrivelse af, hvordan efterværn er defineret og afgrænset i Danmarks Statistiks registre, findes i bilag 2.
- **Efterværnsmodtagere:** Unge i målgruppen for efterværn, som har modtaget én eller flere efterværnsforanstaltninger, mens de var i alderen 18 til og med 22 år.
- **Målgruppen for efterværn:** Begrebet "Målgruppen for efterværn" bliver i denne undersøgelse anvendt om unge, der på tidspunktet, hvor de var 17½ år, enten var anbragt uden for hjemmet, eller havde en fast kontaktperson. Baggrunden for denne afgrænsning er, at der for de unge, der er anbragt uden for hjemmet ifølge servicelovens § 68, stk. 12, inden dette tidspunkt skal være foretaget en revision af handleplanen samt taget stilling til, om den unge har behov for efterværn.

Gruppen af unge der i denne undersøgelse er inkluderet i "målgruppen for efterværn" er dermed større, end gruppen af unge, der er berettiget til efterværn. Det skyldes for det første, at den unge kan tildeles efterværn, hvis der er tale om opretholdelse af en kontaktperson, eller hvis den unge har været anbragt umiddelbart før det 18. år. En foranstaltning kan således ophøre i perioden mellem den unge er 17½ gammel og det tidspunkt, hvor der vil være tale om henholdsvis "opretholdelse af kontaktperson" og "umiddelbart før det 18. år". I en sådan situation vil den unge ikke være berettiget til efterværn.

For det andet er det et kriterium for at være berettiget til efterværn, at der forventes en positiv udvikling hos den unge, mens der gives efterværn, jf. at der sigtes mod et selvstændigt voksenliv. Det bygger på en konkret vurdering af, om en ung kan profitere af efterværn. Unge som ikke kan profitere af efterværnstilbud, vil ofte være unge, hvor der er udsigt til, at de skal i et botilbud for voksne eller have en tilsvarende støtte efter servicelovens voksenbestemmelser.

Unge, som er anbragt med hjemmel i en strafferetlig dom eller kendelse, når de er 17½ år, er kun medtaget i undersøgelsen, hvis de samtidig har en kontaktperson, eller deres anbringelse er registreret under § 52 eller § 58 i serviceloven.

Målgruppen for efterværn, som den er afgrænset i nærværende undersøgelse, vil blive nærmere beskrevet og analyseret i kapitel 3. En mere teknisk beskrivelse af, hvordan målgruppen er defineret og afgrænset i Danmarks Statistiks registre, findes i bilag 2.

2.7 Datagrundlag og metode

Undersøgelsen er baseret på et omfattende datagrundlag fra fem forskellige datakilder:

1. Registerdata for samtlige unge i målgruppen for efterværn i perioden 2011-2014 (27.213 unge). Der anvendes registre fra Danmarks Statistiks forskerordning, Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase (DREAM) og Jobindsats.dk.
2. Survey blandt en tilfældig stikprøve af unge i målgruppen for efterværn. Der indgår 497 unge i undersøgelsen.²⁵
3. Survey udsendt til børne- og familiechefer i landets kommuner. Der indgår 70 kommuner i undersøgelsen.
4. Kvalitative interview med 64 kommunale ledere og medarbejdere fra udvalgte danske kommuner samt 25 unge i målgruppen for efterværn.
5. Gennemgang af 245 kommunale efterværnssager fra udvalgte danske kommuner.

I de følgende afsnit beskrives det, hvordan datakilderne bringes i spil i hver af undersøgelsens tre kapitler. En mere uddybende beskrivelse af de anvendte data og undersøgelsens metodiske tilgang findes i bilag 2.

2.7.1 Kapitel 3. Målgruppen for efterværn

Analyserne i kapitel 3 er baseret på registerdata og suppleret med data fra en survey blandt en stikprøve af unge i målgruppen for efterværn. Analyserne er afgrænset til at vedrøre unge i målgruppen for efterværn i perioden 2011-2014. Afgrænsningen skyldes, at 2014 er det seneste år, alle de relevante registre var opdateret til ved analysens gennemførelse. Samtidig indførtes der ændringer i efterværnslovgivningen med Barnets Reform i 2011, hvilket gør året til et naturligt starttidspunkt. En uddybende beskrivelse af den datamæssige afgrænsning af målgruppen, herunder specificeringen i Danmarks Statistiks registre, fremgår af bilag 2.

2.7.1.1 Registerdata som primær datakilde

Kapitlets analyser er baseret på registerdata på personnummerniveau for samtlige 27.213 unge, der var i målgruppen for efterværn i perioden 2011-2014. Disse unge er født i årgangene 1988-1996 og er mellem 18 og 23 år i

²⁵ Af de 497 unge har 437 besvaret hele surveyen, mens 60 har besvaret dele af surveyen.

den undersøgte periode. Der er tale om data for *alle* unge i målgruppen for efterværn i den undersøgte periode (populationsdata), hvilket betyder, at undersøgelsen bygger på et særdeles solidt fundament.

Registerdata anvendes både til at identificere, hvor stor en andel af de unge i målgruppen der modtager efterværnsforanstaltninger, og til at give en karakteristisk af unge, der modtager efterværn, og unge, der ikke gør. Derudover anvendes registerdata til at foretage en *klyngeanalyse* af grupperne af unge, der henholdsvis modtager og ikke modtager efterværn, samt en analyse af, hvilke karakteristika der har betydning for, om unge modtager efterværn, ved hjælp af *logistisk regression*. Klyngeanalyse og logistisk regression forklares yderligere i bilag 2.

Undersøgelsen inddrager i alt 15 registre vedrørende målgruppens demografiske karakteristika, tilknytning til uddannelse og beskæftigelse, sociale og psykiske problemstillinger samt deres historik i det kommunale system. De anvendte registre er specificeret i bilag 2.

I kapitlets analyser er målgruppen for efterværn afgrænset med udgangspunkt i Danmarks Statistiks registre over anbragte børn og unge (BUA) og forebyggende foranstaltninger til børn og unge (BUFO). Målgruppen er defineret som unge fra 18 til og med 22 år, der på tidspunktet, hvor de var 17½ år, enten var anbragt uden for hjemmet, eller havde en fast kontaktperson (jf. afsnittet om centrale begreber).

I analyserne er efterværn ligeledes afgrænset på baggrund af Danmarks Statistiks registre BUA og BUFO. Udover kommunernes registreringer af efterværnsforløb medtages også registrerede anbringelser og kontaktpersonforløb under børneparagrafferne, som *ikke* afsluttes, når den unge er fyldt 18 år og én måned, og derved i praksis fortsætter som efterværn. Grænsen på 18 år og én måned er valgt med henblik på at sikre, at eventuelle administrative forsinkelser i processen, hvor foranstaltningen afsluttes i kommunen, ikke medregnes som efterværn i analysen. En specificering af afgrænsningen af målgruppen og efterværn fremgår af bilag 2.

2.7.1.2 Inddragelse af data fra ungesurvey

I gruppen af unge, som ikke modtager efterværnsforanstaltninger, indgår både unge, der takker nej til efterværn, og unge, der ikke tilbydes efterværn. Denne skelnen kan ikke aflæses i registrene, fordi årsagen til enten at tildele eller ikke tildele efterværn ikke registreres. For at vurdere, hvor mange unge der henholdsvis takker nej til efterværn og henholdsvis ikke tilbydes efterværn, suppleres de anvendte registerdata med data fra en survey blandt en stikprøve af unge fra den samme population, som indgår i registeranalyserne. I surveyen er de unge blandt andet blevet spurgt, om de har takket nej til efterværnsforanstaltninger. Ved at koble disse svar med registerdata, er det muligt at komme med et *estimat* for, hvor stor en andel af den samlede population, der har takket nej til efterværn. Ungesurveyen beskrives yderligere i afsnittet om kapitel 3 nedenfor samt i bilag 2.

2.7.2 Kapitel 4. Undersøgelse af kommunernes praksis

Undersøgelsen af kommunernes praksis i kapitel 4 er baseret på en omfattende gennemgang af 245 efterværns-sager fra udvalgte danske kommuner. Kommunerne er udvalgt på parametrene kommunestørrelse (indbyggertal), geografi (øst/vest for Storebælt) og anvendelse af efterværn (antal personer med døgnophold i efterværn per tusinde 18-22-årige i kommunen). Sagsgennemgangen giver en dyb indsigt i kommunernes sagsbehandlingspraksis, herunder grundlaget for indsatsen efter det fyldte 18. år, mål for

og opfølgning på efterværnsindsatsen samt sagernes afslutning. Sagerne er gennemgået i perioden november-december 2016 efter en fast skabelon, hvori der for hver sag er noteret en række forhold vedrørende sagen. Det skal dog bemærkes, at der ikke er foretaget en vurdering af kvaliteten af de gennemgåede sager. Den metodiske tilgang til sagsgennemgangen er beskrevet i bilag 2.

I tillæg til sagsgennemgangen inddrages data fra en survey udsendt til børne- og familiechefer i alle landets kommuner. Undersøgelsen er gennemført i perioden november-december 2016, og 73 procent af de danske kommuner har deltaget. Kommunesurveyen omhandler kommunernes styring og organisering af efterværnsområdet, samarbejdet om efterværn på tværs af forvaltninger og kommuner samt den konkrete beslutning om at tildele efterværn. Den metodiske tilgang til surveyen er uddybet i bilag 2, og selve spørgeskemaet findes i bilag 4.

For at uddybe og kvalificere den viden, der er indsamlet gennem sagsgennemgang og kommunesurvey, er der foretaget en række dybdegående kvalitative interview med ledere og medarbejdere i de samme udvalgte kommuner, som har bidraget med sager til sagsgennemgangen. Der er i alt gennemført interview med 64 medarbejdere og ledere på børneområdet samt fra andre relevante forvaltningsområder, særligt beskæftigelses-, uddannelses- og voksensocialområdet i perioden september-oktober 2016. Den metodiske tilgang til interviewene er uddybet i bilag 2, og den anvendte spørgeguide findes i bilag 4.

2.7.3 Kapitel 5. De unges perspektiv

Analysen af de unges perspektiv i kapitel 5 er baseret på en survey blandt en stikprøve af unge i målgruppen for efterværn. Stikprøven er udtrukket fra den samme population på 27.213 unge, der indgår i undersøgelsen af målgruppen for efterværn i kapitel 3. Der er tale om den samme survey, der anvendes til at estimere, hvor mange unge der har takket nej til efterværn i kapitel 3.

Unge surveyen giver indblik i de unges oplevelser omkring det at fylde 18 år. De unge er blandt andet blevet spurgt til deres behov for støtte, hvilken støtte de har modtaget, hvordan de oplever samarbejdet med kommunen, og hvor rustet de føler sig til at stå på egne ben.

Unge surveyen er udsendt elektronisk og med post til 600 tilfældigt udvalgte unge, der har modtaget efterværn, og 600 tilfældigt udvalgt unge, der ikke har modtaget efterværn. Undersøgelsen er gennemført i perioden januar-marts 2017 og er besvaret af 497 unge. Det giver en svarprocent på 41²⁶, hvilket vurderes at være acceptabelt, da surveyen omfatter en gruppe resourcesvage respondenter, som generelt er svære at få i tale.

Ud af de 497 unge, der har besvaret undersøgelsen, har 248 modtaget efterværn, mens 249 ikke har modtaget efterværn. En dybdegående beskrivelse af metoden bag surveyen samt analyse af spørgeskemaets repræsentativitet findes i bilag 2, og surveyspørgsmålene findes i bilag 4.

²⁶ Denne svarprocent inkluderer også delvise besvarelser. Fraregnes delvise besvarelser, er svarprocenten 36.

For at uddybe og kvalificere den viden, der er tilvejebragt med surveyen, er der gennemført kvalitative interview med 25 unge i målgruppen for efterværn. 20 af de unge har modtaget efterværn, mens fem af de unge ikke har modtaget efterværn. De unge er udvalgt med hjælp fra de kommuner, der også har bidraget med sager til sags gennemgang og interviewpersoner til de kvalitative interview med kommunale ledere og medarbejdere i kapitel 4 om kommunernes praksis. Herudover har nogle af de projekter, der har modtaget støtte fra puljen til efterværn og netværksgrupper under satspuljen for 2015-2018, hjulpet med at identificere unge interviewpersoner. Interviewene er gennemført som enten enkelt- eller gruppeinterview på baggrund af en semistruktureret interviewguide. En uddybning af den metodiske tilgang til interviewene findes i bilag 2, og den anvendte spørgeguide findes i bilag 4.

Kapitel 3

Målgruppen for efterværn

3 Målgruppen for efterværn

I dette kapitel kortlægges andelen af unge i målgruppen, som modtager efterværn, og der foretages den hidtil mest omfattende sammenligning af de unge med og uden efterværn. Herudover undersøges indholdet i efterværnsindsatsen, samt hvilke andre ydelser unge i målgruppen for efterværn modtager i det kommunale system. Den viden, som kapitlet frembringer, er helt central for det videre arbejde med efterværnsområdet, herunder for vurderingen af, om efterværn gives til den relevante målgruppe.

Det har hidtil været uklart, hvor stor en andel af målgruppen for efterværn, der i praksis modtager efterværnsforanstaltninger. Der har været fremsat forskellige overslag, men disse varierer afhængigt af de anvendte datakilder, den undersøgte gruppe unge og den undersøgte periode. Eksempelvis estimerer Ottosen m.fl. på baggrund af en forløbsundersøgelse blandt alle anbragte børn født i 1995, at cirka hver tredje tidligere anbragte modtager efterværn.²⁷ Samtidig vurderer Hald Andersen på baggrund af Ankestyrelsens Anbringelsesstatistik, at cirka 40 procent af målgruppen for efterværn i praksis modtager efterværnsforanstaltninger.²⁸

Opdraget er konkretiseret til seks overordnede spørgsmål, som besvares i dette kapitel:

1. Hvor stor en andel af de unge i målgruppen for efterværn modtager efterværnsforanstaltninger?
2. Hvor stor en andel af de unge i målgruppen takker nej til efterværn, og hvor stor en andel får ikke efterværn tilbudt?
3. Hvad karakteriserer de unges efterværn, herunder typen af efterværn, de unge modtager, de unges alder, når de første gang modtager efterværn, antallet af forskellige typer efterværn, de unge modtager, samt efterværnsforløbenes varighed?
4. Hvilke ydelser gives som supplement og/eller alternativer til efterværn?
5. Hvad karakteriserer de unge med og uden efterværn?
6. Hvad karakteriserer de unge, der har takket nej til efterværn, og de unge, der ikke har fået efterværn tilbudt?

²⁷ Ottosen m.fl., *Børn og unge i Danmark – Velfærd og trivsel*, 2014.

²⁸ Hald Andersen, *The effect of aftercare on human capital acquisition and antisocial behavior among foster care alumni*, 2016.

Herudover besvarer analysen to yderligere spørgsmål, som bidrager til at skabe endnu dybere viden om målgruppen for efterværn:

1. Hvilke segmenter af unge findes der indenfor grupperne af unge, der henholdsvis modtager og ikke modtager efterværn?
2. Hvordan er sammenhængen mellem de unges forløb i det kommunale system og det at modtage efterværn?

3.1 Læsevejledning

De otte spørgsmål besvares i seks afsnit:

1. I afsnit 3.2 kortlægges målgruppen for efterværn på baggrund af Danmarks Statistiks registre, som indeholder oplysninger om *alle* unge, der har været anbragt udenfor hjemmet eller har haft en fast kontaktperson umiddelbart op til det 18. år. Afsnittet giver svar på, hvor stor en andel af de unge i målgruppen for efterværn, der modtager efterværensforanstaltninger, og kommer med et estimat for, hvor stor en andel af de unge i målgruppen der takker nej til efterværn, og hvor stor en andel der ikke tilbydes efterværn.
2. I afsnit 3.3 beskrives den efterværensindsats, der gives til de unge, der modtager efterværn. Afsnittet bidrager med en karakteristik af de unges efterværn, herunder hvilke typer efterværn de unge modtager, de unges alder, når de første gang modtager efterværn, antallet af forskellige typer efterværn, de unge modtager, samt efterværensforløbets varighed.
3. I afsnit 3.4 beskrives, hvilke andre ydelser de unge i målgruppen for efterværn modtager efter det fyldte 18. år. Afsnittet bidrager med viden om, hvilke ydelser der gives som supplement og/eller alternativer til efterværn for unge, som har været anbragt udenfor hjemmet eller har haft en fast kontaktperson umiddelbart op til det 18. år.
4. I afsnit 3.5 sammenlignes de unge med og uden efterværn på en række centrale parametre på det tidspunkt, hvor de fyldte 18 år. Der foretages både en sammenligning af gruppen af unge, der har modtaget efterværn, med gruppen af unge, der ikke har modtaget efterværn, og en sammenligning af de unge, der har takket nej til efterværn, med de unge, der ikke har fået efterværn tilbudt. Afsnittet bidrager med viden om, hvad der karakteriserer de unge med og uden efterværn, herunder de unge, der takker nej til efterværn, og dem, der ikke får efterværn tilbudt.
5. I afsnit 3.6 foretages en statistisk analyse af segmenter af unge indenfor gruppen af unge, der modtager efterværn, og gruppen af unge, der ikke gør. Afsnittet bidrager med viden om, hvilke unge der modtager henholdsvis ikke modtager efterværn, samt hvad der karakteriserer de unge, der har takket nej til efterværn, og de unge, der ikke er blevet tilbudt efterværn.
6. I afsnit 3.7 undersøges den statistiske sammenhæng mellem faktorer relateret til den unges forløb i det kommunale system og den unges sandsynlighed for at modtage efterværn. Det sker med udgangspunkt i en logistisk regressionsmodel. Afsnittet bidrager med ny viden om sammenhængen mellem de unges forløb i det kommunale system og det at modtage efterværn.

Som beskrevet i indledningen er kapitlets analyser baseret på en kombination af register- og surveydata. Kombinationen af disse datakilder gør det muligt at besvare nogle af de spørgsmål, der hidtil har været uklare, herunder hvor mange af de unge i målgruppen der modtager efterværn, hvor mange af de unge der takker nej til efterværn, og hvor mange der ikke får efterværn tilbudt. Kapitlets datagrundlag er beskrevet yderligere i bilag 2.

3.2 De unge i målgruppen for efterværn

I dette afsnit undersøges målgruppen for efterværn²⁹ i perioden 2011-2014. Først beskrives målgruppens størrelse og udvikling over tid. Derefter kortlægges andelen af de unge i målgruppen, der har modtaget efterværn. Afslutningsvis estimeres det, hvor mange af de unge der ikke har modtaget efterværn, som har takket nej til efterværn. Afsnittet bidrager således med ny registerbaseret viden om, *hvor meget* efterværnsparagraffen anvendes overfor målgruppen.

3.2.1 60 procent af de unge i målgruppen har modtaget efterværn

I Danmarks Statistiks registre kan der identificeres 27.213 unge, der har været i målgruppen for efterværn i perioden 2011-2014. To tredjedele af de unge i målgruppen har været anbragt udenfor hjemmet umiddelbart op til det 18. år, mens den resterende tredjedel har haft en fast kontaktperson – og ikke været anbragt – umiddelbart op til det 18. år, jf. tabel 2.

Tabel 2. Antal unge i målgruppen for efterværn i perioden 2011-2014

	18-22 årige i målgruppen	Anbragt op til det 18. år	Kontaktperson op til det 18. år	Fødselsår
Målgruppen i perioden i alt	27.213	66 % (18.060)	34 % (9.153)	1988-1996
Målgruppen i 2011	17.348	70 % (12.117)	30 % (5.231)	1988-1993
Målgruppen i 2012	18.134	68 % (12.275)	32 % (5.859)	1989-1994
Målgruppen i 2013	18.823	66 % (12.348)	34 % (6.475)	1990-1995
Målgruppen i 2014	19.202	64 % (12.195)	36 % (7.007)	1991-1996

Kilde: Deloitte's beregninger baseret på Danmarks Statistiks registre BEF, BUA og BUFO.

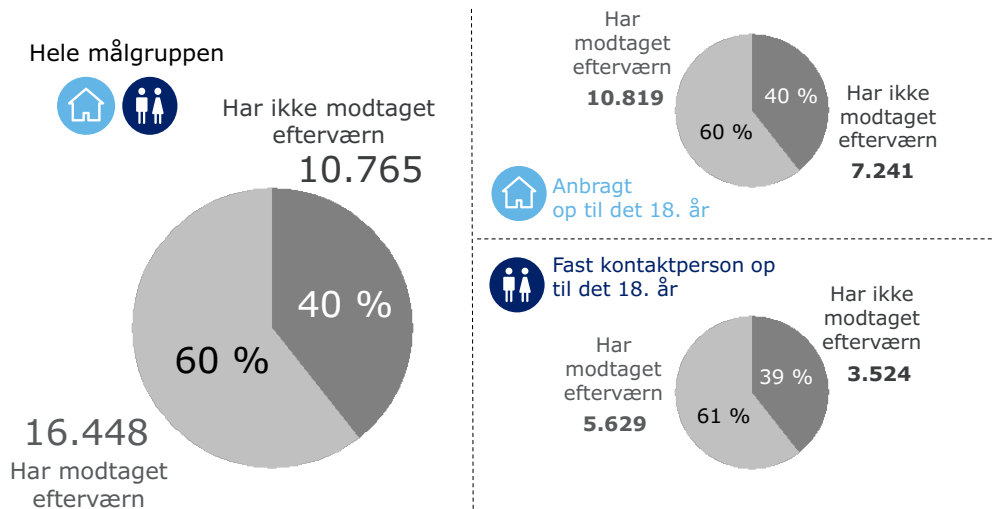
Målgruppen er vokset med 1.854 personer (11 procent) fra 2011-2014. Langt størstedelen af denne stigning skyldes vækst i antallet af unge, der har haft en fast kontaktperson umiddelbart op til det 18. år, jf. tabel 2. I perioden 2011-2014 har antallet af påbegyndte efterværnsforløb været relativt stabilt: I 2014 påbegyndte 2.530 unge i målgruppen (mindst) et efterværnsforløb, mens tallet var 2.526 i 2012, 2.683 i 2013 og 2.623 i 2014. Da målgruppen er blevet større over perioden, må det antages, at efterværn anvendes lidt mindre i 2014 end i 2011.

Ud af de 27.213 unge, som har været i målgruppen for efterværn i den undersøgte periode, har 16.448 modtaget mindst én efterværnsforanstaltning

²⁹ Se definition af målgruppen for efterværn i kapitel 2.

ultimo 2014. Det svarer til, at 60 procent af målgruppen har modtaget efterværn.³⁰ Det spiller ikke den store rolle, om de unge har været anbragt eller har haft en fast kontaktperson umiddelbart op til det fyldte 18. år. Blandt de tidligere anbragte har 60 procent modtaget efterværn, mens det samme gør sig gældende for 61 procent af de unge, som har haft en fast kontaktperson,³¹ jf. figur 2.

Figur 2. Andel af målgruppen med og uden efterværn ultimo 2014 (målgruppen for efterværn 2011-2014)

n=27.213.

Note: *Har modtaget efterværn* angiver andelen af de unge i målgruppen i perioden 2011-2014, som har modtaget mindst én efterværnsforanstaltning ultimo 2014. *Har ikke modtaget efterværn* angiver andelen, som ikke har modtaget en efterværnsforanstaltning ultimo 2014.

Kilde: Deloitte's beregninger baseret på Danmarks Statistiks registre BEF, BUA og BUFO.

Ud af de 18.060 unge i målgruppen, som har været anbragt udenfor hjemmet, har fem procent (901 personer) været anbragt umiddelbart op til det fyldte 18. år uden samtykke.

Som nævnt i indledningen skal disse unge ifølge servicelovens § 76, stk. 5 tilbydes støtte i form af en kontaktperson frem til de fylder 23 år, hvis der ikke tilbydes støtte i form af fortsat anbringelse. Det fremgår dog af tabel 3, at servicelovens § 76, stk. 5, kun anvendes i meget begrænset omfang. Det kan skyldes, at mange unge, som har været anbragt uden samtykke, modtager efterværn efter § 76, stk. 3, og at nogle unge takker nej til tilbuddet om en kontaktperson og derfor ikke modtager denne støtte. Det kan dog også skyldes registreringsfejl. Eksempelvis kan det tænkes, at støtte efter stk. 5 i praksis registreres under stk. 2 eller stk. 3 (nr. 2). At kommunerne

³⁰ Årsagen til, at der i denne undersøgelse fremkommer en højere andel efterværnsmodtagere, end tidligere estimater indikerer, er formentligt, at de tidligere estimater alene er baseret på unge, der har været anbragt - og ikke unge, der har haft en kontaktperson.

³¹ Da målgruppen består af unge fra årgangene 1988-1996, er der nogle unge i målgruppen, som endnu ikke var fyldt 23 år ultimo 2014. I praksis er det muligt, at disse unge kan have modtaget efterværn på et senere tidspunkt, som ligger udenfor denne undersøgelse. Hvis det er tilfældet, kan andelen i målgruppen med efterværn være højere, end det fremgår af figur 2. For at robusthedsteste de 60 procent er andelen med efterværn også beregnet udelukkende for de unge, som var 23 år eller ældre i 2014 (unge fra årgangene 1988-1991). Ud af disse unge har 61 procent modtaget mindst én efterværnsforanstaltning. Det ændrer altså ikke mærkbart på resultatet, når analysen baseres udelukkende på unge med *fulde forløb* i målgruppen.

til tider registrerer forkert underbygges af, at det også fremgår af tabel 3, at § 76, stk. 5, anvendes for unge, som har været anbragt med samtykke.

Det er ligeledes et krav i lovgivningen, at unge, der har været anbragt på eget værelse, kollegie eller kollegielignende ophold umiddelbart op til det 18. år, *skal* tilbydes efterværn i form af en kontaktperson, frem til den unge fylder 19 år, hvis der ikke tilbydes støtte i form af fortsat anbringelse.³² I praksis anvendes denne bestemmelse også meget sjældent, jf. tabel 3. Igen er det dog muligt, at kommunerne registrerer foranstaltningen andetsteds, eksempelvis under § 76, stk. 2 eller 3.

Tabel 3. Anvendelse af efterværnsparagraffens støttemuligheder fordelt på de unges anbringelsestype ved det 18. år (målgruppen for efterværn 2011-2014)

	Med samtykke (n=17.159)	Uden samtykke (n=901)	Plejefamilie (n=4.409)	Institution (n=8.184)	Eget værelse (n=3.745)	Kost-/ efterskole (n=1.242)
Modtaget efterværn	60 %	61 %	65 %	56 %	68 %	47 %
§ 76, stk. 2: Opretholdelse af kontaktperson.	17 %	15 %	14 %	14 %	27 %	14 %
§ 76, stk. 3: Fortsat døgnophold, udpeget fast kontaktperson, udslningsordning eller <i>anden støtte</i> .	53 %	55 %	60 %	51 %	57 %	41 %
§ 76, stk. 5: Kontaktperson for unge anbragt uden samtykke, som ikke fortsætter døgnophold.	0,6 %	0,8 %	0,7 %	0,5 %	0,6 %	0,5 %
§ 76, stk. 6: Kontaktperson for unge anbragt på eget værelse/kollegie, som ikke fortsætter døgnophold.	0,1 %	-	-	0,1 %	0,2 %	1,0 %

Note: Stk. 5 er først tilføjet i 2012. I opgørelsen af unge hhv. anbragt med og uden samtykke, tages der udgangspunkt i anbringelsestypen ved det 18. år.

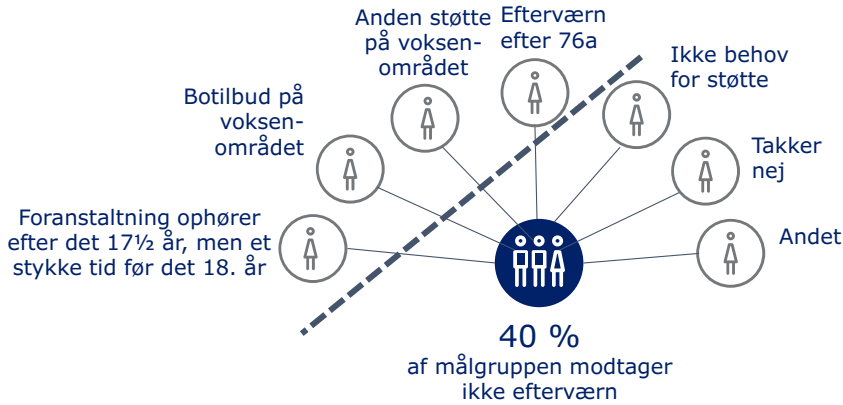
Kilde: Deloitte's beregninger baseret på Danmarks Statistiks registre BEF, BUA og BUFO.

³² Servicelovens § 76, stk. 6 (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

3.2.2 Gruppen uden efterværn dækker forskellige målgrupper

Som illustreret i figur 3 er der forskellige årsager til, at 40 procent af de unge i målgruppen for efterværn i den undersøgte periode ikke har modtaget en efterværnsforanstaltning.

Figur 3. Forskellige årsager til, at unge ikke modtager efterværn

Note: Den stiplede streg markerer, at disse unge er udenfor målgruppen for efterværn

En relativt stor del af disse unge overgår til at modtage støtte efter servicelovens voksenparagraffer. Det kan være midlertidige eller længerevarende botilbud efter servicelovens §§ 107 og 108 eller almenboliglovens § 105. Det kan også være socialpædagogisk støtte efter §§ 83 og 85 eller dagtilbud efter §§ 103 og 104. Indholdet i noget af denne støtte minder langt hen ad vejen om den støtte, som de unge kan få efter efterværnsparagrafferne. Her foretages der dog en faglig vurdering af, om den unge vil have mest gavn af at få støtte på voksenområdet.

Som nævnt indledningsvis findes der ikke for alle kommuner et register over ydelser på voksenalområdet, der dækker populationen af unge i målgruppen for efterværn i den undersøgte periode. Baseret på oplysninger fra 49 kommuner i perioden 3. kvartal 2013 til og med 4. kvartal 2014, for hvem der foreligger pålidelige registerdata om støtte under voksenparagrafferne³³, er det *et forsigtigt skøn*, at cirka halvdelen af de unge i målgruppen uden efterværn modtager mindst én ydelse efter servicelovens voksenparagraffer, efter de fylder 18 år.³⁴

Der er desuden en gruppe unge, der takker nej til tilbud om efterværn. I forskningslitteraturen er det blevet estimeret, at 5-10 procent af de unge i målgruppen for efterværn vælger at takke nej til støtten, fordi de er foranstaltningstrætte og ikke ønsker at være del af det kommunale system.³⁵

³³ Registret HANDIC fra Danmarks Statistik.

³⁴ Skønnet er baseret på en relativt streng antagelse om, at mønstret for tildeling af efterværn såvel som alternativ støtte under voksenparagrafferne er det samme i kommuner, hvor der findes henholdsvis ikke findes data i den undersøgte periode. Det skal endvidere bemærkes, at data alene dækker perioden 3. kvartal 2013 til og med 4. kvartal 2014. Dermed er der mulighed for, at andelen af de unge uden efterværn, der har modtaget støtte efter voksenparagrafferne, er undervurderet. Dette skyldes, at de ældste i målgruppen kan have modtaget ydelser efter voksenparagrafferne, efter de er fyldt 18 år. Men hvis denne støtte er ophørt før udgangen af 2013, er dette ikke registreret.

³⁵ Jakobsen m.fl., *Efterværn – Støtte til tidligere anbragte unge. Midtvejsevaluering af forsøg med efterværn under handlingsprogrammet "Lige Muligheder"*, 2010.

Estimatet bygger på vurderinger i kvalitative interview med udvalgte kommunale ledere og sagsbehandlere. Ved at koble de registerdata, der indgår i undersøgelsens øvrige analyser, med data fra ungesurveyen, der er beskrevet i rapportens indledning og uddybet i bilag 2, er det muligt at komme med et estimat for, hvor mange af de unge uden efterværn der har takket nej. Ud af de i alt 249 unge surveyrespondenter, der ikke har modtaget efterværn, har 27 unge takket nej til efterværn, mens 222 ikke har fået efterværn tilbudt. Det svarer til, at 11 procent af de unge, der ikke modtager efterværn, takker nej, mens 89 procent ikke får tilbudt efterværn (heriblandt unge, der ikke er berettiget til efterværn efter § 76). Som beskrevet i bilag 2 vurderes stikprøven at være repræsentativ for populationen af unge i målgruppen for efterværn i perioden 2011-2014. På den baggrund estimeres andelen af unge uden efterværn, der har takket nej, til at ligge på 8-14 procent³⁶. Dette bakkes op af den viden, der er tilvejebragt i gennemgangen af 245 kommunale efterværnssager, der indgår i analyserne i kapitel 4 om kommunernes praksis. I omkring 10 procent af de gennemgåede sager, hvor den unge ikke tildes efterværn, er årsagen, at den unge har takket nej.³⁷ Både sagsgennemgang og survey peger således på, at omkring en tiendedel af de unge uden efterværn har takket nej.³⁸

Samlet set indikerer denne undersøgelses analyser således, at omkring halvdelen af de unge, der ikke modtager efterværn, i stedet modtager en foranstaltning på voksenområdet, og at 8-14 procent takker nej til efterværn. Som det fremgår ovenfor modtager de resterende unge ikke efterværn af en række forskellige årsager. Nogle af de unge kan stå på egne ben og har derfor ikke behov for støtte. Andre er reelt ikke i målgruppen for efterværn, idet deres anbringelse er ophørt, på et tidspunkt i halvåret inden de bliver 18 år, hvorfor der ikke er tale om, at de "umiddelbart op til det 18. år" var i målgruppen for efterværn. Det kan for eksempel være unge anbragt på en kost- eller efterskole, hvor det er planlagt, at de skal hjemgives inden deres 18-års fødselsdag.

Enkelte unge med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktions-evne tildes desuden efterværn efter servicelovens § 76a.³⁹ Ultimo 2014 var der 16 personer, der var anbragt i enten almindelig plejefamilie, kommunal plejefamilie eller netværkspleje efter servicelovens § 76 a.⁴⁰

3.3 De unges efterværnsforløb

I dette afsnit undersøges de unges efterværnsforløb. Analysen afdækker først typen af efterværn, de unge modtager. Dernæst ses der på de unges alder, når de første gang modtager efterværn, antallet af forskellige typer

³⁶ Dette er estimatets 95 procent konfidensinterval.

³⁷ De gennemgåede sager beskrives yderligere i kapitel 4 om kommunernes praksis og i bilag 2.

³⁸ Det er vigtigt at understrege, at der er usikkerhed forbundet med de unges besvarelser af ungesurveyen, fordi de besvarer spørgsmål om tiden omkring deres 18-års fødselsdag. For manges vedkommende ligger dette mange år tilbage i tid. Det er derfor muligt, at nogle unge ikke medtages i estimatet, fordi de ikke kan huske at have takket nej til efterværn, selvom de i praksis har gjort det. Omvendt medtager estimatet per definition ikke unge, der mener, at de har takket nej til efterværn, men som ifølge Danmarks Statistiks registre i praksis har modtaget efterværn, jf. afsnittet om ungesurveyen i bilag 2. Den potentielle bias, der kommer af, at det kan være svært at huske mange år tilbage i tid, går altså i retning af en undervurdering af, hvor mange unge der har takket nej til efterværn.

³⁹ Servicelovens § 76a (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

⁴⁰ Statistikbanken: ANBR10A: 18-22-årige med døgnophold i efterværn ultimo året efter område, anbringelsessted, alder og køn.

efterværn, de unge modtager, samt efterværnsforløbenes varighed. Afsnittet bidrager således med ny registerbaseret viden om, *hvordan* efterværnsparagraffen anvendes overfor målgruppen.

Gennem hele afsnittet undersøges de 16.448 unge i målgruppen for efterværn, der ifølge Danmarks Statistiks registre har modtaget mindst én efterværnsforanstaltning i perioden 2011-2014.

3.3.1 Flest har haft fast kontaktperson og fortsat anbringelse i efterværn

Som nævnt i indledningen giver servicelovens § 76 mulighed for at etablere fire forskellige former for efterværnsstøtte.

Fast kontaktperson kan tilbydes unge, som inden det fyldte 18. år har haft en kontaktperson, og unge, som er eller var anbragt udenfor hjemmet på et anbringelsessted umiddelbart inden det fyldte 18. år.⁴¹ Hvis den unge er eller har været anbragt udenfor hjemmet uden samtykke fra forældremyndighedsindehaveren, *skal* den unge tilbydes støtte i form af en kontaktperson, frem til den unge fylder 23 år, hvis der ikke tilbydes støtte i form af fortsat anbringelse⁴². Ligeledes *skal* der tilbydes efterværn i form af en kontaktperson, frem til den unge fylder 19 år, til unge, der umiddelbart inden det 18. år har været anbragt på eget værelse, kollegie eller kollegielignende opholdssteder, hvis ikke der tilbydes støtte i form af fortsat anbringelse.⁴³

Fortsat anbringelse, udslusningsordning og anden støtte *kan* tilbydes unge, som er eller var anbragt udenfor hjemmet i et anbringelsessted umiddelbart inden det fyldte 18. år.⁴⁴

Som det fremgår af figur 4, er fast kontaktperson og fortsat anbringelse de foranstaltninger, der oftest gives til de unge, der modtager efterværn, mens der i mindre omfang gives udslusningsordning og *anden støtte*.

Efterværnsforanstaltningerne er ikke gensidigt udelukkende. De unge kan således have haft flere foranstaltninger samtidig, i forlængelse af hinanden eller på forskellige tidspunkter i alderen 18 til og med 22 år. Det kan eksempelvis være en fortsat anbringelse i kombination med en fast kontaktperson eller en fast kontaktperson i umiddelbar forlængelse af en fortsat anbringelse.⁴⁵

Blandt de unge efterværnsmodtagere, der har været anbragt udenfor hjemmet umiddelbart op til det 18. år, er fortsat anbringelse den mest anvendte efterværnsforanstaltning. Herudover har halvdelen af de tidligere anbragte unge, der har modtaget efterværn, haft en fast kontaktperson, mens kun relativt få har haft forløb med udslusningsordning og *anden støtte*, jf. figur 4.

⁴¹ Servicelovens § 76, stk. 2 (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

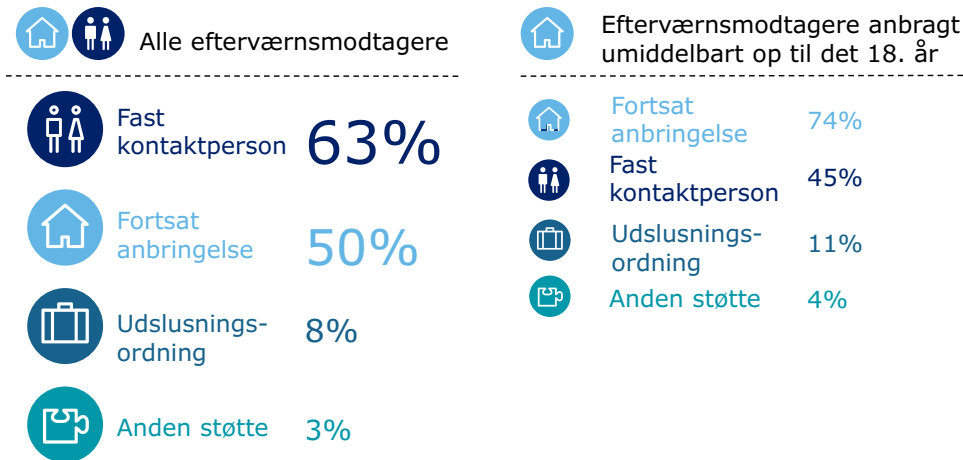
⁴² Servicelovens § 76, stk. 5 (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

⁴³ Servicelovens § 76, stk. 6 (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

⁴⁴ Servicelovens § 76, stk. 3 (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

⁴⁵ Kombinationer af efterværnsforanstaltninger undersøges nærmere senere i dette afsnit.

Figur 4. Andel efterværnsmodtagere, der har modtaget hver af de fire former for efterværn mellem de var 18 og 22 år (målgruppen for efterværn 2011-2014)

n=16.448 for hele målgruppen og n=10.819 for tidligere anbragte.

Note: Beregningerne gælder udelukkende de unge i målgruppen, der har modtaget efterværn, mellem de var 18 og 23 år. Unge kan modtage mere end én type efterværn, og andelenes summer derfor ikke til 100.

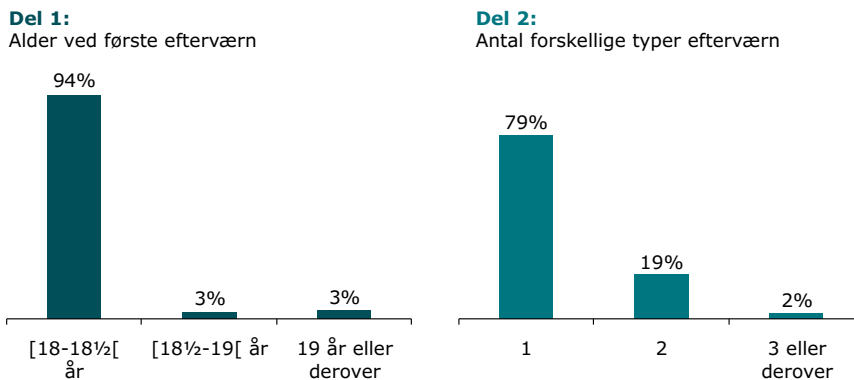
Kilde: Deloitte's beregninger baseret på Danmarks Statistik, registrene BEF, BUA og BUFO.

3.3.2 Efterværnet starter ved det 18. år og anvendes både til kortvarig støtte og længere forløb

Som det fremgår af del 1 i figur 5, har langt størstedelen af de unge startet deres første efterværnsforløb, da de var mellem 18 og 18½ år gamle. Enkelte har startet det første efterværnsforløb senere. Dette kan skyldes, at nogle unge takker nej til efterværn, men efterfølgende vender tilbage til kommunen med et ønske om efterværn.

Det fremgår af del 2 i figur 5, at størstedelen af efterværnsmodtagerne har modtaget én type efterværn, mens knap en femtedel har modtaget to forskellige typer efterværn. I størstedelen af disse tilfælde (69 procent) har de unge både modtaget fortsat anbringelse og fast kontaktperson, jf. figur 6.

Figur 5. Karakteristika ved målgruppens efterværn (målgruppen for efterværn 2011-2014)

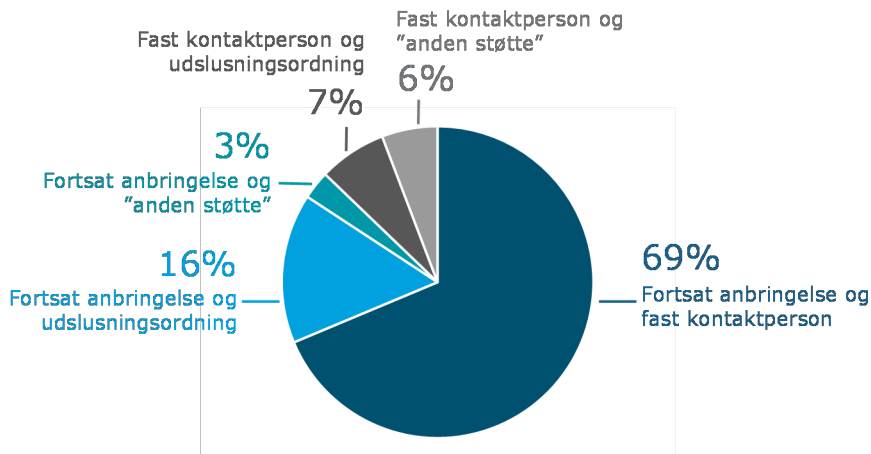

n=16.448.

Note: For at tage forbehold for, at ikke alle unge i målgruppen er fyldt 23 år ved udgangen af den undersøgte periode, er beregningerne også foretaget udelukkende for unge, som er 23 år eller ældre i 2014 (unge fra årgangene 1988-1991). Beregningerne for subpopulationen er ikke af-rapporteret, da de ikke adskiller sig fra resultaterne for hele målgruppen.

Kilde: Deloitte's beregninger baseret på Danmarks Statistik, registrene BEF og BUFO.

Figur 6. Kombinationer af efterværnsforanstaltninger for unge med to forskellige typer efterværn (målgruppen for efterværn 2011-2014)

n=3.098.

Kilde: Deloitte's beregninger baseret på Danmarks Statistik, registrene BEF og BUFO.

Der er relativt stor spredning i efterværnsforløbenes varighed. På tværs af de forskellige typer efterværn er det stort set lige så normalt, at et efterværnsforløb varer mellem én og tre måneder (21 procent af forløbene), som at det varer mellem tre og seks måneder (15 procent), et halvt år og et helt år (22 procent), ét til to år (18 procent) eller over to år (23 procent).

Resultatet kan afspejle forskellige tilgange til efterværn i kommunerne, som fremført i rapportens indledning i afsnittet om perspektiver og tilgange i tildelingen af efterværn. I et independenceperspektiv kan et kort efterværnsforløb hjælpe den unge godt på vej i egen lejlighed, uddannelse eller beskæftigelse som en slags overgang fra anbringelsen eller den faste kontaktperson før det 18. år. I et interdependenceperspektiv kan længere efterværnsforløb give tid til at arbejde med den unges mål og gradvist forberede den unge på et selvstændigt voksenliv.

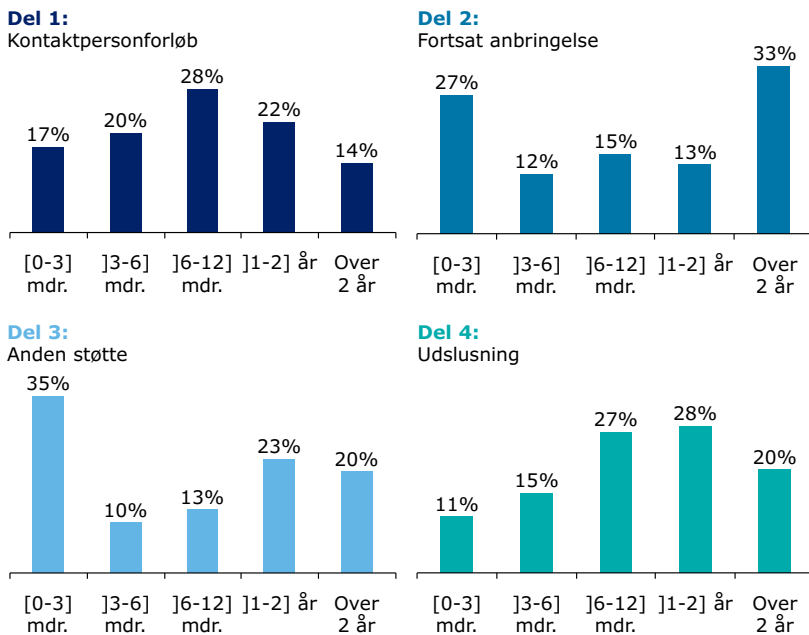
Efterværnsforløbenes typiske varighed varierer dog, alt efter hvilken type efterværn der er tale om. Som det fremgår af figur 7 er varigheden af kontaktpersonforløb i 65 procent af tilfældene under ét år. De fortsatte anbringelser er typisk enten helt korte forløb på op til tre måneder eller lange forløb på over to år. De korte forløb kan også dække over, at børne- og ungeforvaltningen ikke har nået at træffe afgørelse om efterværn, inden den unge fylder 17½ år, og derfor fortsætter foranstaltningen, indtil der er truffet afgørelse.

I analysen af kommunernes praksis i kapitel 4 viser sagsgennemgangen, at kommunerne i over en tredjedel af de gennemgåede sager træffer afgørelse om efterværn, når den unge er mellem 17½-18 år, og at der i nogle tilfælde først træffes afgørelse, når den unge er over 18 år. Interview med kommunale sagsbehandlere og gennemgang af kommunale sager viser i denne sammenhæng, at kommunerne af og til lader en anbringelse fortsætte i en kort periode efter det fyldte 18 år, imens sagen afsluttes.

Ikke overraskende er omkring en tredjedel af forløbene med *anden støtte* helt korte. Det vil typisk være tilfældet, hvis der eksempelvis gives økono-

misk tilskud til lejlighed, transportudgifter eller lignende i en begrænset periode. Forløb med *anden støtte* kan dog også have en længere varighed, eksempelvis hvis der er tale om psykologforløb, netværksgrupper eller lignende.

Figur 7. Efterværnsforløbenes varighed fordelt på type efterværn* (unge med fulde forløb)

* Angiver varigheden af efterværnsmodtagernes afsluttede efterværnsforløb for unge, som var 23 år eller ældre i 2014 (unge fra årgangene 1988-1991). Én person kan have haft flere forløb. n=9.432 forløb.

Note: Figuren angiver andelen af de forskellige efterværnsforløb i de forskellige varighedsintervaller for unge i målgruppen, som er 23 år eller ældre i 2014 (unge fra årgangene 1988-1991).

Kilde: Deloitte's beregninger baseret på Danmarks Statistik, registre BEF og BUFO.

3.4 Supplerende og alternative ydelser

I dette afsnit undersøges det, hvilke ydelser der gives som supplement og/eller alternativer til efterværn til de unge i målgruppen. Afsnittet bidrager dels med viden om, hvilke andre former for støtte efterværnet spiller sammen med i de unges overgang til voksenlivet, dels med viden om, hvilken støtte der gives til de unge, der ikke modtager efterværn.

De supplerende og/eller alternative ydelser afdækkes ved brug af registerdata fra Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase (DREAM), Danmarks Statistiks komprimerede elevregister (KOTRE) og Jobindsats.dk. Disse registre giver dog ikke et fuldstændigt dækkende billede af, hvilke ydelser de unge modtager, efter de fylder 18 år. Eksempelvis er det ikke muligt at se, om den unge har modtaget vejledning fra UU på sin uddannelsesinstitution. Derudover findes der ikke et register over ydelser på voksenalderområdet, som dækker populationen af unge i målgruppen for efterværn i hele den undersøgte periode og omfatter alle kommuner.⁴⁶ For at tage forbehold for

⁴⁶ Det eksisterende handicapregister fra Danmarks Statistik gælder fra og med det 3. kvartal af 2013 og er således ikke anvendeligt til at analysere overgangen til ydelser på voksenalderområdet ved det 18. år for langt størstedelen af de unge i denne undersøgelse. Supplerende ydelser baseret på dette register er derfor behæftet med relativ stor usikkerhed.

disse begrænsninger suppleres dette afsnits analyser med kvalitativ indsigt fra interview med de kommunale ledere og sagsbehandlere.

3.4.1 Supplerende støtte til de unge efterværnsmodtagere

Efterværn er ikke den eneste kommunale støtte, tidligere anbragte og unge, der har haft en fast kontaktperson, kan modtage i overgangen til voksenlivet. De unge kan også modtage støtte fra eksempelvis beskæftigelsesområdet eller på deres uddannelsesinstitution samtidig med eller i forlængelse af deres efterværnsindsats. Disse indsats er dermed et supplement til den støtte, som efterværnet giver.

Tabel 4 viser ydelser og indsats, som de unge har modtaget *i samme år*, som de har modtaget en efterværnsindsats. Det fremgår, at det især drejer sig om kontante ydelser som kontant-/uddannelseshjælp og SU⁴⁷ samt vejledning og opkvalificering. Sidstnævnte kan være korte vejlednings- og afklaringsforløb eller særlige projekter og uddannelsesforløb, herunder også praktik under uddannelsesforløbet. Herudover er der også en del unge, der har et forløb med virksomhedspraktik i samme år, som de er i efterværn.

I interviewene med de kommunale sagsbehandlere bekræftes det, at de unge jævnligt modtager andre indsats parallelt med efterværnsindsatsen. Her fremhæves uddannelseshjælp og SU som kontante ydelser og især mentorordninger og UU-vejledning som vejledende støtteforanstaltninger.

De kommunale interviewpersoner fremhæver, at de supplerende indsats kan være udfordrende, fordi den unge kan opleve at skulle forholde sig til flere personer, hvis funktion kan være svær at adskille. Det kan eksempelvis være en mentor bevilget af jobcentret og en fast kontaktperson i efterværn. Interviewpersonerne fremhæver også, at der kan opstå mangel på koordination af målene for arbejdet med den unge, når flere aktører fra forskellige kommunale fagområder er involveret samtidig.

Omvendt nævner interviewpersonerne også, at en velfungerende rollefordeling mellem eksempelvis kontaktperson og mentor i nogle tilfælde kan understøtte den unges behov bedre, end hvis den unge kun havde modtaget en enkelt af disse indsats. I disse tilfælde vil mentoren typisk have fokus på at rykke den unge tættere på uddannelse eller beskæftigelse, mens kontaktpersonen for eksempel vil hjælpe den unge med praktiske forhold, arbejde med at udbygge den unges sociale relationer og kompetencer og med at varetage kontakten til den unges biologiske familie.

⁴⁷ SU er kun udregnet for de unge, der har haft en fast kontaktperson umiddelbart op til det 18. år. Det skyldes, at unge med en fortsat anbringelse ikke er berettiget til samtidig at modtage SU. For at sikre, at dette ikke skævvrider estimatet, er de tidligere anbragte unge taget ud af denne beregning.

Tabel 4. Supplerende ydelser modtaget i samme år som efterværn (unge med efterværn i perioden 2011-2014)

	Alle unge	Anbragt v. det 18. år	Kontaktperson v. det 18. år
<i>Forsørgelsesydelse</i>			
SU*	51 %	-	51 %
Kontanthjælp/ uddannelseshjælp	56 %	57 %	54 %
Dagpenge	2 %	3 %	1 %
Ledighedsydelse	1 %	1 %	-
Sygedagpenge	7 %	8 %	6 %
Revalidering	4 %	5 %	3 %
Førtidspension	3 %	4 %	1 %
<i>Beskæftigelsesrettet indsats eller uddannelse</i>			
Særligt tilrettelagt uddannelsesforløb (STU)	4 %	4 %	3 %
Vejledning og opkvalificering	42 %	43 %	39 %
Ordinær uddannelse med ydelse	7 %	8 %	6 %
Mentorstøtte**	9 %	9 %	9 %
Virksomhedspraktik	17 %	18 %	15 %
Løntilskud	2 %	3 %	2 %

n=16.448 (n=10.819 for unge, der har været anbragt umiddelbart op til det 18. år og n=5.629 for unge med fast kontaktperson umiddelbart op til det 18. år).

* SU er kun udregnet for de unge, der har haft en fast kontaktperson umiddelbart op til det 18. år. Det skyldes, at unge med en fortsat anbringelse ikke er berettiget til samtidig at modtage SU. For at sikre, at dette ikke skævvrider estimatet, er de tidligere anbragte unge taget ud af denne beregning.

** Data vedrørende mentorstøtte findes kun fra 2010 og frem. I denne analyse medtages derfor kun unge, som fyldte 18 år i 2010 eller senere.

Noter: Der kan kun registreres én ugentlig ydelse i DREAM. Hvis en person har to forskellige ydelser i samme uge, sker der en overskrivning. Her har ledighedsoplysninger højere prioritet end kontanthjælpsdata, og sygedagpengedata har højere prioritet end aktiveringsoplysninger. Udover de viste ydelser har enkelte unge modtaget andre ydelser og indsatser som eksempelvis ressourceforløb, seksugers selvvalgt uddannelse, fleks- eller skånejob og rotationsvikar. Af fortrolighedshensyn fremgår disse ydelser ikke af tabellen.

Kilde: Deloitte's beregninger baseret på Danmarks Statistiks komprimerede elevregister (KOTRE), Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase (DREAM) og Jobindsats.dk.

3.4.2 Støtte i voksenlivet for de unge uden efterværn

Unge i målgruppen, der ikke modtager efterværn, ophører med at modtage støtte under servicelovens børneparagraffer, når de fylder 18 år. Der er forskellige muligheder for det videre forløb for disse unge. Nogle overgår til en almindelig voksentilværelse med uddannelse og beskæftigelse, men i en del tilfælde overgår den unge fra børne- og ungeområdet til en indsats på beskæftigelsesområdet eller voksensocialområdet.

Tabel 5 viser, hvilke ydelser og indsatser de unge uden efterværn har modtaget, fra de fyldte 18 år til undersøgelsens sluttidspunkt i 2014. For at sikre sammenlignelighed indeholder tabellen udelukkende data for de ældste unge i undersøgelsen, som er født i 1988. Disse unge fyldte 18 år i 2006 og var 26 år gamle ved udgangen af 2014.

Tabel 5. Ydelser modtaget efter det fyldte 18. år for unge uden efterværn (unge fra årgang 1988 i perioden 2006-2014)

	Alle unge	Anbragt v. det 18. år	Kontaktperson v. det 18. år
<i>Forsørgelsesydelse</i>			
SU	56 %	54 %	61 %
Kontanthjælp/uddannelseshjælp	73 %	72 %	77 %
Dagpenge	21 %	19 %	26 %
Ledighedsydelse	2 %	*	*
Sygedagpenge	33 %	29 %	40 %
Ressourceforløb	1 %	*	*
Revalidering	11 %	11 %	11 %
Førtidspension	17 %	22 %	8 %
<i>Beskæftigelsesrettet indsats eller uddannelse</i>			
Særligt tilrettelagt uddannelsesforløb (STU)	14 %	17 %	7 %
Vejledning og opkvalificering	70 %	66 %	78 %
Ordinær uddannelse med ydelse	23 %	23 %	23 %
Seksugers selvvalgt uddannelse	4 %	3 %	5 %
Mentorstøtte**	19 %	18 %	19 %
Virksomhedspraktik	43 %	42 %	47 %
Løntilskud	12 %	10 %	16 %
Fleksjob eller skånejob	4 %	5 %	2 %
Voksenlærling	1 %	*	*
Rotationsvikar	1 %	*	*
Ingen registrerede ydelser	0,8 %	*	*

n=867 (n=592 for unge, der har været anbragt umiddelbart op til det 18. år og n=275 for unge med fast kontaktperson umiddelbart op til det 18. år).

* Af diskretionshensyn afrapporteres data ikke.

** Data vedrørende mentorstøtte findes kun fra 2010 og frem. Hvis den unge har modtaget mentorstøtte før 2010, fremgår det derfor ikke af beregningen.

Noter: Der kan kun registreres én egentlig ydelse i DREAM. Hvis en person har to forskellige ydelser i samme uge, sker der en overskrivning. Her har ledighedsoplysninger højere prioritet end kontanthjælpsdata, og sygedagpengedata har højere prioritet end aktiveringsoplysninger. Udover de viste ydelser har enkelte unge modtaget andre ydelser som eksempelvis jobafklaring, nytteindsats og VUS/SVU. Af fortrolighedshensyn fremgår disse ydelser ikke af tabellen.

Kilde: Deloitte's beregninger baseret på Danmarks Statistiks komprimerede elevregister (KOTRE), Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase (DREAM) og Jobindsats.dk.

Det fremgår af tabel 5, at stort set alle de unge uden efterværn har modtaget en eller anden form for støtte i perioden fra de var 18 til 26 år gamle. Kun 0,8 procent har slet ingen registrerede ydelser. Disse unge fremgår således ikke af kommunernes systemer.

Herudover fremgår det, at de unge uden efterværn især har modtaget kontanthjælp/uddannelseshjælp, SU, virksomhedspraktik, vejledning og opkvalificering, siden de fyldte 18 år. En del unge (23 procent) har desuden været i ordinær uddannelse med en ydelse, hvilket blandt andet kan være al-

men voksenuddannelse, AMU-kurser og erhvervskompetencegivende uddannelser. Herudover har 20 procent været i et mentorforløb – enten med en individuel mentor eller en pladsmentor – og 14 procent har været i et særligt tilrettelagt uddannelsesforløb (STU). STU er en treårig ungdomsuddannelse for unge udviklingshæmmede og andre unge med særlige behov, som ikke kan gennemføre anden ungdomsuddannelse.

En del af de unge uden efterværn har desuden fået indsatser ved sygdom, nedslidning og begrænset arbejdsevne, herunder især sygedagpenge (33 procent), revalidering (11 procent) og førtidspension (17 procent). Unge, der har haft kontaktperson op til det 18. år, har i højere grad end de tidligere anbragte modtaget sygedagpenge. Omvendt er der en højere andel af de unge, der har været anbragt udenfor hjemmet umiddelbart op til det 18. år, der har en førtidspension. 22 procent af de unge i denne gruppe havde en førtidspension ved udgangen af 2014. Til sammenligning havde kun 1,8 procent af de 25-29 årige i hele befolkningen en førtidspension i 2014.⁴⁸

En del af de unge med førtidspension og STU vil sandsynligvis også modtage ydelser på voksensocialområdet. Som nævnt indledningsvis findes der ikke et register over ydelser på voksensocialområdet, som dækker populationen af unge i målgruppen for efterværn i den undersøgte periode og for alle kommuner. Baseret på oplysninger for 49 kommuner er et forsigtigt skøn, at omkring halvdelen af de unge uden efterværn modtager ydelser efter servicelovens voksenparagraffer (jf. afsnittet om gruppen uden efterværn på side 26).

Oversigten på næste side viser, hvor mange af de unge uden efterværn i de 49 kommuner, der har modtaget støtte under servicelovens voksenparagraffer i perioden 3. kvartal 2013 - 4. kvartal 2014. Af tabellen fremgår det, at 2.667 af de unge i målgruppen, som ikke modtager efterværn, i stedet har modtaget en eller flere ydelser på voksenområdet. Socialpædagogisk støtte efter servicelovens § 85 er den mest udbredte ydelse efterfulgt af midlertidige botilbud og aktivitets- og samværstilbud.

⁴⁸ Jobindsats.dk, Førtidspension. Antal personer. 25-29 år.

Tabel 6. Unge uden efterværn med ydelser efter servicelovens voksenparagraffer (49 kommuner i perioden 3. kvartal 2013-4. kvartal 2014)

	Antal unge (49 kommuner)	Andel unge med ydelser efter voksenparagrafferne
Mindst én ydelse under voksenparagrafferne	2.667	100%
Socialpædagogisk støtte	1.784	67%
Midlertidigt ophold	905	34%
Aktivitets- og samværstilbud	595	22%
Længerevarende ophold	503	19%
Beskyttet beskæftigelsesydelse	300	11%
Ledsageordning	148	6%
Støtte- og kontaktperson	57	2%
Dækning af merudgift	52	2%
Misbrugsbehandling	19	1%

Note: En unge kan modtage flere forskellige ydelser under servicelovens voksenparagraffer. Andelen summer derfor ikke til 100. Der indgår data fra følgende kommuner: Albertslund, Assens, Egedal, Favrskov, Faxe, Fredensborg, Fredericia, Frederiksberg, Frederikshavn, Faaborg-Midtfyn, Greve, Haderslev, Hedensted, Herlev, Herning, Holstebro, Horsens, Høje-Taastrup, Hørsholm, Kalundborg, Kerteminde, Kolding, Langeland, Lemvig, Læsø, Mariagerfjord, Middelfart, Morsø, Norddjurs, Nordfyns, Nyborg, Odder, Odense, Odsherred, Rebild, Ringkøbing-Skjern, Ringsted, Rødovre, Samsø, Silkeborg, Skanderborg, Skive, Solrød, Stevns, Struer, Syddjurs, Tårnby, Ærø og Aarhus.

Kilde: Deloitte's beregninger baseret på Danmarks Statistiks handicapregister (HANDIC)

3.5 De unges karakteristika

I dette afsnit beskrives de unge, der modtager efterværn, og de unge, der ikke gør. Først sammenlignes gruppen af unge med og uden efterværn i forhold til centrale demografiske karakteristika, tilknytning til uddannelse og arbejde, sociale og psykiske problemstillinger samt forløbshistorik i det kommunale system på det tidspunkt, hvor de fylder 18 år. Dette måletidspunkt er valgt, fordi der her bør være truffet afgørelse om efterværn for alle i målgruppen. Derefter foretages en tilsvarende sammenligning af de unge, der har *takket nej* til efterværn, og de unge, der *ikke er blevet tilbudt* efterværn, når de er 18 år gamle. Afsnittet bidrager med ny registerbaseret viden om, *hvem* der henholdsvis modtager og ikke modtager efterværn, og hvordan de unge med og uden efterværn adskiller sig fra hinanden. Denne viden er afgørende for vurderingen af, om efterværn gives til den rette målgruppe.

3.5.1 De unge med og uden efterværn ligner hinanden, når de fylder 18 år

Når de unge med og uden efterværn sammenlignes i forhold til demografiske karakteristika, tilknytning til uddannelse og arbejde, sociale og psykiske problemstillinger og forløbshistorik i kommunen på det tidspunkt, hvor de fyldte 18 år, ligner de i slående grad hinanden. Generelt viser analyserne i dette afsnit, at begge ungegrupper er udsatte i forhold til normalbefolkningen. Det gælder både i forhold til deres resultater i skolen, tilknytning til uddannelse og arbejde og sociale og psykiske problemstillinger. De unge med og uden efterværn har desuden en forløbshistorik i det kommunale system, der i høj grad minder om hinanden. Begge ungegrupper har haft flere forløb med foranstaltninger efter servicelovens børneparagraffer, og en stor del har skiftet kommune, mellem de var 17 og 18 år gamle, hvilket netop er det tidspunkt, hvor beslutningen om efterværn oftest træffes.

3.5.1.1 De unge har sociale og psykiske problemer

Som det fremgår af figur 8 på næste side, har de unge med og uden efterværn i høj grad de samme demografiske karakteristika. Der er flere mænd end kvinder, og størstedelen af de unge er etniske danskere. Det fremgår også af figuren, at 27 procent af de tidligere anbragte unge i gruppen, der modtager efterværn, har været anbragt i plejefamilie, mens det samme gør sig gældende for 21 procent af de unge uden efterværn. Der er også en lidt større andel af de tidligere anbragte unge med efterværn (24 procent), der har været anbragt på eget værelse, end dette gælder for de tidligere anbragte unge uden efterværn (16 procent). Samtidig har halvdelen af de tidligere anbragte unge uden efterværn været anbragt på døgninstitution, mens det samme gør sig gældende for 42 procent af de unge, der modtager efterværn.

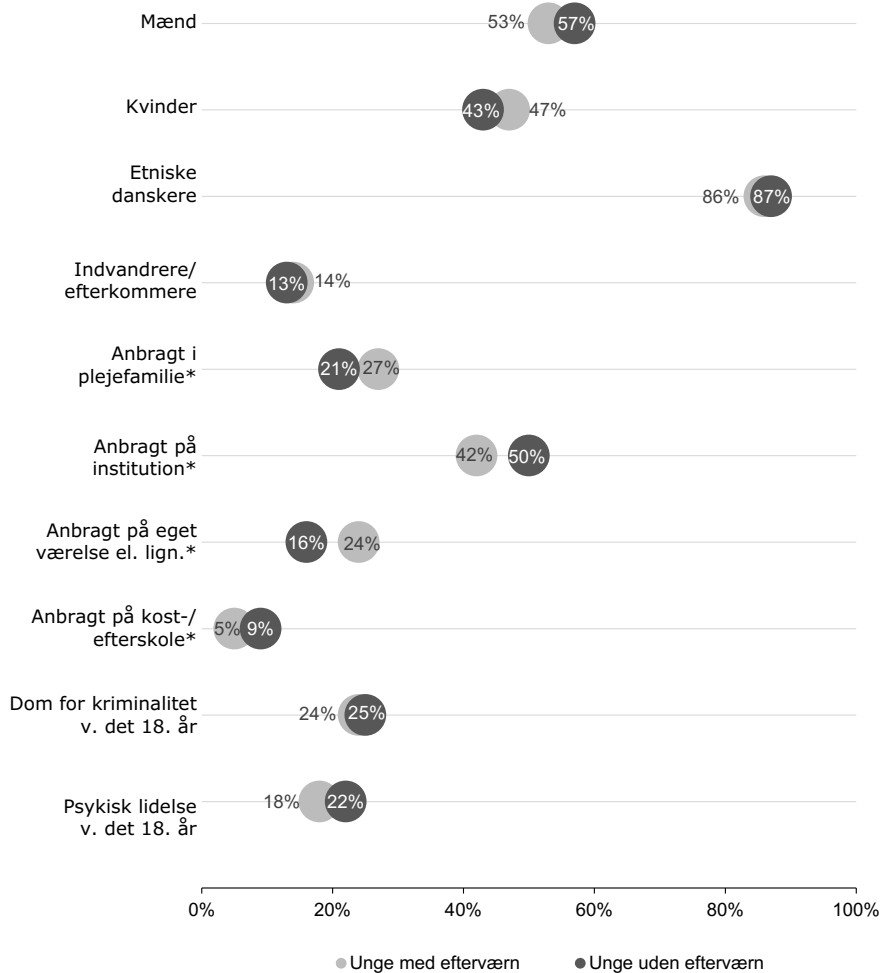
De unge i målgruppen er udsatte i forhold til psykiske og sociale problemstillinger. Figur 8 viser, at 24 procent af de unge med efterværn og 25 procent af de unge uden efterværn havde mindst én dom for kriminalitet efter straffeloven, da de fyldte 18 år. Til sammenligning viser tal for normalbefolkningen fra Danmarks Statistik, at 8 procent af hele ungdomsårgangen født i 1988 – den ældste årgang i denne analyse – havde mindst én dom efter straffeloven, da de var 18 år. Dette tal har været faldende for de efterfølgende generationer og var 5 procent for ungdomsårgangen født i 1996 – den yngste årgang i denne analyse.⁴⁹

Derudover havde 18 procent af de unge med efterværn og 22 procent af de unge uden efterværn mindst én registreret psykisk lidelse i hospitalsvæsenet, da de fyldte 18 år. Der findes ikke en direkte sammenlignelig opgørelse for normalbefolkningen. Dog estimerer Statens Institut for Folkesundhed i Den Nationale Sundhedsprofil på baggrund af selvrapporterede data, at 9 procent af de 16-24-årige danskere i 2013 havde en psykisk lidelse af mere end seks måneders varighed.⁵⁰ Der er store mørketal forbundet med psykisk sårbarhed, hvilket betyder, at denne undersøgelses resultater kun kan betragtes som en konservativ indikator på de unges situation. De tilgængelige data indikerer således, at de unge i gruppen uden efterværn på denne parameter er *mere* udsatte end de unge med efterværn.

⁴⁹ Statistikbanken, *STRAFFO1: Fødselsårgange efter køn, alder ved første dom og lovovertrædelse* (opgjort per 31. december 2015).

⁵⁰ Sundhedsstyrelsen og Statens Institut for Folkesundhed, *Danskernes Sundhed. Tal fra Den Nationale Sundhedsprofil, Psykisk lidelse af mere end 6 måneders varighed*.

Figur 8. Karakteristika for unge med og uden efterværn ved det fyldte 18. år (målgruppen for efterværn i perioden 2011-2014)

* Opgørelsen af de unges anbringelsestype ved det 18. år omfatter udelukkende unge, der har været anbragt op til det 18. år.

n=16.448 for unge med efterværn og n=10.765 for unge uden efterværn.

Noter: *Plejefamilie* omfatter netværksplejefamilie indenfor/udenfor slægten, almindelig plejefamilie og kommunal plejefamilie. *Institution* omfatter sikrede, lukkede og almindelige afdelinger, akutinstitutioner, kommunale døgntilbud og socialpædagogiske opholdssteder. *Eget værelse el. lign.* omfatter eget værelse, kollegie og kollegielignende opholdssted. Udover de viste anbringelses kategorier er der nogle unge, der er anbragt under *Andet* eller *Uoplyst*. *Dom for kriminalitet* omfatter afgørelser under straffeloven i alt defineret på baggrund af Danmarks Statistiks register over kriminalitet, afgørelser (KRAF). En afgørelse medregnes ikke, hvis den unge er frifundet, eller hvis tiltalen er frafaldet. *Psykisk lidelse* er defineret på baggrund af koderne i Sundhedsdatastyrelsens SKS- og SHAK-databases klassifikation af sygdomme og helbredsrelaterede tilstande. Unge med en psykisk diagnose har mindst én af diagnoserne under kapitel V: Psykiske lidelser og adfærdsmæssige forstyrrelser. Disse diagnoser omfatter organiske, inklusive symptomatiske, psykiske lidelser, psykiske lidelser og adfærdsmæssige forstyrrelser forårsaget af brug af psykoaktive stoffer, skizofreni, skizotypisk sindslidelse, paranoide psykoser, akutte og forbigående psykoser, skizoaffektive psykoser, affektive sindslidelser, nervøse og stressrelaterede tilstande, tilstande med psykisk betingede legemlige symptomer, adfærdssændringer forbundet med fysiologiske forstyrrelser og fysiske faktorer, forstyrrelser i personlighedsstruktur og adfærd i voksenalderen, mental retardering, psykiske udviklingsforstyrrelser, adfærds- og følelsesmæssige forstyrrelser sædvanligvis opstået i barndom eller adolescens samt ikke nærmere specificerede psykiske lidelser.

Kilde: Deloitte's beregninger baseret på Danmarks Statistik, registrene BEF, BEFADR, BEFBOP, BUA, KRAF og LPRDIAG.

3.5.1.2 Begge ungegrupper er udsatte i forhold til uddannelse og beskæftigelse

De unge med og uden efterværn minder også om hinanden i forhold til tilknytning til uddannelse og arbejde, da de fyldte 18 år. Som det fremgår af tabel 7, har 10 procent af de unge med efterværn og 12 procent af de unge uden efterværn ikke afsluttet grundskolen. Til sammenligning var der ved folkeskolens afgangsprøver i 2014 kun 5,5 procent af de unge i hele befolkningen, der undlod at gå op til prøverne.⁵¹

De unges præstationer i folkeskolen ligger desuden et stykke under befolkningens præstationer generelt, når der ses på deres karakterer i dansk og matematik i 9. klasse. Begge grupper unge i målgruppen for efterværn havde et karaktergennemsnit omkring 4, mens ikke-udsatte unge til sammenligning havde et karaktergennemsnit i dansk og matematik på lige under 7 ved folkeskolens afgangsprøve i 2014.⁵² I denne sammenhæng skal det dog nævnes, at det langt fra er alle de unge, der indgår i undersøgelsen, der har registrerede karakterer i 9. klasse i Danmarks Statistiks register over enkeltfag fra grundskolen (UDFK). Dette behæfter alt andet lige analysen af målgruppens karaktergennemsnit med usikkerhed.

Det fremgår også af tabel 7, at omkring en fjerdedel af de unge i begge grupper stod helt udenfor både uddannelse og arbejde i det år, hvor de fyldte 18. Der findes ikke direkte sammenlignelige opgørelser for normalbefolkningen af unge i Danmark, men oplysninger fra Danmarks Statistik (NEET-indikatoren⁵³) viser, at i en periode på fire uger i 2014 var 6 procent af de 18-årige i befolkningen udenfor uddannelse og beskæftigelse.⁵⁴

Uddannelse og beskæftigelse i ungdomsårene har stor betydning for tilknytning til arbejdsmarkedet senere i livet, og også her er de unge i målgruppen for efterværn altså mere udsatte end unge generelt. Der ses dog ikke en tendens til, at unge, der får efterværn, har mestret deres skolegang markant bedre eller har en markant stærkere tilknytning til arbejdsmarkedet end unge, der ikke får efterværn. Dette kunne ellers forventes, hvis der generelt var en tendens til creaming blandt sagsbehandlerne, eller hvis der i høj grad var tale om en selektionsproces, hvor de bedst stillede unge formåede at forhandle sig til efterværn, jf. afsnittet om perspektiver og tilgange i tildelingen af efterværn i rapportens indledning.

⁵¹ Den Sociale Kapitalfond, 2016.

⁵² Socialpolitisk redegørelse, 2016. Her defineres ikke-udsatte som børn, der ikke på prøvetidspunktet har været anbragt eller har modtaget en forebyggende foranstaltning.

⁵³ NEET er en indikator, der angiver, hvor stor en del unge i en given aldersgruppe der hverken er i beskæftigelse eller i uddannelse indenfor de seneste fire uger. Læs mere om beregningen af indikatoren og definitionen af aktive og ikke-aktive i metodenotatet <http://www.dst.dk/ext/arbe/neetindi>.

⁵⁴ Statistikbanken, Befolkningen (16-24 år) efter alder, køn, bopælsområde, tid og status (NEET).

Tabel 7. Tilknytning til uddannelse og arbejde ved det 18. år for unge med og uden efterværn (målgruppen for efterværn i perioden 2011-2014)

	Unge med efterværn	Unge uden efterværn
Afsluttet grundskole	90 %	88 %
Karaktergennemsnit dansk og matematik (9. kl.)	4,41	4,31
Under uddannelse/har arbejde i året for 18-års fødselsdag*	76 %	74 %
Ikke i arbejde/uddannelse i året for 18-års fødselsdag*	24 %	26 %
Gns. antal måneder i arbejde i året for 18-års fødselsdag*	2,8	2,4
Gns. årlig indkomst i alderen 15-18 år (kr.)	6.081	5.947

n=16.448 for unge med efterværn og n=10.765 for unge uden efterværn.

* Beregnet for unge, der fyldte 18 år i 2008 eller senere. n=13.104 for unge med efterværn og n=8.9104 for unge uden efterværn.

Note: *Afsluttet grundskole* er beregnet på baggrund af Danmarks Statistiks register over befolkningens uddannelse (KOTRE). *Karaktergennemsnit* er beregnet på baggrund af registreret enkeltfag fra grundskole (UDFK). Gennemsnittet er beregnet på baggrund af alle registrerede karakterer i dansk og matematik i 9. klasse. Det skal bemærkes, at det langt fra er alle unge, der har registrerede karakterer (i alt 11.445 manglende registreringer, svarende til 42 procent af populationen). Dette kan blandt andet skyldes, at eleven har gået på en prøvofri skole, har været fritaget, er blevet syg eller er udeblevet fra eksamen, eller at eleven er rejst ud af landet inden afslutningen af 9. klasse. Derudover kan det skyldes manglende indberetning af prøveresultatet. For elever, der har afsluttet grundskolen i 2005 eller tidligere, har indberetningen af karakterer desuden været af mindre god kvalitet og er derfor mindre dækkende. *Under uddannelse* ved det 18. år er beregnet på baggrund af Danmarks Statistiks register over befolkningens uddannelse (KOTRE) og registreringer af SU i Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase (DREAM). Kriteriet for at være under uddannelse ved det 18. år er, *enten* at den unge er registreret som værende under uddannelse i KOTRE i det år, hvor vedkommende fyldte 18 år, *eller* at der er registreret SU i det år, hvor den unge fyldte 18. år. *Været i beskæftigelse* er beregnet på baggrund af Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase (DREAM). Da DREAM kun indeholder registreret beskæftigelse tilbage til 2008, er beregningen udelukkende foretaget for unge, der fyldte 18 år i 2008 eller senere.

Gns. antal måneder i arbejde i året for 18-års fødselsdag er beregnet på baggrund af Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase (DREAM). *Gns. årlig indkomst* i alderen 15-18 år er beregnet på baggrund af Danmarks Statistiks register over befolkningens indkomst (IND).

Kilde: Deloitte's beregninger baseret på Danmarks Statistik, registre BEF, KOTRE, UDFK, INDKOMST og Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase (DREAM).

3.5.1.3 Unge med efterværn har flere kommunale forløb, og unge uden efterværn har boet i flere kommuner

De unge med og uden efterværn adskiller sig kun en anelse fra hinanden i forhold til deres forløbshistorik i det kommunale system op til deres 18-års fødselsdag. De unge var i gennemsnit stort set lige gamle, da de modtog den første foranstaltning i kommunen, men der er relativt stor spredning i alderen indenfor begge ungegrupper.

De unge i begge grupper har i gennemsnit haft 2-3 forløb i det kommunale system. Dette kan dække foranstaltninger under servicelovens børneparagraffer eller samme type foranstaltning ad flere omgange. I begge tilfælde kan antallet af foranstaltninger være en indikator for de unges niveau af ud-sathed.

Det er værd at bemærke, at lidt flere af de unge, der *ikke* modtager efterværn, har skiftet kommune, mellem de var 17 og 18 år gamle. Det er

netop, mens den unge er mellem 17 og 18 år, at beslutningen om efterværn typisk træffes. Hvis unge skifter kommune netop her, kan det derfor tænkes at spille ind i beslutningsprocessen om tildeling af efterværn. I denne sammenhæng skal det nævnes, at kapitel 4 om kommunernes praksis viser, at under halvdelen af landets kommuner oplever, at sager overdrages rettidigt fra andre kommuner, når en ung skifter kommune. Det kan altså give udfordringer i forhold til at træffe afgørelse om efterværn i tide, hvis den unge skifter kommune i en relativt sen alder.

Tabel 8. Forløbshistorik ved det 18. år for unge med og uden efterværn (målggruppen for efterværn i perioden 2011-2014)

	Unge med efterværn	Unge uden efterværn
Gns. alder ved første forløb i det kommunale system	12,0 år	11,8 år
Første foranstaltning inden det 5. år	16 %	16 %
Første foranstaltning efter det 15. år	41 %	38 %
Gns. antal forløb i det kommunale system ved 18 år	2,7	2,5
Fem kommunale forløb eller mere	15 %	12 %
Kommuneskift efter det 17. år	17 %	22 %

n=16.448 for unge med efterværn og n=10.765 for unge uden efterværn.

Note: *Forløb* er registrerede forløb med en foranstaltning, som den unge har haft op til det fyldte 18. år. Det skal bemærkes, at den unge kan modtage flere forskellige forløb med den samme foranstaltning, for eksempel flere forskellige anbringelser udenfor eget hjem efter servicelovens § 52, stk. 3, nr. 7. *Foranstaltninger* omfatter 1) anbringelser udenfor eget hjem (servicelovens § 52, stk. 3, nr. 7, § 58, stk. 1-3, § 75, stk. 1, straffelovens § 74a (ungdomssanktion), straffuldbyrdelsesloven § 78, stk. 2 (afsoning) og retsplejeloven § 765 (varetægtssurrogat), 2) forebyggende personrettede foranstaltninger (servicelovens § 52, stk. 3, nr. 5, 6, 8, 9, § 54 a, § 57 c), 3) forebyggende familierettede foranstaltninger (servicelovens § 11, stk. 3, nr. 1-4, stk. 4, stk. 6, § 52, stk. 3, nr. 1-4 og stk. 6, 9, § 52 a, § 54 og § 57 a).

Kilde: Deloitte's beregninger baseret på Danmarks Statistiks registre BEF, BUA, BUFO, BEFBOP og BEFADR.

3.5.2 Stikprøven indikerer, at de unge, der takker nej, er mere udsatte end de unge, der ikke får tilbuddet

På baggrund af ungesurveyen er det tidligere i dette kapitel blevet estimeret, at omkring 89 procent af de unge uden efterværn ikke har fået efterværn tilbudt, mens omkring 11 procent har takket nej. Ved at koble ungesurveyen med de registre, der også anvendes i kapitlets øvrige analyser, er det muligt at beskrive nærmere, hvad der karakteriserer disse to grupper unge. Det skal dog nævnes, at gruppen af unge i stikprøven, der har takket nej til efterværn, er forholdsvis lille (n=27). Derfor er resultaternes generaliserbarhed til hele populationen forbundet med usikkerhed. De sammenligninger, der præsenteres i dette afsnit, skal derfor først og fremmest betragtes som beskrivelser af karakteristika ved de unge i stikprøven.

Når de unge sammenlignes på de samme karakteristika, som indgår i sammenligningerne i de forrige afsnit, er der generelt kun små forskelle mellem de to grupper. De største forskelle ses i forhold til de unges tilknytning til uddannelse/arbejde og deres forløb i det kommunale system, jf. tabel 9.

Størstedelen af de undersøgte forskelle er dog ikke statistisk signifikante⁵⁵, hvilket til en vis udstrækning er forventeligt, når gruppernes størrelse tages i betragtning. Analysen kan således ikke med sikkerhed fortælle noget om forskellen mellem de to ungegrupper i befolkningen. Dog *indikerer* analysen, at de unge, der har takket nej til efterværn, er en anelse mere udsatte end de unge, der ikke har fået efterværn tilbudt, i forhold til uddannelse og tilknytning til fritidsjob, når de er 18 år gamle. Analysen *indikerer* også, at de unge, der har takket nej til efterværn, har flere forløb i det kommunale system, flere foranstaltninger og en relativt sen første kontakt med kommunen. Dette er i tråd med konklusionerne i andre studier, der peger på, at de unge, der har takket nej til efterværn, ofte har meget turbulente anbringsforløb bag sig.

Tabel 9. Karakteristika ved unge uden efterværn, når de er 18 år gamle (målgruppen for efterværn i perioden 2011-2014)

	Takket nej til efterværn	Ikke tilbudt efterværn
Ikke arbejde/under uddannelse i året for 18-års fødselsdag*	19 %	21 %
Gns. antal måneder i arbejde i året for 18-års fødselsdag	1,6	3,4
Gns. årlig indkomst i alderen 15-18 år (kr.)	4.093	7.099
Gns. alder ved det første forløb i det kommunale system	12 år	12 år
Over 15 år ved første forløb i det kommunale system	44 %	37 %
Gns. antal forløb i det kommunale system	2,9	2,3
Kommuneskift efter det fyldte 17. år	19 %	18 %

* Beregnet for unge, der fyldte 18 år i 2008 eller senere.

n=27 for unge, der har takket nej, og n=222 for unge, der ikke har fået tilbudt efterværn.

Note: Forskellen mellem de to grupper for *Gns. antal måneder i arbejde* er statistisk signifikant på et 0,05-niveau. De resterende forskelle er ikke statistisk signifikante ved $p < 0,05$.

Under uddannelse ved det 18. år er beregnet på baggrund af Danmarks Statistiks register over befolkningens uddannelse (KOTRE) og registreringer af SU i Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase (DREAM). Kriteriet for at være under uddannelse ved det 18. år er, *enten* at den unge er registreret som værende under uddannelse i KOTRE i det år, hvor vedkommende fyldte 18 år, *eller* at der er registreret SU i det år, hvor den unge fyldte 18. år. *Været i arbejde* er beregnet på baggrund af Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase (DREAM). Da DREAM kun indeholder registreret beskæftigelse tilbage til 2008, er beregningen udelukkende foretaget for unge, der fyldte 18 år i 2008 eller senere. *Gns. årlig indkomst* i alderen 15-18 år er beregnet på baggrund af Danmarks Statistiks register over befolkningens indkomst (IND).

Kilde: Deloitte's ungesurvey koblet med Deloitte's beregninger baseret på Danmarks Statistiks registre BEF, BUA, BUFO, KOTRE, UDFK, IND, KRAF, LPRDIAG, BEFBOP og BEFADR og Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase (DREAM).

3.6 Segmenter af unge med og uden efterværn

Analyserne i det forrige afsnit viser, at de unge med og uden efterværn overordnet ikke adskiller sig systematisk fra hinanden. Dette er imidlertid ikke ensbetydende med, at de unge ikke er forskellige. Som det blev fremført i det indledende afsnit om perspektiver og tilgange i tildelingen af efterværn, er det forventeligt, at der i gruppen af unge, der ikke modtager efter-

⁵⁵ Den eneste statistisk signifikante forskel ses mellem de to gruppers gns. antal måneder i beskæftigelse.

værn, både findes unge, som sagsbehandlerne vurderer for ressourcestærke til at modtage efterværn, og unge, der vurderes at være for resourcesvage. Ligeledes kan det – alt efter hvilket perspektiv sagsbehandleren anlægger i beslutningen om efterværn – forventes, at der indenfor gruppen af unge med efterværn både findes unge, der er relativt stærke (independenceperspektivet og creaming-perspektivet) og mindre stærke (interdependenceperspektivet). Dette kan få den gennemsnitlige unge med og uden efterværn til at minde om hinanden og dermed få ungegrupperne generelt til at fremstå ens.

De forskellige strategier og tilgange til tildelingen af efterværn kan i praksis eksistere side om side afhængigt af den konkrete kommune og sagsbehandler. Dette bekræftes i analysen af kommunernes praksis i kapitel 4, hvor det står klart, at sagsbehandlerne anlægger forskellige kriterier og fortolkninger, når de træffer afgørelse om efterværn. Derfor er der også grund til at forvente, at grupperne af unge, som henholdsvis modtager og ikke modtager efterværn, er relativt heterogene, og at der eksisterer forskellige *segmenter* af unge indenfor hver gruppe.

I dette afsnit undersøges segmenter indenfor de to ungegrupper ved hjælp af klyngeanalyse. Klyngeanalyse er en multivariat statistisk teknik, der resulterer i en gruppering, hvor personerne i samme gruppe (klynge) er så ens (homogene) som muligt, samtidig med at grupperne er så forskellige fra hinanden som muligt. De unge henholdsvis med og uden efterværn grupperes i analysen på baggrund af socioøkonomiske karakteristika, foranstaltningstype ved det 18. år samt centrale karakteristika ved det fyldte 18. år. På denne baggrund kan der identificeres to segmenter af unge indenfor gruppen af unge, der modtager efterværn, og tre segmenter indenfor gruppen af unge, der ikke modtager efterværn. Disse segmenter udfoldes i dette afsnit. En fuld oversigt over klyngeanalysens variable og en nærmere uddybning af den statistiske metode fremgår af bilag 1.

3.6.1 To segmenter af unge, der modtager efterværn

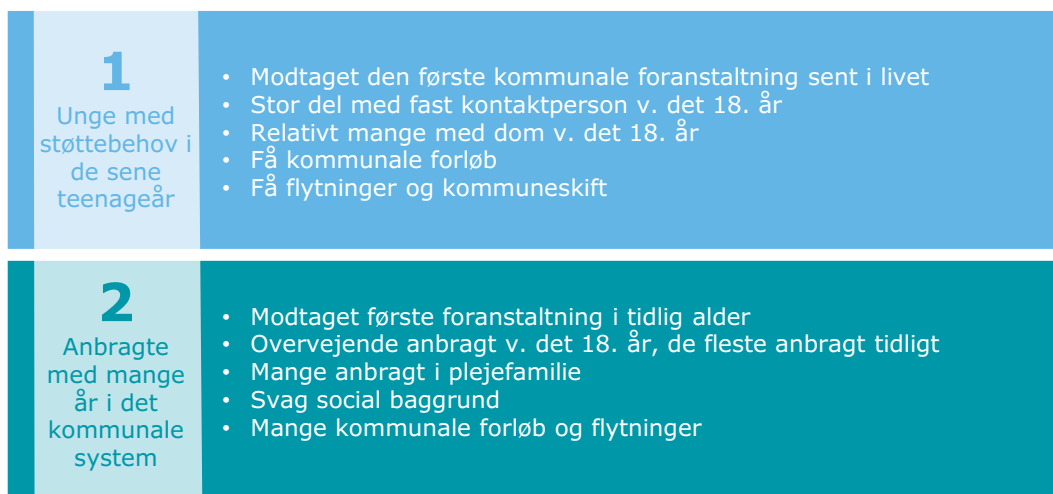
Som det fremgår af figur 9 på næste side fordeler de unge, der modtager efterværn, sig i to forskellige segmenter.

Segment 1 består af unge, der kommer ind i det kommunale system i de sene teenageår og ofte har en fast kontaktperson, umiddelbart op til de fylder 18 år. De unge er gennemsnitligt 16 år gamle ved den første foranstaltning, og 24 procent er endda over 17 år, jf. tabel 10 på side 46.

Gennemsnitligt har de unge i segment 1 ikke større udfordringer i skolen end efterværnsmodtagerne generelt, de har relativt få forløb i det kommunale system, når de fylder 18 år, og relativt få flytninger og kommuneskift. Der er dog en større andel af de unge i segment 1, der har mindst én dom for kriminalitet i forhold til gruppen af efterværnsmodtagere generelt, når de fylder 18 år, jf. tabel 10.

De interviewede kommunale sagsbehandlere, der blev interviewet om kommunernes praksis, jf. kapitel 4 giver eksempler på unge med en profil som segment 1. Disse unge er kommet sent ind i det kommunale system og viser især risikoadfærd i forhold til at fortsætte eller komme i en kriminel løbebane eller et misbrug. Deres støttebehov stopper ikke nødvendigvis, fordi de fylder 18 år, hvor efterværn i form af en fortsættelse af den faste kontaktperson kan være en vigtig støtte i de kritiske år, hvor de unge skal finde sig til rette i voksenlivet med bolig, beskæftigelse og uddannelse.

Figur 9. Segmenter af unge efterværnsmodtagere identificeret på baggrund af klyngeanalyse (målgruppen for efterværn i perioden 2011-2014)

n=8.342 for segment 1 og n=6.479 for segment 2. 1.627 unge indgår ikke i nogle af segmenterne.

Note: En oversigt over de angivne karakteristika ved segment 1, 2 og 3 fremgår af bilag 7.

Kilde: Deloitte's beregninger baseret på Danmarks Statistiks registre BEF, BUFO, BEFBOP, BEFADR, FTBD, KOTRE, IND, KRAF, LPRDIAG og Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase (DREAM).

Segment 2 består af unge, som typisk er anbragt udenfor hjemmet i en plejefamilie ved det 18. år. De har modtaget deres første foranstaltning – som oftest en anbringelse – tidligt i deres liv. I gennemsnit var de unge syv år gamle, da de første gang modtog en kommunal foranstaltning, og 36 procent kom ind i det kommunale system, før de fyldte fem år, jf. tabel 10.

De unge i segment 2 kan betegnes som relativt velfungerende i forhold til efterværnsmodtagerne generelt. Der er en lidt større andel, der er under uddannelse, og færre har en dom for kriminalitet ved det 18. år. De unge i segment 2 har dog haft en tumultarisk barndom med mange flytninger og mange kommunale forløb.

De interviewede sagsbehandlere kender til unge som dem, der beskrives i segment 2. Disse unge er inde i en positiv udvikling i deres plejefamilie, og det vurderes, at en fortsættelse af anbringelsen vil give ro og stabilitet til at fortsætte udviklingen og komme godt ind i voksenlivet.

Samlet set tegner analysen et billede af to forskellige typer unge med efterværn: En gruppe unge, der har behov for støtte fra en kontaktperson i de sene teenageår. For disse unge kan en fortsættelse af kontaktpersonen udover det 18. år have til formål at støtte de unge i de kritiske år, hvor de skal etablere et voksenliv med uddannelse og beskæftigelse, og undgå en kriminel løbebane. Herudover en gruppe relativt velfungerende unge med en tumultarisk barndom, som er anbragt udenfor hjemmet – ofte i plejefamilie. Efterværnet giver disse unge mulighed for at bevare tilknytningen til plejefamilien og flytte hjemmefra i takt med deres jævnaldrende.

Tabel 10. Udvalgte karakteristika for segmenterne og alle efterværnsmodtagere i perioden 2011-2014

	Segment 1	Segment 2	Alle efterværnsmodtagere
Anbragt umiddelbart op til det 18. år	52 %	81 %	66 %
Fast kontaktperson umiddelbart op til det 18. år	48 %	19 %	34 %
Anbragt i plejefamilie*	14 %	38 %	27 %
Afsluttet grundskolen	91 %	89 %	90 %
Under uddannelse ved det 18. år	59 %	62 %	60 %
Gns. alder ved første foranstaltning	16 år	7 år	12 år
Over 17 år gammel ved første foranstaltning	24 %	2 %	15 %
Under 5 år gammel ved første foranstaltning	0 %	36 %	16 %
Gns. antal forløb i det kommunale system	2,0	3,8	2,7
Gns. antal flytninger	5,3	9,2	6,8
Dom for kriminalitet ved 18 år (straffelov)	27 %	22 %	24 %
Modtaget kontaktperson i efterværn	71 %	53 %	63 %
Modtaget fortsat anbringelse i efterværn	40 %	61 %	50 %

* Udregnet for unge, der har været anbragt umiddelbart op til det 18. år.
n=8.342 for segment 1, n=6.479 for segment 2 og n=16.448 for alle efterværnsmodtagere.

Kilde: Deloitte's beregninger baseret på Danmarks Statistiks registre BEF, BUA, BUFO, FTBD, BEFBOP, BEFADR og KRAF.

3.6.2 Tre segmenter af unge, der ikke modtager efterværn

Når gruppen af unge, der ikke modtager efterværn, analyseres på baggrund af de tidligere nævnte variable, fremkommer der tre klynger, jf. figur 10.

Figur 10. Segmenter af unge, der ikke modtager efterværn identificeret på baggrund af klyngeanalyse (målgruppen for efterværn i perioden 2011-2014)

<p>a</p> <p>Beslastede unge med svag tilknytning til uddannelse og arbejde</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Svag social baggrund • Ofte anbragte ved det 18. år • Svag tilknytning til uddannelse og arbejde ved det 18. år • Høj kriminalitetsfrekvens • Rigtig mange flytninger i barndom og ungdom • Boet i flere forskellige kommuner
<p>b</p> <p>Anbragte unge med tilknytning til uddannelse og arbejde</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Svag social baggrund • Ofte anbragte ved det 18. år • Relativt stærk tilknytning til uddannelse og arbejde ved det 18. år • Relativt lav kriminalitetsfrekvens • Psykisk sårbarhed
<p>c</p> <p>Unge med støttebehov i de sene teenageår</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Modtaget den første kommunale foranstaltning sent i livet • Stor del med fast kontaktperson v. det 18. år • Relativt mange med dom v. det 18. år • Få kommunale forløb • Få flytninger og kommuneskift

n=2.143 for segment 1, n=2.224 for segment 2 og n=5.514 for segment 3. 884 unge indgår ikke i nogle af segmenterne.

Note: En oversigt over de angivne karakteristika ved segment 1, 2 og 3 fremgår af bilag 7.

Kilde: Deloitte's beregninger baseret på Danmarks Statistiks registre BEF, BUFO, BEFBOP, BEFADR, FTBD, KOTRE, IND, KRAF, LPRDIAG og Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase (DREAM).

Først og fremmest er der to meget forskellige segmenter af unge med svag social baggrund, mange kommunale forløb og typisk en anbringelse ved det 18. år.

I **segment a** er de unge karakteriseret ved en svag tilknytning til uddannelse og arbejde samt en høj kriminalitetsfrekvens, jf. tabel 11. Kun 80 procent af disse unge har gennemført grundskolen, under halvdelen var i uddannelse i det år, hvor de fyldte 18, og en tredjedel stod helt udenfor både uddannelse og beskæftigelse i det år, hvor de fyldte 18. Samtidig har 30 procent af de unge i segment a mindst én dom for kriminalitet, når de fylder 18 år. Det er fem procentpoint mere, end hvad der gør sig gældende for hele gruppen af unge uden efterværn, som indgår i analysen. De unge i segment a har desuden haft en ustabil barndom og ungdom med rigtig mange flytninger, herunder også flytninger mellem forskellige kommuner.

Tabel 11. Udvalgte karakteristika for segmenterne og alle unge uden efterværn i perioden 2011-2014

	Segment a	Segment b	Segment c	Unge uden efterværn i alt
Anbragt umiddelbart op til det 18. år	78 %	89 %	54 %	67 %
Fast kontaktperson umiddelbart op til det 18. år	22 %	11 %	46 %	33 %
Anbragt i plejefamilie*	20 %	38 %	11 %	21 %
Anbragt på institution*	47 %	48 %	53 %	50 %
Forælder med videregående uddannelse	11 %	17 %	26 %	20 %
Afsluttet grundskolen	80 %	91 %	90 %	88 %
Under uddannelse ved det 18. år	48 %	69 %	57 %	58 %
Udenfor uddannelse og arbejde i året for 18-års fødselsdag	33 %	22 %	26 %	26 %
Gns. alder ved første foranstaltning	11 år	5 år	15 år	12 år
Over 17 år gammel ved første foranstaltning	7 %	0 %	19 %	12 %
Gns. antal forløb i det kommunale system	3,3	3,2	1,9	2,5
Gns. antal flytninger	13,7	5,1	5,0	6,7
Gns. antal forskellige kommuner ved 18 år	3,7	2,4	2,0	2,5
Psykisk lidelse ved 18 år	23 %	31 %	18 %	22 %
Dom for kriminalitet ved 18 år (straffelov)	30 %	11 %	28 %	25 %

* Udregnet for unge, der har været anbragt umiddelbart op til det 18. år.

n=2.143 for segment a, n=2.224 for segment b og n=5.514 for segment c. n=10.765 for unge uden efterværn i alt.

Kilde: Deloitte's beregninger baseret på Danmarks Statistiks registre BEF, BUA, BUFO, FTBD, BEFBOP, BEFADR, LPRDIAG og KRAF.

I **segment b** er de unge karakteriseret ved at være relativt ressourcestærke i forhold til hele gruppen uden efterværn. En relativt stor del (91 procent) har afsluttet grundskolen, og 69 procent var i uddannelse det år, hvor de fyldte 18. Det er 11 procentpoint mere, end hvad der gør sig gældende for gruppen af unge uden efterværn generelt, jf. tabel 11. De unge i segment b har desuden en markant lavere kriminalitetsfrekvens. 11 procent havde mindst én dom efter straffeloven, da de fyldte 18 år, hvorimod det samme gør sig gældende for 25 procent af de unge uden efterværn generelt. I forhold til den samlede gruppe unge uden efterværn, der indgår i analysen, er der dog relativt mange unge i segment b, der er diagnosticeret med mindst én psykisk lidelse, når de fylder 18. år. Det kan både reflektere en stor psykisk sårbarhed blandt disse unge men også, at de unge i praksis er i kontakt med sygehusvæsnet, og at der arbejdes med deres psykiske problemer.

Den typiske unge i segment a er velkendt blandt de interviewede sagsbehandlere. Her gives der eksempler på unge med massive problemer, som ikke ønsker at samarbejde med kommunen – enten fordi de har fået nok af kommunale foranstaltninger, eller fordi de er i en kriminalitets- eller misbrugsløbebane. Det kan også være, at støttebehovet blandt disse unge vurderes at være for stort til, at det kan imødekommes med efterværn.

De interviewede kommunale sagsbehandlere kender også til unge med karakteristika som dem, der beskrives i segment b. Der gives eksempler på, at disse unge er så velfungerende, at de ikke har mere behov for støtte end deres jævnaldrende, som ikke har været anbragt udenfor hjemmet.

Derudover er der **segment c**, som består af unge, hvis profil minder om de unge med efterværn i segment 1. Disse unge har i højere grad end unge uden efterværn haft en kontaktperson umiddelbart op til det 18. år. De er kommet relativt sent ind i det kommunale system og har haft få forløb med en social foranstaltning. De har også en stærkere social baggrund i den forstand, at flere af deres forældre har en videregående uddannelse. Gennemsnitligt har de ikke større udfordringer i skolen end gruppen af unge uden efterværn, men de har en højere kriminalitetsfrekvens, jf. tabel 11.

Mens de interviewede sagsbehandlere, der indgår i analyserne i kapitel 4, fortæller om unge i segment 1, som tildeles efterværn med henblik på at fortsætte den kontaktpersonstøtte, der er igangsat i de sene teenageår, gives der også eksempler på unge med en tilsvarende profil, som ikke tildeles efterværn. Det kan eksempelvis være, fordi sagsbehandleren lægger stor vægt på de unges samarbejdsvillighed i tildelingen af efterværn. I nogle tilfælde berettes der om unge, der ikke tildeles efterværn, fordi de ikke overholder aftaler med kommunen, eller fordi de fortsætter i kriminalitets- og/eller misbrugsbaner.

Samlet set viser klyngeanalysen, at der findes relativt forskellige unge både i gruppen af unge, der modtager efterværn, og gruppen af unge, der ikke gør. Det kan være med til at forklare, hvorfor de unge i gennemsnit ligner hinanden, uanset om de modtager efterværn eller ej. Fordi der både er relativt ressourcerstærke og ressourcetsvage unge med og uden efterværn, ligner grupperne gennemsnitligt hinanden.

Samtidig er det tydeligt, at det ikke nødvendigvis er hårde karakteristika ved de unge – for eksempel skoleresultater eller kriminalitetsfrekvens – der er afgørende for, om de modtager efterværn eller ej. I stedet har kommunernes sagsbehandlingspraksis og forståelse af, hvilke kriterier der skal lægges til grund for afgørelsen om efterværn, formentlig også stor betydning. Dette er et centralt tema i analysen af kommunernes praksis i kapitel 4, hvor det fremgår, at kommunerne og de enkelte sagsbehandlere har en forskellig tilgang til tildelingen af efterværn. Dels lægges der forskellige kriterier til grund for tildelingen af efterværn, dels er der forskellige fortolkninger af kriterierne.

3.7 Det kommunale forløb og tildeling af efterværn

Analyserne i dette kapitel viser, at de unge med og uden efterværn ligner hinanden, når de beskrives i forhold til objektive, observerbare karakteristika. Samtidig står det også klart, at der er forskellige segmenter af unge, der henholdsvis modtager og ikke modtager efterværn. Her spiller kommu-

nernes forståelse af, hvilke kriterier der skal lægges til grund for beslutningen om at tildele efterværn efter al sandsynlighed en rolle for, at nogle unge modtager efterværn, mens andre ikke gør.

Kommunernes målgruppeforståelse er et centralt tema i kapitel 4 om kommunernes praksis. Som afslutning på kapitel 3 og som optakt til det næste kapitel undersøges i dette afsnit sammenhængen mellem de unges forløb i det kommunale system og efterværn fra en statistisk vinkel. Der anvendes en logistisk regressionsmodel, der inddrager hele målgruppen for efterværn og har *efterværn* eller *ikke efterværn* som afhængig variabel. Den logistiske regressionsmodel beskriver i korte træk sammenhængen mellem sandsynligheden for at modtage efterværn på den ene side og en række observerbare karakteristika på den anden. En yderligere beskrivelse af metoden findes i bilag 2.

3.7.1 Det kommunale forløb har betydning for muligheden for efterværn

Tabel 12 viser de faktorer ved den unges forløb i det kommunale system frem til det 18. år, som på et statistisk signifikant niveau hænger sammen med sandsynligheden for at modtage efterværn. For at lette fortolkningen af modellen fremgår udelukkende, hvilken retning sammenhængen går i, og ikke sammenhængens styrke (odds ratio). Udover de viste variable inddrager modellerne kontrolvariable for køn, alder, oprindelsesland, social baggrund samt kriminalitetsfrekvens, psykiske lidelser og tilknytning til uddannelse og arbejde ved det 18. år. Samtlige modellens variable samt deres relative styrke fremgår af bilag 2.

Det fremgår af tabel 12, at jo ældre den unge er ved den første foranstaltning, og jo flere forløb den unge har haft ved det 18. år, jo *større* er sandsynligheden for, at den unge modtager efterværn. Det gælder både for hele målgruppen under ét og for tidligere anbragte og unge med fast kontaktperson specifikt. Dette kan skyldes, at unge, der kommer sent ind i det kommunale system, har et støttebehov, der fortsætter efter det 18 år. Omvendt er der længere tid til at arbejde med de unges problemer, jo tidligere de kommer ind i systemet. Som nævnt i forrige afsnit, giver de interviewede kommunale sagsbehandlere eksempler på unge, hvis foranstaltninger starter sent i teenageårene og ret naturligt fortsættes som efterværn, efter den unge fylder 18 (unge i segment 1). Der ses også eksempler på sådanne forløb i sagsgennemgangen i kapitel 4. Ligeledes er det ikke overraskende, at unge, der har haft mange foranstaltninger, kan have behov for støtte udover det 18. år – antallet af foranstaltninger kan her være en indikator på intensiteten af den unges støttebehov.

Det fremgår også af tabel 12, at unge, der skifter kommune mellem de er 17 og 18 år, har *mindre* sandsynlighed for at modtage efterværn end unge, der ikke har skiftet kommune i denne alder. Igen gælder dette både for tidligere anbragte unge og unge, der har haft en fast kontaktperson. Regressionsanalysen indikerer her, at nogle unge falder mellem to stole, når de skifter kommuner i den alder, hvor beslutningen om efterværn typisk træffes. Resultatet skal dog ikke tolkes kausalt, da der kan være bagvedliggende, ikke-observerbare faktorer, der påvirker både den unges sandsynlighed for at skifte kommune mellem 17 og 18 år og sandsynligheden for at modtage

efterværn⁵⁶. Hypotesen finder imidlertid til en vis grad støtte i kapitel 4 om kommunernes praksis, hvor det fremgår, at sagsakter ikke altid overdrages rettidigt mellem kommuner, når en ung skifter kommune. Det giver alt andet lige dårlige betingelser for at træffe rettidig afgørelse om efterværn på et oplyst grundlag.

Tabel 12. Faktorer med betydning for de unges sandsynlighed for at modtage efterværn (logistisk regression med angivelse af koefficienternes retning (+/-))

	Hele målgruppen	Anbragt v. det 18. år	Kontaktperson v. det 18. år
Alder ved første foranstaltning i kommunen	+***	+***	+***
Antal forløb frem til 18. år	+***	+***	+***
Kommuneskift mellem 17 og 18 år	-***	-***	-***
Anbragt på institution, kostskole, efterskole e.l.*		-***	
Antal flytninger ved det 18. år			+*

*= $p < 0,05$, ***= $p < 0,001$.

* I forhold til at være anbragt i plejefamilie (plejefamilie er referencekategori)

$n=21.031$ i modellen for hele målgruppen, $n=13.407$ i modellen for anbragte op til det 18. år og $n=7.625$ i modellen for unge med fast kontaktperson op til det 18. år.

Note: Der kontrolleres for køn, alder, oprindelsesland, forældres uddannelsesniveau og indkomst samt kriminalitetsfrekvens, psykiske lidelser og tilknytning til uddannelse og beskæftigelse ved det 18. år.

Forløb er registrerede forløb med en foranstaltning, som den unge har haft op til det fyldte 18. år. *Foranstaltninger* omfatter: 1) anbringelser udenfor eget hjem (servicelovens § 52, stk. 3, nr. 7, § 58, stk. 1-3, § 75, stk. 1, straffelovens § 74a (ungdomssanktion), straffuldbyrdsloven § 78, stk. 2 (afsoning), og retsplejeloven § 765 (varetægtssurrogat); 2) forebyggende personrettede foranstaltninger (servicelovens § 52, stk. 3, nr. 5, 6, 8, 9, § 54 a, § 57 c.); 3) forebyggende familierettede foranstaltninger (servicelovens § 11, stk. 3., nr. 1-4, stk. 4, stk. 6, § 52, stk. 3, nr. 1-4 og stk. 6, 9, § 52a, § 54 og § 57a).

Kilde: Deloitte's beregninger baseret på Danmarks Statistik, registrene BEF, BUFO, BEFBOP, BEFADR, FTBD, KOTRE, IND, KRAF, LPRDIAG og Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase (DREAM).

Derudover viser tabel 12 også, at det har betydning, om den unge har været anbragt på institution eller kostskole, efterskole eller lignende ved det 18. år. Selv når der kontrolleres for socioøkonomiske karakteristika ved de unge, kriminalitetsfrekvens og psykiske problemer, har de unge, der har været anbragt på institution, kostskole, efterskole eller lignende, *mindre* sandsynlighed for at modtage efterværn end unge, der har været anbragt i plejefamilie. Det giver anledning til en hypotese om, at plejefamilieanbringelsens familielignende karakter kan bevirke, at plejeforældrene kæmper aktivt for, at den unge skal have efterværn. Denne opfattelse høres også blandt flere af de interviewede unge i kapitel 5 om de unges perspektiv, som fortæller, at deres plejeforældre var en stor hjælp i tiden, hvor beslutningen om efterværn blev truffet.

Endelig fremgår det af tabel 12, at det for de unge, der har haft en fast kontaktperson umiddelbart op til det 18. år, har betydning, hvis de er flyttet

⁵⁶ Eksempelvis et ønske om at stå på egne ben eller frigøre sig fra det kommunale system.

meget op til det 18. år. Jo flere flytninger, de unge har haft, jo større er sandsynligheden for, at de får tildelt efterværn. Flytninger kan indikere en turbulent opvækst og dermed måske et behov for støtte, der rækker udover det 18. år.

Samlet set er der altså en statistisk sammenhæng mellem de unges kommunale forløb og sandsynligheden for efterværn. Kapitel 4 om kommunernes praksis går mere i dybden med, hvordan kommunernes sagsbehandling og praksis spiller sammen med, hvilke unge der tildeles efterværn.

3.8 Konklusion

Kapitel 3 behandler den del af opdraget, der efterspørger ny viden om målgruppen for efterværn. Opdraget har efterspurgt viden om, *hvor mange* og *hvilke unge* der henholdsvis modtager efterværn, tilbydes efterværn, men takker nej, og ikke tilbydes efterværn. Derudover efterspørges der i opdraget viden om, *hvilke efterværnsydelser* de unge modtager, og varigheden heraf samt sammenhængen med lignende ydelser via andre ressortområder, der kan fungere som supplement eller alternativ til efterværn.

3.8.1 De unge i målgruppen for efterværn

I afsnit 3.2 besvares spørgsmålene om, hvor stor en andel af de unge i målgruppen for efterværn, der modtager efterværnsforanstaltninger, og hvor stor en andel af de unge i målgruppen, der takker nej til efterværn eller ikke får efterværn tilbudt.

Analysen viser, at 60 procent af de unge i målgruppen har modtaget mindst én efterværnsforanstaltning mellem de var 18 og 23 år gamle. Dette resultat er baseret på et særdeles solidt datagrundlag bestående af kommunernes registreringer af alle typer efterværnsforanstaltninger for alle unge i målgruppen i hele perioden, fra de er 18 år, til de fylder 23 år. Data er behandlet gennem Danmarks Statistisk Forskerordning, hvor det er muligt at sammenkoble anbringelsesstatistikken med en række andre statistiske registre for alle unge i målgruppen for efterværn på cpr-niveau.

Der er forskellige årsager til, at 40 procent af de unge i målgruppen for efterværn ikke har modtaget en efterværnsforanstaltning i den undersøgte periode. Nogle af de unge kan klare sig selv og har derfor ikke behov for støtte. Andre er reelt ikke i målgruppen for efterværn, idet deres anbringelse eller kontaktpersonforløb er ophørt op til to måneder før, de fyldte 18 år, eller de modtager en ungdomssanktion. Samtidig er der en del af unge, der i stedet modtager støtte efter voksenparagrafferne. Baseret på oplysninger fra 49 kommuner i perioden 3. kvartal 2013 til og med 4. kvartal 2014, for hvem pålidelige registerdata om støtte under voksenparagrafferne foreligger⁵⁷, er *et forsigtigt skøn*, at cirka halvdelen af unge i målgruppen uden efterværn modtager mindst én ydelse efter servicelovens voksenparagraffer. Desuden er der enkelte unge med betydelig og varigt nedsat fysisk eller psykisk funktionsevne, der tildeles efterværn efter servicelovens § 76a.⁵⁸

Analysen *estimerer* desuden, at omkring 11 procent af de unge, der ikke modtager efterværn, har takket nej til efterværn, mens 89 procent ikke har fået efterværn tilbudt. Estimatet er baseret på en kobling af registerdata og

⁵⁷ Registeret HANDIC fra Danmarks Statistik.

⁵⁸ Servicelovens § 76a (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

data fra en survey blandt en stikprøve af de unge i målgruppen for efterværn. Der er en vis usikkerhed forbundet med estimatet, men det bakkes op af en gennemgang af 245 kommunale sager, der indgår som datagrundlag i rapportens kapitel 4 om kommunernes praksis.

3.8.2 De unges efterværnsforløb

Afsnit 3.3 besvarer spørgsmålet om, hvad der karakteriserer de unges efterværn, herunder typen af efterværn, de unge modtager, de unges alder, når de første gang modtager efterværn, antallet af forskellige typer efterværn, de unge modtager, samt efterværnsforløbenes varighed.

Analysen viser, at størstedelen af de unge i målgruppen, der modtager efterværn, har haft en fast kontaktperson i efterværnet. Dette gælder per definition for de unge i målgruppen, der har haft en fast kontaktperson inden det fyldte 18 år. Derudover gælder det for 45 procent af de unge efterværnsmodtagere, der har været anbragt, inden det fyldte 18. Efter kontaktperson er fortsat anbringelse den mest anvendte form for efterværn. Halvdelen af efterværnsmodtagerne har haft en fortsat anbringelse. I praksis dækker dette tal over, at 74 procent af de tidligere anbragte efterværnsmodtagere i målgruppen har fortsat anbringelsen i efterværn. Udover kontaktperson og fortsat anbringelse anvendes udslusningsordning og *anden støtte* relativt sjældent.

Analysen viser, at langt de fleste efterværnsforløb startes, når den unge er mellem 18 og 18½ år gammel. Størstedelen af de unge efterværnsmodtagere modtager kun én type efterværn. Dog ses der også kombinationer af flere forskellige former for efterværn – som oftest en kombination af fortsat anbringelse og kontaktperson. Der er relativt stor spredning i efterværnsforløbenes varighed, afhængigt af hvilken typer efterværn der er tale om. Mens størstedelen af kontaktpersonforløb varer under ét år, er fortsatte anbringelser typisk enten helt korte forløb på op til tre måneder eller lange forløb på over to år.

3.8.3 Supplerende og alternative ydelser

Afsnit 3.4 besvarer spørgsmålet om, hvilke ydelser der gives som supplement og/eller alternativer til efterværn. Analysen viser, at de unge efterværnsmodtagere især modtager kontante ydelser som kontant-/uddannelseshjælp og SU i samme år, som de modtager en eller flere efterværnsforanstaltninger. Herudover modtager en del af de unge vejledning og opkvalificering eller virksomhedspraktik i samme år, som de er i efterværn.

Stort set alle de unge, der ikke modtager efterværn, modtager en eller anden form for støtte i det kommunale system i overgangen til voksenlivet. Også for disse unge drejer det sig især om kontanthjælp/uddannelseshjælp, SU, virksomhedspraktik samt vejledning og opkvalificering i beskæftigelses-systemet. Derudover er en del af de unge uden efterværn i et særligt tilrettelagt uddannelsesforløb (STU), mens 17 procent har en førtidspension.

3.8.4 De unges karakteristika

Afsnit 3.5 besvarer spørgsmålene om, hvad der karakteriserer de unge med og uden efterværn, og hvad der karakteriserer de unge, der har takket nej til efterværn, og de unge, der ikke har fået efterværn tilbudt på det tidspunkt.

Analysen viser, at de unge med og uden efterværn generelt ligner hinanden på tidspunktet omkring de fylder 18 år og beslutningen om efterværn træffes. Det gælder både i forhold til demografi, tilknytning til uddannelse og

beskæftigelse, sociale og psykiske problemstillinger og forløbshistorik i kommunen. Generelt er begge ungegrupper udsatte med dårlige skoleresultater, svag tilknytning til uddannelse og arbejde, høj kriminalitetsfrekvens og psykiske problemer i forhold til normalbefolkningen af unge mennesker i Danmark.

Analysen indikerer også, at de unge, der takker nej til efterværn, er en anelse mere udsatte end de unge, der ikke får efterværn tilbudt. Når de to ungegrupper sammenlignes med udgangspunkt i de respondenter, der indgår i ungesurveyen, tegner der sig en tendens til, at de unge, der har takket nej, har relativt dårligere tilknytning til uddannelse og beskæftigelse og mere turbulente forløb i det kommunale system, op til de fylder 18 år.

3.8.5 Segmenter af unge med og uden efterværn

Afsnit 3.6 giver svar på, hvilke segmenter af unge, der findes indenfor grupperne af unge, der henholdsvis modtager og ikke modtager efterværn. Segmenterne identificeres ved hjælp af den statistiske teknik *klyngeanalyse*.

Analysen identificerer to segmenter af unge indenfor gruppen af unge, der modtager efterværn. Det ene segment består af unge, der kommer ind i det kommunale system i de sene teenageår, og som er i risikozonen for at komme ind i en kriminel løbebane. Disse unge fortsætter deres foranstaltning – ofte en fast kontaktperson – i efterværn. Det andet segment består af anbragte unge, der har været i det kommunale system i mange år. Disse unge er relativt velfungerende med en stærk tilknytning til uddannelse og en lavere kriminalitetsfrekvens, når de fylder 18 år, end gruppen af efterværnsmodtagere generelt. Mange har været anbragt i en plejefamilie og fortsætter denne foranstaltning udover deres 18-års fødselsdag.

Analysen identificerer samtidig tre segmenter af unge indenfor gruppen af unge, der ikke modtager efterværn; dels et segment af relativt belastede unge med svag tilknytning til uddannelse og arbejde og en høj kriminalitetsfrekvens, når de fylder 18 år. Dels et segment af relativt velfungerende unge med bedre tilknytning til uddannelse og arbejde og lavere kriminalitetsfrekvens. Disse unge har typisk været anbragt i plejefamilie op til deres 18-års fødselsdag, og en del af dem slås med psykiske problemer. Endelig kan der identificeres et segment af unge, som er kommet ind i det kommunale system i en sen alder, og som har en forholdsvis høj kriminalitetsfrekvens. Disse unge har en profil, der i høj grad ligner det første segment af unge, der modtager efterværn. At nogle af disse unge således modtager efterværn, mens andre ikke gør, giver grund til at forvente, at kommunernes praksis og sagsbehandlerens konkrete vurdering har en afgørende betydning for, om der tildeles efterværn eller ej.

3.8.6 Sammenhæng mellem det kommunale forløb og tildeling af efterværn

Kapitlets sidste afsnit (3.7) undersøger sammenhængen mellem de unges forløb i det kommunale system og sandsynligheden for at modtage efterværn ved brug af logistisk regression.

Analysen viser, at visse forhold ved de unges kommunale forløb hænger sammen med sandsynligheden for, at de unge modtager efterværn – selv når der kontrolleres for en række centrale baggrundsvariable. Det gælder både de unges alder, når de modtager den første sociale foranstaltning, og antallet af forløb, de unge modtager i det kommunale system i deres barndom og ungdom. Unge, der kommer ind i det kommunale system i en sen

alder, har større sandsynlighed for senere at modtage efterværn end unge, der er kommet ind i systemet tidligere. Dette kan hænge sammen med, at der er kortere tid til at arbejde med de unges problemer, jo senere de kommer ind i systemet. Omvendt er det ikke overraskende, hvis den unges støttebehov fortsætter udover deres 18-års fødselsdag, hvis de først starter et kommunalt forløb, når de er i slutningen af teenageårene. Tilsvarende har unge med mange forløb større sandsynlighed for at modtage efterværn. Her kan mange forløb med sociale foranstaltninger indikere et intensivt støttebehov, der fortsætter udover det 18. år

Afslutningsvis viser analysen, at der er mindre sandsynlighed for at modtage efterværn, hvis den unge har skiftet kommune, efter vedkommende fyldte 17 år. Dette resultat indikerer, at nogle unge falder mellem to stole, når de skifter kommuner i den alder, hvor beslutningen om efterværn typisk træffes. Resultatet skal dog ikke tolkes kausalt, da der kan være bagvedliggende, ikke-observerbare faktorer, der påvirker både den unges sandsynlighed for at skifte kommune mellem 17 og 18 år og sandsynligheden for at modtage efterværn.

Kapitel 4

Kommunernes praksis

4 Kommunernes praksis

Dette kapitel undersøger kommunernes praksis på efterværnsområdet. Formålet er at bidrage til at etablere et forbedret vidensgrundlag om kommunernes praksis for anvendelsen af efterværn, herunder det konkrete indhold i forskellige efterværnstilbud, processen og organiseringen omkring tildelingen af efterværn og snitflader og sammenhæng mellem forvaltninger, kommuner og sektorområder.

Som nævnt skal der altid foretages en konkret og individuel vurdering af, om en ung skal tildes efterværn. Når en sagsbehandler foretager denne vurdering, sker det i en lokal kommunal kontekst, hvor rammerne for afgørelsen kan variere fra kommune til kommune. Dette bevirker, at kommunernes og den individuelle sagsbehandlers praksis for tildeling af efterværn bliver helt central for at forstå, hvorfor nogle unge tildeles efterværn, mens andre ikke gør. For at komme nærmere denne forståelse går dette kapitel i dybden med den kommunale praksis på efterværnsområdet.

I opdraget til kortlægningen af kommunernes praksis ønskes det, at der skabes viden om det konkrete indhold i forskellige efterværnstilbud, varigheden af tilbuddene, processen og organiseringen omkring tildelingen af efterværn og snitflader og sammenhæng mellem forvaltninger, sektorområder og kommuner. Formålet er at skabe indsigt i processen for tildeling af efterværn i forhold til de forskellige målgrupper af unge og dermed viden om kommunernes beslutninger i forhold til henholdsvis at tilbyde eller ikke tilbyde efterværn.

Dette udgangspunkt er operationaliseret til syv centrale spørgsmål, som kapitlet afdækker for at komme hele vejen rundt om kommunernes praksis.

1. I hvilket omfang anvender landets kommuner efterværn?
2. Hvad indeholder de forskellige efterværnstilbud?
3. Hvornår tilbydes de unge efterværn, og hvornår påbegyndes dialogen om efterværn?
4. Hvordan forløber sagsbehandlingsprocessen i forhold til tilbud om efterværn?
5. Hvordan er kommunerne organiseret omkring tildelingen af efterværn?
6. Hvordan er samarbejdet omkring efterværnssager indenfor kommuner og mellem kommuner?
7. Hvilke udviklingstendenser findes på efterværnsområdet i kommunerne?

4.1 Læsevejledning

De syv overordnede spørgsmål besvares i fem afsnit:

1. I afsnit 4.3 undersøges det, hvordan landets kommuner anvender efterværnsforanstaltninger efter servicelovens § 76. Afsnittet skaber viden om de konkrete foranstaltninger, der benyttes overfor unge, der modtager efterværn.
2. I afsnit 4.4 undersøges sagsbehandlingsprocessen for tildeling af efterværn. Det undersøges, hvornår der træffes afgørelse om efterværn, hvem der har beslutningskompetence, hvilke kriterier kommunerne lægger til grund for afgørelsen om efterværn, og hvem der inddrages i beslutningsprocessen. Herudover undersøges handleplaner og mål for efterværnsindsatsen såvel som opfølgning på og afslutning af efterværnssager. Formålet er at skabe viden om sagsbehandlingen på tværs af kommunerne og give en dybere indsigt i ligheder og forskelle mellem kommunernes praksis.
3. I afsnit 4.5 undersøges kommunernes styring og organisering af efterværnsindsatsen, herunder kommunernes strategier og styringsredskaber for efterværnsområdet. Formålet er at opnå en dybere forståelse af de rammer, sagsbehandlere og faglige ledere har til at træffe afgørelse om efterværn og til at tilrettelægge efterværnsindsatsen.
4. I afsnit 4.6 undersøges samarbejdet om efterværnssager mellem kommuner og indenfor kommuner. Formålet er at skabe indsigt i de udfordringer, kommunerne oplever, i forhold til at sikre samarbejde om efterværnssager på tværs af kommunegrænser og i forhold til at sikre en god overgang mellem børne- og voksensocialområdet, når unge overgår fra servicelovens børneparagraffer til lovens voksenområde.
5. I afsnit 4.7 undersøges fremtiden for efterværnsområdet fra kommunernes perspektiv. Her fokuseres på de aktuelle udviklingstendenser i kommunerne – i forhold til både organisering og kommunernes tilbudsvifte på efterværnsområdet. Formålet er at anlægge et fremadrettet sigte på efterværnsområdet.

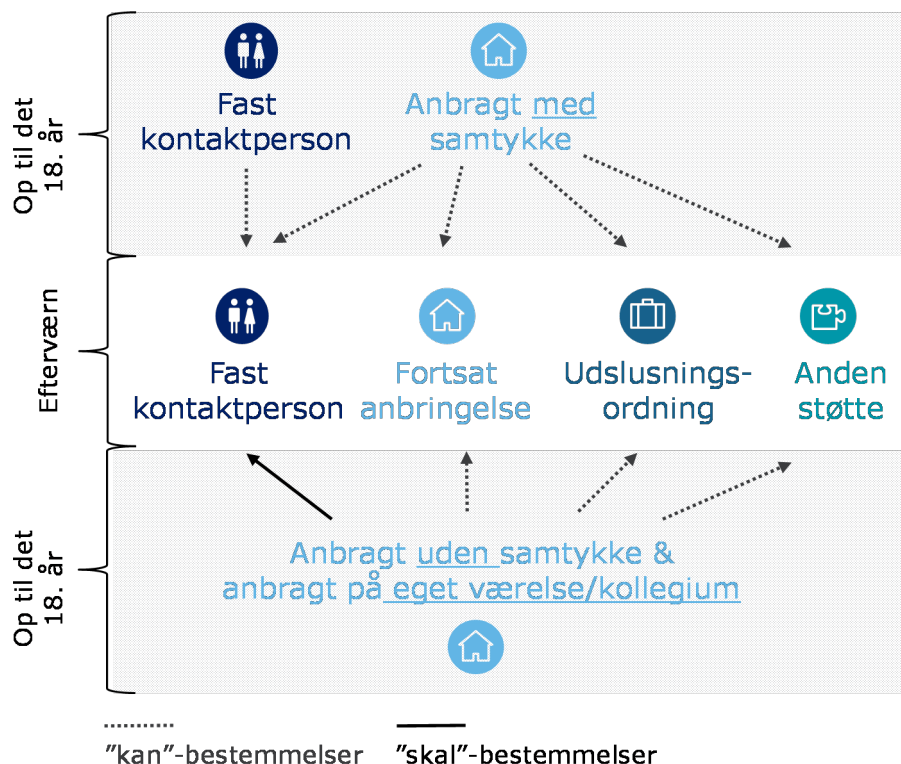
Indledningsvist beskrives de lovgivningsmæssige rammer for efterværnsindsatsen i afsnit 4.2.

Kapitlet bygger på tre primære datakilder. En omfattende gennemgang af 245 kommunale sager, en survey blandt kommunernes børne- og familiechefer og kvalitative interview med ledere og medarbejdere i ni casekommuner. Herudover suppleres der med de registerdata, der er beskrevet og anvendt i kapitel 3. Se bilag 2 for en uddybende gennemgang af sags gennemgangen, surveyen og de kvalitative interview. De tre datakilder inddrages løbende i kapitlet, når de hver især bidrager med viden om de undersøgte aspekter af kommunernes praksis. Det er vigtigt at understrege, at den viden, der findes i kommunesurveyen, er udtryk for de kommunale lederes opfattelser og holdninger. Viden fra de kvalitative interview er opfattelser og holdninger hos kommunale ledere og medarbejdere i de ni udvalgte casekommuner, mens sags gennemgangen giver et indblik i den dokumenterede praksis i otte af de ni casekommuner. De tre datakilder belyser altså området fra forskellige vinkler, der tilsammen bidrager til at nuancere undersøgelsen.

4.2 Rammerne for efterværnsforløbet

Ifølge servicelovens § 76 er formålet med efterværn at sikre unge, der har været anbragt eller har haft en fast kontaktperson, umiddelbart op til de fylder 18 år, en god overgang til en selvstændig voksertilværelse.⁵⁹ Som nævnt i kapitel 3 giver § 76 kommunerne en række muligheder og pligter i forhold til efterværn, jf. figur 11.

Figur 11. De fire typer efterværnsforanstaltninger

Kilde: Servicelovens § 76.

Fast kontaktperson *kan* tilbydes unge, der, indtil de fylder 18 år, har haft en kontaktperson, og unge, der er eller var anbragt udenfor hjemmet på et anbringelsessted, umiddelbart inden de fyldte 18 år.⁶⁰ Hvis den unge er eller har været anbragt udenfor hjemmet uden samtykke fra forældremyndighedsindehaveren, *skal* den unge tilbydes støtte i form af en kontaktperson, frem til den unge fylder 23 år, hvis der ikke tilbydes støtte i form af fortsat anbringelse.⁶¹ Ligeledes *skal* der tilbydes efterværn i form af en kontaktperson, frem til den unge fylder 19 år, til unge, der umiddelbart, inden de fylder 18 år, har været anbragt på eget værelse, kollegie eller kollegielignende ophold, hvis ikke der tilbydes støtte i form af fortsat anbringelse.⁶²

Fortsat anbringelse, udslusningsordning og *anden støtte kan* tilbydes unge, der er eller var anbragt udenfor hjemmet på et anbringelsessted, umiddelbart inden de fyldte 18 år.⁶³

⁵⁹ Servicelovens § 76 (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

⁶⁰ Servicelovens § 76, stk. 2 (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

⁶¹ Servicelovens § 76, stk. 5 (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

⁶² Servicelovens § 76, stk. 6 (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

⁶³ Servicelovens § 76, stk. 3 (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

Udover lovens skal-bestemmelser, jf. figur 11, udstikker lovgivningen ikke fast definerede kriterier for tildeling af efterværn. Det er derfor op til den enkelte kommune og sagsbehandler at definere, hvilke af de unge i målgruppen der skal tildeles efterværn. Som nævnt i kapitel 3 kan denne afgrænsning af målgruppen være koblet til forskellige syn på og tilgange til de unge i kommunerne. Mens nogle læner sig op ad *independenceperspektivet*, med fokus på at den unge skal i uddannelse og beskæftigelse og blive helt fri af det kommunale system, vægter andre i højere grad et *interdependenceperspektiv* med fokus på en gradvis overgang til voksenlivet med fokus på både uddannelse, beskæftigelse, sociale kompetencer og netværk.⁶⁴

Det fremgår af vejledningen til serviceloven, at det væsentligste kriterie i vurderingen af, om der skal iværksættes efterværn efter servicelovens § 76, er, om efterværnet vil kunne bidrage til, at den unge får en bedre overgang til voksenlivet. Efterværnet kan for eksempel bidrage til en bedre indføring på arbejdsmarkedet, give støtte til gennemførelse af en uddannelse eller give en mere glidende overgang til selvstændig bolig. Det er afgørende, at der sker en udvikling i den unges liv i den periode, efter vedkommende er fyldt 18 år, hvor efterværnet forløber.⁶⁵

I en principafgørelse fra 2013 fremsatte Ankestyrelsen en række *pejlemærker* for tildelingen af efterværn. Først og fremmest skal der være udsigt til en *positiv udvikling* for den unge i perioden med efterværn, men der er ikke krav om, at den unge skal være helt selvhjulpent, når vedkommende fylder 23 år. I vurderingen af, om der vil være en positiv udvikling, skal der være fokus på, om den unge ønsker at samarbejde om et efterværnsforløb, om den unge har udviklet sig positivt i forhold til selvstændigt at håndtere uddannelse, arbejde, økonomi, kost, personlig hygiejne mv., og om der er udsigt til, at denne udvikling vil fortsætte. Ankestyrelsen fastslår, at afgørelse om efterværn *altid* beror på en konkret vurdering.⁶⁶

Serviceloven sætter en lovmæssig ramme for afgørelsen om efterværn for unge, der er anbragt uden for hjemmet. Figur 12 illustrerer disse rammer. Ifølge servicelovens § 140⁶⁷ skal sagsbehandleren når den unge fylder 16 år, i samarbejde med anbringelsesstedet, forældrene og den unge selv udarbejde en handleplan for resten af anbringelsestiden. Handleplanen skal blandt andet fokusere på den unges overgang til voksenlivet, herunder ophøret af anbringelsen, uddannelse og beskæftigelse såvel som den unges eventuelle behov for efterværn efter anbringelsen.

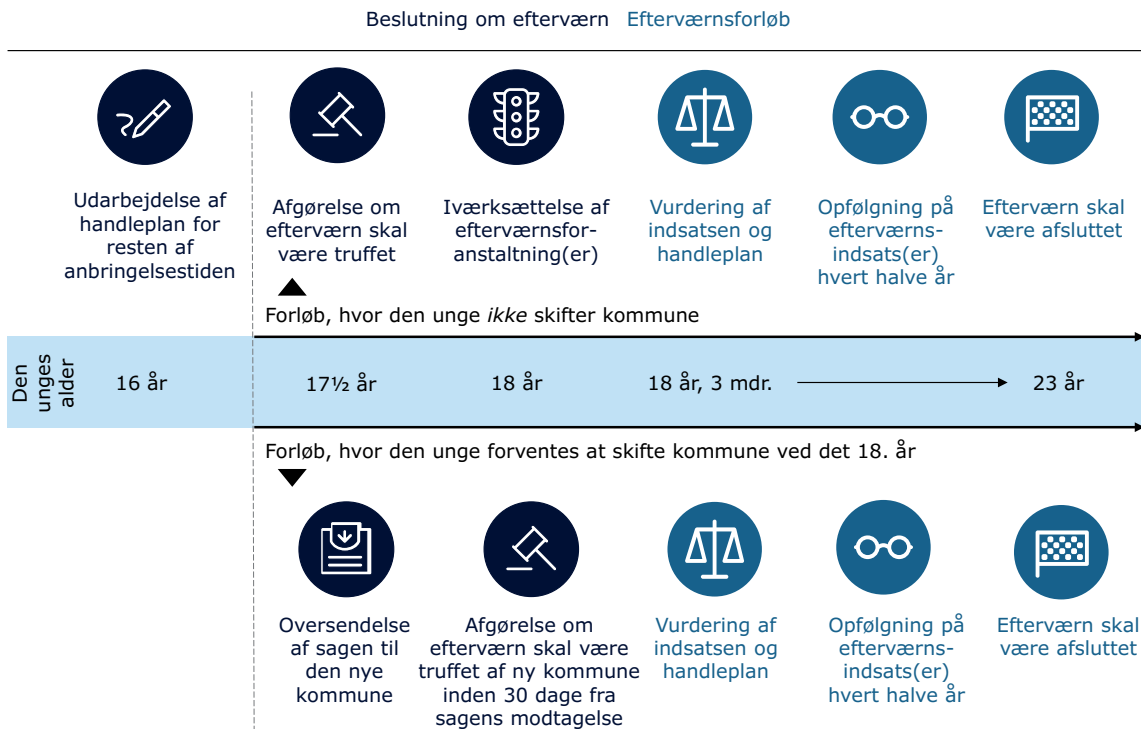
⁶⁴ Møhlholt m.fl., *Efterværn for tidligere anbragte unge – en videns- og erfaringsopsamling*, 2012.

⁶⁵ VEJ nr. 9007 af 07/01/2014, punkt 490.

⁶⁶ Ankestyrelsens principafgørelse 95-13.

⁶⁷ LBK nr 1270 af 24/10/2016.

Figur 12. Lovgivningens krav til sagsbehandlingen i forbindelse med efterværn til anbragte unge

Kilde: Servicelovens §§ 140, 68, 70 og 76.

Herefter skal den unges opholdskommune i henhold til servicelovens § 68, stk. 12,⁶⁸ senest seks måneder før den anbragte unge fylder 18 år vurdere og træffe afgørelse om, hvorvidt den unge har behov for efterværn. Afgørelsen skal angive, hvilke konkrete foranstaltningstyper der påtænkes iværksat, og kommunen skal tage stilling til, hvad der i øvrigt skal ske i forhold til den unges uddannelse, beskæftigelse og andre relevante forhold. Forinden skal kommunen i samarbejde med den unge revidere handleplanen, så den omhandler det videre forløb i forhold til uddannelse, beskæftigelse og andre relevante forhold. I de tilfælde, hvor den unge allerede er inde i et godt uddannelses- eller beskæftigelsesforløb, er det tilstrækkeligt for kommunen at konstatere dette i handleplanen. I andre tilfælde kan der være behov for initiativer fra kommunens side, for eksempel et samarbejde mellem de relevante afdelinger i kommunen.⁶⁹

Ifølge vejledningen til serviceloven bør kommunen udnytte tiden, fra der træffes afgørelse om efterværn, til den unge fylder 18 år, til at sikre, at den unge kommer i kontakt med de relevante hjælpesystemer, herunder centrene for Ungdommens Uddannelsesvejledning (UU), så efterværnet er velforberedt og veltilrettelagt, og det sikres, at den unge kommer i gang med relevant uddannelse eller beskæftigelse.⁷⁰

Ifølge servicelovens § 70⁷¹ skal kommunen senest tre måneder efter, der er iværksat en foranstaltning til den unge, vurdere, om indsatsen skal ændres, og om handleplanen skal revideres. Herefter skal kommunen følge op på

⁶⁸ LBK nr 1270 af 24/10/2016.

⁶⁹ VEJ nr. 9007 af 07/01/2014, punkt 490.

⁷⁰ VEJ nr. 9007 af 07/01/2014, punkt 490.

⁷¹ LBK nr 1270 af 24/10/2016.

sagen med højst seks måneders mellemrum. Ifølge lovens § 76, stk. 7,⁷² skal støtte efter efterværnsparagraffen ophøre, når den ikke længere opfylder formålet under hensyntagen til den unges behov for støtte, eller når den unge fylder 23 år.

En del unge skifter kommune i tiden op til og umiddelbart efter deres 18-års fødselsdag. I disse tilfælde ser forløbet lidt anderledes ud, hvilket også skitseres i figur 12. Det kan for eksempel være, at den unge er anbragt i en anden kommune end handlekommunen, før vedkommende fylder 18 år. I disse tilfælde vil den unge få opholdskommune i den kommune, hvor den unge opholder sig, når vedkommende fylder 18 år, jf. retssikkerhedslovens § 9, stk. 1. Det vil sige, at det er den kommune, hvor den unge opholder sig, der bliver handlekommune, medmindre de to kommuner (med samtykke fra den unge) aftaler, at den hidtidige opholdskommune fortsætter som handlekommune.

Når den unge skifter opholdskommune, skal den tidligere handlekommune oversende en revideret handleplan til den nye handlekommune, medmindre der er truffet afgørelse om foranstaltninger efter § 76 a.

På baggrund af den oversendte handleplan skal den nye opholdskommune indenfor 30 dage efter modtagelsen træffe afgørelse om, hvorvidt den unge skal tildeles efterværn, og eventuelt hvilken form for støtte der skal iværksættes. Hvis der iværksættes støtte efter § 76, skal der udarbejdes en ny handleplan.⁷³

4.3 Kommunernes brug af efterværnsindsatser

I dette afsnit undersøges det, i hvilket omfang landets kommuner anvender efterværnsforanstaltninger, samt indholdet i de forskellige efterværnsforanstaltninger.

Analysen tager udgangspunkt i de registerdata fra Danmarks Statistiks Forskerservice, der også anvendes i kapitel 3 om målgruppen for efterværn. Den omfatter altså unge, der har været anbragt udenfor hjemmet eller har haft en fast kontaktperson, umiddelbart op til de fylder 18 år, og som var i alderen 18-23 år i perioden 2011-2014.

Der findes ingen opgørelse over kommunernes afslag på efterværn til unge i målgruppen. Analyserne i dette afsnit omhandler derfor kommunernes tildelelse af efterværn, der kan analyseres på baggrund af data fra Danmarks Statistik. De unge, der *ikke* modtager efterværn, analyseres nærmere i både kapitel 3 og 5. I kapitel 3 estimeres det, at omkring halvdelen af disse unge modtager foranstaltninger på voksenområdet, efter de fylder 18 år. Det estimeres også, at 8-14 procent af de unge, der ikke modtager efterværn, takker nej til efterværn. Herudover er der en del af disse unge, der kan klare sig selv og derfor ikke har behov for efterværn. I praksis er der altså tale om en mindre andel af de unge uden efterværn, der får afslag på efterværn af kommunen.

En opgørelse af data fra Danmarks Statistik viser, at det i 91 procent af sagerne, hvor der tildeles efterværn, er den samme kommune, der forestår den forberedende sagsbehandling og træffer den endelige afgørelse om efterværn. Kun i 9 procent af sagerne træffes den endelige afgørelse af en

⁷² LBK nr 1270 af 24/10/2016.

⁷³ Servicelovens § 68, stk. 13 og 14 og VEJ nr. 9007 af 07/01/2014, punkt 491.

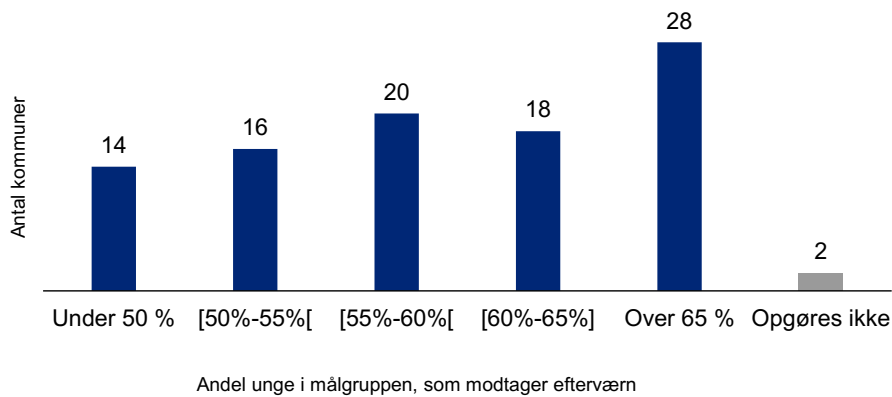
anden kommune end den, der var handlekommune, umiddelbart op til den unge fyldte 18 år. I disse tilfælde betragtes den unge som tilhørende målgruppen for efterværn i den kommune, der træffer den endelige afgørelse om efterværn (handlekommunen for efterværnsforanstaltningen).

4.3.1 Variation i kommunernes brug af efterværn

De danske kommuner anvender efterværn i varierende grad. Figur 13 viser, at der er 14 kommuner, hvor under halvdelen af de unge i målgruppen modtager efterværn, mens der i 28 kommuner er over 65 procent af de unge i målgruppen, der modtager efterværn.

I den kommune, hvor efterværn anvendes mest i forhold til målgruppens størrelse, modtager 80 procent af de unge i målgruppen efterværn. Andelen er 36 procent i den kommune, hvor efterværn anvendes relativt mindst.

Figur 13. Andel unge i målgruppen, der modtager mindst én efterværnsforanstaltning opdelt på kommuner (målgruppen for efterværn 2011-2014)

n=98 kommuner (27.213 unge).

Note: Figuren angiver andelen af de unge i målgruppen for efterværn i kommunen, der har modtaget mindst én efterværnsforanstaltning i perioden 2011-2014. I to kommuner administreres efterværnsområdet af en anden kommune. Disse kommuner opgøres derfor ikke.

Kilde: Deloitte's beregninger baseret på Danmarks Statistiks registre BEF, BUA og BUFO.

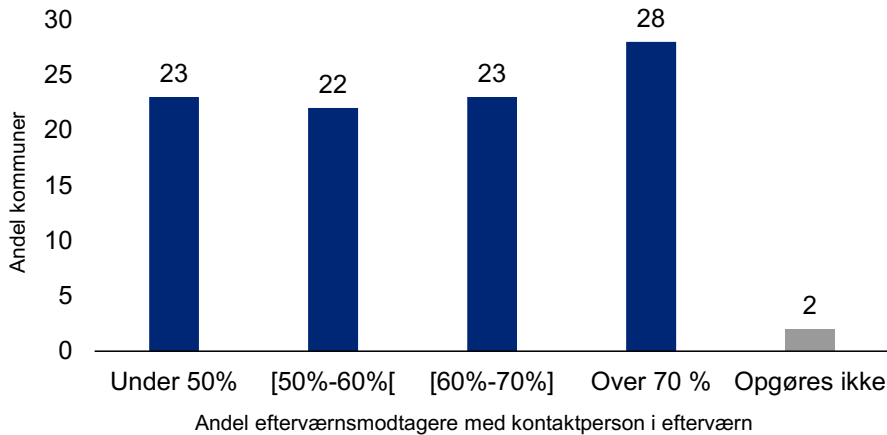
Denne variation kan skyldes variationer i målgruppen på tværs af kommuner, og at der er forskel på, hvordan kommunerne tolker lovgivningen og Ankestyrelsens pejlemærker for, hvilke kriterier der skal lægges til grund for tildelingen af efterværn. Dette tema tages op senere i kapitlet, når processen omkring tildeling af efterværn undersøges.

4.3.1.1 Efterværn med fast kontaktperson

Efterværnsforløb med fast kontaktperson kan både tildeles unge, der har haft en fast kontaktperson, umiddelbart op til de fylder 18 år, jf. servicelovens § 76, stk. 2, og tildeles unge, der har været anbragt udenfor hjemmet, umiddelbart op til de fylder 18 år, jf. servicelovens § 76, stk. 3, pkt. 2. Kontaktpersonordningen er derfor også den mest anvendte form for foranstaltning på efterværnsområdet. I kapitel 3 om målgruppen for efterværn fremgår det, at 63 procent af efterværnsmodtagerne har haft en fast kontaktperson som led i et efterværnsforløb, når målgruppen undersøges under et og således omfatter både tidligere anbragte og unge, der har haft en fast kontaktperson, op til de fyldte 18 år. Analysen viser også, at 45 procent af de tidligere anbragte unge som led i deres efterværnsindsats har en fast kontaktperson efter § 76, stk. 3, pkt. 2.

Der er variationer i brugen af kontaktpersonordningen kommunerne imellem. Som det fremgår af figur 14, tildeles fast kontaktperson som efterværn til over 70 procent af efterværnsmodtagerne i 28 kommuner, mens det i 23 kommuner er under 50 procent af efterværnsmodtagerne, der tildeles en kontaktperson.

Figur 14. Andel efterværnsmodtagere, der har haft en fast kontaktperson i efterværn opdelt på kommuner (målgruppen for efterværn 2011-2014)

n=98 kommuner (16.448 unge).

Note: Figuren angiver andelen af de unge efterværnsmodtagere i kommunen, der har modtaget fast kontaktperson i efterværn i perioden 2011-2014. I to kommuner administreres efterværnsområdet af en anden kommune. Disse kommuner opgøres derfor ikke.

Kilde: Deloitte's beregninger baseret på Danmarks Statistiks registre BEF, BUA og BUFO.

Kontaktpersonordningen efter servicelovens § 76, stk. 2 anvendes til unge, der har haft en fast kontaktperson, umiddelbart op til de fylder 18 år, og som har brug for at fortsætte støtten herefter. Herudover fortæller ledere og medarbejdere i casekommunerne, at kontaktperson til tidligere anbragte unge efter servicelovens § 76, stk. 3, pkt. 2 anvendes både i tilfælde, hvor den unge skal afslutte en anbringelse – her er kontaktpersonen ofte en pædagog eller en plejeforælder – og i tilfælde, hvor den unge flytter fra anbringelsesstedet og får en kontaktperson for første gang.

Overordnet er det kontaktpersonens ansvar at opbygge en tillidsfuld relation til den unge og understøtte vedkommendes overgang til voksenlivet. De konkrete aktiviteter, den unge foretager sig med kontaktpersonen, vil dog variere meget i forhold til den unges behov og ønsker. Nogle unge bruger deres kontaktperson til at få hjælp og vejledning om praktiske ting, for eksempel brug af NemID og betaling af regninger. Andre bruger kontaktpersonen til sparring om mere personlige forhold, og andre igen foretager sig konkrete aktiviteter med kontaktpersonen som at køre en tur eller deltage i netværksaktiviteter.⁷⁴

I alle casekommunerne anvendes der både kommunalt ansatte kontaktpersoner og eksternt indkøbte kontaktpersoner. Det fremhæves, at fordelene ved de internt ansatte kontaktpersoner er, at der er mulighed for en tættere relation mellem kontaktperson og sagsbehandler, mens fordelene ved de eksterne er, at de ofte er specialiseret i at håndtere særlige målgrupper

”Jeg har haft min kontaktperson i lidt over to år. Jeg taler med hende om alt muligt forskelligt, og nogle gange laver vi også mad sammen. Hun er rigtig god at tale med, fordi hun aldrig tvivler på mig. Jeg har nogle gange problemer med at finde penge til at betale mine regninger og have overblik over pengene – det hjælper hun mig også med.”

Ung i efterværn

⁷⁴ Henriksen, m.fl., *Kontaktperson – social og pædagogisk håndbog – inspiration, gode råd og konkrete metoder*, 2011.

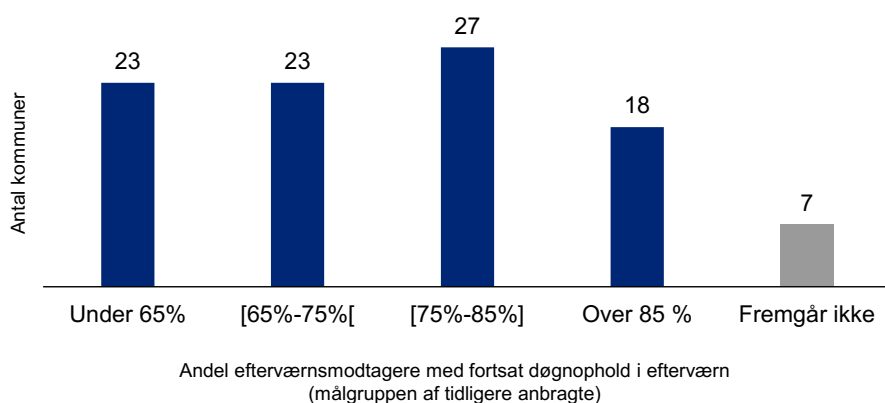
af unge (for eksempel unge, der er på vej ud i en kriminel løbebane). Der er ingen generelle regler for, hvor mange timer om ugen en ung i efterværn skal tilbringe med sin kontaktperson. Men generelt bevilger kommunerne et bestemt antal timer og justerer løbende timetallet i forhold til den unges udvikling og behov.

4.3.1.2 Efterværn som fortsat anbringelse, udslusningsforløb og anden støtte

Serviceovens § 76⁷⁵ giver mulighed for at tildele tidligere anbragte unge en fortsat anbringelse, en udslusningsordning og *anden støtte*. I kapitel 3 fremgår det, at langt størstedelen af de tidligere anbragte unge, der modtager efterværn, fortsætter anbringelsen i enten plejefamilie, på et opholdssted eller i en døgninstitution efter serviceovens § 76, stk. 3, pkt. 1.⁷⁶ Her fortsætter anbringelsesstedet altså arbejdet med den unge med en revideret handleplan.

Det fremgår af figur 15, at der også i forhold til brugen af fortsat anbringelse er relativt stor variation kommunerne imellem. I 18 kommuner fortsætter over 85 procent af de anbragte unge, der modtager efterværn, deres anbringelse i efterværn, mens dette i 23 kommuner gælder for under 65 procent.

Figur 15. Andel tidligere anbragte efterværnsmodtagere, der har fortsat anbringelsen i efterværn opdelt på kommuner (tidligere anbragte i målgruppen for efterværn 2011-2014)

n=98 kommuner (10.819 unge).

Note: Figuren angiver andelen af de tidligere anbragte unge, der modtager efterværn, og som har fortsat døgnophold i efterværn i perioden 2011-2014. I to kommuner administreres efterværnsområdet af en anden kommune. Disse kommuner opgøres derfor ikke. Af diskretionshensyn medtages opgørelsen i fem kommuner ikke.

Kilde: Deloitte's beregninger baseret på Danmarks Statistiks registre BEF, BUA og BUFO.

⁷⁵ LBK nr 1270 af 24/10/2016.

⁷⁶ LBK nr 1270 af 24/10/2016.

I casekommunerne bekræftes det, at fortsat anbringelse ofte er det oplagte valg for anbragte unge, idet få 18-årige er klar til at flytte og stå på helt egne ben – uanset om de er anbragt i institution eller hos en plejefamilie. Kommunerne nævner, at dette især skyldes, at der anbringes færre og færre som følge af fokus på tidlig indsats, forebyggende foranstaltninger og brug af de mindst indgribende foranstaltninger. Derfor har anbragte børn og unge i dag generelt komplekse problemstillinger – og dermed også typisk behov for støtte af mere omfattende karakter i overgangen til voksenlivet. I forbindelse med fortsat anbringelse forsøger kommunen som regel at forhandle priser med opholdsstederne og revurderer i nogle tilfælde også plejefamiliernes vederlag, da opgaven vurderes at være blevet mindre krævende, fordi den unge i mange tilfælde lever et almindeligt ungeliv med skole, fritidsaktiviteter og venner og derfor kræver mindre opmærksomhed.

Kapitel 3 om målgruppen for efterværn viser, at foranstaltningerne udslusningsordning og *anden støtte* kun anvendes i begrænset omfang. 11 procent af de unge efterværnsmodtagere, der har været anbragt udenfor hjemmet, op til de fyldte 18 år, har haft en udslusningsordning efter servicelovens § 76, stk. 3, pkt. 3, og 4 procent har modtaget *anden støtte* efter § 76, stk. 3, pkt. 4. Som det fremgår af figur 16 på næste side, er der derfor også en del kommuner, der slet ikke anvender de to former for efterværn eller anvender dem så lidt, at det af diskretionshensyn ikke kan afrapporteres.

Formålet med en udslusningsordning er, at den unge indenfor en given tidsperiode – det kan for eksempel være et halvt år – skal flytte fra anbringelsesstedet og varetage sin egen tilværelse. Den unge bevarer dog en tilknytning til anbringelsesstedet og kommer for eksempel på besøg hos plejeforældrene eller i institutionen et par gange om ugen eller i weekenden. Nogle kommuner stiller også særlige hybler eller udslusningslejligheder med tilknyttet personale til rådighed, hvor unge i efterværn kan bo, indtil de er klar til at flytte i egen bolig.

Formålet med *anden støtte* er at bidrage til en god overgang til en selvstændig tilværelse for den unge. Dette kan være som supplement til andre efterværnsforanstaltninger eller som den eneste støtte.

Ifølge de kommunale lederes besvarelse af kommunesurveyen bruger de kommuner, der anvender *anden støtte*, oftest § 76, stk. 3, pkt. 4 til at bevilge økonomisk tilskud og individuelle samtaler. Dette bekræftes i interviewene i casekommunerne, hvor det nævnes, at økonomisk støtte typisk anvendes til huslejhjælp og indskud til bolig, betaling af prævention, studieture i forbindelse med uddannelsesforløb og tandlægeregninger. I forhold til individuelle samtaler dækker det økonomiske tilskud som regel et forløb hos en psykolog. *Anden støtte* kan også omfatte gruppebaserede indsatser, besøgsordninger og mødesteder/væresteder. Enkelte (meget få) kommuner angiver herudover, at de også bevilger dagbehandling og aktivitetstilbud.

”Jeg synes ikke som sådan, det var svært at fylde 18 år. Alt er stadig, som det plejer, fordi jeg har fået lov til at blive boende hos min plejefamilie. Jeg har brug for stabilitet, og det får jeg hos dem – jeg er meget glad for dem.”

Ung i efterværn

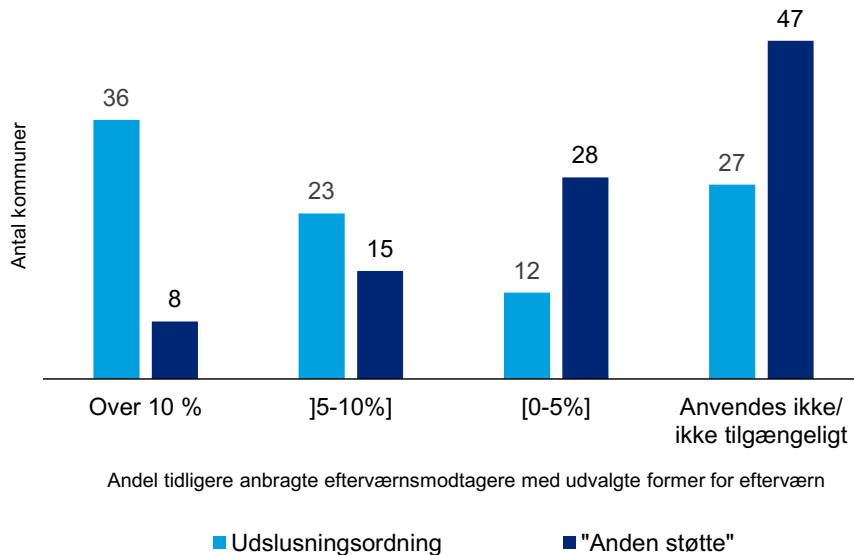
”Jeg har fået penge af kommunen, så jeg kunne komme med på studieturen i 2.g. Det var rigtig rart, så jeg ikke følte, jeg var udenfor.”

Ung i efterværn

”Jeg sagde til min sagsbehandler, at jeg ikke orkede at gå til psykolog. Men så for et par måneder siden kunne jeg mærke, at jeg virkelig havde brug for at tale med nogen. Så ringede jeg til min sagsbehandler, og så hjalp hun mig med at finde en ny psykolog. Hun er rigtig god.”

Ung i efterværn

Figur 16. Andel tidligere anbragte efterværnsmodtagere, der har modtaget udslningsordning og *anden støtte* opdelt på kommuner (tidligere anbragte i målgruppen for efterværn 2011-2014)

n=98 kommuner (10.819 unge).

Note: Figuren angiver andelen af de tidligere anbragte unge, der modtager efterværn, og som har fortsat døgnophold i efterværn i perioden 2011-2014. I to kommuner administreres efterværnsområdet af en anden kommune. Disse kommuner opgøres derfor ikke. Af diskretionshensyn medtages opgørelsen i en del kommuner ikke.

Kilde: Deloitte's beregninger baseret på Danmarks Statistiks registre BEF, BUA og BUFO.

Sagsbehandlere i kommunerne fortæller, at de generelt er glade for, at serviceloven giver mulighed for at yde *anden støtte*, der gør det muligt at hjælpe de unge med relativt basale problemstillinger i hverdagen. Her nævnes som eksempel muligheden for at dække den unges husleje, så der ikke opstår usikkerhed om muligheden for at blive i egen bolig i overgangen til voksenlivet. De interviewede kommunale ledere bemærker dog, at *anden støtte* kan være svær at styre økonomisk, hvis der opstår en meget gavmild bevillingskultur, da der i et ungt menneskes liv kan dukke en del uforudsete udgifter op.

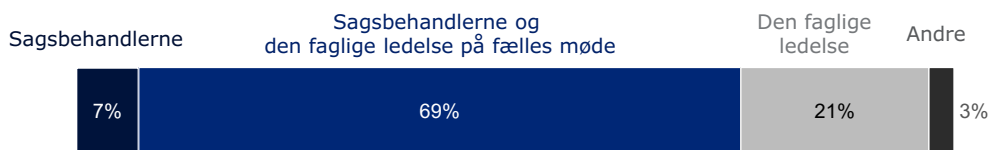
4.4 Processen for tildeling af efterværn

Efter nu at have etableret overblik over, i hvor høj grad og til hvad de forskellige efterværnstyper anvendes, undersøges det i dette afsnit, hvordan processen for tildeling af efterværn forløber i kommunerne. Først undersøges det, hvem der træffer afgørelsen, og hvornår i de unges liv den træffes. Herefter undersøges grundlaget for tildeling af efterværn – hvilke kriterier lægger kommunerne til grund for beslutningen, og hvem inddrages i beslutningsprocessen? Dernæst fokuseres på handleplaner og mål for efterværnsindsatsen – hvad handler målene om, og er de operationelle? Afslutningsvist undersøges opfølgning på og afslutning af efterværns-sager – følges der op på målopfyldelse og progression? Hvilke årsager er der til, at efterværns-sager afsluttes? Og hvad sker der med de unge efter efterværnets ophør? Formålet med afsnittet er at skabe viden om sagsbehandlingen på tværs af kommunerne og give en dybere indsigt i ligheder og forskelle mellem kommunernes praksis. Dette kan bidrage til at forklare den variation i kommunernes anvendelse af efterværnsforanstaltninger, der fremgår af forrige afsnit.

4.4.1 Afgørelse om efterværn træffes relativt sent

I størstedelen af landets kommuner træffes afgørelsen om efterværn i samarbejde mellem sagsbehandlerne og den faglige ledelse. Her træffes den endelige afgørelse om efterværn typisk på et teammøde eller et visitationsmøde, hvor sagsbehandleren forinden har udarbejdet en indstilling om tildeling eller ikke-tildeling af efterværn, som visitationsudvalget tager stilling til. Kun i ganske få kommuner har sagsbehandleren selv den endelige kompetence til at træffe afgørelse om efterværn. I en del kommuner træffes den endelige afgørelse alene af den faglige ledelse, jf. figur 17.

Figur 17. Hvem træffer den endelige afgørelse om efterværn (andel kommuner)?

n=70.

Kilde: Deloitte's beregninger på grundlag af kommunesurvey.

Som tidligere nævnt skal der ifølge serviceloven være truffet afgørelse om efterværn for unge, der er anbragt, senest når den unge er 17½ år. Der er ikke et lovmæssigt krav om, at der skal træffes afgørelse om efterværn for unge med kontaktperson, inden de fylder 17½ år. Dette skal blot gøres, før den unge fylder 18 år eller lige efter. Under alle omstændigheder er det vigtigt, at der tidligt indledes en dialog med den unge om, hvad der skal ske, når han/hun fylder 18 år.

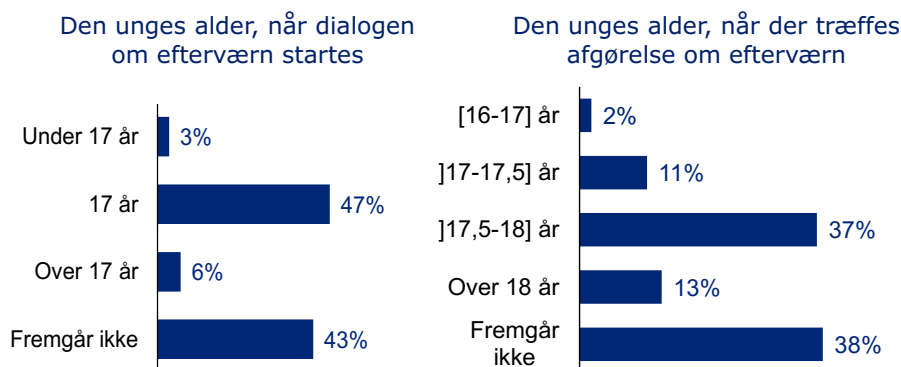
Kun i tre procent af efterværnssagerne fremgår det eksplicit, at der igangsættes en dialog med den unge om, hvad der skal ske, når vedkommende fylder 18 år, før den unge fylder 17 år. I relativt mange sager fremgår det slet ikke, at der finder en dialog sted med den unge forud for afgørelsen om efterværn, jf. figur 18. Dette kan skyldes, at dialogen ikke er dokumenteret i sagsakterne, men det kan også skyldes, at dialogen ikke finder sted. Sidstnævnte konklusion bakkes op af, at det i kapitel 5 om de unges perspektiv fremgår, at kun en tredjedel af de unge husker at have talt med deres sagsbehandler om, hvad der skulle ske, når de fyldte 18 år.

Sagsgennemgangen viser også, at beslutningen om efterværn ofte falder, efter den unge er fyldt 17½ år (jf. figur 18). I en del sager (13 procent) falder afgørelsen først, efter den unge er fyldt 18 år. Igen er det i et relativt stort antal sager ikke muligt at se, hvornår beslutningen træffes, fordi det ikke er dokumenteret i sagsakterne.

Det er vigtigt at bemærke, at en sen afgørelse kan skyldes, at den unge i første omgang har takket nej til et tilbud om efterværn, men efterfølgende vender tilbage med et ønske herom. Det kan også skyldes, at en kommune først modtager en sag fra en tidligere handlekommune meget tæt på den unges 18-års fødselsdag, hvorfor det ikke er muligt at træffe beslutningen, før den unge er fyldt 18 år. Endelig skal det som nævnt ovenfor bemærkes, at der for unge, der har haft en fast kontaktperson umiddelbart op til det 18. år, ikke er et lovmæssigt krav om, at der skal træffes afgørelse, inden den unge fylder 17½ år.

I kapitel 5 om de unges perspektiv fremgår det dog, at mange unge er bekymrede for og i tvivl om, hvad der skal ske, når de fylder 18 år, fordi deres sagsbehandler først meget tæt på eller lige efter deres 18-års fødselsdag giver dem endelig besked, om de kan fortsætte deres foranstaltning i efterværn.

Figur 18. Hvor gammel er den unge, når dialogen om efterværn påbegyndes, og hvor gammel er den unge, når der træffes afgørelse om efterværn (andel efterværnssager)?

n=219.

Kilde: Sagsgennemgang.

4.4.2 Målgruppeforståelse og tildelingskriterier varierer mellem kommunerne

Som nævnt fremgår det af vejledningen til serviceloven, at efterværn skal bidrage til, at den unge får en bedre overgang til voksenlivet. Ankestyrelsen har fastslået, at der ved tildeling af efterværn skal være udsigt til positiv udvikling, men der er ikke krav om, at den unge skal være helt selvhjulpent, når vedkommende fylder 23 år. Det er samtidig fastslået, at målgruppen ikke på forhånd kan afgrænses, herunder at unge med vidtgående fysiske og psykiske funktionsnedsættelser ikke kan afskæres fra efterværn alene på grund af deres funktionsnedsættelse.⁷⁷

Ankestyrelsen har opstillet en række pejlemærker i forhold til vurderingen af, om unge skal tildeles efterværn, herunder samarbejdsvillighed, den unges udvikling i forhold til at blive tilstrækkelig selvhjulpent og tage vare på personlige og praktiske forhold og udsigterne til, at den positive udvikling vil kunne fortsætte. Afgørelsen skal dog altid bero på en konkret vurdering.⁷⁸ Samtidig viser tidligere forskning, at mens nogle kommuner læner sig op ad independenceperspektivet med fokus på, at den unge skal komme i uddannelse og beskæftigelse og blive helt fri af det kommunale system, så vægter andre kommuner i højere grad et interdependenceperspektiv, hvor overgangen til voksenlivet sker gradvist med fokus på både uddannelse, beskæftigelse, sociale kompetencer og netværk.

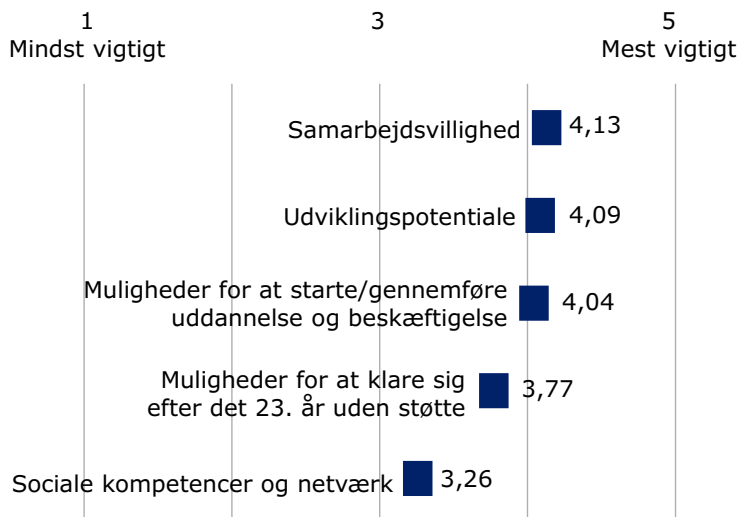
I kommunesurveyen er de kommunale ledere blevet bedt om at vurdere, hvor vigtige Ankestyrelsens pejlemærker hver især er, når der træffes afgørelse om efterværn. På tværs af kommunerne fremstår de unges samar-

⁷⁷ Ankestyrelsens principafgørelse 95-13.

⁷⁸ Ankestyrelsens principafgørelse 95-13.

bejdsvillighed som det vigtigste kriterie efterfulgt af de unges udviklingspotentiale og de unges muligheder og udfordringer i forhold til uddannelse og beskæftigelse. De unges muligheder for at klare sig uden støtte, efter de er fyldt 23 år, og de unges sociale kompetencer og netværk vurderes som de mindst vigtige kriterier – omend de fleste kommuner angiver, at disse kriterier også er vigtige i vurderingen, jf. figur 19.

Figur 19. Kommunernes vurdering af, hvor vigtige forskellige kriterier er, når der træffes afgørelse om efterværn (gennemsnitlig score på skala fra 1 til 5)

n=70.

Kilde: Deloitte's beregninger på grundlag af kommunesurvey.

Interviewene med ledere og medarbejdere på børne-/ungeområdet i casekommunerne viser dog, at kommunerne har ret forskellige syn på, hvilke kriterier der er de vigtigste. På tværs af kommunerne gives der udtryk for, at det kan være svært at vurdere, om en ung skal tildeles efterværn, da loven giver brede fortolkningsmæssige rammer. Ingen af de besøgte kommuner har nedskrevet kriterier, og flere af kommunerne fortæller, at forståelsen af, hvem der skal modtage efterværn, løbende er under udvikling. Derfor er der også forskel på, hvor højt de forskellige kriterier vægtes, og hvordan kriterierne fortolkes fra kommune til kommune – og til tider fra sagsbehandler til sagsbehandler. Disse forskelle kommer især til udtryk i forhold til kriterierne samarbejdsvillighed, udviklingspotentiale og støttebehov.

Den unges grad af samarbejdsvillighed

Mange af de kommunale medarbejdere fremhæver samarbejdsvillighed som det vigtigste kriterie i tildelingen af efterværn. Disse kommuner måler for eksempel graden af samarbejdsvillighed ved, om den unge overholder sine aftaler med sagsbehandler, anbringelsessted, plejefamilie eller kontaktperson. Omvendt peger andre kommuner på, at de ikke mener, at samarbejdsvillighed må være et kriterie, når der skal træffes afgørelse om efterværn. Hvis den unge vurderes at kunne profitere af et efterværnsforløb, men ikke er samarbejdsvillig, må det undersøges, om den unges behov bliver mødt med de igangværende foranstaltninger, og om den unge kan motiveres.

”Samarbejdsvillighed lægger vi rigtig meget vægt på. Om den unge har overholdt sine aftaler med os og anbringelsesstedet eller kontaktpersonen op til det 18. år. Hvis den unge ikke samarbejder, er det en rigtig god grund til ikke at tildele efterværn eller at afbryde det.”

Kommunal sagsbehandler

Den unges udviklingspotentiale

De interviewede ledere og sagsbehandlere er enige om, at udviklingspotentiale er vigtigt, og fortolkningen af, hvad det indebærer, er også ret ens. Først og fremmest handler det om de unges muligheder for uddannelse og selvstændig bolig. Herudover er kommunerne enige om, at unge, der omkring de 18 år har et tiltagende misbrug eller er på vej ud i en kriminel løbebane, ofte ikke kan rummes i et efterværnsforløb. Der er også enighed om, at nogle unge ikke i tilstrækkelig grad udviser evner til at kunne varetage et selvstændigt liv, og at de derfor vil være bedre hjulpet med støtte fra voksenparagrafferne eller ved at modtage særlige beskæftigelsesrettede indsatser.

Nogle kommuner fortolker dog kriteriet sådan, at udviklingspotentialet skal kunne indfris ved at videreføre den *igangværende* indsats. Her nævnes det for eksempel, at der gives efterværn til unge, der er i virksom misbrugsbehandling, eller unge med fast kontaktperson, hvor kontaktpersonen er afgørende for, at en målsætning om eksempelvis bolig eller uddannelse kan nås. Hvis det derimod vurderes, at den unge har behov for andet end sin nuværende foranstaltning, tildeles der ikke efterværn.

Andre kommuner peger på, at den unges udviklingspotentiale skal vurderes uafhængigt af den igangværende indsats. Hvis udviklingspotentialet vurderes at være til stede, må der derefter tages stilling til, om den nuværende indsats skal fortsætte, eller om den unge for eksempel skal flytte fra en plejefamilie til egen lejlighed og i den forbindelse tildeles en kontaktperson.

Den unges længerevarende støttebehov

Flere kommuner nævner, at de i de seneste år er blevet mere opmærksomme på at foretage en kritisk vurdering af, om den unge vil have et fortsat støttebehov, efter vedkommende fylder 23 år. Hvis dette er tilfældet, gives der typisk afslag på efterværn. Kommunerne fremhæver dog, at vurderingen ofte er svær, blandt andet fordi langt flere unge end tidligere har diagnoser. Det gør det vanskeligt at vurdere, hvor længe støttebehovet varer, samtidig med at man ikke ønsker at give en ung et stempel, der siger, at vedkommende har behov for en livslang indsats.

Andre kommuner nævner, at det eventuelle støttebehov, efter den unge er fyldt 23 år, *ikke* må være et afgørende kriterie, netop fordi vurderingen er vanskelig. Ifølge disse kommuner er det vigtigt at lade tvivlen komme den unge til gode, da servicelovens voksenparagraffer ikke kan tilbyde den samme form for intensive støtte, som den unge kan få i efterværn. Man risikerer derfor at tabe den unge på gulvet, hvis støttebehovet, efter den unge er fyldt 23 år, tolkes for restriktivt. Som tidligere nævnt har Ankestyrelsen i principafgørelse 233-10 slået fast, at en kommune ikke kan give afslag på efterværn, alene fordi den unge vurderes at have et støttebehov, efter vedkommende fylder 23 år.⁷⁹ På trods af dette viser sagsgennemgangen, at begrundelsen i 17 ud af 19 sager, hvor unge ikke tilbydes efterværn, er, at den unge har et længerevarende støttebehov, der ikke kan imødekommes med et efterværnsforløb.

”Vi giver efterværn, hvis der er udviklingspotentiale i forhold til den unges uddannelse eller jobmuligheder. Men det er en meget hårfin balance og nogle gange svært at vide, for der sker jo meget med unge i de år.”

Kommunal sagsbehandler

”Hvis den unge bare lige har brug for, at den nuværende kontaktperson bliver i nærheden og hjælper lidt mere med uddannelsen, så giver vi efterværn. Men vi går ikke i gang med nye foranstaltninger i efterværn.”

Kommunal leder

”Hvis der er et udviklingspotentiale, men vi kan se, der er et støttebehov, efter de fylder 23, giver vi ikke efterværn mere. Så kommer det bare til at føles som endnu et forløb for den unge, og det vil vi hellere skåne dem for.”

Kommunal leder

”Hvis vi vurderer, der er et udviklingspotentiale, så skal de have efterværn, også selvom de måske har brug for støtte, efter de fylder 23 år. Så laver vi bare den overdragelse til voksenforvaltningen senere.”

Kommunal sagsbehandler

⁷⁹ Ankestyrelsens principafgørelse 95-13.

Samlet ses det, at kommunerne også i denne undersøgelse veksler mellem et interdependenceperspektiv og et indpendenceperspektiv. De fleste af kommunerne placerer sig tættest på interdependenceperspektivet, hvor de vægter, at den unge ved hjælp af efterværnet skal hjælpes i uddannelse og beskæftigelse gennem fokus på udvikling af sociale kompetencer og netværksdannelse. Som det sås ovenfor, er der dog ikke kun ét perspektiv, der dominerer. Nogle kommuner læner sig således i højere grad op ad indpendenceperspektivet ved at have fokus på, at den unge skal kunne forventes at komme helt ud af det kommunale system igennem et efterværnsforløb.

På tværs af de interviewede ledere og sagsbehandlere er der dog enighed om, at der ikke skal gives efterværn, hvis den unge vurderes at kunne klare sig selv, efter vedkommende er fyldt 18 år. Her nævnes eksempler, hvor den unge er i et vellykket uddannelsesforløb, har et sundt og stabilt netværk og måske allerede er flyttet i egen bolig. Flere nævner dog, at man ofte lader tvivlen komme den unge til gode og for eksempel bevilger et korterevarende kontaktpersonforløb for at sikre, at den unges positive udvikling fastholdes. Et opmærksomhedspunkt i denne sammenhæng er situationer, hvor det vurderes, at den unge kan klare sig selv, men hvor mangel på ledige boliger vanskeliggør overgangen til en selvstændig voksertilværelse. I en stor del af casekommunerne gives eksempler på sager, hvor der tildes efterværn til unge, alene fordi deres boligsituation er uafklaret, og eksempler på, at de unge fastholdes i efterværn i længere tid end nødvendigt, fordi det er svært at finde en billig bolig. Det fremhæves, at denne situation både forhindrer de unge i at lære at klare sig selv og resulterer i, at kommunens udgifter til foranstaltninger er unødigt høje.

Dog fremfører både ledere og sagsbehandlere, at de oplever relativt få af disse velfungerende unge, og at målgruppen generelt har tunge problemstillinger. Dette bekræftes i kapitel 3, hvor målgruppeanalysen viser, at de unge i målgruppen for efterværn generelt er udsatte i forhold til normalbefolkningen. Det gælder i forhold til både deres resultater i skolen, tilknytning til uddannelse og arbejde og sociale og psykiske problemstillinger. Dette antyder, at langt de fleste unge i målgruppen har behov for en eller anden form for hjælp ved overgangen til voksenlivet.

4.4.3 Usikkert, om de unge inddrages i processen

Når kommunerne – med udgangspunkt i de netop gennemgåede kriterier – skal vurdere, hvilken indsats der opfylder den unges behov, er det væsentligt at inddrage den unges perspektiv og at drøfte den unges muligheder for støtte med repræsentanter fra andre fagområder i kommunen.

Den unges perspektiv er centralt i forbindelse med både udarbejdelse af handleplanen for indsatsen, efter den unge er fyldt 18 år, og selve afgørelsen om efterværn, hvor det jo også er helt centralt, at den unge samtykker til efterværnet. I kommunesurveyen angiver langt størstedelen (90 procent) af de kommunale ledere, at de unge er involveret i arbejdet med handleplaner for efterværnsindsatsen. Heraf angiver lidt over halvdelen, at de unge altid involveres i udarbejdelsen af handleplanen vedrørende efterværnsindsatsen, mens 45 procent angiver, at det ofte sker.

Figur 20. Fremgår den unges perspektiv i vurderingen af indsatsen, efter den unge er fyldt 18 år (andel efterværnssager)?

n=219.

Kilde: Sagsgennemgang.

Det fremgår dog kun af 62 procent af de gennemgåede efterværnssager, at den unges perspektiv har været inddraget i sagsbehandlerens vurdering af indsatsen, efter den unge er fyldt 18 år, jf. figur 20. Det kan for eksempel fremgå, at sagsbehandleren har drøftet forskellige muligheder med den unge, eller at den unge er blevet spurgt ind til vedkommendes ønsker, efter vedkommende fylder 18 år. Som oftest kan det ses i sagerne, at sagsbehandleren fremlægger et forslag for den unge om efterværn, hvorefter den unges holdning til dette tages i betragtning i den videre sagsbehandling. I 38 procent af sagerne sker vurderingen af indsatsen, efter den unge er fyldt 18 år, *uden* at det fremgår af sagsakterne, at den unges perspektiv er blevet inddraget. I disse sager er den unge muligvis blevet inddraget, men det er ikke dokumenteret i sagen. At der er et opmærksomhedspunkt i forhold til de unges inddragelse i sagsbehandlingen bakkes op af de unges egne tilkendegivelser i ungesurveyen, der indgår i kapitel 5. Her angiver 37 procent af de unge, at de slet ikke eller i mindre grad blev lyttet til og taget alvorligt i planlægningen af, hvad der skulle ske, når de fyldte 18 år. Samtidig angiver over halvdelen af de unge, at de ikke blev involveret i udarbejdelsen af en handleplan for, hvad der skulle ske, når de fyldte 18 år. Det skal her tages i betragtning, at de unge husker tilbage på tiden, da de fyldte 18 år, hvilket for nogle vedkommende er mange år siden. At de unge ikke husker at have været inddraget i udarbejdelsen af en handleplan er derfor ikke nødvendigvis ensbetydende med, at det ikke er sket. Dog er det alligevel bemærkelsesværdigt, at både de unge selv og sagsgennemgangen antyder, at der er behov for at få sat fokus på, hvordan de unge kan komme til at opleve sig involveret og kan tage ejerskab over egen sag.

4.4.4 Nogle – men ikke alle – sager drøftes på tværs af fagområder

I beslutningen om efterværn efter servicelovens § 68, stk. 12, skal kommunen tage stilling til den unges videre uddannelses- eller beskæftigelsesforløb. Det fremgår af vejledningen til loven, at der i denne forbindelse kan være behov for konkrete initiativer fra kommunens side, for eksempel et samarbejde mellem de relevante afdelinger i kommunen.⁸⁰

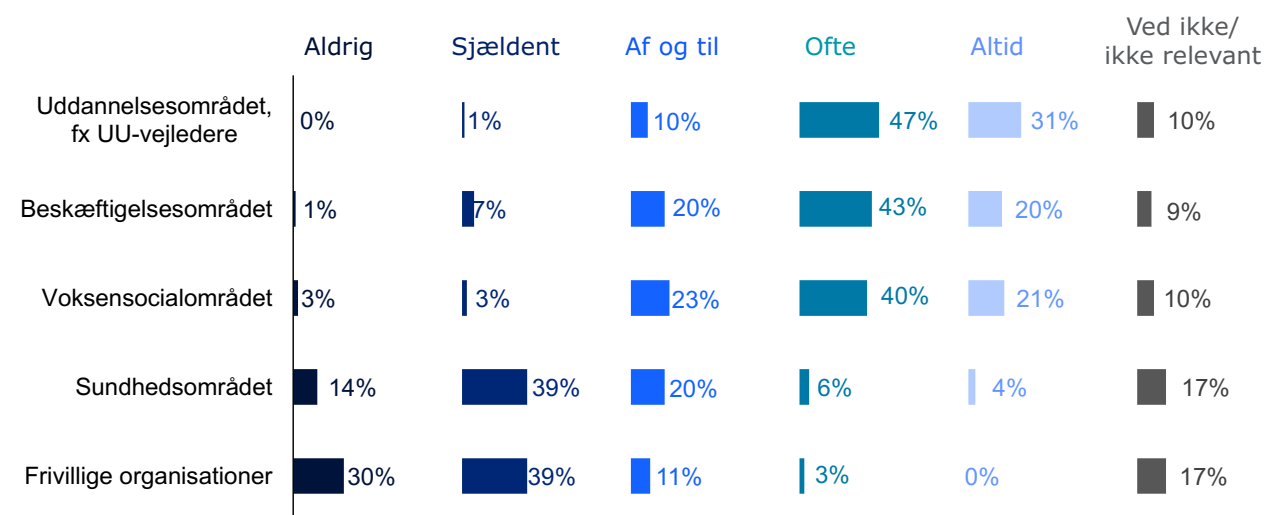
Det kan i denne sammenhæng være relevant at drøfte indsatsen, efter den unge er fyldt 18 år, med en række repræsentanter fra andre kommunale fagområder med henblik på at sikre en sammenhængende indsats for den

⁸⁰ VEJ nr. 9007 af 07/01/2014, punkt 490.

unge, der bedst muligt imødekommer den unges behov for støtte. I kommunesurveyen angiver de kommunale ledere da også, at der som led i sagsbehandlingen ofte drøftes supplerende og/eller alternative indsatser til efterværn med repræsentanter fra især UU eller beskæftigelses- og voksen-socialområdet, jf. figur 21.

Sagsgennemgangen tegner dog et anderledes billede. I en meget stor del af sagerne fremgår det ikke, om andre fagområder er involveret i beslutningen om, hvad der skal ske med den unge, når vedkommende er fyldt 18 år. Kun i 22 procent af de gennemgåede efterværnssager fremgår det, at repræsentanter fra uddannelsesområdet (UU) inddrages i overvejelser om indsatsen, efter den unge er fyldt 18 år, mens repræsentanter fra beskæftigelsesområdet (jobcentret) inddrages i 12 procent af de gennemgåede sager, og repræsentanter fra voksen-socialområdet inddrages i fem procent af sagerne. Senere i kapitlet vendes der tilbage til, hvorfor kommunerne indimellem finder det vanskeligt at samarbejde på tværs af forvaltningerne.

Figur 21. Hvor ofte inddrages andre fagområder i sagsbehandlingen af efterværnssager (andel kommuner)?

n=70.

Kilde: Deloitte's beregninger på grundlag af kommunesurvey.

4.4.5 Der er fastsat mål for efterværnsindsatsen, men handleplanen er ikke altid revideret

Som nævnt i afsnittet om rammerne for efterværnsforløbet skal der ifølge servicelovens § 140, stk. 3,⁸¹ udarbejdes en handleplan, der angiver det overordnede formål med efterværnsindsatsen, og hvilken indsats der er nødvendig for at opnå formålet. Handleplanen skal indeholde konkrete mål i forhold til barnets eller den unges trivsel og udvikling i overensstemmelse med det overordnede formål med støtten, og der skal opstilles konkrete mål for den unges overgang til voksenlivet, herunder i forhold til beskæftigelse og uddannelse, jf. boksen til højre.

Sagsgennemgangen viser, at der er fastsat mål for efterværnsindsatsen i 78 procent af de gennemgåede efterværnssager, mens målene ikke fremgår af sagsakterne i de resterende 22 procent af sagerne. I en hel del sager ses

⁸¹ LBK nr 1270 af 24/10/2016

det dog, at der ikke er opstillet nye mål, der knytter sig specifikt til efterværnindsatsen. I stedet er der overført mål fra tidligere handleplaner, der kan være flere år gamle. Disse mål baserer sig i mange tilfælde på børnefaglige undersøgelser, der også er meget gamle.

Det er afgørende, at de mål, der opstilles i handleplanen, er individuelle og operationelle, så handleplanen giver et grundlag for forventningsafstemning med den unge og med udføreren, for eksempel en kontaktperson eller et opholdssted. Samtidig skal handleplanen udgøre et godt udgangspunkt for at foretage en systematisk opfølgning på indsatsens resultater.

Som nævnt er der i 78 procent af de gennemgåede sager opstillet mål, der knytter sig specifikt til efterværnindsatsen. I 29 procent af disse sager er alle målene operationelle. Der er dog en endnu større del af sagerne, hvor målene enten er delvis eller slet ikke operationelle, jf. figur 22. Her er målene så overordnede eller generelle, at det er svært eller umuligt at følge op på målopfyldelse og progression. Der kan være flere årsager til, at målene ikke er operationelle. Det kan for eksempel skyldes, at sagsbehandlerne er tidspressede og derfor ikke har tid til at udarbejde operationelle mål, eller det kan antyde, at der er behov for at få sat fokus på at forbedre arbejdet med at beskrive mål.

Det er også afgørende, at målene er relateret til selve den indsats, den unge skal modtage. Dette muliggør opfølgning på den unges progression og en vurdering af, om indsatsen er forbundet med de forventede resultater, og om indsatsen skal videreføres. Som det fremgår af figur 22, viser sagsgangen dog, at målene i størstedelen af sagerne *ikke* er knyttet til, hvad den unge skal opnå med indsatsen, men blot at den unge skal modtage indsatsen. Et eksempel på dette kan være, at målet omhandler, at den unge skal modtage støtte fra en kontaktperson, fremfor hvad kontaktpersonstøtten skal hjælpe den unge til at opnå.

De fastsatte mål for efterværnindsatsen er i forholdsvis høj grad fokuseret på, at den unge skal i uddannelse og/eller beskæftigelse, ligesom det er intentionen i lovgivningen. Men når målene ikke er opdateret, handler de ofte om den unges skolegang og i mindre grad om den unges fremtidige uddannelses- og jobmuligheder. På den måde kan målene komme til at fremstå mindre relevante.

Målene er desuden i størstedelen af sagerne enten helt eller delvis fokuseret på, at den unge skal blive selvhjulpne. Hvis målene ikke er operationelle, kan der dog herske tvivl om deres værdi i forhold til at støtte den unge i overgangen til voksenlivet.

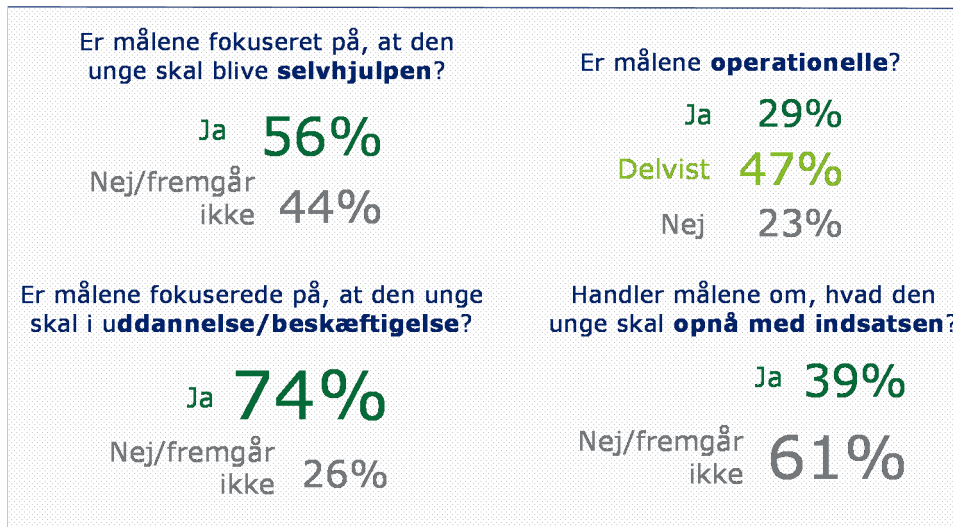
Uddrag fra servicelovens § 140

Kommunalbestyrelsen skal udarbejde en handleplan, inden der træffes afgørelse om foranstaltninger, jf. §§ 52, 76 og 76 a.

Stk. 3. En handleplan skal angive formålet med indsatsen, og hvilken indsats der er nødvendig for at opnå formålet. Handleplanen skal tage udgangspunkt i resultaterne af den børnefaglige undersøgelse af barnets eller den unges forhold, jf. § 50. Handleplanen skal i forhold til de problemer, der er afdækket i undersøgelsen, indeholde konkrete mål i forhold til barnets eller den unges trivsel og udvikling i overensstemmelse med det overordnede formål med støtten, jf. § 46. Herudover skal handleplanen for unge, der er fyldt 16 år, opstille konkrete mål for den unges overgang til voksenlivet, herunder i forhold til beskæftigelse og uddannelse.

LBK nr 1270 af 24/10/2016

Figur 22. Karakteristika ved handleplansmål i efterværnssager (andel efterværnssager med mål for efterværnsindsatsen)

n=171.

Note: Figurens beregninger omfatter de 171 sager, hvor der er fastsat eksplicitte mål for efterværnsindsatsen.

Kilde: Sagsgennemgang.

4.4.6 Der følges rettidigt op, og efterværn stoppes typisk, fordi den unge kan stå på egne ben

Kommunen skal følge op på efterværnsforanstaltningen, senest tre måneder efter den er iværksat. Herefter skal der følges op på sagen med højst seks måneders mellemrum. Formålet med opfølgning er at sikre, at indsatsen er den rette, og at den unge udvikler sig i overensstemmelse med de fastsatte mål. Samtidig giver opfølgning mulighed for enten at korrigere en indsats eller at afslutte den, hvis målene er opfyldt.

I størstedelen af casekommunerne fortæller både ledere og sagsbehandlere, at der som minimum følges op på efterværnssager hvert halve år og ofte hyppigere, hvis der er behov for det. Det er som oftest sagsbehandlere eller familieplejekonsulenter, der står for opfølgningen med udgangspunkt i statusrapporter fra anbringelsessteder, kontaktpersoner m.m. I flere af casekommunerne inddrages den faglige leder af og til i opfølgningen, hvis der er tale om særligt komplicerede eller dyre sager.

Sagsgennemgangen underbygger, at opfølgningen på efterværnssager sker indenfor lovgivningens rammer. I 72 procent af sagerne er der fulgt op på efterværnsindsatsen, og i disse sager er opfølgningen sket rettidigt. Størstedelen af de resterende 28 procent af sagerne var på tidspunktet for udarbejdelsen af undersøgelsen så nye, at det ikke kan forventes, at der er fulgt op på handleplanerne, jf. figur 23.

”Vi følger op hvert halve år. Vi kigger på mål i handleplanen og på, om de unge stadig opfylder kriterierne for efterværn – profiterer de unge? Bidrager efterværnet til en bedre overgang til voksenlivet? Er de under uddannelse eller i beskæftigelse? Og samarbejder de unge med kommunen?”

Kommunal sagsbehandler

Figur 23. Er der fulgt op på sagen efter efterværnets igangsættelse (andel efterværnssager)?

n=219.

Kilde: Sagsgennemgang.

I mange af de sager, hvor der er fulgt op på efterværnsindsatsen, er der i en vis udstrækning fulgt op på målopfylde og progression for den unge. I 42 procent af sagerne fremgår det dog slet ikke, at der er fulgt op på, om målene er opfyldt, og om den unge udvikler sig i den ønskede retning. I disse sager er der derfor et tyndt fundament for at vurdere, om handleplanen skal tilpasses, og om indsatsen skal justeres.

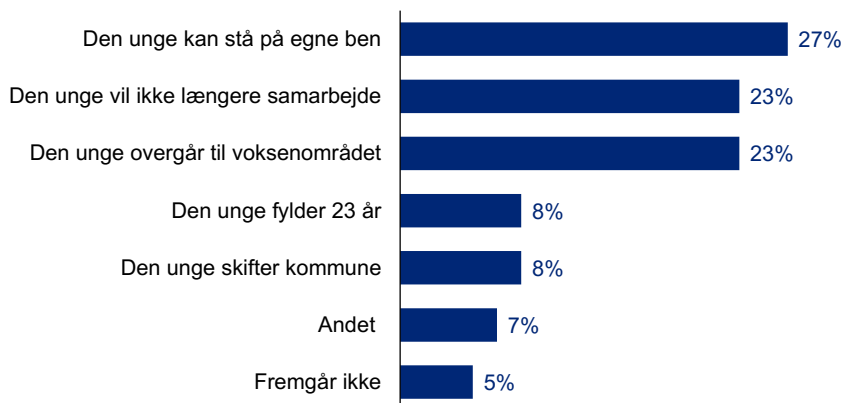
I 27 procent af de gennemgåede efterværnssager er sagen enten afsluttet, eller det er blevet besluttet, at sagen skal afsluttes. I de afsluttede sager er den hyppigste årsag til sagens afslutning, at sagsbehandleren vurderer, at den unge kan stå på egne ben og ikke længere har behov for den støtte, som efterværnsindsatsen udgør.

Herudover afsluttes en del sager, fordi det besluttes, at den unge skal overgå til voksensocialområdet. Andre – omend mindre hyppige – årsager til, at efterværnet afsluttes, er, at den unge fylder 23 år, eller at den unge skifter kommune, jf. figur 24.

Der er også en del sager, der afsluttes, fordi den unge ikke vil samarbejde. Denne situation er velkendt i alle de besøgte casekommuner. Ifølge de interviewede sagsbehandlere på børne- og ungeområdet opstår samarbejdsproblemerne, når den unge ikke arbejder med målene i handleplanen, ikke dukker op til planlagte møder osv. Der kan også være situationer, hvor de unge for eksempel på grund af misbrugsproblemer ikke er til at komme i kontakt med.

I størstedelen af sagerne er der ikke meget information at hente i sagsakterne om, hvad der sker med de unge efter efterværnets afslutning. De fleste af casekommunerne fortæller i denne sammenhæng, at der ikke er nogen formel opfølgning, efter den unge er færdig med efterværn, og at den unge så at sige forsvinder fra sagsbehandlerens radar. Én af casekommunerne skiller sig dog ud i denne sammenhæng. Her følger kommunens ungenhed op på den unge, indtil den unge har en uddannelse, uanset om efterværnet er stoppet eller ej. I bilag 3 findes et eksempel på en arbejdsbeskrivelse, hvor dette indgår.

Figur 24. Årsager til, at sagen afsluttes (andel afsluttede efterværnssager)

n=60.

Note: Figurens beregninger omfatter de 60 sager, der er afsluttet.

Kilde: Sagsgennemgang.

4.5 De organisatoriske rammer for efterværnsindsatsen

I dette afsnit undersøges kommunernes styring, organisering og samarbejde om efterværnsindsatsen. Først fokuseres på kommunernes strategier og styringsredskaber på efterværnsområdet, og det undersøges, hvordan kommunerne har forankret efterværnsindsatsen. Efterfølgende undersøges samarbejdet om efterværnssager på tværs af kommuner. Afsnittet bidrager til at give en dybere forståelse af de rammer, sagsbehandlere og faglige ledere har for at træffe afgørelse om og tilrettelægge efterværn, og af de udfordringer, kommunerne oplever i forhold til efterværnssager på tværs af kommunegrænser.

4.5.1 20 procent af kommunerne har en særskilt strategi for efterværnsindsatsen

Kommunerne har siden anbringelsesreformen i 2006 været lovgivningsmæssigt forpligtede til at have en sammenhængende børnepolitik, der sikrer sammenhængen mellem det generelle og forebyggende arbejde og den målrettede indsats overfor børn og unge med behov for særlig støtte.⁸² Derudover har en del kommuner også en særskilt ungestrategi, der danner en overordnet ramme omkring arbejdet med efterværnssager.

Kommunesurveyen viser, at en del kommuner desuden har kvalitetsstandarder og/eller serviceniveauer for efterværn, og at mange har udviklet arbejdsgangsbeskrivelser, der anvendes, når der træffes afgørelse om efterværn, jf. figur 25. Disse beskriver for eksempel de konkrete sagsskridt, der skal tages, før den unge fylder 18 år, hvem der inddrages hvornår, hvordan den unge inddrages i forløbet, og hvordan sagen overdrages til voksensocialområdet, hvis den unge ikke bevilges efterværn.⁸³ Det er umiddelbart iøjnefaldende, at der i cirka en tredjedel af kommunerne ikke er arbejdsgangsbeskrivelser. Som det blev tydeligt i afsnittet om, hvornår der træffes afgørelse om efterværn, er der i rigtig mange sager ikke truffet rettidig afgørelse. Her kunne det være hjælpsomt med en grundig arbejdsgangsbeskrivelse for at sikre en ensartet og rettidig sagsbehandling.

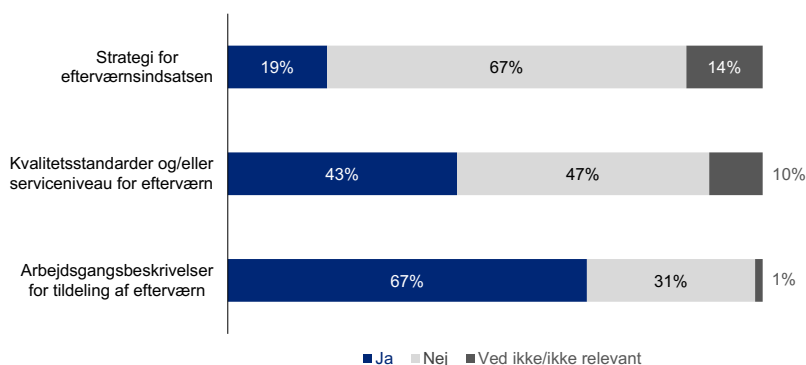
⁸² Servicelovens § 19, stk. 2.

⁸³ Se eksempel på en arbejdsgangsbeskrivelse fra en casekommune i bilag 3.

Ud fra kommunesurveyen er det tydeligt, at det kun er et fåtal af kommunerne, der i så høj grad betragter efterværn som et særskilt strategisk fokusområde, at der er udarbejdet en specifik strategi for efterværnsindsatsen.

Dette generelle billede understøttes af, at de besøgte casekommuner ikke har en decideret strategi for efterværnsområdet. Flere af kommunerne har dog en generel ungestrategi, der typisk dækker unge i 15-30-årsalderen og som hovedregel har fokus på, at de unge skal blive selvforsørgende, og at kommunen skal bidrage til den centrale målsætning om, at 95 procent af en ungdomsårgang skal have en ungdomsuddannelse. Det er dog lederne, der refererer til kommunernes ungestrategier, hvorimod medarbejderne ikke nævner dem. Flere medarbejdere fremhæver dog, at de generelt oplever et stigende fokus på unge i deres kommune, og at de taler meget om, hvordan indsatsene for unge kan blive bedre. Dette vil blive berørt nærmere i det afsluttende afsnit om udviklingen af efterværnsområdet.

Figur 25. Har kommunen udvalgte styringsredskaber for efterværnsarbejdet (andel kommuner)?

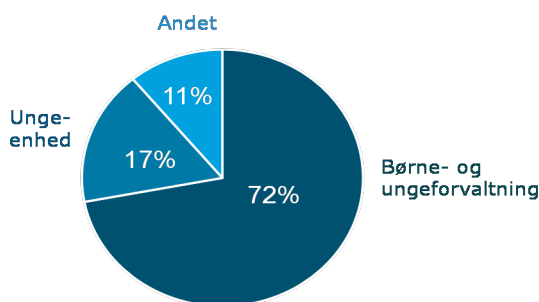
n=70.

Kilde: Deloitte's beregninger på baggrund af kommunesurvey.

4.5.2 To gennemgående organiseringsformer for efterværnsområdet

Da efterværnsmodtagere i juridisk forstand er voksne, kan efterværnsindsatsen forankres i flere forskellige forvaltninger. Som det fremgår af figur 26, er der i praksis to gennemgående former for organisering i landets kommuner. I størstedelen af kommunerne forankres efterværnsindsatsen alene i børne- og ungeforvaltningen, mens 17 procent af kommunerne har oprettet en særlig ungeenhed, der varetager indsatsen. De resterende kommuner forankrer indsatsen i enten en voksenafdeling, eller de har en samlet socialforvaltning.

Figur 26. Hvor er efterværnsindsatsen forankret i kommunerne (andel kommuner)?

n=70.

Kilde: Deloitte's beregninger på baggrund af kommunesurvey.

Forankring i henholdsvis børne- og ungeforvaltningen eller en ungeenhed giver et forskelligt udgangspunkt for det tværgående samarbejde i kommunen og for at tilrettelægge indsætter til de unge. Der er for eksempel forskellige snitflader til voksensocial- og beskæftigelsesområdet, der kan spille ind i processen omkring tildeling af efterværn, og man kunne forestille sig, at der var gevinster ved at have en fast ungeenhed, der opbygger en stærk ungefaglighed og et mere smidigt samarbejde. Når dette undersøges ved hjælp af kommunesurveyen, viser det sig også, at kommuner, der forankrer efterværnsindsatsen i en ungeenhed, generelt vurderer samarbejdet mellem børne- og voksensocialområdet mere positivt end kommuner, der forankrer indsatsen i børne- og ungeforvaltningen. Samtidig er kommuner med en ungeenhed mere tilbøjelige til at erklære sig enige i, at der er god indsigt i forvaltningsområder på tværs i kommunen, herunder indsætter på tværs af børne- og voksensocialområdet, og at der er indsigt og koordinering på tværs af børne- og voksensocialområdet.⁸⁴ Temaet om samarbejde berøres yderligere i afsnittet om samarbejde på tværs af forvaltningsområder senere i dette kapitel.

Et velfungerende samarbejde med gensidig indsigt i hinandens arbejdsopgaver og koordinering på tværs er en fordel i forhold til at tilrettelægge en sammenhængende indsats for den unge og sikre gode overgange mellem forvaltningsområder. Interviewene i de ni casekommuner viser dog, at både kommuner med og uden ungeenhed oplever udfordringer ved overgangen, og der er således fordele og ulemper ved begge typer organisering.

4.6 Samarbejde om efterværnssager

I dette afsnit undersøges samarbejdet om efterværnssager imellem børne- og voksensocialområdet og imellem kommuner. Dette er to centrale snitflader i forhold til at sikre en god overgang til voksenlivet for alle unge i målgruppen for efterværn, hvorfor det er væsentligt at få belyst. Det interne samarbejde mellem kommunernes børne- og voksenområder er afgørende for at sikre en god overgang for de unge, der ikke modtager efterværn,

⁸⁴ Det er her vigtigt at understrege, at de to grupper ikke er lige store. 71 procent af kommunerne forankrer efterværnsindsatsen i en børne- og ungeforvaltning og 17 procent i en ungeenhed. Der vil derfor forventeligt være større spredning i svarene blandt de kommuner, der forankrer efterværnsindsatsen i børne- og ungeforvaltningen.

fordi de vurderes at have et længerevarende støttebehov, mens det tværkommunale samarbejde er afgørende, idet en del efterværnssager overdrages mellem kommunerne.

4.6.1 Overdragelse af sager mellem forvaltningsområder

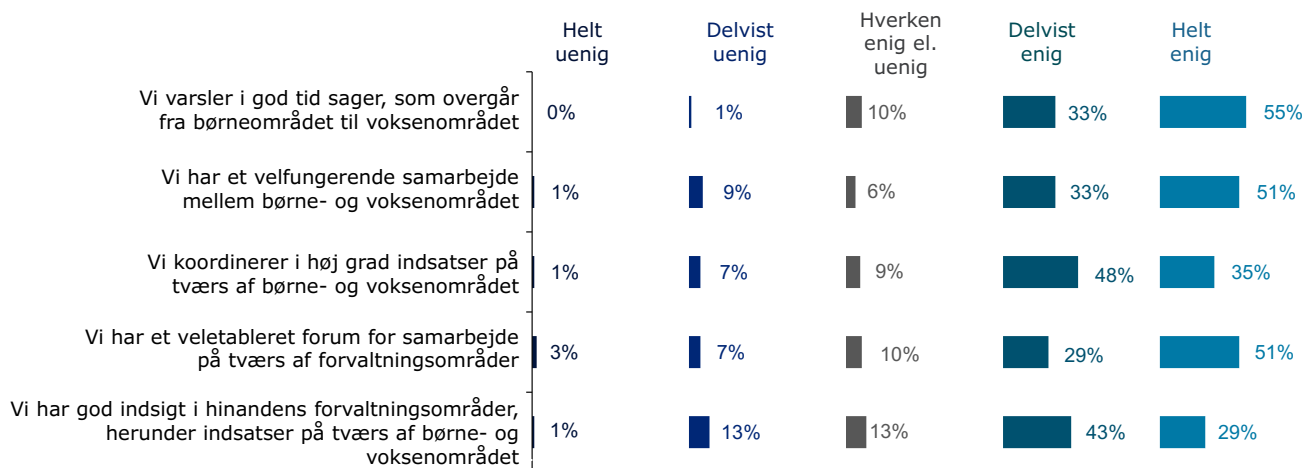
Det fremgår af kapitel 3, at 40 procent af målgruppen for efterværn ikke modtager efterværnsforanstaltninger. Afsnittet om processen for tildeling af efterværn i dette kapitel viser, at en del af disse unge ikke modtager efterværn, fordi de vurderes at have et støttebehov, der varer længere, end et efterværnsforløb kan imødekomme. Disse unge bør overgå til indsatser på voksensocialområdet. Her har kommunerne en vigtig opgave i at samarbejde om overdragelsen på en hensigtsmæssig måde, der både sikrer, at relevant information bliver videregivet, og at den unge er velinformeret om de muligheder og forpligtelser, der følger med dette skift.

4.6.1.1 Samarbejdet mellem forvaltninger er godt, men der er udfordringer i forhold til rettidig overdragelse

Størstedelen af kommunerne angiver i kommunesurveyen, at der overordnet er et velfungerende samarbejde mellem børne- og voksensocialområdet om ungesager. Samtidig angiver langt størstedelen, at der i høj grad koordineres mellem afdelingerne, og at medarbejderne har god indsigt i hinandens forvaltningsområder, jf. figur 27.

Samtidig angiver størstedelen af de kommunale ledere (88 procent), at de varsler i god tid, når sager skal overgå fra børne- til voksensocialområdet. Dette billede understøttes dog ikke af sagsgennemgangen, hvor der i størstedelen af sagerne ikke kan findes information om, hvad der skal ske med den unge, når vedkommende fylder 18 år, hvis der ikke skal igangsættes et efterværnsforløb. I praksis er det derfor muligt, at samarbejdet er vanskeligere, end de kommunale ledere giver udtryk for i surveyen.

Figur 27. Samarbejde mellem børne- og voksenafdeling (andel kommuner)

n=70.

Note: Kommunerne har haft mulighed for at svare *ved ikke/ikke relevant*, men det er ikke afrapporteret i figuren.

Kilde: Deloitte's beregninger på baggrund af kommunesurvey.

Når samarbejdet om unge, der overdrages fra børne- til voksensocialområdet, undersøges nærmere i casekommunerne, fremhæves det, at der er god vilje og en intention om at samarbejde. Dog fortæller de interviewede medarbejdere også, at samarbejdet i praksis vanskeliggøres af både faglige og organisatoriske forhold. Disse forhold kan være med til at nuancere lederens oplevelse af samarbejdet.

I forhold til det faglige fremhæver de interviewede medarbejdere en række barrierer, herunder:

- Børne- og ungeforvaltningen mangler viden om, hvilke tilbud og muligheder der eksisterer på voksensocial- og beskæftigelsesområdet.
- Tilbuddene på voksen- og beskæftigelsesområdet er typisk mindre vidtrækkende, for eksempel i forhold til muligheden for at yde økonomisk støtte til husleje, og der stilles flere krav til den unge. Derfor kan børne- og ungeforvaltningen indimellem blive i tvivl om, om den unge kan få sine behov imødekommet, når sagen er blevet overdraget til voksensocialområdet.
- Der kan være uenighed mellem børne- og voksensocialområdet om, hvad den unge har behov for, om der skal etableres et efterværnsforløb, eller om den unge skal overgå til voksenparagrafferne. Her er det ofte diskussionen om den unges udviklingspotentiale, efter vedkommende er fyldt 23 år, der skaber uenigheden.

Herudover nævnes en række organisatoriske barrierer, herunder:

- Børne- og ungeafdelingen er fysisk adskilt fra både voksensocial- og beskæftigelsesområdet, og samarbejdet er ikke formaliseret, men foregår ad hoc. På denne måde bliver det et meget personbåret samarbejde.
- Der anvendes forskellige it-systemer i henholdsvis børne- og ungeforvaltningen, voksensocialforvaltningen og beskæftigelsesforvaltningen, og medarbejderne har ikke mulighed for at tilgå hinandens systemer. Dette stiller store krav til grundig overlevering, hvilket kan være svært at prioritere i en presset hverdag.
- Når efterværnsindsatsen finansieres af børne- og ungeforvaltningen, kan der opstå et incitament til at overdrage flere unge til voksensocialområdet, hvis der er pres på forvaltningens økonomi. Omvendt kan voksensocialområdet have et ønske om, at flere unge modtager efterværn, hvorfor de først overtager udgiften til den unge senere. Især blandt sagsbehandlere fremhæves det, at økonomiske hensyn indimellem fylder i drøftelserne mellem forvaltningerne og også indimellem skygger for den faglige drøftelse af, hvilke indsatser den unge ville profitere af.

Samlet set tegner der sig et billede af, at der er plads til forbedring i forhold til at sikre en god overgang for de unge, der enten overgår direkte fra børne- til voksensocialområdet, når de fylder 18 år, eller overgår til voksensocialområdet efter endt efterværnsforløb. I det kommende afsnit vil der blive set på samarbejdet kommunerne imellem.

4.6.2 Sager overdrages ikke altid rettidigt mellem kommuner

For at sikre en god overgang mellem kommunerne er det vigtigt, at der indledes et samarbejde i forbindelse med overdragelse af sager i forhold til både selve overdragelsen og indholdet i handleplanen og i forhold til den mellemkommunale refusion.

I kommunesurveyen er der flere kommuner, der erklærer sig helt eller delvis *uenige* i, at efterværnssager overleveres rettidigt fra den tidligere opholdskommune, i forbindelse med at den unge fylder 18 år, end kommuner, der oplever, at sagerne overdrages rettidigt, jf. figur 28.

”Det er svært med samarbejde om dem, der skal overgå til voksenområdet nogle gange, fordi man ved, at de slet ikke følger op på de unge, som vi gør. Så hvis den unge ikke møder op til et eller andet, så afslutter de bare sagen.”

Kommunal sagsbehandler på børneområdet

”Vi er indimellem ret uenige med Børneforvaltningen om, at en ung skal overdrages til os. Vi køber ikke argumentet om, at den unge ikke skal have efterværn, fordi vedkommende stadig har brug for støtte efter det 23. år. Vi synes, de unge så vidt som muligt skal have efterværn, fordi det giver dem bedre muligheder.”

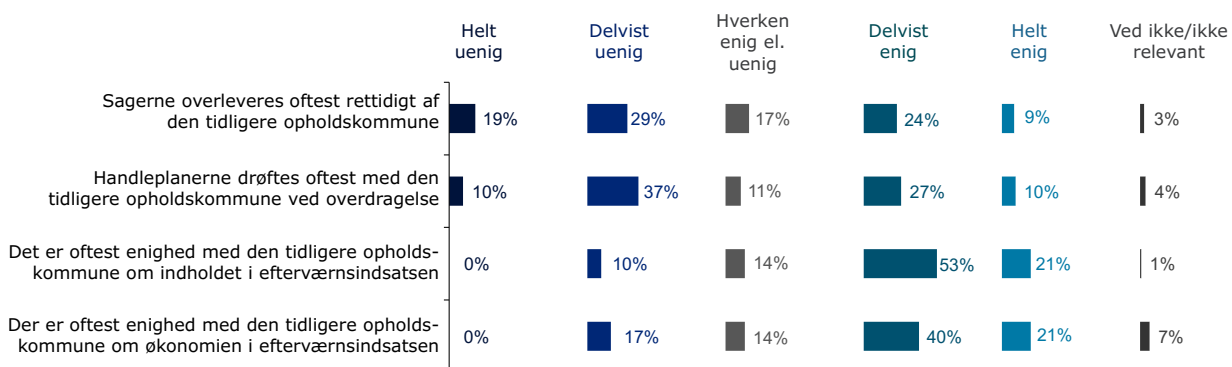
Kommunal sagsbehandler på voksenområdet

”Jeg oplever silotænkning, samtidig med at vores områder påvirker hinanden rigtig meget. For eksempel bliver de nogle gange bedt om at give færre mentorer i beskæftigelse eller tildele færre kontaktpersoner i efterværn, og så får vi pludselig en masse ansøgninger til kontaktpersoner efter § 85, som så presser vores budgetter.”

Kommunal sagsbehandler på voksenområdet

Billedet af, at rettidig overdragelse kan være problematisk, bekræftes i de besøgte casekommuner, der alle nævner, at de oplever udfordringer med rettidig overdragelse af sagerne. Det giver frustration for både sagsbehandlere, der oplever at skulle træffe afgørelse om efterværn under stort tidspres, og indimellem de unge, der må vente på, at der træffes afgørelse i deres nye opholdskommune. Selvom de kommunale medarbejdere nævner, at den unges tidligere foranstaltning som regel fortsætter, indtil der er truffet afgørelse, fremgår det af analyserne i kapitel 5 om de unges perspektiv, at netop uvisheden om, hvad der skal ske, efter de unge er fyldt 18 år, er årsag til usikkerhed og bekymring blandt mange unge.

Figur 28. Kommunernes vurdering af det tværkommunale samarbejde (andel kommuner)

n=70.

Kilde: Deloitte's beregninger på baggrund af kommunesurvey.

Der er også i kommunesurveyen flere, der erklærer sig helt eller delvis uenige i, at de drøfter handleplaner med den tidligere opholdskommune, når de overtager en sag, end der er kommuner, der erklærer sig helt eller delvis enige. Størstedelen af kommunerne oplever dog i forholdsvis høj grad, at der er enighed med den tidligere opholdskommune om indholdet og økonomien i efterværnsindsatsen, når de modtager en sag, jf. figur 28.

Resultaterne indikerer, at der i en travl hverdag både overdrages en hel del efterværnssager *for sent*, og at en del sager overdrages, uden at drøftelserne mellem kommunerne om målet og meningen med indsatserne er fyldestgørende.

4.6.3 Den mellemkommunale refusion kan give samarbejdsudfordringer

I kommunesurveyen tilkendegiver de kommunale ledere, at den mellemkommunale refusion kun sjældent giver anledning til samarbejdsudfordringer, jf. figur 29.

Figur 29. Kommunernes oplevelse af mellemkommunal refusion (andel kommuner)

n=70.

Kilde: Deloitte's beregninger på baggrund af kommunesurvey.

Dette billede genkendes dog ikke altid blandt de interviewede kommunale ledere og medarbejdere i casekommunerne. Her gives eksempler på, at betalingskommunen yder refusion for efterværnsindsatserne, men ikke modtager status på mål og handleplaner fra handlekommunen. Det er kommunernes opfattelse, at det kan skyldes et manglende incitament til at foretage opfølgning på tilflyttersager, da handlekommunen jo ikke er økonomisk ansvarlig for sagen.

Ligeledes peges der på, at der kan opstå økonomisk tovtrækkeri mellem kommunerne, fordi betalingskommunen oplever, at handlekommunen ikke forsøger at forhandle pris med kontaktpersoner eller døgninstitutioner, mens efterværnet pågår, hvorfor udgifterne bliver unødvendigt høje. Kommunerne oplever ligeledes, at efterværnsforløb, der betales af én kommune, men udføres af en anden, har tendens til være længere og for eksempel pågår, helt indtil den unger fylder 23 år.

Flere af de besøgte kommuner nævner, at de forsøger at løse disse udfordringer ved at beholde handlekompetencen selv, når de unge flytter kommune eller for eksempel bliver boende på et opholdssted i en anden kommune som del af et efterværnsforløb. Dette kan for eksempel ske gennem en delegationsaftale. På den måde kan betalingskommunen selv forhandle priser og foretage vurdering af, om efterværnet skal fortsætte. Nogle af kommunerne nævner også, at delegationsaftaler kan være en god ide, idet nogle af de unge flytter tilbage til kommunen senere. Af kommunesurveyen fremgår det dog, at relativt få kommuner anvender delegationsaftaler ofte.

Samlet set ses der en tendens til, at kommunerne oplever, at sager ikke overdrages rettidigt, men at der som oftest er enighed om sagerne imellem kommuner. Når der nuanceres med interviewdata, fremhæves der dog udfordringer mellem handle- og betalingskommuner.

4.7 Den videre udvikling af efterværnsområdet

Som afslutning på kapitlet undersøges i dette afsnit efterværnsområdets fremtid fra kommunernes perspektiv. Der fokuseres på de aktuelle udviklingstendenser i kommunerne i forhold til både organisering og kommunernes tilbudsvifte på efterværnsområdet.

I både kommunesurveyen og de kvalitative interview har kommunerne kunnet give udtryk for, hvad de betragter som henholdsvis barrierer for at udvikle området og udviklingsmuligheder for området. I forhold til udviklingsmuligheder kan disse opdeles i muligheder for at udvikle nye tilbud til efterværnsmodtagere og muligheder for at afprøve nye organiseringsformer og forbedre sagsbehandlingen på området. Der samles op på de identificerede barrierer og udviklingsmuligheder i det følgende.

”Blandt ledelsen taler vi en del om, at vi er mistroiske overfor, om der egentlig bliver lavet opfølgning i vores refusionsager hos andre kommuner.”

Kommunal leder

”Vi spørger næsten altid de unge, om de ikke har lyst til at beholde os som handlekommune, og det siger de fleste heldigvis ja til. Det bliver noget nemmere at styre forløbene på den måde.”

Kommunal leder

4.7.1 Barrierer for udvikling af området

Størstedelen af de kommunale ledere og medarbejdere mener, at lovgivningen i forhold til efterværn er rimelig og giver gode muligheder for at tilrettelægge nogle virksomme efterværnsforløb for de unge, der har behov. Udfordringen er at have de rette tilbud til målgruppen og at organisere samarbejdet om de unge på den bedst mulige måde.

I både kommunesurveyen og de kvalitative interview nævner et stort antal kommuner dog *mangel på billige boliger* som en central udfordring for efterværnsområdet. Udfordringen nævnes på tværs af store og små såvel som velhavende og mindre velhavende kommuner. Som nævnt tidligere har den udbredte mangel på billige boliger den konsekvens, at en del unge bliver boende på et opholdssted eller hos en plejefamilie længere end nødvendigt, simpelthen fordi det ikke er muligt at skaffe dem en bolig, de kan betale. Det er u hensigtsmæssigt for både kommunerne, der unødvendigt finansierer relativt dyre anbringelser, og for de unge, der er klar til at stå på egne ben. Mangel på billige boliger må dog siges at være en udfordring for alle unge, ikke kun efterværnsmodtagere.

Derudover nævner et stort antal kommuner, at det er en udfordring for efterværnsområdet, at unge, der fortsætter deres anbringelse som en del af et efterværnsforløb efter servicelovens § 76, stk. 3, pkt. 1,⁸⁵ ikke kan modtage SU. Disse unge modtager i stedet uddannelseshjælp, hvis de er under uddannelse, men alle øvrige indtægter (fx fra et fritidsjob) modregnes i denne ydelse. Det betyder, at det er meget vanskeligt for de unge at spare op. Hvis den unge har en opsparing på over 10.000 kr., modregnes den desuden også i ydelsen. Både sagsbehandlere og ledere fremhæver, at denne praksis marginaliserer de unge i forhold til normalgruppen og får dem til at føle, at de på trods af normal skolegang og en rimelig tryktilværelse i for eksempel en plejefamilie fortsat er ualmindelige. Samtidig er det svært at motivere de unge til at tage et fritidsjob, hvilket i mange tilfælde ville kunne give dem nogle positive beskæftigelseserfaringer og selvstændiggøre dem.

4.7.2 Udviklingen af nye tilbud

I forhold til udviklingen af nye tilbud på efterværnsområdet er det tydeligt, at et større antal kommuner gør sig tanker om deres fremadrettede tilbudsvifte – både på ungeområdet generelt og i forhold til efterværn specifikt. Dette skal formentlig ses i lyset af, at mange kommuner – på mange forskellige måder – er i gang med at omlægge til tidlig forebyggende indsats og insatstrappetænkning.⁸⁶ Her er der som regel fokus på at sætte ind med den rigtige indsats på det rigtige tidspunkt og på at have en tidssvarende tilbudsvifte, der imødekommer målgruppens behov.

I det følgende fremsættes de mest gennemgående forslag til nye og/eller forbedrede tilbud til efterværnsmodtagere.

- Diverse gruppeforløb for efterværnsmodtagere. Her nævnes samtale-/terapi grupper, men også mere klublignende tilbud, hvor de unge i fællesskab kan købe ind, lave mad, spille spil og lave andre aktiviteter. Hertil kan der for eksempel holdes informationsaftner om budgetlægning og specifikke ungeudfordringer. Formålet er at styrke de unges sociale netværk og kompetencer og at tage hånd om den ensomhed, der er udbredt blandt efterværnsmodtagere. Flere kommuner nævner samtidig

⁸⁵ LBK nr 1270 af 24/10/2016.

⁸⁶ Den såkaldte svenske model eller Herningmodellen.

muligheden for at inddrage frivillige i disse tilbud, så de unge får en positiv oplevelse med nogle, der frivilligt stiller sig til rådighed.

- Hybeltilbud, klubværelser og særlige overgangsboliger til efterværnsmodtagere. Disse boliger kan være bemandede med pædagogisk personale, eller der kan blot være tilknyttet et kontaktpersonskorps. Flere kommuner nævner, at de ønsker at benytte disse boliger fremfor fortsatte anbringelser, da de unge efterspørger det, og det styrker de unges selvstændighed.
- I forlængelse heraf nævner en del kommuner, at de i højere grad ønsker at benytte sig af fleksible udslusningsordninger. Udslusning kan for eksempel ske ved, at den unge flytter i en ungdomshybel, men får sine tidligere plejeforældre tilknyttet som kontaktpersoner i en længere periode.
- Familiebehandling til unge i efterværn. På nuværende tidspunkt benyttes der primært individuel terapi, der tildes som *anden støtte*. Flere kommuner fortæller, at de unge ofte har en vanskelig relation til deres biologiske familier, og at der kan være stort behov for, at der arbejdes med hele familien.

4.7.3 Udvikling af sagsbehandling og samarbejdsformer

Foruden at kommunerne har fokus på at udvikle efterværnsindsatserne, har de også stort fokus på, hvordan deres sagsbehandlingspraksis og samarbejdsformer kan forbedres i forhold til efterværnssager.

Først og fremmest nævner et antal kommuner, at der er behov for, at de internt i kommunen arbejder med skarpere at definere, hvem der er i målgruppen for efterværn, og hvilke kriterier der ligger til grund for vurderingen. Samtidig skal der udvikles tydelige arbejdsgangsbeskrivelser, der afspejler målgruppeforståelsen og gør det klart for sagsbehandlerne, præcis hvilke skridt der skal tages, fra den unge fylder 16 år.

Et andet gennemgående fokuspunkt er et ønske om at øge inddragelsen af den unge og den unges ønsker – både når der træffes afgørelse om efterværn, og når der foretages opfølgning i efterværnssagerne. Her fremhæves det, at bedre inddragelse af de unge vil føre til øget motivation hos de unge og sikre, at der vælges den indsats, den unge har behov for, og at indsatsen løbende justeres.

Slutteligt nævner kommunerne, at der er behov for at forbedre samarbejdsrelationerne internt mellem forvaltningerne, men også med øvrige aktører i de unges liv. Dette er også et generelt fokuspunkt i forhold til omlægning til tidlig forebyggende indsats, hvor der lægges stor vægt på samarbejdet med skoler/daginstitutioner og den frivillige sektor. I forhold til efterværnsmålgruppen er det oplagt med særligt fokus på at forbedre relationerne til de lokale uddannelsesinstitutioner, UU-vejledninger, gadeplansarbejdere (SSP) og frivillige organisationer.

Flere kommuner nævner, at de som led i at opruste samarbejdet til gavn for de unge enten har implementeret samarbejdsmodellen eller påtænker at gøre det. Samarbejdsmodellen er udviklet for Socialstyrelsen og er netop tiltænkt målgruppen 16-23 år. Modellen understøtter, at der opstilles fælles mål på tværs af forvaltninger, og at der afholdes faste møder og udarbejdes dokumentation. Flere kommuner nævner, at de har rigtig gode erfaringer med modellen og generelt er meget optagede af, at der skabes viden om, hvordan snitfladen mellem børne- og voksensocialområdet bedst håndteres, og hvordan der skabes et positivt samarbejds miljø omkring unge, der modtager efterværn.

4.8 Konklusion

Kapitel 4 tager udgangspunkt i den del af opdraget, der vedrører kortlægningen af kommunernes praksis. I opdraget ønskes det, at der skabes viden om forskellige efterværnstilbud, processen og organiseringen omkring tildelingen af efterværn og snitflader og sammenhæng mellem forvaltninger, sektorområder og kommuner. Dette udgangspunkt er operationaliseret til syv arbejdsspørgsmål, der besvares i fem afsnit. Formålet er at skabe indsigt i processen for tildeling af efterværn i forhold til de forskellige målgrupper af unge og dermed viden om kommunernes beslutninger i forhold til at tilbyde eller ikke tilbyde efterværn. Til kortlægningen anvendes en sags gennemgang af 245 kommunale sager, en kommunesurvey besvaret af børne- og ungechefer og kvalitative interview med ledere og medarbejdere i ni kommuner.

4.8.1 Kommunernes brug af efterværnsindsatser

Efter den indledende præsentation af rammerne for efterværnsforløb, belyser afsnit 4.3 i hvilket omfang landets kommuner anvender efterværnsforanstaltninger, og hvad foranstaltningerne består af. Først og fremmest er det her tydeligt, at kommunerne anvender efterværn i varierende grad. Der er således kommuner, hvor under halvdelen af de unge i målgruppen modtager efterværn, mens det i andre kommuner er over 65 procent af de unge i målgruppen, der modtager efterværn. Samtidig ses det, at kontaktperson er den efterværnsforanstaltning, der anvendes mest, hvilket også bekræftes i casekommunerne. Dernæst kommer fortsat anbringelse, hvor der dog er variation i brugen kommunerne imellem. Udslusningsordninger og anden støtte anvendes i ret begrænset omfang, og der er en hel del kommuner, der slet ikke anvender disse foranstaltninger.

4.8.2 Processen for tildeling af efterværn

I afsnit 4.4 undersøges kommunernes praksis i forhold til at træffe afgørelse om efterværn samt de kriterier, der lægges til grund for afgørelsen om efterværn. Formålet er at skabe viden om sagsbehandlingen på tværs af kommunerne og give en dybere indsigt i ligheder og forskelle mellem kommunernes praksis. Her ses det, at afgørelsen om efterværn typisk træffes i samarbejde mellem den faglige ledelse og en sagsbehandler. Samtidig er det tydeligt, at der i meget få sager påbegyndes en tidlig dialog med den unge, og at der i mange sager slet ikke finder en (dokumenteret) dialog sted med den unge forud for afgørelsen om efterværn. Dernæst er det tydeligt, at der er relativt stor variation mellem kommunernes målgruppeforståelse, og hvilke kriterier der lægges vægt på, når der træffes afgørelse om efterværn. Det er især i forhold til, hvordan samarbejdsvillighed, udviklingspotentiale og den unges længerevarende støttebehov skal tolkes, at kommunerne har divergerende opfattelser.

Sagsgennemgangen peger på, at andre fagområder – fx uddannelsesområdet, beskæftigelsesområdet eller voksensocialområdet – kun inddrages i under en tredjedel af efterværnsagerne. Langt de fleste kommuner har fastsat mål for efterværnsindsatsen, men relativt ofte er målene ikke opdateret og blot overført fra tidligere handleplaner. Det er et opmærksomhedspunkt, at en del af målene ikke er operationelle og derfor ikke optimale i forhold til opfølgning. Når der ses på kommunernes praksis med opfølgning, ses det, at der i de fleste sager følges rettidigt op, og at de fleste sager afsluttes, fordi den unge ikke længere har behov for støtten.

4.8.3 De organisatoriske rammer for efterværnsindsatsen

I afsnit 4.5 undersøges de organisatoriske rammer for efterværnsindsatsen. Her bliver det først tydeligt, at en del kommuner har kvalitetsstandarder, arbejdsgangsbeskrivelser og/eller serviceniveauer for efterværn. Kun 20 procent af kommunerne betragter i så høj grad efterværn som et særskilt strategisk fokusområde, at der er udarbejdet en specifik strategi for efterværnsindsatsen. Hvad angår kommunernes organisering, har langt størstedelen af kommunerne forankret efterværnsindsatsen alene i børne- og ungeforvaltningen, mens 17 procent af kommunerne har oprettet en særlig ungeenhed, der varetager indsatsen.

4.8.4 Samarbejdet om efterværnsager

I afsnit 4.6 undersøges samarbejdet om efterværnsager mellem børne- og voksensocialområdet og mellem kommuner, da det er to centrale snitflader i forhold til at sikre en god overgang til voksenlivet for alle unge i målgruppen for efterværn. Her viser kortlægningen, at kommunerne selv vurderer, at det interne samarbejde er godt, men at der er udfordringer i forhold til rettidig overdragelse af sager mellem børne- og voksenforvaltningen. Udfordringerne nuanceres gennem interviewene i casekommunerne, der fremhæver en række faglige og organisatoriske årsager til, at samarbejdet mellem børne- og voksensocialområdet indimellem kan være vanskeligt. Her er det især værd at bemærke, at de fleste kommuner nævner, at der kan opstå et incitament til at overdrage flere unge til voksensocialområdet, hvis der er pres på børne- og ungeforvaltningens økonomi. Omvendt kan voksensocialområdet have et ønske om, at flere unge modtager efterværn, hvorfor de først overtager udgiften til den unge senere. Især blandt sagsbehandlere fremhæves det, at økonomiske hensyn indimellem fylder i drøftelserne mellem forvaltningerne og også indimellem skygger for den faglige drøftelse af, hvilke indsatser den unge vil profitere af.

Når der ses på samarbejdet mellem kommunerne, bliver det tydeligt, at der også her er udfordringer med rettidig overlevering af sagerne. Samtidig ses det, at en hel del sager overdrages, uden at handleplanerne drøftes. I forhold til mellemkommunal refusion angiver kommunerne som udgangspunkt, at dette kun er en udfordring i få sager. Når interviewdata inddrages, er der dog en del konkrete eksempler, hvor der opstår mistillid mellem betalingskommunen og handlekommunen.

4.8.5 Den videre udvikling af efterværnsområdet

Afslutningsvis samles der i afsnit 4.7 op på de kommunale betragtninger om den videre udvikling af efterværnsområdet. Her er det tydeligt, at kommunerne især betragter manglen på billige boliger og de unges manglende muligheder for at modtage SU som store udfordringer. I forhold til at udvikle nye indsatser udtrykker kommunerne, at de gerne vil arbejde mere med gruppeforløb for unge i efterværn, hybeltilbud, fleksible udslusningsordninger og familiebehandling.

Kapitel 5

De unges perspektiv

5 De unges perspektiver

Dette kapitel fokuserer på de unges perspektiver på overgangen til voksenlivet. Formålet er at lade de unge komme til orde og give et indblik i deres konkrete ønsker og behov i tiden omkring det tidspunkt, hvor de fylder 18 år. Kapitlet indtager perspektiver fra unge, der har modtaget efterværn, unge, der har takket nej til efterværn, og unge, der ikke har fået efterværn tilbudt.

De unge i målgruppen for efterværn er udsatte i sammenligning med deres jævnaldrende. Det ses både i analyserne i kapitel 3 og i den øvrige forskning på området.⁸⁷ Efterværn har til formål at støtte de unge i overgangen til voksenlivet. En overgang, der kan være udfordrende for alle unge mennesker, men i særdeleshed for unge i målgruppen, der ikke i samme udstrækning som deres jævnaldrende har et netværk i deres familie, der kan støtte og vejlede dem i de år, hvor de skal finde sig til rette i voksenlivet med bolig, uddannelse og beskæftigelse.

For at få en fyldestgørende forståelse af efterværnsområdet er det helt essentielt at inddrage de unges egne perspektiver på denne overgang til voksenlivet. I opdraget til analysen ønskes der derfor en kortlægning af de unges egne ønsker til og erfaringer med efterværn og støtte.

Opdraget er konkretiseret til seks overordnede spørgsmål, der besvares i dette kapitel:

1. Hvilke bekymringer, ønsker og behov for støtte havde de unge, da de fyldte 18 år?
2. Hvordan oplever de unge processen om beslutningen om efterværn eller ikke efterværn, herunder dialog og information i tiden op til den unge fylder 18. år og samarbejdet med kommunen om beslutningen om efterværn?
3. Hvor tilfredse er de unge efterværnsmodtagere med den støtte, de har fået?
4. I hvilket omfang har de unge, der ikke modtager efterværn, oplevet et behov for støtte i overgangen til voksenlivet?
5. Hvilke årsager er der til, at nogle unge takker nej til efterværn?

⁸⁷ Se for eksempel Bakketeig & Backe-Hansen, *Forskningsskunnskap om ettervern*, 2008; Mølholt mfl., *Efterværn for tidligere anbragte unge – en videns- og erfaringsopsamling*, 2012; Böcker Jakobsen, Hammen & Steen, *Efterværn – støtte til tidligere anbragte unge*, 2010

6. Hvor rustet føler de unge sig til at stå på egne ben i dag, og har de et støttebehov efter efterværnets ophør?

5.1 Læsevejledning

De seks overordnede spørgsmål besvares i fire afsnit:

1. I afsnit 5.2 undersøges det, hvilke bekymringer, ønsker og behov for støtte de unge havde, da de fyldte 18 år. Dette er væsentligt i forhold til at sikre, at efterværnsparagraffen har de rette støttemuligheder i forhold til de unges behov. Når der er meningsfulde forskelle mellem modtagere af efterværn, unge, der ikke er blevet tilbudt efterværn, og unge, der har takket nej til efterværn, trækkes dette frem.
2. I afsnit 5.3 undersøges det, hvordan de unge har oplevet beslutningsprocessen omkring tildeling af efterværn. Det undersøges, hvem de unge har talt med, hvilke informationer de har fået, om de føler, at de er blevet inddraget, og hvordan de har oplevet samarbejdet med kommunen, i tiden op til de fyldte 18 år. Også her fremhæves det, hvis der er meningsfulde forskelle mellem grupperne af unge.
3. I afsnit 5.4 undersøges tilfredsheden med efterværnsforanstaltningerne blandt de unge, der har modtaget efterværn. Det undersøges, om de unge har fået den hjælp, de har behov for, og om de unge er tilfredse med indsatsen. Herudover undersøges årsager til, at nogle unge vælger at takke nej til tilbud om efterværn.
4. I afsnit 5.5 undersøges det, hvordan de unge vurderer deres nuværende parathed til voksenlivet, og hvilket støttebehov de unge kunne forestille sig at have efter efterværnets ophør.

Kapitlets analyser er baseret på en survey gennemført blandt en stikprøve af de unge i målgruppen, der også indgår i registeranalyserne i kapitel 3, og på 25 kvalitative interview med unge i målgruppen for efterværn.

Surveyen har opnået en svarprocent på 41. Det er en tilfredsstillende svarprocent, når det tages i betragtning, at målgruppen er svær at få i tale, men en højere svarprocent havde naturligvis gjort konklusionerne mere sikre. Stikprøven kan betragtes som repræsentativ for populationen af unge i målgruppen for efterværn i perioden 2011-2014 med forbehold for en anelse overrepræsentation af unge med en høj uddannelse. Dette skævvrider dog ikke analysens resultater.

Der skal tages forbehold for, at de unge respondenter i surveyen besvarer spørgsmål om tiden omkring deres 18-års fødselsdag. Dette er central viden, men betyder, at de ældste respondenter skal huske 11 år tilbage i tid. Det behæfter uundgåeligt surveybesvarelserne med en vis usikkerhed. En uddybende beskrivelse af de anvendte datakilder, herunder repræsentativitet og usikkerhed, fremgår af bilag 2.

5.2 Bekymringer, ønsker og behov ved overgangen til voksenlivet

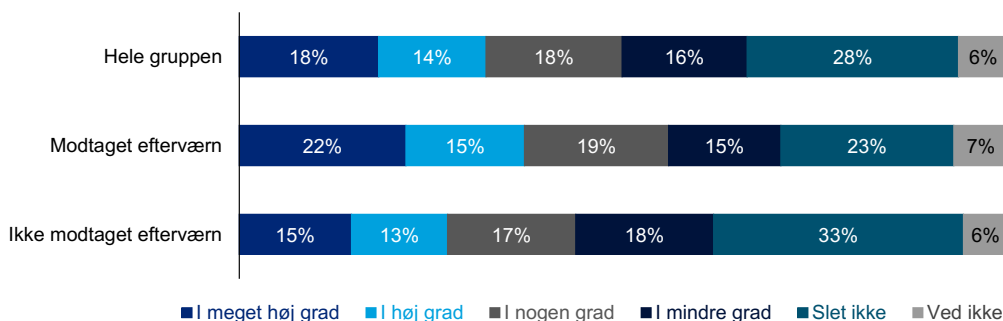
I dette afsnit undersøges det, hvilke bekymringer, ønsker og tanker de unge havde i forhold til deres livssituation og behov for støtte, da de fyldte 18 år. Det er vigtig viden til at sikre, at efterværnsparagraffen anvendes til at igangsætte støtte, der er relevant i forhold til de unges egentlige behov.

I afsnittet undersøges det først, om de unge var bekymrede for overgangen til voksenlivet. Det undersøges, om der er forskel på niveauet af bekymring mellem de unge, der modtager og ikke modtager efterværn, og om der er en sammenhæng mellem de unges køn, alder og foranstaltning, op til de fylder 18 år, og deres niveau af bekymring. Dernæst undersøges det, hvad de unge konkret havde brug for hjælp til, da de fyldte 18 år. Til sidst undersøges det, om der er støtte, de unge kunne have haft behov for, men ikke har modtaget.

5.2.1 Godt en tredjedel af de unge var bekymrede for overgangen til voksenlivet, da de fyldte 18 år

En indikator for, hvor godt forberedt de unge er på overgangen til voksenlivet, er, om de er bekymrede for, hvad der skal ske, når de fylder 18 år. Her viser de unges surveybesvarelser, at godt en tredjedel i høj eller meget høj grad var bekymrede, jf. figur 30.

Figur 30. I hvor høj grad var de unge bekymrede for, hvad der skulle ske, når de fyldte 18 år?

n=480 for hele gruppen, 240 for modtaget efterværn og 240 for ikke modtaget efterværn.
Note: Ikke modtaget efterværn rummer unge, der ikke har fået tilbudt efterværn, og unge, der har takket nej til efterværn.
Kilde: Ungesurvey.

Jævnfør figur 30 kan der spores en tendens til, at de unge, der har modtaget efterværn, var mere bekymrede ved overgangen til voksenlivet, end de unge, der ikke har modtaget efterværn. Denne forskel er statistisk signifikant. Det skal ses i lyset af, at klyngeanalysen i kapitel 3 har vist, at der indenfor grupperne af unge med og uden efterværn findes meget forskellige unge mennesker. Blandt de unge uden efterværn findes der både relativt belastede unge med en svag tilknytning til uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet og en høj kriminalitetsfrekvens, unge med problemer, der først træder ind i det kommunale system i de sene teenageår, og unge med en relativt stærkere tilknytning til uddannelse og arbejde, når de fylder 18 år. I det sidstnævnte segment må der antages at være velfungerende unge, der træder ind i voksentilværelsen på nogenlunde samme vilkår som deres jævnaldrende. Disse unge har måske en tryk og støttende plejefamilie i ryggen og føler sig ikke nødvendigvis bekymrede.

I relation til de unges grad af bekymring for, hvad der skal ske, når de fylder 18 år, viser en lineær regressionsanalyse en signifikant negativ sammenhæng mellem niveauet af bekymring og alder. De ældste, der var over 22 år i 2014, var således generelt mindre bekymrede, end de unge, der var under 22 år i 2014. Sammenhængen kan ikke tolkes kausalt, men den kan måske forklares med, at unge i højere grad husker deres bekymringer, når de er aldersmæssigt tættere på det tidspunkt, hvor de fyldte 18 år, end når de bliver ældre og skal huske mange år tilbage.

Der ses også en statistisk signifikant sammenhæng mellem køn og niveauet af bekymring, hvor kvinder generelt er mere bekymrede for, hvad der skal ske, når de fylder 18 år, end mænd. Der er dog ikke forskel i niveauet af bekymring mellem unge, der har haft en fast kontaktperson, og unge, der har været anbragt, ligesom anbringelsesformen heller ikke har betydning.

Blandt de interviewede unge vinder billedet af, at tiden op til, de fylder 18 år, kan give anledning til spekulationer og bekymringer, genklang. Flere af de unge, der modtager efterværn, fortæller, at de var i tvivl om, om de kunne fortsætte i deres anbringelse eller beholde deres kontaktperson, hvilket gjorde dem urolige. Flere fortæller, at tvivlen skyldtes, at sagsbehandleren først tæt på, eller lige efter deres 18-års fødselsdag gav dem endelig besked om, at de kunne fortsætte deres foranstaltning i efterværn. Det fremgår af kapitel 4 om kommunernes praksis, at en del kommuner først træffer afgørelse om efterværn, efter den unge er fyldt 17½ år. Dette underbygges yderligere i SFI's årlige trivselsundersøgelse blandt anbragte børn og unge, hvor knap en fjerdedel af de anbragte 17-årige unge angiver, at de endnu ikke ved, hvad der skal ske, når de fylder 18 år.⁸⁸ I denne sammenhæng er kommunernes praksis altså årsag til en del usikkerhed i de unges tilværelse, i tiden op til de fylder 18 år.

Der er dog også flere af de interviewede unge, der fortæller, at de i god tid vidste, at de kunne fortsætte deres anbringelse eller beholde deres kontaktperson – og at denne vished skabte ro og tryghed. Det har altså en positiv betydning for de unge, at der har været en tidlig dialog om, hvad der skal ske, når de fylder 18 år. En tidlig dialog, hvor den unge informeres grundigt om muligheder og forventninger, kan både medvirke til at reducere unødvendige bekymringer og sikre, at den unge faktisk bliver inddraget i tilrettelæggelsen af efterværnet og senere i handleplansarbejdet.

Blandt de fem interviewede unge, der ikke modtager efterværn, fortæller alle, at de følte sig utrygge og ikke tilstrækkelig informeret om, hvad der skulle ske, når de fyldte 18 år. Herudover fortæller de, at de ikke havde indtryk af, at de selv havde nogen indflydelse på, hvad der skulle ske. Disse unge har i høj grad oplevet, at kommunen i vidt omfang bestemte, hvilken indsats de kunne modtage, når de fyldte 18 år.

5.2.2 De unge har især brug for hjælp til økonomi og personlige udfordringer

Ifølge servicelovens § 76 skal støtte efter efterværnsparagraffen have fokus på at understøtte den unges uddannelse, beskæftigelse og øvrige relevante forhold.⁸⁹ I denne sammenhæng er det interessant at få de unges perspektiv på, hvad de konkret oplever at have behov for støtte til, når de står ved overgangen til voksenlivet.

Ungeurveyen viser, at en relativt stor del oplever at have brug for hjælp til at håndtere deres økonomi, komme i gang med eller fortsætte deres uddannelse eller arbejde og klare personlige udfordringer, når de fylder 18 år, jf. figur 31. De unges behov for støtte til at håndtere økonomien er ikke kun betinget af, at de er i målgruppen for efterværn. Således viser flere nylige

”Jeg fik bare at vide, at når jeg fyldte 18, så skulle jeg flytte fra opholdsstedet, og det var jeg da ret nervøs for, hvordan jeg skulle klare.”

Ung uden efterværn

”Kommunen spurgte mig, længe før jeg fyldte 18 år, om ikke jeg ville beholde min kontaktperson, når jeg fyldte 18. Det var rigtig rart at få valget. Jeg vidste ikke, om jeg skulle sige ja, men jeg fik lov til at være med til at beslutte, hvor meget og hvordan jeg skulle se hende, og så sagde jeg ja.”

Ung i efterværn

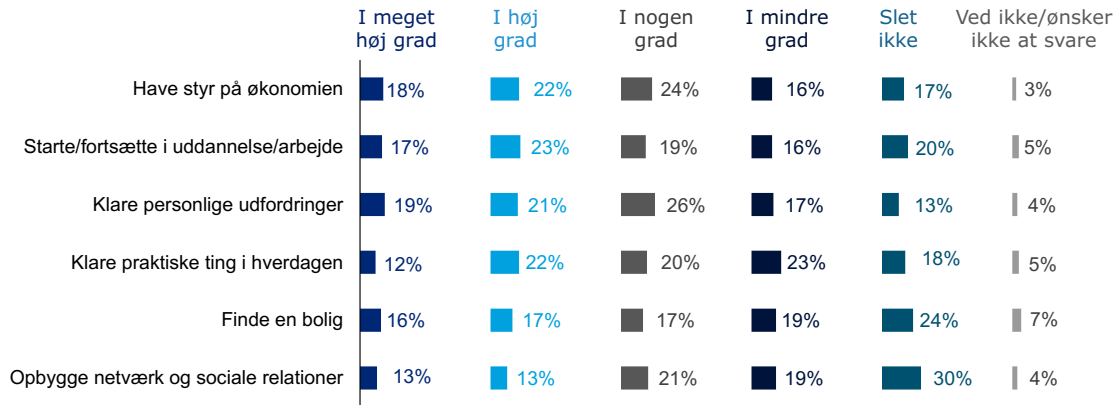
”

⁸⁸ Lausten og Jørgensen, *Anbragte børn og unges trivsel 2016, 2017*.

⁸⁹ Servicelovens § 76 (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

undersøgelser, at mange unge generelt mangler privatøkonomiske kompetencer.⁹⁰ Det er derfor ikke overraskende, at denne tendens forstærkes blandt den relativt udsatte gruppe af unge i målgruppen for efterværn.

Figur 31. De unges vurdering af deres behov for støtte, da de fyldte 18 år?

n=482.

Note: Der er ikke signifikante forskelle på besvarelserne mellem gruppen af unge, der har modtaget efterværn, og gruppen af unge, der ikke har modtaget efterværn. Data er vægtet for at tage forbehold for, at der er sket en oversampling af unge, der ikke har modtaget efterværn. Vægtningen har dog ikke ændret substantielt på resultaterne i forhold til de uvægtede data.

Kilde: Ungesurvey.

De unge, der henholdsvis har modtaget efterværn, ikke er blevet tilbudt efterværn eller har takket nej til efterværn, svarer ikke nævneværdigt forskelligt på spørgsmålene om, hvad de havde behov for hjælp til, da de fyldte 18 år. De unge har altså i høj grad den samme opfattelse af, hvilke udfordringer man står overfor ved overgangen til voksenlivet, når man enten har været anbragt eller har haft en kontaktperson, umiddelbart op til man fyldte 18 år.

Behovet for hjælp til at håndtere økonomi og budgetlægning ses også blandt de interviewede unge – både dem, der har modtaget efterværn, og dem, der ikke har. Konkret fremfører en stor del af de unge, at de havde behov for hjælp til at lægge og overholde et budget og til at håndtere uforudsete udgifter og uforståelige regninger, da de fyldte 18 år.

Det er et velkendt faktum, at anbragte og udsatte unges skolegang i højere grad end deres jævnaldrendes er præget af skoleskift, lavere faglige præstationer og lavere skoletrivsel.⁹¹ Denne tendens ses også i interviewene, hvor de unge fortæller, at de netop på grund af en kaotisk skolegang og manglende tro på egne evner i høj grad havde behov for hjælp til at passe deres skole eller vælge en uddannelse. Behovet for hjælp strækker sig fra konkret, faglig hjælp til lektier over at strukturere lektielæsning til behov for opmuntring og støtte, når skolegangen bliver udfordrende.

”Kort tid efter jeg var flyttet, fik jeg en regning for licens. Jeg anede ikke, hvad det var, og jeg smed den ud. Men der blev jo ved med at komme nye regninger fra dem, og jeg blev ved med at smide dem ud. Jeg vidste ikke, at noget hed licens. Der kunne jeg virkelig godt have brugt noget hjælp.”

Ung uden efterværn

Ung i efterværn

”Når jeg syntes, der var svært i skolen, var det sindssygt vigtigt, at mine plejeforældre og nu min kontaktperson blev ved med at fortælle mig, at jeg klarede det rigtig godt, og at de vidste, at det kunne jeg blive ved med. Ellers havde jeg aldrig kunnet klare HF, da jeg hurtigt bliver usikker på, om jeg egentlig kan.”

Ung i efterværn

Ung i efterværn

⁹⁰ Se blandt andet Finansrådets undersøgelse fra 2015: (<http://www.finansraad-det.dk/Nyheder/Pages/artikler-fra-finansraadets-nyhedsbrev/2015/Hver-anden-ung-forst%C3%A5r-ikke-privat%C3%B8konomi.aspx>) og Penge- og Pensionspanelets undersøgelse: (<https://www.raadtilpenge.dk/da/Undersoegelser/Statistiske-undersoegelser/unges-privatokonomi-2013>).

⁹¹ Se blandt andet Ottosen m.fl., 2015, og Socialpolitisk redegørelse, 2016.

Flere af de unge fortæller, at deres kontaktperson eller plejeforældre spiller en vigtig rolle i forhold til at fastholde dem i troen på, at de kan klare udfordringer i forhold til skolegang. De unge fremhæver, at de har behov for, at nogen interesserer sig for dem, lytter til dem på en ligeværdig måde og støtter dem i både sejre og nederlag. Samtidig nævner flere, at de gerne vil tale med nogen om deres fremtidsdrømme, og hvilken uddannelse der vil være interessant for dem. De unge fremhæver, at det vigtigste er, at fremtidsdrømme bliver taget alvorligt, og at de får støtte til at forfølge dem. Flere af de unge har prøvet at tale med eksempelvis UU-vejledere eller sagsbehandlere, der ikke mener, at deres fremtidsdrømme er realistiske, hvilket har virket demotiverende.

De unges opfattelse af, hvad de har brug for støtte til ved overgangen til voksenlivet, deles i høj grad af de kommunale sagsbehandlere, der er blevet interviewet til kapitel 4 om kommunernes praksis. Her nævnes det, at rigtig mange unge har behov for hjælp i forhold til uddannelse og økonomi og til at finde en bolig. Herudover nævner flere af de kommunale sagsbehandlere, at de unge i stigende grad har behov for psykologsamtaler og kontakt til psykiatrien.

5.2.3 En del unge ville gerne have haft anden eller yderligere støtte

For at få et fyldestgørende billede af de unges oplevelser af overgangen til voksenlivet, er det væsentligt, om de oplever, at de gerne ville have haft anden eller mere støtte, end de har fået. Lige under halvdelen af de unge, der har modtaget efterværn, svarer ja til dette.

Som det fremgår af figur 32, nævner disse unge, at de gerne ville have haft økonomisk vejledning, hjælp til at finde en bolig og til at fastholde en uddannelse, gruppetilbud med ligesindede, støtte fra psykolog eller psykiater, flere timer med en kontaktperson, mulighed for at justere timetal og mulighed for at kunne skifte kontaktperson, en bedre handleplan og mere kontakt til en stabil sagsbehandler.

Det er her iøjnefaldende, at de unge både efterspørger ændringer i indsatserne (fx mere fleksible tilbud og ret til større medbestemmelse i forhold til timeantal og valg af kontaktperson) og ændringer i rammerne for efterværnet (kontakten til deres sagsbehandler og bedre handleplaner). Dette antyder, at der med fordel både kunne arbejdes på at gøre rammerne for efterværnet klarere og på at forbedre tilbuddene.

Figur 32. Hvilken yderligere støtte ville de unge gerne have haft?

Kilde: Fritekst fra ungesurvey.

5.2.4 Lidt under halvdelen af de unge uden efterværn ville gerne have haft et tilbud om støtte

Som nævnt i kapitel 3 er der forskellige årsager til, at 40 procent af de unge i målgruppen for efterværn i perioden 2011-2014 ikke modtager efterværn. Det estimeres, at omkring halvdelen af disse unge modtager mindst én ydelse efter servicelovens voksenparagraffer, efter de fylder 18 år. Herudover estimeres det, at 8-14 procent af de unge uden efterværn takker nej til tilbud om efterværn. Herudover er der en gruppe unge, der kan stå på egne ben og derfor ikke har brug for efterværn, når de fylder 18 år. Der kan også være andre årsager til, at unge ikke modtager efterværn, for eksempel at de unge modtager efterværn efter § 76 a, eller at de reelt ikke er i målgruppen for efterværn, idet deres anbringelse er ophørt, på et tidspunkt i halvåret inden de bliver 18 år, hvorfor der ikke er tale om, at de "umiddelbart op til det 18. år" var i målgruppen for efterværn. Det kan for eksempel være unge anbragt på en kost- eller efterskole, hvor det er planlagt, at de skal hjemgives inden deres 18-års fødselsdag.

Blandt gruppen af unge, der *ikke* har modtaget efterværn, angiver 44 procent af surveyrespondenterne, at de gerne ville have haft et tilbud om støtte, da de fyldte 18 år. De unge nævner blandt andet, at de har ønsket at opretholde eller begynde et efterværnsforløb med en kontaktperson, eller at de har ønsket at fortsætte anbringelsen hos plejeforældre. Det er bemærkelsesværdigt, at ingen af de unge har haft et ønske om at flytte til eller fortsætte med at bo på et opholdssted/en døgninstitution i efterværn.

De fem interviewede unge, der ikke har modtaget efterværn, giver også udtryk for, at de gerne ville have haft en form for støtte, da de fyldte 18 år. De nævner især støtte til at håndtere deres økonomi, finde en bolig og håndtere praktiske ting i hverdagen. Flere ville også gerne være blevet boende i deres plejefamilie, men oplevede ikke, at denne mulighed var i spil eller kunne drøftes med sagsbehandleren.

I surveyen har de unge uden efterværn haft mulighed for med egne ord at beskrive, hvilken form for støtte de gerne ville have haft, da de fyldte 18 år. Når interviewene sammenholdes med dette, er der stor overensstemmelse mellem de støttemuligheder, de unge nævner, de gerne ville have haft tilbudt. Som det fremgår af figur 33, ønsker de unge især hjælp til at finde en bolig, håndtere økonomi, vælge og fastholde uddannelse, komme i gang med fritidsinteresser, komme ud af misbrug eller kriminalitet samt samtaler med psykolog, fortsættelse af kontaktpersonforløb og opfølgning fra plejefamilie eller opholdssted.

Den relativt høje andel, der angiver, at de gerne ville have haft et tilbud, antyder, at de unge, der ikke får et efterværnstilbud, ikke får deres behov dækket gennem andre tilbud, men i for høj grad overlades til sig selv. Dette behøver ikke betyde, at flere unge skal tildeles efterværnsforløb, men i sager, hvor efterværn ikke vurderes relevant, bør det sikres, at den unge modtager andre relevante tilbud og ikke overlades til sig selv.

Figur 33. Hvilken støtte ville de unge uden efterværn gerne have haft?

Kilde: Fritekst fra ungesurvey.

5.3 Oplevelse af processen omkring beslutningen om efterværn

I dette afsnit undersøges de unges oplevelse af processen omkring beslutningen om efterværn. Dette er helt essentielt, idet der kan være vigtige læringspunkter for den fremtidige sagsbehandling at hente fra de unges oplevelser.

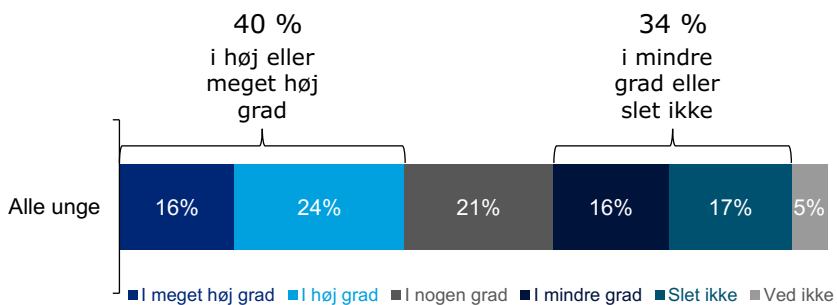
Først undersøges det, hvem de unge har talt med, om de havde overblik over deres rettigheder og pligter, og om de følte sig lyttet til i forbindelse med afgørelsen om, hvad der skulle ske, når de fyldte 18 år. Det undersøges også, om de unges køn, alder og tidligere foranstaltningstype hænger sammen med deres oplevelse. Afslutningsvist undersøges det, hvordan de unge har oplevet samarbejdet med sagsbehandleren, i tiden op til de fyldte

18 år. Også her undersøges det, om de unges køn, alder og tidligere foranstaltningstype spiller en rolle, og om der er en sammenhæng mellem antallet af sagsbehandlerskift og oplevelsen af relationen til sagsbehandleren.

5.3.1 Ikke alle unge taler med deres sagsbehandler om, hvad der skal ske, når de fylder 18 år

Unge, der har været anbragt udenfor hjemmet eller har haft en fast kontaktperson, umiddelbart op til de fylder 18 år, står i en særlig sårbar situation, når de fylder 18 år og for manges vedkommende pludselig skal stå på egne ben. Her er det afgørende, at de unge har mulighed for at tale med nogen om deres muligheder, og om hvad der kommer til at ske, når og hvis deres foranstaltning ophører.

Figur 34. Havde de unge nogen at tale med om, hvad der skulle ske, når de fyldte 18 år?

n=474.

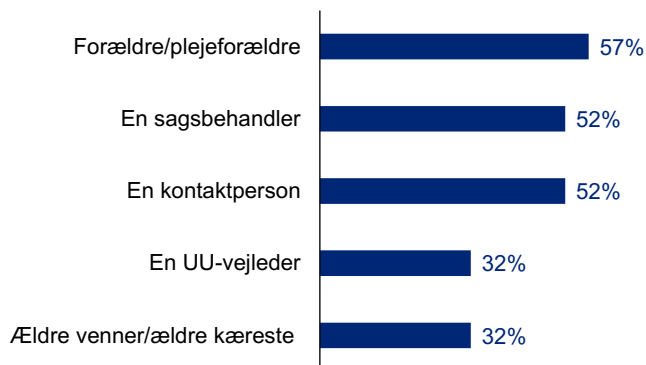
Note: Der er ikke signifikante forskelle på besvarelserne mellem gruppen af unge, der har modtaget efterværn, og gruppen af unge, der ikke har modtaget efterværn. Data i figuren er vægtet for at tage forbehold for, at der er sket en oversampling af unge, der ikke har modtaget efterværn. Vægtningen har dog ikke ændret substantielt på resultaterne i forhold til de uvægtede data.

Kilde: Ungesurvey.

Som det fremgår af figur 34, oplever en tredjedel slet ikke eller kun i mindre grad, at de havde nogen at tale med om, hvad der skulle ske, når de fyldte 18. år. Oplevelsen er ens på tværs af unge, der ikke har modtaget efterværn, og på tværs af køn og alder. Der er dog en signifikant forskel i besvarelserne på tværs af unge med forskellige anbringelsestyper, når de fylder 18 år. En lineær regression viser, at unge, der har været anbragt i plejefamilie, i højere grad end andre anbragte unge oplever at de havde nogen at tale med om, hvad der skulle ske, når de fyldte 18 år. Resultatet stemmer overens med oplevelsen blandt de interviewede unge, der har været anbragt i en plejefamilie. Mange af disse unge fremhæver netop deres plejeforældre som en stor støtte for dem i overgangen til voksenlivet.

Det fremgår også af ungesurveyen, at flest unge husker at have talt med enten forældre eller plejeforældre om, hvad der skulle ske, når de fyldte 18 år. Færre husker at have talt med en sagsbehandler, kontaktperson, UU-vejleder, venner eller kæreste, jf. figur 35.

Figur 35. Hvem talte de unge med om, hvad der skulle ske, når de fyldte 18 år?

n=468 for plejeforældre-/forældrespørgsmålet, 431 for sagsbehandlerspørgsmålet, 467 for kontaktpersonsspørgsmålet, 466 for UU-vejlederspørgsmålet og 464 for en ældre ven-/kærestespørgsmålet.

Note: Data i figuren er vægtet for at tage forbehold for, at der er sket en oversampling af unge, der ikke har modtaget efterværn. Vægtningen har dog ikke ændret substantielt på resultaterne i forhold til de uvægtede data.

Kilde: Ungesurvey.

Umiddelbart er det iøjnefaldende, at kun lidt over halvdelen af de unge husker at have talt med deres sagsbehandler om, hvad der skulle ske, når de fyldte 18 år, jf. figur 35. Her skal der naturligvis tages forbehold for, at de unge muligvis har talt med en sagsbehandler, men simpelthen ikke kan huske det, fordi deres opvækst og livshistorie er præget af mange samtaler med mange forskellige sagsbehandlere og andre fagpersoner.

Som nævnt i kapitel 4 om kommunernes praksis er det et lovgivningsmæssigt krav, at der skal træffes afgørelse om efterværn *for unge*, der er anbragt, og at der skal foretages opfølgning på handleplanen for unge, der har en fast kontaktperson. I denne forbindelse skal handleplanen revideres i samarbejde med den unge.⁹² På baggrund af ungesurveyen er det ikke muligt at fastslå, om de unge rent faktisk har talt med en sagsbehandler. Her er det et opmærksomhedspunkt, at det ikke er alle unge, der husker, at dette er sket.

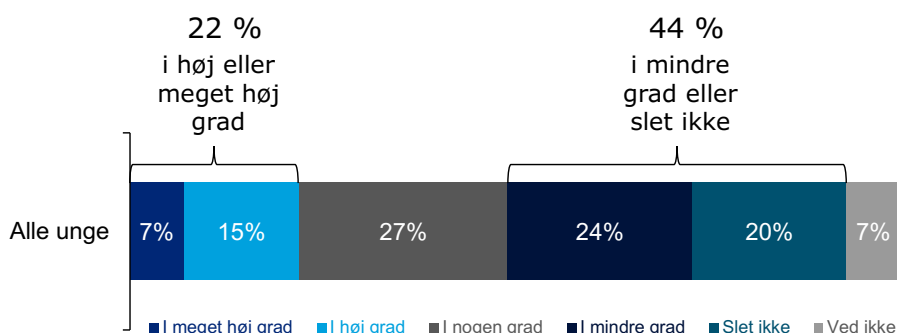
5.3.2 Mange unge savner information og viden om deres muligheder og rettigheder, når de fylder 18 år

I tillæg til at en stor del af de unge ikke husker at have talt med en sagsbehandler om, hvad der skulle ske, når de fyldte 18 år, oplever en relativt stor del af de unge *ikke*, at de har fået tilstrækkelig information om, hvad der skulle ske, når de fyldte 18 år, jf. figur 36. Igen er der signifikant forskel mellem unge, der har været anbragt i plejefamilie, og andre anbragte unge. Sidstnævnte unge oplever i *mindre* grad end unge anbragt i plejefamilie, at de var tilstrækkelig informeret om, hvad der skulle ske, når de fyldte 18 år.⁹³

⁹² Servicelovens § 68, stk. 12 (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

⁹³ Der er ikke statistisk signifikant forskel i besvarelserne på tværs af de unges køn, alder, eller i forhold til om de modtager eller ikke modtager efterværn.

Figur 36. Oplevede de unge, at få tilstrækkelig information om, hvad der skulle ske, når de fyldte 18 år?

n=474.

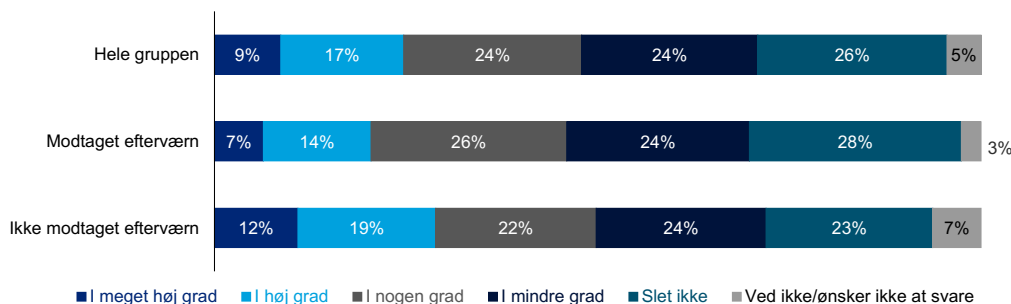
Note: Der er ikke signifikante forskelle på besvarelsene mellem gruppen af unge, der har modtaget efterværn, og gruppen af unge, der ikke har modtaget efterværn. Data i figuren er vægget for at tage forbehold for, at der er sket en oversampling af unge, der ikke har modtaget efterværn. Vægtningen har dog ikke ændret substantielt på resultaterne i forhold til de uvægtede data.

Kilde: Ungesurvey.

Der er også en relativt stor del af de unge, der *ikke* oplever, at de havde overblik over deres muligheder og rettigheder, da de fyldte 18 år, jf. figur 37. Her ses en lille – men statistisk signifikant – forskel mellem de unge, der har modtaget efterværn, og dem, der ikke har. Mens 31 procent af de unge uden efterværn i høj eller meget høj grad synes, at de havde overblik over pligter og rettigheder, gør det samme sig kun gældende for 21 procent af de unge uden efterværn. Der er desuden statistisk signifikant forskel på tværs af forskellige anbringelsesformer. Som det også er tilfældet i forhold til de unges følelse af at have fået tilstrækkelig information, oplever de unge, der har været anbragt på døgninstitution, i *mindre grad* end de plejefamilieanbragte, at de havde overblik over muligheder og rettigheder, da de fyldte 18. år.⁹⁴ Det er positivt, at mange børn anbragt i plejefamilie har en god dialog med deres plejeforældre om muligheder og rettigheder, men det bør være et opmærksomhedspunkt, at sikre at unge institutionsanbragte oplever at få samme grad af information og overblik over deres muligheder.

⁹⁴ Der er ikke statistisk signifikant forskel i besvarelsene på tværs af de unges køn, alder, eller i forhold til om de modtager eller ikke modtager efterværn.

Figur 37. Havde de unge overblik over muligheder og rettigheder, da de fyldte 18 år?

n=474 for hele gruppen, 235 for modtaget efterværn og 240 for ikke modtaget efterværn.

Note: Ikke modtaget efterværn rummer unge, der ikke har fået tilbudt efterværn, og unge, der har takket nej til efterværn.

Kilde: Ungesurvey.

Blandt de interviewede unge er der også en del, der oplever, at de ikke havde overblik over deres muligheder og rettigheder, da de fyldte 18 år. Det gælder både dem, der har modtaget efterværn, og dem, der ikke har. Flere af dem, der har modtaget efterværn, fortæller, at de ikke havde overblik over noget, men bare blev tilbudt en fortsættelse af deres anbringelse eller kontaktpersonordning. De havde ikke en drøftelse af andre typer tilbud med deres sagsbehandler og heller ikke en overordnet fornemmelse af, at de som sådan havde rettigheder.

De fem interviewede unge, der ikke har modtaget efterværn, giver ligeledes udtryk for ikke at have haft overblik, da de fyldte 18 år. De har alle oplevet, at tiden omkring det tidspunkt, hvor de fyldte 18 år, var turbulent og usikker, og de har generelt ikke følt sig tilstrækkelig informeret om deres muligheder, eller hvem der var ansvarlig for at hjælpe dem.

5.3.3 En del unge oplever ikke at blive lyttet til i planlægningen af, hvad der skal ske

Som det fremgår af figur 38, har 37 procent af de unge slet ikke eller kun i mindre udstrækning oplevet, at de blev lyttet til og taget alvorligt i planlægningen af, hvad der skulle ske, når de fyldte 18 år. Der er ikke signifikant forskel i besvarelsenerne imellem unge med og uden efterværn, men der er signifikant forskel mellem forskellige anbringelsestyper. Unge, der har været anbragt på døgninstitution eller eget værelse, har således i mindre grad end plejefamilieanbragte følt sig lyttet til og taget alvorligt i planlægningen.⁹⁵ Også her ses der altså en tendens til, at de institutionsanbragte ikke har helt samme muligheder som de plejefamilieanbragte.

Set i lyset af resultaterne af sagsgennemgangen i kapitel 4 om kommunernes praksis, er det ikke overraskende, at en del unge ikke føler sig inddraget. Her indgår de unges perspektiv i vurderingen af indsatsen i 62 procent af de undersøgte sager, mens det ikke indgår i 38 procent af sagerne. Ifølge både sagsgennemgangen og de unge selv inddrages de unges perspektiv altså ikke i over en tredjedel af sagerne.

”Jeg har aldrig vidst, hvad der var for nogle muligheder. Kommunen bestemte bare for mig, at jeg skulle have en kontaktperson.”

Ung i efterværn

”Jeg boede på en kostskole og fik bare at vide, at jeg skulle flytte, da jeg fyldte 18 år. Så hørte jeg ikke mere fra kommunen, og jeg vidste ikke, hvad der ellers var for muligheder.”

Ung uden efterværn

”Jeg boede i pleje hos mine stedbedsteforældre, og pludselig sagde kommunen, at jeg skulle flytte. Der var jeg 17 år. Så skulle jeg flytte på en ungdomspension, men jeg fik med det samme at vide, at jeg skulle flytte fra den, når jeg blev 18. Kommunen spurgte mig aldrig, om jeg gerne ville flytte fra mine stedbedsteforældre og gav aldrig anden forklaring, end at de var for gamle til at have en 17-årig boende.”

Ung uden efterværn

⁹⁵ Der er ikke statistisk signifikant forskel i besvarelsenerne på tværs af de unges køn, alder, eller i forhold til om de modtager eller ikke modtager efterværn.

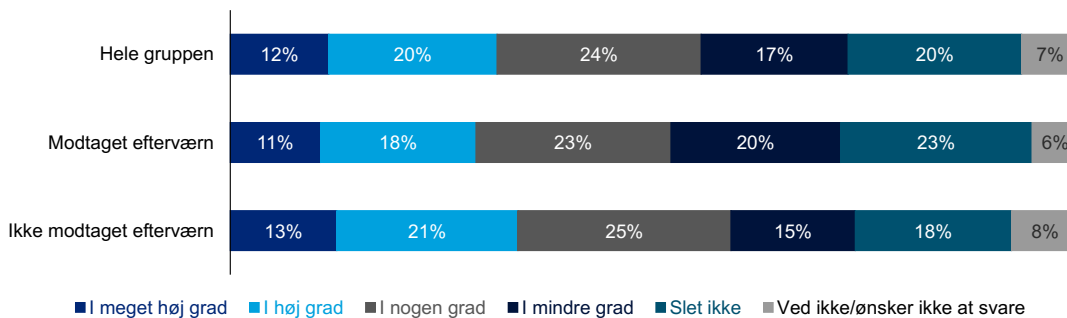
At de unge både har haft gode og dårlige oplevelser i forhold til inddragelse i beslutningen om, hvad der skal ske, når de fylder 18 år, bekræftes i interviewene. Her nævner flere af de unge, der har modtaget efterværn, at de har oplevet, at deres sagsbehandler lyttede til dem, når indsatsen skulle tilrettelægges – også selvom de ikke som sådan har haft overblik over deres muligheder. Der nævnes blandt andet eksempler, hvor den unge har talt med sagsbehandleren ad flere omgange, hvorefter de i fællesskab er blevet enige om tilrettelæggelsen af efterværnet, både i forhold til omfang og type af indsats. Flere unge har oplevet, at sagsbehandleren har været meget fleksibel og for eksempel har betalt deres husleje for en tom lejlighed i en længere periode, hvor den unge har haft behov for at bo hos sin plejeforældre igen.

Der er dog også flere af de unge, der har haft en oplevelse af, at det primært er kommunen, der har bestemt, hvad der skulle ske, efter de fyldte 18 år. Især blandt de unge, der ikke har modtaget efterværn, går det igen, at de havde en fornemmelse af, at de skulle gøre, hvad kommunen sagde, og at der ikke for alvor blev lyttet til eller spurgt ind til deres behov.

”Jeg talte flere gang med nogen fra kommunen om, at jeg skulle have en uddannelse. Jeg sagde, at jeg gerne ville noget med mennesker, men de mente, at jeg skulle arbejde i en butik eller et køkken. Det er ikke så rart at få at vide, at det kan du ikke komme til.”

Ung uden efterværn

Figur 38. De unges oplevelse af, om de blev lyttet til og taget alvorligt i planlægningen af, hvad der skulle ske, når de fyldte 18 år?

n=474 for hele gruppen, 235 for modtaget efterværn og 239 for ikke modtaget efterværn.

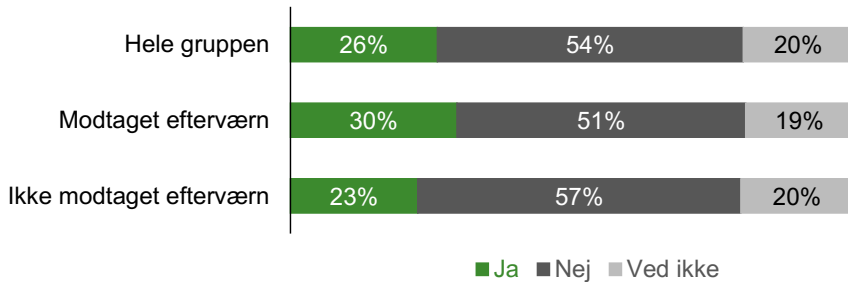
Note: Ikke modtaget efterværn rummer unge, der ikke har fået tilbudt efterværn, og unge, der har takket nej til efterværn. Forskellen mellem gruppernes svar er ikke signifikant.

Kilde: Ungesurvey.

5.3.4 En stor del af de unge kender ikke deres handleplan

Kun 30 procent af de unge, der har modtaget efterværn husker, at de fik udarbejdet en handleplan i samarbejde med deres sagsbehandler, jf. figur 39.

Figur 39. Husker den unge, at denne og sagsbehandleren udarbejdede en handleplan for, hvad der skulle ske, når den unge blev 18 år?

n=460 for hele gruppen, 230 for modtaget efterværn og 230 for ikke modtaget efterværn.
Note: Ikke modtaget efterværn rummer unge, der ikke har fået tilbudt efterværn, og unge, der har takket nej til efterværn. Forskellen mellem gruppernes svar er ikke signifikant.
Kilde: Ungesurvey.

Lige omkring halvdelen angiver, at de ikke blev involveret i udarbejdelsen af en handleplan, mens 19 procent ikke ved det.⁹⁶ Det er bemærkelsesværdigt, at også en del unge, der ikke har modtaget efterværn, angiver, at der blev udarbejdet en handleplan for dem, der omhandlede tiden, efter de fyldte 18 år. Hvad de unge betegner som *handleplan* i dette tilfælde kan for eksempel være en art udslusningsplan eller planer vedrørende andre indsatser.

De unges oplevelse på dette punkt står i kontrast til, at langt størstedelen af de kommunale ledere i kapitel 4 angiver, at de unge *altid* er involveret i udarbejdelsen af handleplanerne til efterværn. Det skal her tages i betragtning, at de unge husker tilbage på tiden, da de fyldte 18 år, hvilket for nogle respondenters vedkommende er mange år siden. Det viser sig da også, at de ældste unge i målgruppen i signifikant *mindre* grad end de yngre husker at have lagt en plan med deres sagsbehandler. At de unge ikke husker at have været inddraget i udarbejdelsen af en handleplan er derfor ikke nødvendigvis ensbetydende med, at det ikke er sket. De kommunale lederes estimat, der virker højt i sammenligning med de unges opfattelse, skal ligeledes ses i lyset af, at de unge i mellemtiden kan have haft mange andre planer.

At det dog ikke er alle i efterværn, der har været med til at udarbejde egen handleplan eller har kendskab til den, bekræftes i interviewene. Her fortæller en del af de unge, der har modtaget efterværn, at de har et godt kendskab til deres handleplan og drøfter den løbende med deres sagsbehandler, plejeforældre og/eller kontaktperson. De unge giver udtryk for, at handleplanen fungerer godt som et udgangspunkt for en samtale med deres sagsbehandler eller kontaktperson om deres trivsel, og om hvad de får ud af efterværnet. Flere af de unge i efterværn ved dog ikke, hvad en handleplan er, og kan derudover nærmest ikke huske, at de er i kontakt med deres sagsbehandler. I stedet går al deres kontakt til kommunen gennem enten deres kontaktperson eller deres plejeforældre. Det er her vigtigt at understrege, at disse unge *aktuelt* er i efterværn, hvorfor det er tankevækkende, at de ikke kender hverken deres sagsbehandler eller deres handleplan.

”Jeg taler med min sagsbehandler cirka én gang hvert halve år. Vi gennemgår min handleplan, og hun spørger mig, om jeg kan genkende det, som min kontaktperson har skrevet i sin status om mig. Det fungerer fint.”

Ung i efterværn

⁹⁶ Der er ikke statistisk signifikant forskel i besvarelserne på tværs af de unges køn, eller i forhold til om de modtager eller ikke modtager efterværn. Der er heller ikke forskel mellem unge, der har været anbragt i plejefamilie, og unge, der har været anbragt på døgninstitution.

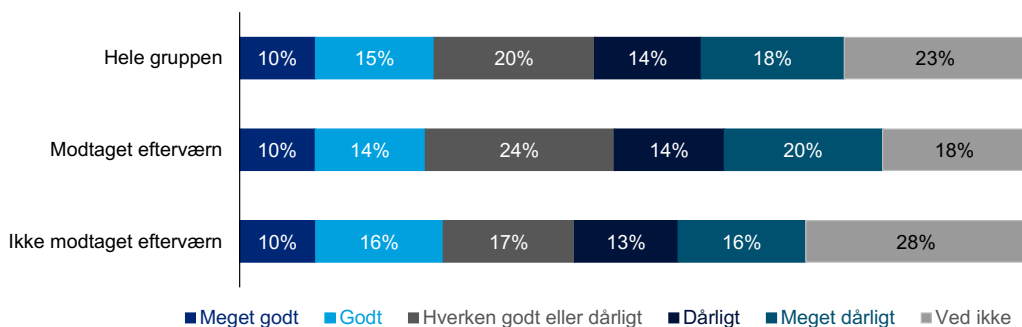
Når de unges perspektiv sammenholdes med sagsgennemgangen, antydes det, at der kan være potentiale for, at handleplansarbejdet i en del sager kan forbedres – både så flere unge får medindflydelse på og ejerskab af deres handleplan, og så målene bliver skarpere, og handleplanen i højere grad kan anvendes til at vurdere, om de unge er kommet tættere på at kunne håndtere voksenlivet.

5.3.5 En fjerdedel af de unge har et godt samarbejde med deres sagsbehandler, men de oplever mange sagsbehandlerskift

I forlængelse af forrige afsnit bliver det relevant at se på, hvordan de unge oplever samarbejdet med deres sagsbehandler, og hvad deres opfattelse af sagsbehandlingen er. Når de unge overordnet skal vurdere samarbejdet med deres sagsbehandler, i perioden op til de fyldte 18 år, er der stort set ingen forskel på svarene mellem dem, der har modtaget efterværn, og dem, der ikke har. Som det fremgår af figur 40, angiver 32 procent af de unge samlet set, at de oplevede et dårligt eller meget dårligt samarbejde mellem dem selv og sagsbehandleren.

Igen er der dog forskel på de unges besvarelser afhængigt af deres alder. De unge, der var over 22 år i 2014, oplever samarbejdet signifikant *mindre godt* end de unge, der var yngre end 22 år i 2014. Samtidig vurderer unge, der har været anbragt i døgninstitution, at samarbejdet har været signifikant *mindre godt* end unge, der har været anbragt i plejefamilie.⁹⁷ Der er flere mulige fortolkninger af dette. Resultatet kan antyde, at sagsbehandlingen generelt er blevet bedre, men det kan også skyldes, at de ældre unge simpelthen ikke kan huske den konkrete sagsbehandler og tænker på deres generelle oplevelser med sagsbehandlere eller på én dårlig sagsbehandler, de har haft på et tidspunkt.

Figur 40. Hvordan følte den unge generelt, at samarbejdet med sagsbehandleren var, i tiden op til vedkommende fyldte 18 år?

n=457 for hele gruppen, 229 for modtaget efterværn og 228 for ikke modtaget efterværn.

Note: *Ikke modtaget efterværn* rummer unge, der ikke har fået tilbudt efterværn, og unge, der har takket nej til efterværn. Forskellen mellem gruppernes svar er ikke signifikant.

Kilde: Ungesurvey.

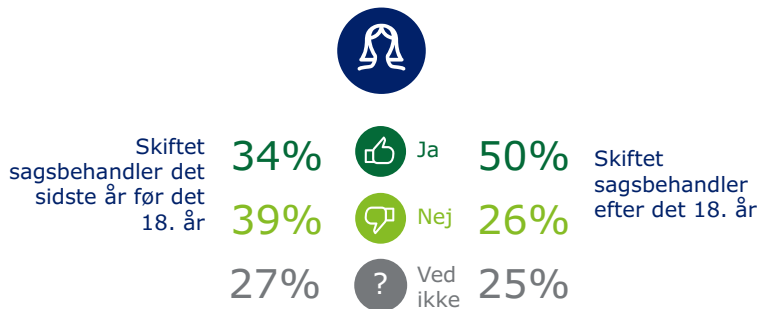
⁹⁷ Der er ikke statistisk signifikant forskel i besvarelserne på tværs af de unges køn, eller i forhold til om de modtager eller ikke modtager efterværn.

Rigtig mange af de unge har oplevet at skifte sagsbehandler i deres ungdom. 34 procent oplevede at skifte sagsbehandler i det år, hvor de fyldte 18, ligesom halvdelen har prøvet at skifte sagsbehandler, efter de fyldte 18 år, jf. figur 41. Det skal bemærkes, at de ældste unge i undersøgelsen i signifikant højere grad svarer *ved ikke* til spørgsmålet om sagsbehandlerskift end de yngste unge. Det indikerer, at de unge, der skal huske langt tilbage i tid, kan have svært ved at vurdere, om der er sket et skift, lige op til eller efter de fyldte 18 år. Dette behæfter alt andet lige de unges besvarelser med en vis usikkerhed.

”Jeg aner ikke, hvem der er min sagsbehandler, jeg har vist mødt ham en enkelt gang [har været i efterværn i 4 år]. Det er kun min kontaktperson, jeg taler med. Kommunen er bare bureaukrati.”

Ung i efterværn

Figur 41. Har de unge skiftet sagsbehandler, op til eller efter de er fyldt 18 år?

n=457.

Note: Data i figuren er vægtet for at tage forbehold for, at der er sket en oversampling af unge, der ikke har modtaget efterværn. Vægtningen har dog ikke ændret substantielt på resultaterne i forhold til de uvægtede data. Andelen af unge, der har svaret *ved ikke*, er signifikant højere for de unge, der var 23 år eller ældre i 2014, i forhold til de unge, der var yngre end 23 år i 2014. Det kan indikere, at de ældste unge har sværere ved at huske tilbage på tiden omkring deres 18-års fødselsdag end de yngste unge i undersøgelsen.

Kilde: Ungesurvey.

Det er bemærkelsesværdigt, at unge, der har skiftet sagsbehandler i året op til, de fyldte 18 år, vurderer det generelle samarbejde med sagsbehandleren signifikant *dårligere* end unge, der ikke har skiftet sagsbehandler. Disse unge oplever også i mindre grad, at de har fået tilstrækkelig information om, hvad der skulle ske, og i mindre grad at de havde overblik over muligheder og rettigheder og blev lyttet til og taget alvorligt, da de fyldte 18 år.

”Jeg ved slet ikke, hvem min sagsbehandler er, jeg ved bare, at han har besluttet, at jeg ikke skal se min kontaktperson mere her fra om noget tid. Det har min kontaktperson fortalt. Sagsbehandlere skifter hele tiden, og de kender mig alligevel ikke.”

Ung i efterværn

Omfanget af sagsbehandlerskift i børne- og ungesager er veldokumenteret. Senest i trivselsundersøgelsen blandt anbragte børn og unge (2017), hvor 47 procent af de 17-årige angiver, at de har haft tre eller flere sagsbehandlere de seneste to år.⁹⁸ Netop sagsbehandlerskift fylder meget i interviewene med de unge, når der tales om deres oplevelse af samarbejdet med kommunen. Stort set alle de interviewede unge har haft mange sagsbehandlere – den, der har haft færrest, kan huske tre – og langt de fleste giver udtryk for, at det har været frustrerende at skulle fortælle sin historie igen og igen til forskellige sagsbehandlere. De unge, der fortæller om en velfungerende relation til deres sagsbehandler, fremhæver netop, at sagsbehandleren kender dem og forstår dem, og at tilliden er blevet opbygget over en lang periode.

”Jeg har haft mange, mange sagsbehandlere, men de sidste tre år har det været den samme. Hun er rigtig sød og har lyttet til mig og hjulpet mig. Hun har endda givet mig sit private nummer. Jeg bruger det ikke så tit, men jeg er meget glad for det.”

Ung i efterværn

Stort set alle de interviewede unge har den oplevelse, at nogle sagsbehandlere er rigtig gode, mens andre ikke lytter eller bare fortæller dem, hvad de skal gøre. Dette har for mange af de unge haft den konsekvens, at de ikke

⁹⁸ Lausten og Jørgensen, *Anbragte børn og unges trivsel 2016, 2017*.

opfatter kommunen som en stabil og vedkommende instans i deres tilværelse. Til gengæld er der mange af dem, der modtager efterværn, der fremhæver, at de fagpersoner, de har været i kontakt med i forbindelse med deres efterværn (især kontaktpersoner og plejeforældre) er stabile voksne, som man i høj grad kan stole på. Flere af de unge har en opfattelse af, at disse voksne – modsat sagsbehandlerne – ikke er i deres liv, fordi de bliver betalt for det, men fordi de har en oprigtig interesse i dem. De interviewede unge, der ikke har modtaget efterværn, fortæller, at de har følt sig misforstået af deres sagsbehandlere og har en oplevelse af, at de ikke er blevet lyttet til, og at deres meninger ikke er blevet taget i betragtning.

Når surveyen og interviewene sammenfattes, ses der altså en tendens til, at de unge oplever, at man kan være heldig eller uheldig med sin sagsbehandler, og at dette er mere eller mindre tilfældigt. Det antyder, at der kan være behov for at sætte fokus på, hvordan man sikrer en mere ensartet sagsbehandlingspraksis, hvor der er fokus på inddragelse af den unge og på at skabe en god, stabil og tillidsfuld relation.

5.4 Tilfredshed med indsatsen blandt unge efterværnsmodtagere

I dette afsnit undersøges spørgsmålet om, om de unge efterværnsmodtagere er tilfredse med den støtte, de har fået. Det er central viden for det videre arbejde med at sikre, at efterværnsparagraffen i praksis bidrager til en god overgang til en selvstændig voksentilværelse ved at afhjælpe de unges behov.

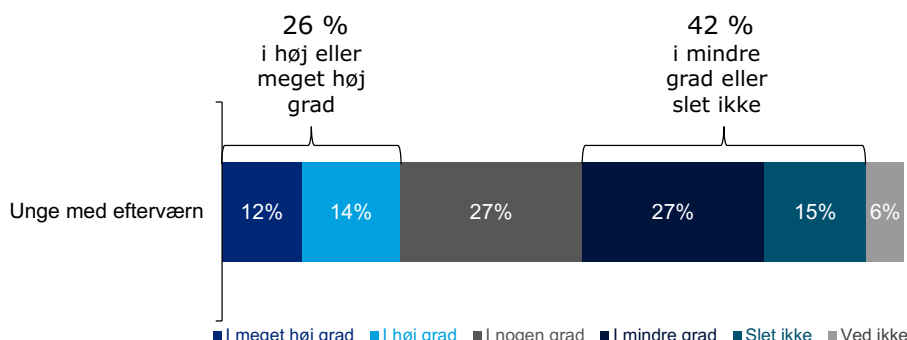
Først undersøges det, om de unge vurderer at have fået den hjælp, de har behov for, og om de er tilfredse med indsatsen. Der ses både på efterværnsindsatser og på supplerende indsatser som psykologhjælp, misbrugsrådgivning og mødested/værested. Derudover ses der på, om de unges alder, køn og tidligere foranstaltningstype hænger sammen med deres tilfredshed med efterværnet.

Det er vigtigt at understrege, at de unge i mange af surveyspørgsmålene forholder sig til den støtte, de har fået *generelt*, siden de fyldte 18 år. Af-snittets analyser skal – medmindre de relaterer sig til specifikke efterværnsindsatser – derfor tolkes som de unges perspektiv på den støtte, de har modtaget, i tiden efter de fyldte 18 år. Efterværnsindsatser vil være inkluderet i denne støtte, men der vil med stor sandsynlighed også indgå foranstaltninger fra eksempelvis andre forvaltninger, der er modtaget parallelt med efterværnet.

5.4.1 Efterværnsmodtagerne vurderer ikke altid, at støtten har imødekommet deres behov

Helt overordnet er det iøjnefaldende, at en relativt stor andel (42 procent) af efterværnsmodtagerne *ikke* mener, at deres behov for støtte er blevet imødekommet, siden de fyldte 18 år. Som det fremgår af figur 42 er der markant flere unge, der vurderer dette spørgsmål negativt end positivt. Der er ikke signifikant forskel på vurderingen på tværs af alder, køn eller anbringelsestype. Der er heller ikke forskel i vurderingen på tværs af unge, der har modtaget fortsat anbringelse og kontaktperson i efterværn.

Figur 42. I hvor høj grad føler de unge, at de har fået den støtte, de har haft behov for, for at kunne stå på egne ben, siden de fyldte 18 år?

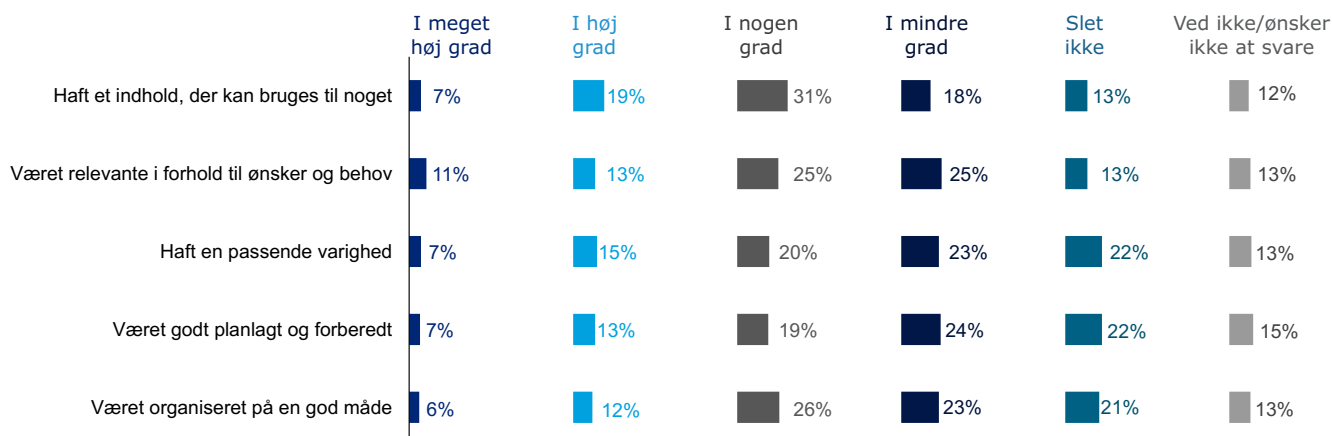
n=180.

Kilde: Ungesurvey.

I interviewene fortæller de unge efterværnsmodtagere, at de generelt er glade og taknemlige for deres efterværnstilbud. Som tidligere beskrevet tilskriver de fleste af de unge dog ikke kommunen eller deres sagsbehandler æren for, at efterværnet hjælper dem, men snarere enkeltpersoner i form af eksempelvis en kontaktperson, en plejeforælder eller et gruppetilbud, der har hjulpet dem med at danne netværk.

Når der i surveyen spørges til, hvordan de unge efterværnsmodtagere har oplevet forskellige elementer af støtten, ses der en relativt stor spredning i svarene, jf. figur 43. Det gælder både spørgsmål om, om støtten har været relevant i forhold til deres ønsker og behov, og om den har været godt planlagt, forberedt og velorganiseret, og spørgsmål om, om støtten har haft en passende varighed og et indhold, der kan bruges til noget.

Figur 43. I hvor høj grad føler de unge, at den støtte, de har fået, siden de blev 18 år, har ...

n=179.

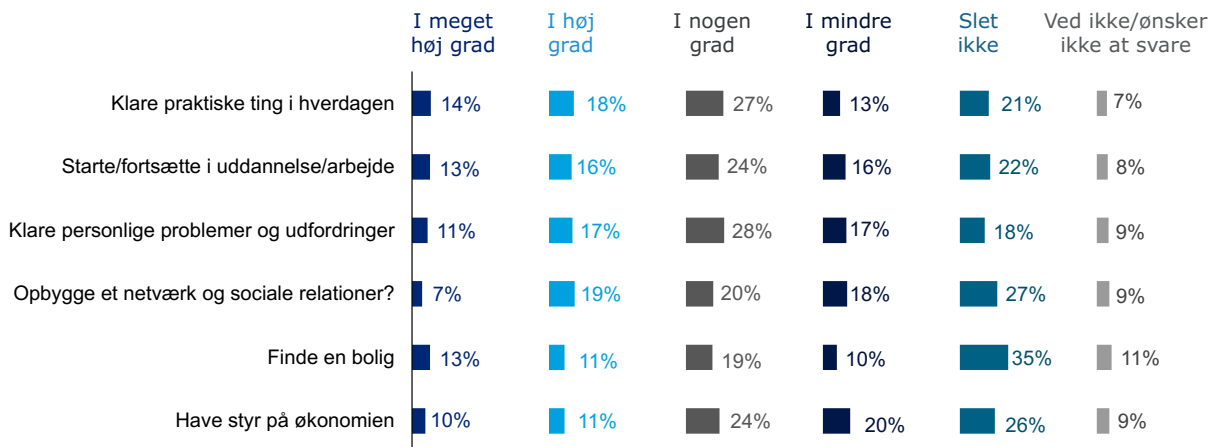
Kilde: Ungesurvey.

Mest markant mener henholdsvis 44 og 46 procent, at støtten slet ikke eller i mindre grad har været organiseret på en god måde og har været godt forberedt. Dette kan hænge sammen med, at en del unge som tidligere nævnt har følt sig usikre på, om de ville modtage efterværn, at en del oplever, at de ikke er inddraget i planlægningen af efterværnet, og at mange ikke har nogen nævneværdig relation til deres sagsbehandler. Det skal i denne for-

bindelse nævnes, at vejledningen til serviceloven understreger, at kommunen bør udnytte den tid, der går, fra der træffes afgørelse om efterværn for en anbragt ung, til den unge fylder 18 år. Konkret ved at sikre, at den unge kommer i kontakt med relevante hjælpesystemer, herunder UU, så efterværnet er velforberedt og veltilrettelagt, og det sikres, at den unge kommer i gang med relevant uddannelse eller beskæftigelse.⁹⁹ I de tilfælde, hvor beslutningen om efterværn først træffes sent, er der dårlig mulighed for dette, hvilket kan have indflydelse på efterværnsforløbets kvalitet.

Når der spørges ind til, hvordan de unge mener, at støtten konkret har bidraget til overgangen til voksenlivet, angiver de, at støtten især har hjulpet til at håndtere praktiske ting i hverdagen og til at komme i gang med eller fortsætte med en uddannelse. Lidt færre oplever, at støtten har hjulpet til at håndtere personlige problemer og udfordringer, mens færrest mener, at støtten har hjulpet dem med at kunne styre deres økonomi, jf. figur 44. Det er dog værd at bemærke, at endnu flere angiver, at støtten slet ikke eller i mindre grad har bidraget til de fleste af disse ting. Værst ser det ud i forhold til at have styr på økonomien, finde en bolig og opbygge et netværk.

Figur 44. I hvor høj grad mener de unge, at den støtte, de har modtaget, siden de blev 18 år, har hjulpet til at ...

n=179.

Kilde: Ungesurvey.

Dette resultat er ikke opløftende, når det tages i betragtning, at formålet med efterværnsparagraffen netop er at bidrage til en god overgang til en selvstændig tilværelse med uddannelse, beskæftigelse og andre relevante forhold som for eksempel anskaffelse af selvstændig bolig.¹⁰⁰ Ligeledes er det bekymrende, at efterværn ikke i højere grad medvirker til, at de unge opbygger et socialt netværk, da dette er en meget stærk beskyttelsesfaktor i forhold til et godt voksenliv. Der kan derfor være behov for, at opbygning af et socialt netværk bliver en mere central målsætning i efterværnsindsatser.

⁹⁹ VEJ nr. 9007 af 07/01/2014, punkt 490.

¹⁰⁰ Servicelovens § 76 (LBK nr 1270 af 24/10/2016).

5.4.2 De unge er især tilfredse med at blive boende hos deres plejefamilie eller med at have en kontaktperson

Når der gås i dybden med de unges oplevelser med konkrete typer efterværnsforanstaltninger, bliver det tydeligt, at det især er de unge, der er blevet boende hos deres plejefamilie, der oplever, at de har profiteret af indsatsen. Her angiver 23 ud af 36 unge, der har fortsat anbringelsen i efterværn (64 procent), at de i høj eller meget høj grad føler, at støtten har hjulpet dem. Til sammenligning angiver 43 ud af 77 unge (56 procent), at de i høj eller meget høj grad føler, at fast kontaktperson i efterværn har hjulpet dem, mens det samme gør sig gældende for 9 ud af 18 unge (50 procent), der har fortsat en institutionsanbringelse i efterværn.¹⁰¹

Oplevelsen af at være blevet hjulpet er væsentlig større blandt unge, der er blevet boende hos plejeforældre, end blandt unge, der enten er blevet boende på eller er blevet flyttet til et opholdssted som led i en efterværnsindsats. Denne forskel kan blandt andet forklares med, at mange plejefamilieanbragte som udgangspunkt er trygge og føler sig støttet i deres plejefamilie, hvilket interviewene med de unge har indikeret. Derudover er der formentlig netop en god og stærk relation mellem den unge og plejefamilien, i de tilfælde hvor fortsat plejefamilieanbringelse vælges som efterværnsindsats. Det er samtidig positivt, at 56 procent af de unge, der enten fik tildelt eller fortsatte et forløb med en fast kontaktperson i efterværn, angiver, at det i høj eller meget høj grad har været en hjælp, mens kun 10 procent angiver, at det i mindre grad eller slet ikke har været en hjælp.

Disse tendenser ses også i interviewene, hvor de unge, der er blevet boende hos deres plejeforældre – både i familiepleje og i netværkspleje – giver udtryk for, at det er den bedst mulige hjælp, de kunne få. Ligeledes er der blandt de interviewede unge stor tilfredshed blandt dem, der har en kontaktperson. Her udtrykker flere, at kontaktpersonen er den mest stabile voksenkontakt, de har, og at kontaktpersonen har haft stor betydning for, at det er muligt for dem at håndtere og strukturere en hverdag.

Det er kun få af de unge surveyrespondenter, der angiver at have modtaget indsats, der kan kategoriseres som *anden støtte* under efterværnsparagraffens stk. 3, pkt. 4, hvorfor der ikke meningsfuldt kan rapporteres på deres oplevelser.

5.4.3 Årsager til, at de unge takker nej til efterværn

Et selvstændigt opmærksomhedspunkt i forhold til efterværn er, at nogle unge vælger at takke nej til tilbuddet om efterværn. I målgruppeanalysen estimeres det, at dette gælder for omkring 11 procent af de unge i målgruppen for efterværn. Det er vigtigt at få belyst årsagerne hertil, så det kan vurderes, om der er behov for at sætte særligt ind overfor denne gruppe unge.

Det vigtigt at bemærke, at gruppen af surveyrespondenter, der har takket nej til efterværn, er relativt lille (27 personer). Dette afsnit kan derfor primært sige noget om respondenternes bevæggrunde for at takke nej og ikke nødvendigvis hele populationen af unge, der takker nej til efterværn.

”Det har været rigtig godt og trygt at blive boende hos mine plejeforældre, når der var så mange nye ting med gymnasiet og sådan. Det betyder meget, når man har oplevet svigt.”

Ung i efterværn

”Jeg kan mærke, at min kontaktperson vil mig det bedste, og hun er rigtig god til at se tingene lidt udefra og stille mig nogle spørgsmål, der får mig til at tænke over, hvordan jeg kan håndtere tingene på en god måde.”

Ung i efterværn

¹⁰¹ Der er kun få unge respondenter, der har været anbragt på eget værelse og samtidig har besvaret surveyspørgsmålene. For at sikre, at enkelte personers besvarelser ikke får uforholdsmæssig stor vægt, afrapporteres disse besvarelser ikke.

Når de unge spørges, hvorfor de takkede nej til at forsætte eller etablere en kontaktpersonordning, angiver størstedelen, at de ikke havde behov for støtten (14 af 20), og at de ikke ønskede kommunal indblanding i deres tilværelse (11 ud af 20). Relativt få angiver, at de havde brug for noget andet, fik deres behov opfyldt, eller at de ikke var klar til at modtage støtten. Af diskretionshensyn gives disse besvarelser derfor ikke.

Kun 6 personer har takket nej til at blive boende i en plejefamilie. Heraf angiver 5, at årsagen var, at de havde behov for noget andet, mens 3 angiver, at de ikke ønskede at fortsætte samarbejdet med kommunen længere.

14 personer har takket nej til at blive boende på en døgninstitution. Heraf angiver størstedelen (11 unge), at de havde behov for noget andet, mens 8 angiver, at de ikke ønskede, at kommunen skulle blande sig i deres tilværelse.

Antallet af unge, der har fravalgt andre former for støtte, er så lille, at det ikke giver mening at afrapportere. I interviewene er der dog flere, der nævner, at de har sagt nej til eksempelvis psykologsamtaler og mentorer, fordi de ikke kunne rumme at forholde sig til flere personer i deres dagligdag. Flere unge nævner dog også, at de senere har følt sig klar til at modtage støtten, og så har fået bevilget den.

Dette stemmer overens med opfattelsen blandt de kommunale ledere og medarbejdere, der indgår i interview i kapitel 4 om kommunernes praksis. Interviewpersonerne oplever, at de fleste af de unge, der takker nej til efterværn, er uenige i kommunens vurdering af deres behov for støtte og ønsker at klare sig selv. Nogle af disse unge har fået nok af kommunen, mens andre ønsker at leve et normalt liv uden særlig støtte. Herudover nævner de kommunale interviewpersoner også, at en del unge takker nej til en fortsat anbringelse i efterværn, da det bevirker, at den unge ikke er berettiget til at modtage SU, men kun til uddannelseshjælp. Hvis den unge derudover har et fritidsjob, modregnes lønnen i deres uddannelseshjælp, hvorfor de ofte stilles dårligere økonomisk end deres jævnaldrende.

Samlet set viser undersøgelsen altså den samme tendens som i tidligere undersøgelser af efterværnsområdet, nemlig at disse unge er foranstaltningstrætte og ønsker en tilværelse uden kommunens tilstedeværelse. Det kan være svært at forhindre foranstaltningstræthed blandt denne gruppe unge, der i mange tilfælde er vokset op med og blandt mange professionelle, men det antyder, at det er vigtigt, at der er fokus på mulig foranstaltningstræthed, allerede når børnene bliver teenagere, så det ikke bliver en stopklods i forhold til at modtage den fornødne hjælp i overgangen til voksenlivet.

5.5 Parathed til voksenlivet og behovet for fremtidig støtte

Dette afsluttende afsnit undersøger spørgsmålet om, hvor rustet de unge føler sig til at stå på egne ben i dag, og om de unge efterværnsmodtagere har et støttebehov efter efterværnets ophør. Formålet er, at få en indikation af, hvor gruppen af unge står i dag i forhold til at håndtere forskellige aspekter af voksenlivet.

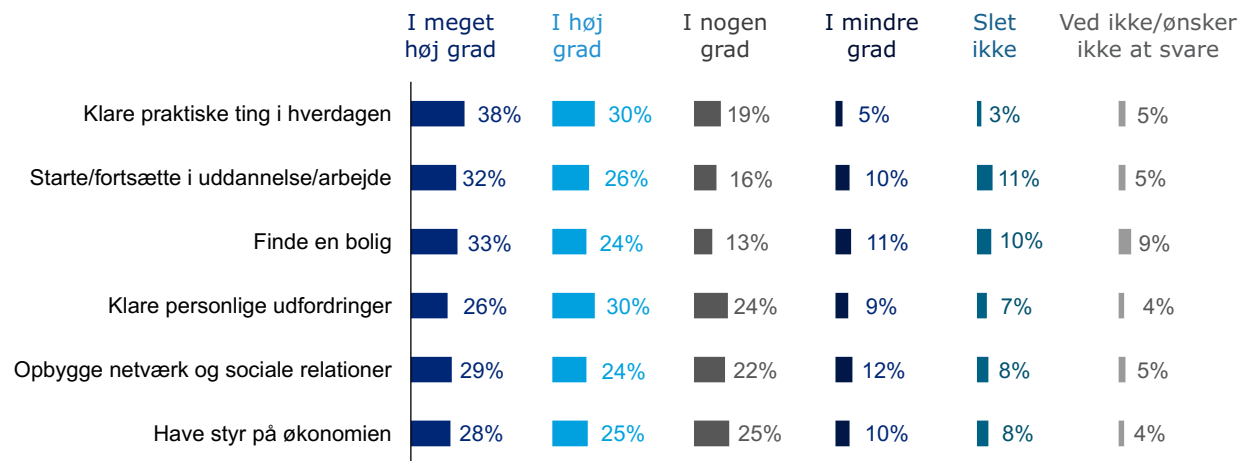
5.5.1 En relativt stor del føler sig rustet til voksenlivet, men der er stadig støttebehov blandt de unge

Når der ses på den samlede gruppe af unge surveyrespondenter, tegner der sig på nogle parametre et positivt billede af de unges vurdering af deres nuværende muligheder for at klare sig godt i voksenlivet. På andre parametre

tegner der sig et billede af, at en del unge fortsat har et støttebehov. Samtidig ses det, at unge, der har modtaget efterværn, og unge, der ikke er blevet tilbudt efterværn eller har sagt nej til efterværn, svarer stort set ens på spørgsmålet om, i hvor høj grad de er rustet til voksenlivet. Analyserne i dette afsnit afrapporteres derfor samlet for de unge med og uden efterværn.

Som det fremgår af figur 45, tegner der sig et billede af, at rigtig mange af de unge i dag oplever, at de har kompetencer til at klare praktiske ting i hverdagen. Kun meget få angiver, at de slet ikke eller i meget lav grad føler sig rustet til dette. Samtidig føler mere end halvdelen af de unge sig i høj eller meget høj grad rustet til at starte på eller fortsætte med uddannelse eller arbejde, hvilket er rigtig positivt.

Figur 45. I hvor høj grad føler de unge sig **i dag** rustet til at ...

n=440.

Note: Der er ikke signifikante forskelle på besvarelserne mellem gruppen af unge, der har modtaget efterværn, og gruppen af unge, der ikke har modtaget efterværn. Data i figuren er vægtet for at tage forbehold for, at der er sket en oversampling af unge, der ikke har modtaget efterværn. Vægtningen har dog ikke ændret substantielt på resultaterne i forhold til de uvægtede data.

Kilde: Ungesurvey.

Det er dog mindre positivt, at 21 procent af de unge slet ikke eller i mindre grad føler sig rustet til at starte eller fortsætte i uddannelse eller arbejde i dag. Her ses en sammenhæng med de unges anbringelsestype, hvor unge, der har været anbragt i døgninstitution, i dag føler sig signifikant *mindre* rustet til at klare praktiske ting i hverdagen, have styr på økonomien, starte/fortsætte i uddannelse eller arbejde, finde en bolig og klare personlige udfordringer end unge, der har været anbragt i plejefamilie. Dette er i overensstemmelse med den generelle viden om plejefamilieanbragte børn, der generelt har bedre trivsel i deres anbringelse end institutionsanbragte børn,¹⁰² hvilket generelt giver bedre forudsætninger for at håndtere voksenlivet. Det understøtter samtidig nogle af dette kapitels tidligere fund, hvor det er tydeligt, at de institutionsanbragte børn generelt har haft dårligere dialog med deres sagsbehandlere og har følt sig dårligere informeret.

Derudover ses en signifikant sammenhæng mellem vurderingen af situationen i dag og de unges alder. De ældste surveyrespondenter, der var mere end 22 år i 2014, oplever i højere grad end de yngre respondenter at være

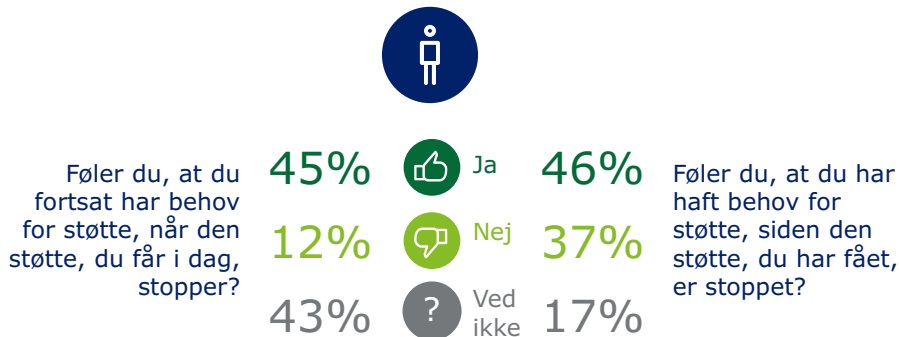
¹⁰² Ottesen, mfl.; Anbragte børn og unges trivsel, 2014.

rustet til at have styr på økonomien, finde en bolig og klare personlige og praktiske udfordringer. Dette skal dog ses i lyset af, at de ældste respondenter enten ved egen hjælp eller ved hjælp af *anden støtte* er blevet mere modne og dermed også føler sig bedre i stand til at håndtere voksenlivet.

Center for Ungdomsforskning har i en stor trivselsundersøgelse blandt alle danske unge fastslået, at kun knap 7 procent af de unge angiver, at de har problemer, der gør det svært for dem at klare hverdagen.¹⁰³ Tallene kan ikke sammenlignes direkte, men de relativt mange unge i målgruppen for efterværn, der slet ikke eller kun i mindre grad føler sig rustet til forskellige aspekter ved voksenlivet, antyder, at mange af disse unge stadig er mere sårbare end deres jævnaldrende som voksne. Samtidig er det bemærkelsesværdigt, at dette både gælder den gruppe, der har modtaget efterværn, og den gruppe, der ikke har modtaget efterværn.

For at få et indblik i, om efterværnsstøtten har et passende omfang, er de unge, der endnu modtager efterværn, blevet bedt om at vurdere, om de kommer til at have behov for yderligere støtte, når deres efterværn ophører. Som det fremgår af figur 46, mener lidt under halvdelen, at dette er tilfældet. En stort set tilsvarende andel af dem, der har afsluttet deres efterværn, vurderer, at de fortsat havde behov for støtte, da deres efterværn ophørte. Dette stemmer overens med opfattelsen hos flere af de unge interviewpersoner, der ikke nødvendigvis føler, at de er klar til helt at miste kontakten til eksempelvis en plejefamilie eller en kontaktperson, når efterværnet ophører.

Figur 46. De unges vurdering af støttebehovet efter efterværnets ophør

n=49 for unge, der fortsat modtager efterværn, n=116 for unge, der har afsluttet efterværn.

Kilde: Ungesurvey.

De unge, der fortsat er i efterværn, har i surveyen haft mulighed for med egne ord at beskrive, hvilken type støtte de forestiller sig at have behov for, når deres efterværn ophører. Figur 47 opsummer deres svar, der er relateret til at klare hverdagen i egen bolig, håndtere økonomi, færdiggøre en uddannelse, modtage støtte fra kontaktperson/hjemmevejleder, psykolog, familierådgiver eller lignende.

¹⁰³ Nielsen og Sørensen, *Når det er svært at være ung i Danmark*, 2011.

Figur 47. De unges ønsker til støtte efter efterværnets ophør

Kilde: Ungesurvey.

5.6 Konklusion

Kapitel 5 behandler den del af opdraget, der efterspørger viden om de unges egne ønsker til efterværn. For at imødekomme opdraget besvarer kapitlet seks overordnede spørgsmål om de unge i målgruppen for efterværn. Spørgsmålene besvares i fire afsnit med udgangspunkt i en survey besvaret af 497 unge og i 25 kvalitative interview med unge med og uden efterværn.

5.6.1 De unges bekymringer, ønsker og behov ved overgangen til voksenlivet

I afsnit 5.2 besvares spørgsmålet om, hvilke bekymringer, ønsker og behov for støtte de unge havde, da de fyldte 18 år.

Analysen viser, at godt en tredjedel af de unge var bekymrede for, hvad der skulle ske, når de fyldte 18 år. De unge, der modtager efterværn, er i højere grad bekymrede end dem, der ikke modtager efterværn. I de tilfælde, hvor beslutningen om efterværn træffes i god tid, inden den unge fylder 18 år, fortæller de unge, at visheden om, hvad der skal ske, er med til at skabe ro og tryghed. En tidlig dialog, hvor den unge informeres grundigt om muligheder og forventninger, kan således medvirke til både at reducere unødvendige bekymringer og sikre, at den unge bliver inddraget i tilrettelæggelsen af efterværnet og senere i handleplansarbejdet.

Analysen viser også, at de unge med og uden efterværn i høj grad har den samme opfattelse af, hvilke udfordringer man står overfor ved overgangen til voksenlivet, når man enten har været anbragt eller har haft en fast kontaktperson umiddelbart op til, man fylder 18 år. De unge oplever især et behov for støtte til at håndtere økonomi, komme i gang med eller fortsætte deres uddannelse eller arbejde og til at klare personlige udfordringer. En relativt stor del af de unge har desuden oplevet et behov for støtte til at klare praktiske ting i hverdagen og til at finde en bolig. De kommunale sagsbehandlere, der har indgået i interview til analysen af kommunernes praksis i kapitel 4, deler i høj grad denne opfattelse af de unges støttebehov. Herudover nævner de kommunale sagsbehandlere, at de unge i stigende grad har behov for kognitive samtaler, psykologsamtaler og kontakt til psykiatrien.

5.6.2 De unges oplevelse af processen omkring beslutningen om efterværn

I afsnit 5.3 besvares spørgsmålet om, hvordan de unge oplever processen omkring beslutningen om efterværn.

Analysen viser, at mange unge ikke oplever at have nogen at tale med om, hvad der skal ske, når de fylder 18 år. Mest bemærkelsesværdigt er det, at omkring en tredjedel af de unge ikke mindes at have talt med deres sagsbehandler om, hvad der skulle ske ved overgangen til voksenlivet. Det er et lovgivningsmæssigt krav, at der skal træffes afgørelse om efterværn for alle unge, der har været anbragt, og at handleplanen i denne forbindelse skal revideres i samarbejde med den unge. Der er derfor grund til at være opmærksom på, at mange unge ikke husker at have haft en drøftelse med en sagsbehandler.

Analysen viser også, at mange unge har savnet information om, hvad der skulle ske, når de fyldte 18 år, og at en stor del har manglet overblik over deres muligheder og rettigheder. Denne konklusion kan ses som en naturlig forlængelse af, at flere af de unge tilsyneladende ikke har en dialog med deres sagsbehandler i perioden, hvor beslutningen om efterværn træffes.

Herudover viser analysen, at kun en tredjedel af de unge oplever at blive lyttet til i planlægningen af, hvad der skal ske, når de fylder 18 år. Dette er ikke overraskende set i lyset af, at sagsgennemgangen i kapitel 4 om kommunernes praksis viser, at de unges perspektiv kun sjældent indgår i sagerne. Samtidig husker kun relativt få af de unge, der har modtaget efterværn, at de fik udarbejdet en handleplan i samarbejde med deres sagsbehandler. Når de unges perspektiv sammenholdes med sagsgennemgangen, antyder det, at der kan være potentiale for at forbedre handleplansarbejdet i en del sager – så flere unge får medindflydelse på og ejerskab af deres handleplan, men også så målene bliver skarpere, og handleplanen i højere grad kan anvendes til at vurdere, om de unge er kommet tættere på at kunne håndtere voksenlivet.

Analysen viser også, at unge, der har været anbragt i en døgninstitution, umiddelbart op til de fylder 18 år, i højere grad end unge, der har været anbragt i plejefamilie, oplever at mangle nogen at tale med, mangle information om, hvad der skal ske, og mangle viden om muligheder og rettigheder, når de fylder 18 år. Disse unge føler sig også i mindre grad lyttet til og taget alvorligt i planlægningen af, hvad der skal ske, når de fylder 18 år.

Endelig viser analysen, at en fjerdedel af de unge oplever et godt samarbejde med deres sagsbehandler, men at de også oplever mange sagsbehandlerskift. Unge, der oplever sagsbehandlerskift, i året op til de fylder 18 år, oplever i mindre grad end unge, der ikke gør, at have et velfungerende samarbejde med deres sagsbehandler. Disse unge oplever også i mindre grad at have tilstrækkelig information om, hvad der skal ske, at have overblik over muligheder og rettigheder og at blive lyttet til og taget alvorligt, når de fylder 18 år.

De unge oplever, at man kan være mere eller mindre heldig eller uheldig med sin sagsbehandler, og at dette er præget af tilfældigheder. Her kan der være behov for at sætte fokus på, hvordan man sikrer en mere ensartet sagsbehandlingspraksis, hvor der er fokus på inddragelse af den unge og på at skabe en god, stabil og tillidsfuld relation. Denne konklusion kan genfindes i kapitel 4 om kommunernes praksis, hvor det netop fremgår, at kommunernes sagsbehandlingspraksis varierer. Blandt andet er der forskellige

opfattelser af, hvilke kriterier der skal lægges til grund for tildeling af efterværn, og forskellige opfattelser af, hvordan kriterierne skal tolkes.

5.6.3 Tilfredshed med indsatsen blandt unge med efterværn

I afsnit 5.4 besvares spørgsmålet om, om de unge efterværnsmodtagere er tilfredse med den støtte, de har fået. Herudover undersøges det, hvilke årsager der er til, at nogle unge fravælger efterværn.

Analysen viser, at mange unge er glade og taknemlige for deres efterværnstilbud, og at de unge i relativt høj grad vurderer, at efterværnet har hjulpet dem i overgangen til voksenlivet. Særligt unge, der er fortsat med at bo hos deres plejefamilie, og unge, der har haft en fast kontaktperson i efterværnet, vurderer, at støtten har hjulpet dem.

Analysen viser dog også, at en hel del af de unge *ikke* oplever, at den støtte, de har modtaget, har været forberedt eller organiseret på en vellykket måde. Dette kan hænge sammen med, at en del unge oplever, at de ikke er inddraget i planlægningen af efterværnet, og at mange ikke har nogen nævneværdig relation til deres sagsbehandler.

Når de unge spørges, hvordan den støtte, de har modtaget, konkret har bidraget til overgangen til voksenlivet, angiver de især, at den har hjulpet til at håndtere praktiske ting i hverdagen og til at komme i gang med eller fortsætte med uddannelse eller arbejde. Der er dog også mange unge efterværnsmodtagere, der oplever, at støtten ikke har bidraget til væsentlige aspekter i overgangen til voksenlivet som det at have styr på økonomien, finde en bolig og opbygge et netværk. En del af de unge efterværnsmodtagere efterspørger derfor yderligere støtte.

Endelig viser analysen, at en relativt stor del af de unge, der ikke har modtaget efterværn, har ønsket sig konkret støtte eller tilbud, dengang de fyldte 18 år. De unge nævner både konkrete efterværnsindsatser – særligt muligheden for at fortsætte med at bo hos en plejefamilie eller muligheden for at fortsætte med eller få en fast kontaktperson – og andre former for støtte, herunder hjælp til at finde en bolig, håndtere økonomi, vælge og fastholde uddannelse, komme i gang med fritidsinteresser eller ud af misbrug og kriminalitet, samtaler med psykolog, fortsættelse af kontaktpersonforløb og opfølgning fra plejefamilie eller opholdssted.

De unge, der har takket nej til efterværn, begrundes i høj grad fravalget med, at de ikke har behov for støtten eller ikke ønsker kommunal indblanding i deres tilværelse. Disse bevæggrunde for at fravælge efterværn findes også i analysen af kommunernes praksis i kapitel 4, hvor de kommunale sagsbehandlere angiver, at de fleste af de unge, der takker nej til efterværn, er uenige i kommunens vurdering af deres behov for støtte og ønsker at klare sig selv.

5.6.4 De unges parathed til voksenlivet og behovet for fremtidig støtte

I afsnit 5.5 besvares spørgsmålene om, hvor rustet de unge føler sig til at stå på egne ben i dag, og om de unge efterværnsmodtagere har et støttebehov efter efterværnets ophør.

Analysen viser, at en relativt stor del af de unge føler sig rustet til voksenlivet, særligt i forhold til at klare praktiske ting i hverdagen, starte på eller fortsætte med uddannelse eller arbejde, finde en bolig og klare personlige udfordringer.

Der er dog også en del unge, der ikke føler sig rustet til disse aspekter af voksenlivet, og som stadig føler, at de har et støttebehov i dag. Dette gælder både for de unge, der har modtaget efterværn, og dem, der ikke har. Konkret nævner de unge, der har modtaget efterværn, at de fremadrettet har et behov for støtte til at klare hverdagen i egen bolig, håndtere økonomi og færdiggøre en uddannelse, og at de fortsat ønsker at modtage støtte fra kontaktperson, hjemmevejleder, psykolog, familierådgiver eller lignende.

6 Bilag 1. Litteraturliste

Ankestyrelsen, principafgørelse, 28-06-2013. 95-13

Bakketeig, E & Backe-Hansen, E (2008), Forskningskunnskap om ettervern, NOVA-rapport 17/08

Bakketeig & Mathisen (2008), "Ungdommens egne stemmer" i Bakketeig og Mathisen: Forskningskunnskap om ettervern

Børne- og Socialministeriet (2016), Socialpolitisk redegørelse

Børne- og Socialministeriet (2017), Lov om social service, <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=186422#id2eb6cbc7-2e18-4b8c-9e81-3f733d2a2919>

Børne- og Socialministeriet (2014), Vejledning om særlig støtte til børn og unge og deres familier, VEJ nr. 9007 af 07/01/2014, lokaliseret d. 19/6 på <http://www.socialjura.dk/content-storage/regler/2014/vejl-9007-af-71-2014/>

Den Sociale Kapitalfond (2016), Analyse: Sammenhæng mellem karakterer og forældrebaggrund 2016

Finansrådet (2015), Undersøgelse: Danskernes finansielle forståelse

Finanstilsynet (2013), Unges privatøkonomi 2013

Nielsen og Sørensen (2010), Når det er svært at være ung i Danmark, Center for Ungdomsforskning

Mølholt mf. (2012), Efterværn for tidligere anbragte unge – en videns- og erfaringsopsamling, SFI-rapport

Henriksen, mfl. (2011); Kontaktperson - social og pædagogisk håndbog - inspiration, gode råd og konkrete metoder, SPUK

Skårhøj mfl. (2016(a)), Anbragte unges overgang til voksenlivet. Evaluering af efterværnsinitiativer under Efterværnspakken, SFI-rapport

Clausen og Kristofersen (2008), Barnevern 1990-2011: En longitudinell studie av registerdata, Norges Barnevern

Hald Andersen (2016), The effect of aftercare on human capital acquisition and antisocial behavior among foster care alumni, Rockwool Fonden

Ottosen mfl. (2014), Børn og unge i Danmark – Velfærd og trivsel, SFI-rapport

Deloitte (2017), Efterværn og den gode overgang til voksenlivet. Erfaringsopsamling på baggrund af pulje til efterværn og netværksgrupper, Deloitte og Socialstyrelsen

Lausten og Jørgensen (2017), Anbragte børn og unges trivsel 2016, SFI-rapport

Jakobsen m.fl., (2010), Efterværn – Støtte til tidligere anbragte unge. Midtvejsevaluering af forsøg med efterværn under handlingsprogrammet "Lige Muligheder, SFI-rapport

Indenrigs- og Sundhedsministeriet (2007), Kommunal Udligning og Generelle Tilskud 2008

Sundhedsstyrelsen og Statens Institut for Folkesundhed (2014), Danskeres Sundhed. Tal fra Den Nationale Sundhedsprofil, Rapport fra Statens Institut for Folkesundhed

7 Bilag 2. Metodisk tilgang

Undersøgelsens analyser er baseret på et omfattende datagrundlag bestående af både kvantitative og kvalitative datakilder. Det anvendte data bidrager tilsammen til at give et helhedsbillede af målgruppen for efterværn, kommunernes praksis på efterværnsområdet og de unges perspektiv.

Undersøgelsen består af tre kapitler, der tilsammen giver et helhedsbillede af målgruppen for efterværn, kommunernes praksis og de unges perspektiv:

1. En analyse af målgruppen for efterværn
2. En analyse af kommunernes praksis
3. En analyse af de unges perspektiv

Til brug for udarbejdelsen af analyserne i de tre kapitler, er der anvendt fire hovedkilder til information:

Registerdata fra Danmarks Statistiks grundregistre, Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase DREAM og Jobindsats.dk

Surveys blandt alle landets kommuner samt blandt en tilfældigt udvalgt stikprøve af unge i målgruppen for efterværn

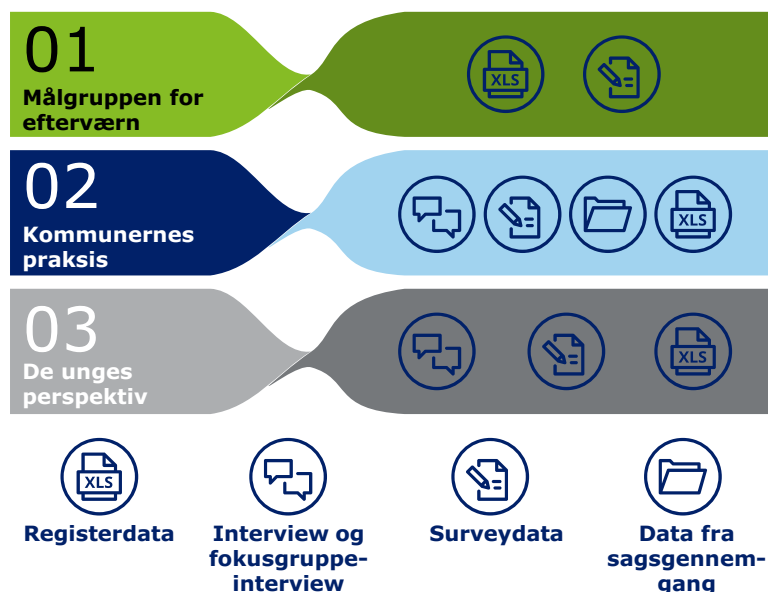
Kvalitative interviews og fokusgruppeinterviews med medarbejdere og ledere i ni udvalgte kommuner samt udvalgte unge i målgruppen for efterværn

Gennemgang af kommunale sager vedrørende unge i målgruppen for efterværn fra udvalgte kommuner

Analyserne i kapitel 3 om målgruppen for efterværn er baseret på en kombination af registerdata og surveydata. Analyserne i kapitel 4 om kommunernes praksis er baseret på en kombination af alle fire datakilder – både data fra sags gennemgang, interviews, survey og registerdata. Analyserne i kapitel 5 om de unges perspektiv er baseret på en kombination af interviews, survey og registerdata, jf. figur 48. Grundlæggende konklusioner og perspektiver i undersøgelsen dog baseret på en triangulering af de fire overordnede datakilder og er dermed en nyttiggørelse af viden fra de tre kapitler på tværs. Dette bilag uddyber, hvordan hver af de fire datakilder er indsamlet og hvordan de er bragt i spil i de tre kapitler.

Figur 48. Anvendte datakilder i undersøgelsens tre kapitler

7.1 Registerdataanalyser

Fundamentet for de kvantitative analyser i undersøgelsens tre kapitler er registerdata fra i alt 15 registre og databaser fra Danmarks Statistiks grundregistre, Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase (DREAM) og Jobindsats.dk (jf. tabel 13). Registerne løber til og med 2014, der er det seneste år, alle de relevante registre var opdateret til ved analysens begyndelse medio 2016.

De anvendte registerdata indeholder oplysninger om start- og sluttidspunkt for alle typer efterværnsforløb, som de unge har modtaget, da de var 18-22 år – uagtet hvornår på året efterværnet er påbegyndt og afsluttet. Herudover indeholder data også oplysninger om anbringelses- og kontaktpersonforløb efter servicelovens børneparagraffer, der ikke er registreret som efterværnsforløb, men som pågår, i tiden *efter* den unge er fyldt 18 år og en måned. Datagrundlaget giver således mulighed for at foretage en fuldstændig kortlægning af, hvor mange af de unge der har modtaget mindst én efterværnsforanstaltning, i perioden mellem de var 18 og 22 år – også selvom kommunerne ikke har registreret foranstaltningen som et efterværnsforløb, men blot fortsat foranstaltningen fra før det fyldte 18. år.

Tabel 13. Anvendte registre

Registre fra Danmarks Statistik	
BEF	Befolkningen (år)
BEFADR	Adresseregister
BEFBOP	Bopælsændringer
BUA	Børn og Unge anbragte
BUFO	Børn og unge forebyggende foranstaltninger
FTBD	Fertilitetsdatabasen
HANDIC	Handicapregisteret

Registre fra Danmarks Statistik

IND	Indkomst
KRAF	Kriminalstatistik afgørelser
LPRDIAG	Landspatientregistret diagnoser
SSKO	Sygesikring (kontakt)
KOTRE	Komprimeret elevregister (KOMP3)
UDFK	Folkeskolekarakterer

**Registre fra Beskæftigelsesministeriet/
Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering**

DREAM	Forløbsdatabase indeholdende beskæftigelsesoplysninger og andre grundlæggende personoplysninger.
Jobindsats.dk	Database indeholdende informationer om antal personer, udgifterne til forsørgelse og indsatsen for at skaffe personerne i beskæftigelse. I analysen anvendes data vedrørende mentorstøtte (variablene mentor_type, startdt og slutdt).

7.1.1 Afgrænsning af målgruppen for efterværn

Begrebet "Målgruppen for efterværn" bliver i denne undersøgelse anvendt om unge, der på tidspunktet, hvor de var 17½ år, enten var anbragt uden for hjemmet, eller havde en fast kontaktperson. Baggrunden for denne afgrænsning er, at der for de unge, der er anbragt uden for hjemmet, ifølge § 68, stk. 12, inden dette tidspunkt skal være foretaget en revision af handleplanen samt taget stilling til, om den unge har behov for efterværn. Gruppen af unge der i denne undersøgelse er inkluderet i "målgruppen for efterværn" er dermed større, end gruppen af unge, der er berettiget til efterværn. For det første kan den unge tildeles efterværn, hvis der er tale om opretholdelse af en kontaktperson, eller hvis den unge har været anbragt umiddelbart før det 18. år. En foranstaltning kan således ophøre, i perioden mellem den unge er 17½ og det tidspunkt, hvor der vil være tale om henholdsvis "opretholdelse af kontaktperson" og "umiddelbart før det 18. år". I en sådan situation vil den unge ikke være berettiget til efterværn. For det andet er det et kriterium for at være berettiget til efterværn, at der forventes en positiv udvikling hos den unge, mens der gives efterværn, jf. at der sigtes mod et selvstændigt voksenliv. Det bygger på en konkret vurdering, om en ung kan profitere af efterværn. Unge, der ikke kan profitere af efterværnstilbud, vil ofte være unge, hvor der er udsigt til, at de skal i et botilbud for voksne eller have en tilsvarende støtte efter servicelovens voksenbestemmelser. Unge, der er anbragt med hjemmel i en strafferetlig dom eller kendelse, når de er 17½ år, er kun medtaget i undersøgelsen, hvis de samtidig har en kontaktperson, eller deres anbringelse er registreret under § 52 eller § 58 i serviceloven.

Målgruppen er afgrænset med udgangspunkt i Danmarks Statistiks registre børn og unge anbragte (BUA) og børn og unge forbyggende foranstaltninger (BUFO). Tabel 14 angiver de koder fra variabelen PGF i BUA- og BUFO-registre, der er anvendt til at identificere målgruppen for efterværn.

Tabel 14. Koder fra Danmarks Statistik anvendt til identifikation af målgruppen for efterværn (BUA/BUFO)

Målgruppe	Koder (PGF-variablen)
Anbragt op til det 18. år	110 : Anbringelse med samtykke (§ 52 stk. 3 nr. 8) 120 : Anbringelse uden samtykke (§ 58, stk. 1-3)
Fast kontaktperson op til det 18. år	220 : Personlig rådgiver (§ 52, stk. 3, nr. 6) 230 : Fast kontaktperson for den unge alene (§ 52, stk. 3, nr. 6)

Efterværn er ligeledes afgrænset på baggrund af Danmarks Statistiks registre BUA og BUFO. Dels anvendes kommunernes registreringer af efterværnsforløb efter § 76 i form af fast kontaktperson, efterværn med døgnophold, udslusningsordning og "anden støtte" (jf. tabel 15). Dels anvendes registrerede anbringelser og kontaktpersonforløb efter servicelovens §§ 52 og 58, som *ikke* afsluttes, når den unge er fyldt 18 år og én måned. Grænsen på 18 år og én måned er valgt med henblik på at sikre, at eventuelle administrative forsinkelser i processen, hvor børneforanstaltningen afsluttes i kommunen, ikke medregnes som efterværn i analysen. En anbringelse eller fast kontaktperson under servicelovens §§ 52 og 58, som fortsætter mere end én måned efter det fyldte 18. år, betragtes derimod som en efterværnsforanstaltning.

Tabel 15. Koder fra Danmarks Statistik anvendt til identifikation af efterværn (BUA/BUFO)

Type efterværn	Koder i Danmarks Statistiks registre
Fast kontaktperson	270 : Fast kontaktperson for den unge i efterværn (§ 76, stk. 3, nr. 2) 271 : Fast kontaktperson for anbragte unge under 18 år (§ 76, stk. 5) 272 : Kontaktperson til 18-19-årige til tidligere anbragte (§ 76, stk. 6) 280 : Personlig rådgiver for den unge i efterværn § 76, stk. 3, nr. 2) 290 : Fast kontaktperson eller rådgiver for den unge over 18 år, som ikke er anbragt men i efterværn (§ 76, stk. 2) <u>Desuden:</u> 220 (personlig rådgiver) og 230 (fast kontaktperson) som fortsætter efter det fyldte 18 år og én måned.
Fortsat anbringelse	150 : Efterværn med døgnophold (§ 76, stk.3, nr.1) <u>Desuden:</u> 100 (foreløbig anbringelse), 110 (anbringelse med samtykke) og 120 (anbringelse uden samtykke) efter det fyldte 18 år og én måned.
Udslusningsordning	250 : Etablering af udslusningsordning i det hidtidige anbringelsessted (§ 76, stk. 3, nr. 3)
Anden støtte	275 : Tildelt anden form for støtte (formålet skal være at bidrage med en god overgang til selvstændig tilværelse) (§ 76, stk. 3, nr. 4)

I analysen er der i alt 20 unge, der har fortsat en anbringelse og 5.661 unge, der har fortsat en kontaktperson efter §§ 52 eller 58 efter de er fyldt 18 år og én måned. For 4.718 af de 5.661 unge, som har fortsat en kontaktperson, er der *ikke* – i forlængelse af eller på et senere tidspunkt – registreret kontaktperson efter § 76. Disse unge regnes således udelukkende med i gruppen, der har modtaget efterværn – også selvom de for længst er fyldt 18 år, fordi de har en kontaktperson under børneparagrafferne, som fortsætter. Nedenfor er en opgørelse af længden af disse unges kontaktpersonforløb i efterværn. Det fremgår, at 69 procent af forløbene har en varighed på over tre måneder og 22 procent har en varighed på over ét år. Dette berettiger alt andet lige, at forløbene betragtes som efterværnsforløb.

Tabel 16. Varighed af efterværnsforløb med fast kontaktperson, som er registreret under servicelovens § 52

	Andel forløb
[0-3] mdr.	19%
[3-6] mdr.	21%
[6-12] mdr.	26%
[12-24] mdr.	16%
[24-36] mdr.	4%
[36-48] mdr.	1%
[48-60] mdr.	1%
Uafsluttede forløb	15%

n=4.718

Note: Én person kan have flere forløb, hvorfor andelen ikke summer til 100.

Kilde: Danmarks Statistiks registre BUFO og BUA

7.1.1.1 Signifikans

I undersøgelsen angives estimaters sikkerhed med et signifikansniveau. Et signifikansniveau angiver sandsynlighed for, om et givet estimat udtrykker en statistisk tilfældighed eller ej. Der kan enten være tale om forskellen på to tal (for eksempel gennemsnit eller andele for to grupper), eller om et estimat er forskelligt fra 0. Jo mindre signifikansniveau, jo mindre sandsynlighed er der således for, at en statistisk sammenhæng mellem fx to variable er tilfældig.

I undersøgelsen anvendes som udgangspunkt et signifikansniveau på 0,05 eller mindre. Det betyder, at der maksimalt er fem procent sandsynlighed for, at estimatet er en statistisk tilfældighed. Hvis der for eksempel er tale om, om sandsynligheden for at modtage efterværn er forskellig for to grupper, vil et resultat med et signifikansniveau på fem procent betyde, at der er 95 procent (100 pct. – 5 pct.) sandsynlighed for, at den estimerede forskel ikke er tilfældig, men er en forskel, der gør sig gældende i hele populationen. Dette illustrerer også, at spørgsmålet om signifikans er mindre relevant, når analysen er baseret på data for hele populationen, som fx tilfældet er i hovedparten af registerdataanalyserne i nærværende undersøgelse. I disse tilfælde er resultaterne netop baseret på komplet information og – i det konkrete eksempel – dermed også viden om den sande fordeling, der per definition ikke er usikkerhed omkring.

7.1.2 Klyngeanalyse

I kapitel 3 anvendes klyngeanalyse til at identificere og undersøge segmenter af unge, der henholdsvis modtager, henholdsvis ikke modtager efterværn. Klyngeanalyse er en multivariat statistisk teknik, der resulterer i en gruppering, hvor personerne i samme gruppe (klynge) er så ens (homogene) som muligt, samtidig med at grupperne er så forskellige fra hinanden som muligt.

Der er gennemført to klyngeanalyser: Én for unge i målgruppen for efterværn i perioden 2011-2014, som har modtaget efterværn, og én for unge i målgruppen for efterværn i perioden 2011-2014, som ikke har modtaget efterværn. Begge analyser anvender den hierarkiske klyngemetode og Wards procedure til at fastsætte det optimale antal klynger. Tabel 17 viser de variable, som indgår i klyngeanalyserne.

Tabel 17. Variable anvendt til klyngeanalyser

Type	Variabel
Socioøkonomiske karakteristika	Køn
	Oprindelsesland (dansker/vestlig/ikke-vestlig)
	Afsluttet grundskole (ja/nej)
	Under uddannelse ved det 18. år (ja/nej)
	Faders højest fuldførte uddannelse
	Moders højest fuldførte uddannelse
Kommunale foranstaltninger	Antal flytninger op til det fyldte 18. år
	Målgruppe (anbragt/fast kontaktperson)
	Alder ved første indsats i det kommunale system
Psykiske og sociale problemer	Antal kommunale forløb op til det fyldte 18. år
	Psykisk lidelse ved det 18. år (ja/nej)
	Antal domme før det fyldte 18. år

Klyngeanalyserne producerer to klynger (segmenter) af unge, som har modtaget efterværn, og tre klynger (segmenter) af unge, som ikke har modtaget efterværn. Tabel 18 nedenfor viser centrale karakteristika for de fem klynger.

Tabel 18. Karakteristika for de fem klynger

	Unge med efterværn		Unge uden efterværn		
	Segment 1	Segment 2	Segment a	Segment b	Segment c
Anbragt umiddelbart op til det 18. år	52%	81%	78%	89%	54%
Fast kontaktperson umiddelbart op til det 18. år	48%	19%	22%	11%	46%
Anbragt i plejefamilie*	14%	38%	20%	38%	11%
Anbragt på institution*	47%	38%	47%	48%	53%
Forælder med videregående uddannelse	26%	11%	11%	17%	26%
Afsluttet grundskolen	91%	89%	80%	91%	90%
Under uddannelse ved det 18. år	59%	62%	48%	69%	57%
Uden for uddannelse og beskæftigelse i året for 18-års fødselsdag	24%	24%	33%	22%	26%
Gns. alder ved første foranstaltning	16 år	7 år	11 år	5 år	15 år
Over 17 år gammel ved første foranstaltning	24%	2%	7%	0%	19%
Gns. antal forløb i det kommunale system	2,0	3,8	3,3	3,2	1,9
Gns. antal flytninger	5,3	9,2	13,7	5,1	5
Gns. antal forskellige kommuner ved 18 år	2,0	3,0	3,7	2,4	2,0
Psykisk lidelse ved 18 år	18%	20%	23%	31%	18%
Dom for kriminalitet ved 18 år (straffelov)	27%	22%	30%	11%	28%

* Udregnet for unge, der har været anbragt umiddelbart op til det 18. år
n=8.342 for segment 1, n=6.479 for segment 2, n=2.143 for segment a, n=2.224 for segment b og n=5.514 for segment c.

Kilde: Danmarks Statistiks registre BEF, BUFO, BEFBOP, BEFADR, FTBD, KOTRE, IND, KRAF, LPRDIAG og Beskæftigelsesministeriets forløbsdatabase (DREAM).

7.1.3 Logistisk regression

I kapitel 3 anvendes logistisk regression til at undersøge sammenhængen mellem de unges forløb i det kommunale system og sandsynligheden for at modtage efterværn. Logistisk regression er en statistisk metode til at undersøge sammenhænge mellem en dikotom, afhængig variabel og en eller flere kontinuerte eller dikotome, uafhængige variable. Den logistiske regressionsmodel beskriver i korte træk sammenhængen mellem sandsynligheden for at modtage efterværn på den ene side og en række observerbare karakteristika på den anden. Tabel 19 på de næste sider viser den fulde regressionsmodel.

Tabel 19. Logistisk regressionsmodel med efterværn som uafhængig variabel (fortsættes næste side)

	Variabel	Hele målgruppen	Tidligere anbragte	Kontaktperson v. det 18. år
Primære variable	Alder ved første indsats i det kommunale system	0,049*** (0,004)	0,058*** (0,005)	0,045*** (0,008)
	Kommuneskift mellem 17 og 18 år	-0,326*** (0,039)	-0,306*** (0,045)	-0,308*** (0,085)
	Antal kommunale forløb ved det 18. år	0,187*** (0,015)	0,211*** (0,019)	0,153*** (0,025)
	Antal flytninger op til det 18. år	0,004 (0,004)	-0,009† (0,005)	0,016 (0,007)
	Antal forskellige kommuner v. det 18. år	-0,022† (0,013)	0,003 (0,016)	-0,035 (0,027)
	Antal anbringelser	0,015 (0,206)	-0,018 (0,024)	-
	Anbringelsestype v. 18. år (plejefamilie som reference)			
	Institution	-	-0,438*** (0,052)	-
	Eget værelse	-	-0,138* (0,064)	-
	Kost-, efterskole el.lign	-	-0,940*** (0,079)	-
Kontrolvariable	Målgruppe (anbragt=0, kontaktperson=1)	-0,147*** (0,040)	-	-
	Køn (mand=0, kvinde =1)	-0,151*** (0,030)	-0,091* (0,038)	-0,164** (0,053)
	Kommune v. det 18. år (0=udg.behov under gns, 1= udg.behov over gns)	0,034 (0,023)	0,066† (0,036)	-0,015 (0,048)
	Vestligt oprindelsesland (dansk=reference)	-0,028 (0,171)	-0,162 (0,205)	0,302 (0,326)
	Ikke-vestligt oprindelsesland (dansk=reference)	-0,285*** (0,524)	-2,248** (0,078)	-0,204** (0,074)
	Mindst én dom v. det 18. år	0,058† (0,034)	0,154*** (0,045)	0,071 (0,055)
	Psykisk lidelse v. det 18. år	-0,154*** (0,353)	-0,229*** (0,043)	0,109† (0,065)
	Afsluttet grundskole	0,240*** (0,048)	0,327*** (0,058)	-0,006 (0,086)
	Under uddannelse v. det 18. år	0,091*** (0,031)	0,129*** (0,040)	0,024 (0,050)
	Mor videregående uddannelse	-0,770† (0,044)	-0,102† (0,059)	-0,044 (0,069)†
	Far videregående uddannelse	0,027 (0,044)	-0,005 (0,064)	0,090 (0,075)
	Gns. indkomst de seneste fem år (mor)	-4,7e-07*** (1,04e-07)	-3,92e-07** (1,36e-07)	-3,75e-07* (1,66e-07)
	Gns. indkomst de seneste fem år (far)	-1,58e-07** (6,61e-08)	-2,07e-07* (9,41e-07)	-7,01e-08 (9,44e-08)

†=p<0,1, *=p<0,05, **=p<0,01, ***=p<0,001

Note: Oddsratios med standardfejl i parenteser. Afhængig variabel er efterværn (0=ikke eftervær, 1= efterværn). Der er testet for multikollinearitet blandt de uafhængige variable, hvilket dog ikke har givet anledning til at fjerne variable.

Kilde: Danmarks Statistik, registrene BEF, BEFADR, BEFBOP, BUA, BUFO, IND, KRAF, LPRDIAG og KOTRE.

Variabel	Hele målgruppen	Tidligere anbragte	Kontaktperson v. det 18. år
Fødselsår (1988=reference)			
Kontrolvariable	1989	-0,154* (0,068)	-0,271*** (0,082)
	1990	-0,300*** (0,067)	-0,418*** (0,080)
	1991	-0,360*** (0,066)	-0,473*** (0,080)
	1992	-0,320*** (0,634)	-0,446*** (0,079)
	1993	-2,275*** (0,642)	-0,352*** (0,081)
	1994	-0,161* (0,064)	-0,458*** (0,080)
	1995	-0,200** (0,064)	-0,466*** (0,08)
	1996	-0,369*** (0,065)	-0,769*** (0,082)

†=p<0,1, *=p<0,05, **=p<0,01, ***=p<0,001

Note: Oddsratios med standardfejl i parenteser. Afhængig variabel er efterværn (0=ikke eftervær, 1= efterværn). Der er testet for multikollinearitet blandt de uafhængige variable, hvilket dog ikke har givet anledning til at fjerne variable.

Kilde: Danmarks Statistik, registre BEF, BEFADR, BEFBOP, BUA, BUFO, IND, KRAF, LPRDIAG og KOTRE.

7.2 Interviews og fokusgrupper

For at afdække perspektiverne blandt kommunale ledere og medarbejdere i kapitel 4 samt unge i målgruppen for efterværn i kapitel 5 inddrager undersøgelsen data fra en række interviews og fokusgruppeinterviews.

7.2.1 Kommuneinterviews

Interviewene med kommunale ledere og medarbejdere er gennemført i ni casekommuner, som er udvalgt, så de dækker bredt i forhold til parametrene kommune størrelse (indbyggertal), geografi (øst/vest for Storebælt) og anvendelse af efterværn (antal personer med døgnophold i efterværn per tusinde 18-22-årige i kommunen).

Langt størstedelen af kommuneinterviewene er gennemført som fysiske interviews. I en enkelt kommune er interviewene foretaget telefonisk. Interviewformen er baseret på den enkelte kommunes organisering. Således er der i nogle kommuner gennemført separate fokusgrupper med ledere fra børneområdet, medarbejdere fra børneområdet og ledere/medarbejdere fra øvrige relevante forvaltninger, mens der i andre er gennemført enkelt interviews med de samme medarbejdergrupper. Interviewene er gennemført i september-oktober 2016.

På samme måde har også udvælgelsen af interviewpersonerne taget udgangspunkt i organisering. Således er informanterne valgt ud fra et ønske om, at dække efterværnsområdet bredt i kommunen og samtidig komme tilstrækkeligt i dybden. Der er således i alt foretaget 24 interviews med sagsbehandlere/rådgivere på børneområdet, 22 interviews med ledere på børneområdet og 18 interviews med medarbejdere og ledere fra andre forvaltninger i kommunen, som har snitflader til de tidligere anbragte unge (jf. tabel 20). Interviewene er gennemført efter semistrukturerede interviewguides. Interviewguiden er vedlagt i bilag 4.

Tabel 20. Antal gennemførte interviews i casekommuner

Kommune	Medarbejdere på børneområdet	Ledere på børneområdet	Medarbejdere/ledere fra andre forvaltninger
A	4	2	3
B	3	2	-
C	3	1	2
D	3	2	4
E	2	3	2
F	3	3	3
G	2	3	3
H	3	4	1
I	1	2	-
I alt	24	22	18

7.2.2 Ungeinterviews

Som udgangspunkt er interviewpersoner til interviewene med unge i målgruppen for efterværn rekrutteret gennem de ni casekommuner. Det har dog vist sig at være særdeles vanskeligt at rekruttere unge til interviews, særligt unge som ikke modtager efterværn, idet disse unge ikke nødvendigvis kan findes i de kommunale systemer. Der er derfor suppleret med yderligere interviewpersoner, som er rekrutteret gennem nogle af projekterne i puljen for efterværn og netværksgrupper.

Der er i alt foretaget 20 interviews med unge med efterværn og fem interviews med unge uden efterværn. Det har været op til kommunerne og de unge, om de har ønsket at gennemføre interviewene som fokusgruppeinterviews med 2-4 deltagere eller som enkeltinterviews. Interviewene er gennemført enten fysisk eller telefonisk med udgangspunkt i en semistruktureret interviewguide, og der er lagt vægt på at tage de unges sårbarhed i betragtning i både spørgsmålsformulering og spørgeteknik. Spørgeguiden er vedlagt i bilag 4.

7.3 Surveys

I undersøgelsen anvendes data fra to spørgeskemaundersøgelser: En spørgeskemaundersøgelse til alle landets kommuner (kommunesurvey) og en spørgeskemaundersøgelse til en tilfældigt udvalgt stikprøve af unge i målgruppen for efterværn i perioden 2011-2014 (ungesurvey).

7.3.1 Kommunesurvey

Kommunesurveyen er gennemført som en populationsundersøgelse blandt de danske kommuner i perioden november-december 2016.

Spørgeskemaet er udsendt elektronisk til kommunernes børne- og familiechefer. Skemaet er udsendt til 96 kommuner, idet to kommuner har outsourcet efterværnsområdet til andre kommuner. Det drejer sig om Vallensbæk, som har outsourcet området til Ishøj, og Læsø, som har outsourcet til Frederikshavn. 70 kommuner har besvaret spørgeskemaundersøgelsen, hvilket giver en svarprocent på 73.

De 70 kommuner, som har deltaget i undersøgelsen, udgøres af kommuner med forskellige demografiske såvel som socioøkonomiske karakteristika. Således udgøres stikprøven af både små, mellemstore og store kommuner fra hele landet, ligesom stikprøven tæller kommuner med både små og

store sociale udfordringer baseret på deres socioøkonomiske indeks. Surveyen udgør derfor et solidt fundament for vurdering af den kommunale praksis.

Spørgeskemaet er forud for udsendelsen pilottestet blandt kommunale ledere og medarbejdere med henblik på at sikre, at spørgsmålene er forståelig og relevante for målgruppen. En oversigt over spørgsmålene i kommunesurveyen findes i bilag 4.

7.3.2 Ungesurvey

Ungesurveyen er gennemført blandt en tilfældig udvalgt stikprøve på 1.200 unge i målgruppen for efterværn, som er født i årgangen 1988-1996. Dette er den samme population, som indgår i undersøgelsens registerdataanalyser, hvilket muliggør en kobling mellem de unges besvarelser og Danmarks Statistiks registre. Stikprøven er udtrukket af DST Survey, som har indhentet kontaktoplysninger via aktuelle CPR-oplysninger på den enkelte respondent.

7.3.2.1 Sampling og dataindsamling

Der er udtrukket 600 tilfældigt udvalgte respondenter, som har modtaget efterværn, og 600 tilfældigt udvalgte respondenter, som ikke har modtaget efterværn. Dette er en bevidst overrepræsentation af unge uden efterværn i forhold til fordelingen af de to ungegrupper i populationen, hvor sidstnævnte gruppe udgør en relativt mindre andel. At udvælge en relativt større andel af unge uden efterværn, end deres andel af populationen tilsiger, er sket for at sikre et tilstrækkeligt antal besvarelser fra unge uden efterværn, herunder unge, som har takket nej til efterværn, så denne gruppes perspektiver fremgår af analysens datagrundlag på samme måde, som unge med efterværn.

Dataindsamlingen er gennemført som en kombination af internetspørgeskema og telefoninterview (mixed-mode), hvilket sikrer en højere svarprocent end hvis kun én indsamlingsmetode havde været anvendt. Samtidig giver internetskemaet respondenterne mulighed for at svare hvor og hvornår, det passer dem bedst, hvilket er en stor fordel når målgruppen er unge mennesker, der kan være svære at få i tale. Undersøgelsen er gennemført i perioden januar-marts 2017.

Der er blevet sendt et brev via e-boks til de udtrukne respondenter med information om undersøgelsen samt oplysninger om besvarelse af internetspørgeskemaet. Der er udsendt påmindelser med almindelig post til respondenter, der ikke har svaret, samt en efterfølgende påmindelse via e-boks. De respondenter, der ikke har besvaret spørgeskemaet efter de to påmindelser, er efterfølgende blevet ringet op telefonisk med henblik på at gennemføre undersøgelsen som et telefoninterview. Der er foretaget op til fem opkald pr. respondent, som ikke har svaret.

På denne baggrund er der opnået 497 besvarelser, hvoraf 60 er delvise besvarelser. Det giver en svarprocent på 41¹⁰⁴. 248 de unge respondenter har modtaget efterværn (50 procent), 222 unge har ikke fået tilbudt efterværn (45 procent) og 27 har takket nej til efterværn (fem procent). Gruppen af

¹⁰⁴ Denne svarprocent inkluderer også delvise besvarelser. Tages disse ud, er svarprocenten 36.

respondenter, der har takket nej til alle efterværn, er relativt lille. Det behøver alt andet lige særskilte analyser for denne gruppe af unge med en relativt større usikkerhed end resultaterne for de andre grupper.

For at tage forbehold for, at gruppen af unge, som ikke har modtaget efterværn, er overrepræsenteret blandt survey-respondenterne, vægtes data i de analyser i kapitel 3, hvor de unge med og uden efterværn undersøges under ét. Det fremgår af tabelnoterne til de givne analyser, når data er vægtet på baggrunden af, om de unge har modtaget efterværn eller ej.

Tabel 21. Oversigt over besvarelser af ungesurveyen

	Alle respondenter	Modtaget efterværn	Takket nej til efterværn	Ikke tilbudt efterværn
Fulde besvarelser	437	218	27	192
Delvise besvarelser	60	30	0	30
Besvarelser i alt	497	248	27	222

Kilde: Ungesurvey

7.3.2.2 Usikkerhed og repræsentativitet

Tabel 22 på næste side sammenligner de unge i surveyen med unge i populationen for efterværne i perioden 2011-2014. Det fremgår, at de unge, der har besvaret surveyen, generelt ligner populationen. Dog er der i stikprøven en lille overrepræsentation af kvinder og unge med gymnasial og videregående uddannelse. En bortfaldsanalyse viser således også, at de unge i stikprøven, der ikke har besvaret surveyen, generelt har dårligere tilknytning til uddannelsessystemet og arbejdsmarkedet end de unge, som har besvaret surveyen.

For at tage forbehold for disse mindre skævheder er analyserne i kapitel 3 også foretaget med data, der er vægtet for køn og uddannelsesniveau. Dette ændrer ikke konklusionerne på nogen af undersøgelsens analyser, hvorfor de uvægtede resultater er anvendt i undersøgelsen - blandt andet ud fra hensynet til ambitionen om en intuitiv formidling. Således vil hvert svar for hver respondent tælle som en besvarelse - uanset respondentens karakteristika.

Tabel 22. Sammenligning af centrale karakteristika ved stikprøven og populationen for unge i målgruppen for efterværn (2011-2014)

	Stikprøve			Population		
	Alle respondenter	Med efterværn	Uden efterværn	Hele populationen	Med efterværn	Uden efterværn
Mænd	49%	46%	52%	55%	53%	57%
Kvinder	51%	54%	48%	45%	47%	43%
Anbragt v. det 18. år	65%	68%	61%	66%	66%	67%
Kontaktperson v. det 18. år	45%	42%	49%	44%	44%	43%
18-20 år (2014)	40%	37%	43%	36%	36%	36%
21-23 år (2014)	32%	35%	30%	34%	33%	36%
24-26 år (2014)	28%	28%	27%	29%	30%	28%
Etniske danskere	88%	90%	87%	86%	86%	87%
Fra vestlige/ikke-vestlige lande	12%	10%	13%	14%	14%	13%
Kommune m. udgiftsbehov på/under gns. v. det 18. år	52%	53%	52%	50%	49%	51%
Kommune m. udgiftsbehov over gns. v. det 18. år	48%	47%	48%	50%	51%	49%
Ingen registreret uddannelse	10%	9%	11%	11%	10%	12%
Afsluttet grundskole	68%	69%	67%	71%	70%	72%
Gymnasial uddannelse	10%	9%	10%	7%	8%	6%
Erhvervsfaglig uddannelse	10%	10%	10%	9%	10%	8%
Videregående uddannelse	3%	4%	2%	1%	2%	1%

Stikprøve: n=248 for unge med efterværn, n=249 for unge uden efterværn. Population: n=16.448 for unge med efterværn, n=10.765 for unge uden efterværn.

Kilde: Ungesurvey og Deloitte's beregninger baseret på Danmarks Statistik, registre BEF, BEFADR, BEFBOP og UDDF.

De unge respondenter var på tidspunktet for besvarelsen af surveyen i foråret 2017 i alderen 21-29 år gamle. I surveyen bedes de besvare spørgsmål omkring deres 18-års fødselsdag, hvilket for de ældste respondenters vedkommende ligger 11 år tilbage i tid. Det behæfter uundgåeligt surveybesvarelserne med en vis usikkerhed.

Dette er til dels imødekommet ved at krydsvalidere de unges angivelse af, om de har modtaget efterværn eller ej, med registerdata. I tilfælde, hvor en ung har angivet noget andet, end hvad registerdata viser, er det registreringen i Danmarks Statistiks registre, der bestemmer, om de unge kategoriseres i gruppen, som har modtaget efterværn, eller gruppen, som ikke har modtaget efterværn. En ung falder således kun i gruppen, som har modtaget efterværn, hvis det fremgår af registerdata, at vedkommende har modtaget mindst én efterværnsforanstaltning. En ung falder i gruppen, som har takket nej til efterværn, hvis vedkommende har angivet at have takket nej til alle de efterværnsforanstaltninger, vedkommende er blevet tilbudt, og det fremgår af registerdata, at vedkommende ikke har modtaget efterværn. Endelig falder en ung i gruppen, som ikke har fået efterværn tilbudt, hvis vedkommende ikke har angivet at have fået efterværn tilbudt, og vedkommende ikke har nogle registrerede efterværnsforanstaltninger i registrene.

Der er desuden i alle analyser i kapitel 3 foretaget en analyse af de unges "ved ikke"-besvarelser for at undersøge, om der er signifikante forskelle mellem de ældste og yngste unge i analysen. Sådanne forskelle kan indikere, at de ældste unge har svært ved at huske tilbage til tiden omkring deres 18-års fødselsdag, hvilket vil behæfte deres besvarelser med en større usikkerhed. "Ved ikke"-analysen viser dog, at der generelt ikke er signifikante forskelle på tværs af alder. Kun et enkelt sted er der signifikant flere af de ældste unge, der svarer "ved ikke" i forhold til de yngste unge. Dette drejer sig om spørgsmålet om, hvorvidt de unge har skiftet sagsbehandler umiddelbart inden og efter de fylder 18 år. Dette spørgsmål er derfor behæftet med en større usikkerhed end de øvrige spørgsmål i kapitlets analyser.

7.4 Sagsgennemgang

Sagsgennemgang indgår som primær datakilde i kapitel 4 om kommunernes praksis og inddrages desuden både i kapitel 3 og 5.

Der er i alt gennemgået 245 kommunale sager indsamlet i otte af de ni casekommuner, som også har bidraget med interviewpersoner til undersøgelsen. Hver kommune har indhentet op til 35 efterværnssager og op til 15 sager, hvor der ikke er tildelt efterværn. Antallet af indhentede sager varierer fra kommune til kommune afhængig af, hvor mange efterværnssager kommunerne har, samt muligheden for at udtrække data fra de kommunale systemer. Langt størstedelen af de indhentede sager indgår i analysen. Dog er enkelte sager ikke medtaget, fordi de enten falder uden for undersøgelsens målgruppe (eksempelvis fordi der gives efterværn efter servicelovens § 76 a), eller mangler tilstrækkelige informationer til at indgå i analysen. Tabel 23 viser en oversigt over de indsamlede og gennemgåede sager fra de otte kommuner.

Tabel 23. Antal indsamlede sager fra casekommuner (gennemgåede sager i parenteser)

Kommune	Efterværnssager	Ikke-efterværnssager
A	27 (27)	4 (4)
B	23 (23)	2 (2)
C	22 (22)	-
D	34 (20)	15 (3)
E	35 (33)	1 (1)
F	35 (32)	6 (5)
G	39 (39)	9 (5)
H	25 (23)	6 (6)
I alt	240 (219)	43 (26)

Da der er tale om et udsnit af sager fra otte af landets kommuner, kan de gennemgåede sager ikke betragtes som fuldstændigt repræsentative for alle de sager, der behandles i hele landet. Sagerne er udvalgt med henblik på at sikre repræsentation af forskellige relevante typer af sager fremfor at sikre repræsentativitet i forhold til det samlede antal efterværnssager.

7.4.1 Sagsgennemgangens undersøgelsesspørgsmål

Sagsgennemgangen er gennemført efter en på forhånd udviklet skabelon, hvori der for hver sag er noteret en række forhold vedrørende sagen, herunder grundlaget for indsatsen efter det 18. år, mål for og opfølgning på efterværnsindsatsen samt sagernes afslutning. Det skal bemærkes, at der ikke er foretaget vurdering af selve behandlingen af de gennemgåede sager. De forhold, der undersøges i sagsgennemgangen, er listet nedenfor:

- 1) Stamoplysninger: Navn, køn, cpr, sagstype (efterværn eller ikke-efterværn)
- 2) Grundlaget for indsatsen:
 - a. Er der foretaget en vurdering af, om efterværn kan hjælpe den unge til at klare sig på egen hånd efter det fyldte 18. år? (*ja hvis der noget sted i akterne fremstår en/flere eksplicitte overvejelser om, hvorvidt efterværn kan hjælpe til dette*)
 - b. Er der foretaget en vurdering af, om efterværn kan understøtte den unges uddannelse og beskæftigelse? (*ja hvis der noget sted i akterne fremstår en/flere eksplicitte overvejelser om, hvorvidt efterværn kan hjælpe til dette*)
 - c. Er der foretaget en vurdering af, om den unge vil samarbejde om efterværn? (*ja hvis der noget sted i akterne fremstår en/flere eksplicitte overvejelser om dette, eksempelvis i forbindelse med udeblivelse fra møder el.lign.*)
 - d. Fremgår den unges perspektiv i vurderingen af indsatsen efter det 18. år? (*ja hvis det noget sted i akterne fremstår, at den unge er blevet hørt. Dette kan både være direkte på møder med sagsbehandler eller indirekte gennem statusnotater fra kontaktperson el.lign.*)
 - e. Indgår der overvejelser om den unges ressourcer i vurderingen af indsatsen efter det 18. år? (*ja hvis det noget sted*

i akterne findes henvisning til den unges ressourcer i forbindelse med vurderingen, fx den unges netværk, tilknytning til uddannelse/beskæftigelse, progression ift. handleplan el.lign.)

- f. Får den unge andre tilbud end efterværn efter det fyldte 18. år? (fx UU-vejledning, mentor, rådgivning, misbrug)
- g. Er der inddraget repræsentanter fra voksensocialområdet i overvejelserne om indsatsen efter det 18. år? (ja hvis der indgår personer fra voksenområdet på møder eller det fremgår, at der har været mailudveksling eller telefonsamtale(r))
- h. Er der inddraget repræsentanter fra beskæftigelsesområdet i overvejelserne om indsatsen efter det 18. år? (ja hvis der indgår personer fra jobcenteret på møder eller det fremgår, at der har været mailudveksling eller telefonsamtale(r))
- i. Er der inddraget repræsentanter fra uddannelsesområdet i overvejelserne om indsatsen efter det 18. år? (ja hvis der indgår personer fra UU på møder eller det fremgår, at der har været mailudveksling eller telefonsamtale(r))

3) Efterværnssager:

- a. Angiv den unges alder, når dialogen omkring efterværn påbegyndes (undersøg tidspunktet, hvor det første gang fremgår, at efterværn eller tiden efter det 18. år er på tale)
- b. Angiv hvornår der er truffet afgørelse om efterværn (dato: dd-mm-åååå)
- c. Angiv typen af efterværn, der tildeles

4) Målet med efterværnsindsatsen (efterværnssager):

- a. Er der fastsat mål for efterværnsindsatsen (ja hvis det fremgår af handleplan, statusnotater eller andre sagsakter)
- b. Hvis ja til a: Er målene operationelle? (ja hvis alle mål er konkrete nok til, at det kan vurderes, om den unge gør fremskridt ift. målsætningen. Delvist, hvis nogle men ikke alle mål er konkrete nok til, at det kan vurderes, om den unge gør fremskridt ift. målsætningen. Nej hvis ingen mål er konkrete nok til, at det kan vurderes, om den unge gør fremskridt ift. målsætningen)
- c. Hvis ja til a: Er målene fokuserede på, at den unge skal blive selvhjulpen? (ja hvis mindst ét mål eksplicit omhandler at den unge skal klare sig selv, i egen bolig el.lign. Delvist, hvis mindst ét af målene omhandler kompetencer, som kan hjælpe til at blive selvhjulpen. Nej, hvis ingen mål eksplicit/implicit omhandler selvhjulpenhed)
- d. Hvis ja til a: Er målene fokuserede på, at den unge skal i uddannelse/beskæftigelse? (ja hvis mindst ét mål eksplicit omhandler dette. Delvist, hvis mindst ét af målene omhandler kompetencer, som kan hjælpe til dette. Nej, hvis ingen mål eksplicit/implicit omhandler dette)
- e. Hvis ja til a: Omhandler målene, hvad den unge skal opnå med indsatsen? (ja hvis alle mål omhandler kompetencer/færdigheder el.lign, som indsatsen skal bidrage til. Delvist, hvis mindst ét af målene omhandler kompetencer/færdigheder el.lign, som indsatsen skal bidrage til. Nej, hvis ingen mål omhandler kompetencer/færdigheder el.lign, som indsatsen skal bidrage til, men i stedet er knyttet til, at den unge skal modtage en indsats)

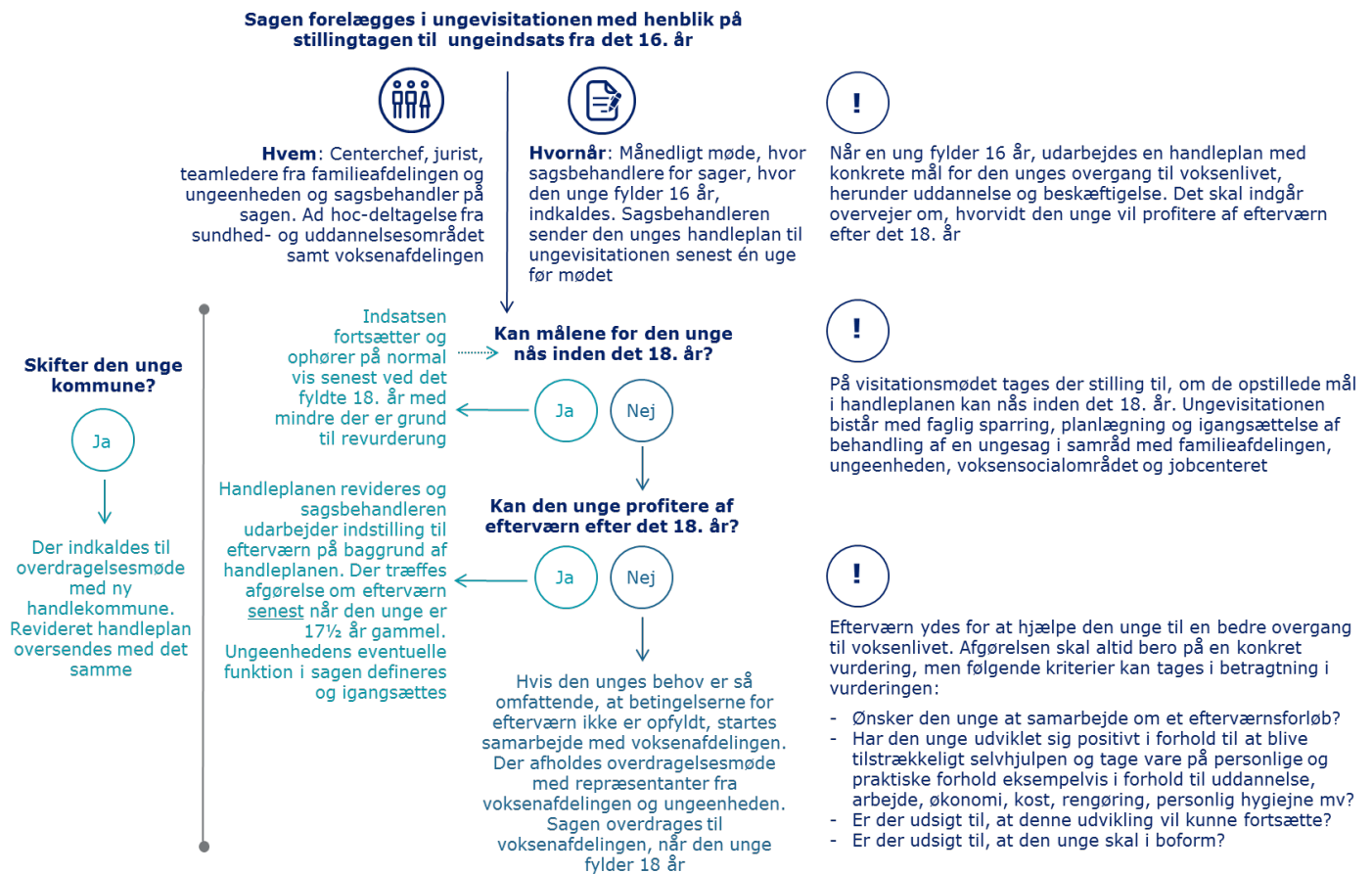
5) Opfølgning på målopfølgning og progression (efterværnssager):

- a. Er der fulgt op på sagen efter efterværnets igangsættelse?

- b. Hvis ja til a: Følges der op på sagen hvert halve år eller oftere?
 - c. Hvis ja til a: Følges der op på målopfyldelse og progression?
- 6) Indsatsens afslutning (efterværnssager):
- a. Fremgår det om/hvornår efterværnet skal afsluttes?
 - b. Hvis ja til a: Hvornår afsluttes sagen (dato: dd-mm-åååå)
 - c. Hvis ja til a: Hvorfor afsluttes sagen? *(den unge kan stå på egne ben/den unge fylder 23 år/den unge skifer kommune/den unge vil ikke længere samarbejde/den unge overgår til voksenområdet/andet)*
 - d. Hvis ja til a: Indgår der overvejelser om, hvad der skal ske med den unge efter efterværnets afslutning? *(fx om den unge skal i uddannelse/beskæftigelse, har egen bolig el.lign.?)*
 - e. Hvis ja til a: Inddrages repræsentanter fra voksenområdet, beskæftigelsesområdet eller UU i overvejelserne?
 - f. Hvis ja til a: Overgår den unge til voksenområdet ved efterværnets afslutning?
 - g. Hvis ja til a: Skal den unge modtage ydelser/indsatser på beskæftigelsesområdet efter efterværnets afslutning?
 - h. Hvis ja til a: Er den unge i dialog med UU efter efterværnets afslutning?
- 7) Sager hvor der ikke modtager efterværn:
- a. Er den unge blevet tilbudt efterværn?
 - b. Hvis ja til tilbud om efterværn: Har den unge takket nej til efterværn?
 - c. Hvis ja: Hvad er årsagen til, at den unge har takket nej til efterværn? *(træt af kommunen/ønsker at stå på egne ben/utilfreds med tilbuddet/andet)*
 - d. Hvis nej til tilbud om efterværn: Hvad er årsagen til, at der ikke er tilbudt efterværn? *(behov for længerevarende støtte/den unge ønsker ikke at samarbejde/den unge kan stå på egne ben/økonomiske hensyn/andet)*
- 8) Indsatsens afslutning (ikke-efterværn):
- a. Fremgår det om/hvornår efterværnet skal afsluttes?
 - b. Hvis ja til a: Hvornår afsluttes sagen (dato: dd-mm-åååå)
 - c. Hvis ja til a: Overgår den unge til voksenområdet ved det fyldte 18. år?
 - d. Hvis ja til a: Skal den unge modtage ydelser/indsatser på beskæftigelsesområdet efter det fyldte 18. år?

8 Bilag 3. Arbejds- gangsbeskrivelse

Nedenstående figur illustrerer processen i en sag, hvor den unge er i målgruppen for efterværn.

9 Bilag 4. Interview- og surveyspørgsmål

Undersøgelsens analyser er baseret på et omfattende datagrundlag bestående af både kvantitative og kvalitative datakilder. I det følgende er der vedlagt surveyspørgsmålene til henholdsvis kommunerne og de unge samt spørgeguides til interview med hhv. de kommunale medarbejdere og de unge.

9.1 Kommunesurvey

Spørgsmål	Svarmuligheder
Hvor mange igangværende efterværnsager vil du vurdere, at I pt. cirka har i kommunen (inklusive refusionsager)? Giv venligst dit bedste bud.	Talangivelse
Hvor mange efterværnsager vil du vurdere, at I cirka havde i kommunen i 2015 (inklusive refusionsager)? Giv venligst dit bedste bud.	Talangivelse
Hvor mange ressourcer vil du vurdere, at I cirka benyttede i kommunen i 2014 på efterværnsområdet (inklusive refusionsager)? Giv venligst dit bedste bud.	Børne-/familieafdelingens budget, Voksenafdelingens budget, Samlet budget for socialområdet, Andet (beskriv), Ved ikke/ikke relevant
Laver I særskilte opgørelser over benyttede ressourcer på efterværnsområdet efter SEL § 76?	Ja, nej, Ved ikke/ikke relevant
Har I mulighed for at lave særskilte opgørelser over benyttede ressourcer på efterværnsområdet efter SEL § 76?	Ja, nej, Ved ikke/ikke relevant
Hvordan vil du vurdere, at ressourceforbruget på efterværnsområdet har udviklet sig over de seneste 5 år? Bliver der i kommunen brugt flere, færre eller cirka den samme mængde ressourcer i dag som tidligere?	Langt færre, Færre, Cirka den samme mængde, Flere, Langt flere, Ved ikke/ikke relevant

Nogle af de unge, som har været anbragt eller haft en fast kontaktperson umiddelbart op til det fyldte 18. år, tilbydes ikke efterværn. Hvilke årsager kan der være til, at nogle af disse unge ikke tilbydes efterværn?	Åbent tekstfelt		
Nogle unge vælger at takke nej til tilbud om efterværn. Cirka hvor stor en andel af de unge, som tilbydes efterværn, vælger at takke nej til tilbuddet? Giv venligst dit bedste bud.	Procentangivelse		
Hvilke årsager begrundrer disse unge typisk deres fravalg med?	De unge finder ikke efterværn nødvendigt		
	De unge er foranstaltningstrætte		
	De unge ønsker at klare sig selv		
	De unge er uenige i kommunens vurdering af deres behov for støtte		
	Andre årsager (beskriv venligst)		
Cirka hvor stor en andel af unge som har været anbragt eller haft en fast kontaktperson umiddelbart op til det 18. år, får ydelser efter andre paragraffer eller lovgivninger, fx LAB-loven, voksenparagrafferne mv.? Giv venligst dit bedste bud.	Procentangivelse		
Cirka hvor stor en andel af unge som har været anbragt eller haft en fast kontaktperson umiddelbart op til det 18. år, overgår til voksenområdet uden at modtage efterværn? Giv venligst dit bedste bud.	Procentangivelse		
Hvor ofte oplyses børneområdet om, hvilke indsatser unge, som overgår til voksenområdet uden at modtage efterværn, tilbydes?	Aldrig, Sjældent, Af og til, Ofte, Altid, Ved ikke/ikke relevant		
Hvis altid, ofte, af og til eller sjældent til 12]: Hvilke indsatser får de unge, som overgår til voksenområdet uden at modtage efterværn, typisk?	Åbent tekstfelt		
Er der udarbejdet følgende materialer i kommunen?	Ja	Nej	Ved ikke
	Strategi for efterværnsindsatsen		
	Kvalitetsstandarder og/eller serviceniveau for efterværn		

	Arbejdsgangsbeskrivelser for tildeling af efterværn
Hvem har kompetence til at træffe endelig afgørelse om tildeling af efterværn i kommunen?	Sagsbehandlerne, Den faglige ledelse, Sagsbehandlerne og den faglige ledelse på fælles møde, fx teammøde, visitationsmøde eller lignende, Andre (beskriv venligst), Ved ikke/ikke relevant
I nogle kommuner varetages efterværn af børne-/familieafdelingen og i andre af voksenafdelingen. Andre kommuner har i stedet en ungeafdeling, som varetager sager med borgere fx i alderen 15-30 år. Hvem varetager efterværnsindsatsen i kommunen?	Børne-/familieafdelingen, Voksenafdelingen, Ungeafdelingen (angiv venligst aldersgruppen), Anden organisation (beskriv venligst), Ved ikke/ikke relevant
En række kriterier kan være relevante i vurderingen af tildeling af efterværn. På en skala fra 1 til 5, hvor 5 er det vigtigste og 1 er det mindst vigtige, hvor vigtige er følgende kriterier i tildelingen af efterværn i kommunen?	De unges samarbejdsvillighed
	De unges udviklingspotentiale
	De unges muligheder og udfordringer i forhold til at starte og gennemføre en uddannelse eller komme i beskæftigelse
	De unges muligheder og udfordringer i forhold til at klare sig efter det 23. år uden støtte
	De unges sociale kompetencer og netværk
Benytter I andre kriterier for tildeling af efterværn? Beskriv venligst disse andre kriterier.	Åbent tekstfelt
Hvor ofte oplever kommunen at fortsætte den hidtidige foranstaltning for den unge i efterværn (fx fortsættelse af anbringelsen eller den faste kontaktperson), indtil...	Sagen er koordineret med voksenområdet (sager, hvor den unge skal overgå direkte til voksenområdet)
	Sagen er overleveret til en ny opholdskommune (sager, hvor den unge flytter til en anden kommune omkring det fyldte 18. år)
	Sagen er blevet overleveret fra en tidligere opholdskommune (sager, hvor unge flytter til kommunen fra en anden kommune omkring det fyldte 18. år)
Jævnfør Servicelovens § 140 skal handleplaner for unge, der er fyldt 16 år, opstille mål for den unges overgang til voksenlivet. Der kan dog af mange årsager ske afvigelser. Hvornår påbegyndes overvejelserne om unges overgang til voksenlivet typisk?	Før 16 år, 16 år, 17-17 1/2 år, Efter 17 1/2 år og inden den unge fylder 18 år, Når de unge fylder 18 år, Ved ikke/ikke relevant

Hvornår i de unges liv træffes der typisk beslutning om tildeling af efterværn?	Før 16 år, 16 år, 17-17 1/2 år, Efter 17 1/2 år og inden den unge fylder 18 år, Når de unge fylder 18 år, Ved ikke/ikke relevant
Hvornår i de unges liv påbegyndes dialogen med de unge om mulighederne for efterværn typisk?	Før 16 år, 16 år, 17-17 1/2 år, Efter 17 1/2 år og inden den unge fylder 18 år, Når de unge fylder 18 år, Ved ikke/ikke relevant
Hvor ofte vil du vurdere, at de unge har en bisidder med i dialogen med sagsbehandler om muligheder for efterværn?	Aldrig, Sjældent, Af og til, Ofte, Altid, Ved ikke/ikke relevant
Er de unge involveret i udarbejdelsen af handleplaner vedrørende efterværnsindsatsen?	Ja, nej, ved ikke/ikke relevant
[Hvis Ja til 24]: Hvor ofte involveres de unge i udarbejdelsen af handleplaner (SEL § 140) vedrørende tildeling af efterværn?	Aldrig, Sjældent, Af og til, Ofte, Altid, Ved ikke/ikke relevant
Drøftes supplerende og/eller alternative indsatser til efterværn med repræsentanter fra følgende områder?	Beskæftigelsesområdet
	Uddannelsesområdet, fx UU-vejledere
	Sundhedsområdet
	Voksensocialområdet
	Frivillige organisationer
	Andre, angiv venligst
Er der i kommunen nedsat et udvalg eller et forum på tværs af forvaltninger/områder, hvor sager med unge, herunder sager med unge som har været anbragt eller haft en fast kontaktperson umiddelbart op til det fyldte 18. år, drøftes?	Ja, nej, ved ikke/ikke relevant
Cirka hvor stor en andel af kommunens efterværnssager, anslår du, drøftes i udvalget/forummet?	Procentangivelse
Deltager repræsentanter fra følgende områder på disse møder i det pågældende udvalg/forum?	Beskæftigelsesområdet
	Uddannelsesområdet, fx UU-vejledere
	Sundhedsområdet
	Voksensocialområdet
	Frivillige organisationer
	Andre, angiv venligst
	Beskæftigelsesområdet

Drøftes supplerende og/eller alternative indsatser til efterværn med repræsentanter fra følgende områder på disse møder i det pågældende udvalg/forum?	Uddannelsesområdet, fx UU-vejledere
	Sundhedsområdet
	Voksensocialområdet
	Frivillige organisationer
Hvor enig er du i følgende udsagn om samarbejdet mellem børne- og voksenområdet i kommunen? På en skala fra helt uenig til helt enig.	Andre, angiv venligst
	Vi har god indsigt i hinandens forvaltningsområder, herunder indsatser på tværs af børne- og voksenområdet
	Vi koordinerer i høj grad indsatser på tværs af børne- og voksenområdet
	Vi har et veletableret forum for samarbejde på tværs af forvaltningsområder
	Vi varsler i god tid sager, som overgår fra børneområdet til voksenområdet
Er børne- og voksenområdet samlet fysisk i samme bygning/kompleks i kommunen?	Vi har et velfungerende samarbejde mellem børne- og voksenområdet
Uddybende kommentarer til samarbejdet mellem børne- og voksenområdet kan angives herunder.	Ja, nej, ved ikke/ikke relevant
Tildeler kommunen andre former for støtte efter § 76 stk. 3 pkt. 4?	Åbent tekstfelt
Angiv hvor ofte følgende eksempler på andre former for støtte anvendes i efterværnssager.	Ja, nej, ved ikke/ikke relevant
	Individuelle samtaler, fx med en psykolog, coach eller lignende
	Gruppebaserede indsatser, fx netværks- eller samtalegrupper
	Mødesteder eller væresteder for unge
	Besøgsordning hos plejefamilie/opholdssted/døgninstitution
Gives andre former for støtte efter § 76 stk. 3 pkt. 4? Beskriv venligst.	Økonomisk tilskud, fx til rejsekort, indskud til lejlighed, kontingenter, tandlæge, studieture eller lignende
	Åbent tekstfelt
Har kommunen udviklet nye efterværnstilbud eller alternativer til efterværn de seneste 5 år?	Ja, nej, ved ikke/ikke relevant

Beskriv venligst nye efterværns-tilbud eller alternativer til efterværn	Åbent tekstfelt
Har kommunen udviklet nye organisatoriske tiltag, arbejds gange eller lignende på efterværnsområdet de seneste 5 år?	Ja, nej, ved ikke/ikke relevant
Beskriv venligst nye organisatoriske tiltag, arbejds gange eller lignende.	Åbent tekstfelt
Har kommunen oplevet en udvikling i karakteristika for målgruppen for efterværn de seneste 5 år? Beskriv venligst.	Åbent tekstfelt
Har kommunen oplevet en udvikling i ønsker og behov blandt de unge i målgruppen for efterværn de seneste 5 år? Beskriv venligst.	Åbent tekstfelt
Hvilke tendenser og udviklingsmuligheder ser I i kommunen for efterværnsområdet fremadrettet? Beskriv venligst.	Åbent tekstfelt
Hvor enig er du i følgende udsagn om sager, hvor kommunen er handlekommune og overtager en sag fra en tidligere opholdskommune? På en skala fra helt uenig til helt enig.	Der er oftest enighed med handlekommunen om indholdet i efterværnsindsatsen
	Der er oftest enighed med handlekommunen om påbegyndelse/fortsættelse af efterværnsindsatsen
	Sager overleveres oftest rettidigt til handlekommunen
	Handleplaner drøftes oftest med handlekommunen ved overdragelse
	Der er oftest enighed om økonomien i efterværnsindsatsen
Nogle kommuner udarbejder delegationsaftaler, når unge i efterværn skifter kommune. Hvor ofte udarbejder kommunen delegationsaftaler med nye opholdskommuner ved kommuneskifte?	Aldrig, I få sager, I cirka halvdelen af sagerne, I de fleste sager, I alle sager, Ved ikke/ikke relevant
Hvor ofte opleves udfordringer om mellemkommunal refusion i efterværnssager?	Aldrig, I få sager, I cirka halvdelen af sagerne, I de fleste sager, I alle sager, Ved ikke/ikke relevant
Beskriv venligst, hvilke eventuelle udfordringer kommunen oplever.	Åbent tekstfelt
Hvis kommunen har nogen afsluttende kommentarer, kan de angives i kommentarfeltet nedenfor.	Åbent tekstfelt

9.2 Ungesurvey

Spørgsmål	Svarmuligheder	Målgruppe for spørgsmål
Er du i gang med en uddannelse?	Ja, nej, ved ikke, ønsker ikke at svare	Alle
(Hvis ja) Hvilken uddannelse?	Folkeskole/grundskole, Studentereksamen, STU-/EGU-forløb, Enkeltfag, Erhvervsuddannelse/faglært, Kort videregående uddannelse, Mellemlang videregående uddannelse, Lang videregående uddannelse, Andre uddannelser, ved ikke, ønsker ikke at svare	Alle
Har du et arbejde?	Ja, nej, ved ikke, ønsker ikke at svare	Alle
[Hvis ja]: Hvilket slags arbejde har du?	Fuldtidsarbejde, Deltidsarbejde, Fritidsarbejde, Ved ikke, Ønsker ikke at svare	Alle
Hvor boede du, da du blev 18 år?	Hos min mor og/eller far, Hos et familied medlem, Hos en plejefamilie, På et opholdssted/døgninstitution, Sammen med min kæreste/mine venner, Alene i min egen bolig, Det skiftede lidt, Andet, Ved ikke, Ønsker ikke at svare	Alle
Hvor bor du nu?	Hos min mor og/eller far, Hos et familied medlem, Hos en plejefamilie, På et opholdssted/døgninstitution, Sammen med min kæreste/mine venner, Alene i min egen bolig, Det skifter lidt, Andet, Ved ikke, Ønsker ikke at svare	Alle
Prøv at tænke tilbage på den gang, du lige var fyldt 18 år. I hvor høj grad følte du dig dengang rustet til at... (på en skala fra slet ikke til i meget høj grad)	... klare praktiske ting i hverdagen?	Alle
	... have styr på din økonomi?	
	... komme i gang med eller fortsætte i uddannelse/arbejde?	
	... finde en bolig?	
	... klare personlige udfordringer?	
	... opbygge et netværk og sociale relationer?	
I hvor høj grad følte du, at du havde brug for støtte til at...(på en skala fra slet ikke til i meget høj grad)	... klare praktiske ting i hverdagen?	Alle
	... have styr på økonomien?	
	... komme i gang med eller fortsætte i uddannelse/arbejde?	
	... finde en bolig?	

	... klare personlige problemer og udfordringer?	
	... opbygge et netværk og sociale relationer?	
Prøv at tænke tilbage på tiden op til, du fyldte 18 år. I hvor høj grad var du bekymret for, hvad der skulle ske, når du fyldte 18 år?	Slet ikke, I mindre grad, I nogen grad, I høj grad, I meget høj grad, Ved ikke, Ønsker ikke at svare	Alle
I hvor høj grad følte du, at du...(på en skala fra slet ikke til i meget høj grad)	... havde nogen at tale med om, hvad der skulle ske, når du fyldte 18 år? ... havde en klar holdning/ønsker til, hvad der skulle ske, når du fyldte 18 år? ... havde overblik over, hvilke muligheder og rettigheder du havde, da du fyldte 18 år? ... blev lyttet til og taget alvorligt i planlægningen af, hvad der skulle ske, når du blev 18 år? ... fik tilstrækkelig information om, hvad der skulle ske, når du blev 18 år?	Alle
Prøv at huske tilbage på årene før og omkring, du blev 18 år. Talte du med en voksen om, hvad der skulle ske, når du blev 18 år? Sæt gerne flere krydser.	Forældre/plejeforældre, Sagsbehandler, Kontaktperson, UU-vejleder, lærer/træner eller lignende, Ældre venner eller en ældre kæreste, Ved ikke, Ønsker ikke at svare	
[Hvis intet kryds i Sagsbehandler]: Nogle unge taler med deres sagsbehandler om, hvad der skal ske, når de bliver 18 år. Talte du på noget tidspunkt med din sagsbehandler om, hvad der skulle ske, når du blev 18 år?	Ja, nej, ved ikke, ønsker ikke at svare	Alle
[Hvis Sagsbehandler t1]: Hvornår talte du første gang med din sagsbehandler om, hvad der skulle	Før jeg blev 16, Da jeg var 16-17 år, Cirka et halvt år før jeg blev 18 år, Da jeg blev 18 år, Efter jeg var blevet 18 år, Ved ikke, Ønsker ikke at svare	Alle

ske, når du fyldte 18 år?		
Lavede du og din sagsbehandler en handleplan for, hvad der skulle ske, når du blev 18 år?	Ja, nej, ved ikke, ønsker ikke at svare	Alle
Hvordan følte du generelt, at samarbejdet mellem dig og din sagsbehandler var i tiden op til, du fyldte 18 år? Hvis du skiftede sagsbehandler undervejs, så tænk gerne på den sagsbehandler du havde, da du fyldte 18 år.	Meget dårligt, Dårligt, Hverken godt eller dårligt, Godt, Meget godt, Ved ikke, Ønsker ikke at svare	Alle
Skiftede du sagsbehandler det sidste år, inden du blev 18 år?	Ja, nej, ved ikke, ønsker ikke at svare	Alle
Har du, siden du blev 18 år, skiftet sagsbehandler?	Ja, nej, ved ikke, ønsker ikke at svare	Alle
Fik du, dengang du blev 18 år eller senere, tilbudt at... <i>Sæt gerne flere krydser.</i>	Fortsætte med at bo hos min plejefamilie	Alle
	Flytte til/fortsætte med at bo på opholdssted/på døgninstitution	
	Flytte til et botilbud/få bostøtte	
	Flytte i egen bolig/værelse eller lignende med tilsyn fra en kontaktperson eller pædagog	
	Få/fortsætte med at have en fast kontaktperson	
	Jeg fik ikke tilbudt nogen form for støtte, efter jeg var fyldt 18 år	
	Andet (beskriv)	
	Ved ikke	
	Ja, nej, ved ikke, ønsker ikke at svare	
[Hvis alt andet end Jeg fik ikke tilbudt nogen form for støtte, efter jeg var fyldt 18 år,	Jeg følte ikke, at jeg havde behov for støtten	Alle

Ved ikke eller Øn- sker ikke at svare]: Sagde du ja til tilbuddet/til- buddene?		
[Hvis nej]: Hvorfor takkede du nej? <i>Sæt gerne flere krydser.</i>	Jeg følte mig ikke klar til at tage imod støtten (fx på grund af problemer eller andre ting, som fyldte for meget),	Alle
	Jeg følte, at jeg havde brug for noget andet end det, jeg blev tilbudt	
	Jeg ønskede ikke, at kommunen/min sagsbehandler skulle blande sig i mit liv	
	Jeg modtog allerede hjælp til det jeg havde brug for	
	Ved ikke	
	Ønsker ikke at svare	
Nogle unge får også tilbudt andre former for støtte af kommunen. Fik du tilbudt et eller flere af disse til- bud den gang, du fyldte 18 år eller i årene efter, du var blevet 18 år? <i>Sæt gerne flere krydser.</i>	Samtaler med en mentor	Alle
	Samtaler med en UU-vejleder	
	Misbrugsrådgivning	
	Mødested/værested med andre unge	
	Besøgsordning hos plejefamilien/op- holdsstedet/døgninstitutionen	
	Jeg fik ikke tilbudt nogle af disse ting	
	Ved ikke	
	Ønsker ikke at svare	
[Hvis alt andet end Jeg fik ikke tilbudt nogle af disse ting eller Ved ikke/vil ikke svare: Sagde du ja til tilbuddet/tilbud- dene?	Ja, nej, ved ikke, ønsker ikke at svare	Alle
[Hvis nej til 21.1]: Hvilke(t) tilbud takkede du nej til? <i>Sæt gerne flere krydser.</i>	Samtaler med en mentor	Alle
	Samtale med en psykolog	
	Samtaler med en UU-vejleder	
	Misbrugsrådgivning	
	Mødested/værested med andre unge	
	Besøgsordning hos plejefamilien/op- holdsstedet/døgninstitutionen	

	Ved ikke	
	Ønsker ikke at svare	
[Hvis nej]: Hvorfor takkede du nej til tilbuddet/tilbud-dene? <i>Sæt gerne flere krydser.</i>	Jeg følte mig ikke klar til at tage imod støtten (fx på grund af problemer eller andre ting, som fyldte for meget),	Alle
	Jeg følte, at jeg havde brug for noget andet end det, jeg blev tilbudt	
	Jeg ønskede ikke, at kommunen/min sagsbehandler skulle blande sig i mit liv	
	Jeg modtog allerede hjælp til det jeg havde brug for	
	Ved ikke	
	Ønsker ikke at svare	
Har du, siden du er blevet 18 år, modtaget nogle andre former for støtte, fx fra kommunen, skolen eller lignende?	Ja, nej, ved ikke, ønsker ikke at svare	Alle
[Hvis ja]: Hvad har du modtaget?	Åbent tekstfelt	Alle
Får du støtte i dag, fx fra kommunen, skolen, en kontaktperson, plejeforældre eller lignende?	Ja, nej, ved ikke, ønsker ikke at svare	Alle
[Hvis ja]: Hvilken støtte får du i dag? <i>Sæt gerne flere krydser.</i>	Har en kontaktperson	Alle
	Bor hos en plejefamilie	
	Bor på opholdssted/døgninstitution	
	Bor i egen bolig/værelse med tilsyn fra en kontaktperson eller pædagog	
	Botilbud/bostøtte	
	Samtaler med en psykolog	
	Samtaler med en mentor	
	Samtaler med en UU-vejleder	
	Misbrugsrådgivning	
	Mødested/værested med andre unge	
	Andet (beskriv)	

	Ved ikke	
	Ønsker ikke at svare	
[Hvis nej]: Hvor gammel var du, da du stoppede med at modtage støtte?	Talangivelse	Alle
I hvor høj grad føler du, at du har fået den støtte, du har haft behov for, for at kunne stå på egne ben, siden du blev 18 år? På en skala fra slet ikke til i meget høj grad	... været relevante i forhold til dine ønsker og behov?	Unge, der har modtaget efterværn
	... været godt planlagt og forberedt?	
	... været organiseret på en god måde?	
	... haft en passende varighed i forhold til, hvad du har haft behov for?	
	... haft et indhold, som du kunne bruge til noget?	
I hvor høj grad føler du, at de følgende tilbud har hjulpet dig, siden du blev 18 år?	Slet ikke, I mindre grad, I nogen grad, I høj grad, I meget høj grad	Unge, der har modtaget efterværn
I hvor høj grad føler du, at de tilbud, du har modtaget, siden du blev 18 år, har hjulpet dig til at... På en skala fra slet ikke til i meget høj grad	... klare praktiske ting i hverdagen?	Unge, der har modtaget efterværn
	... have styr på økonomien?	
	... komme i gang med eller fortsætte i uddannelse/arbejde?	
	... finde en bolig?	
	... klare personlige problemer og udfordringer?	
... opbygge et netværk og sociale relationer?		
Er der nogen form for støtte eller tilbud, som du gerne ville have haft, fra du blev 18 år og til i dag?	Ja, nej, ved ikke, ønsker ikke at svare	Unge, der har modtaget efterværn
Hvilken støtte ville du gerne ville have haft?	Åbent tekstfelt	Unge, der har modtaget efterværn
Føler du, at du fortsat har behov for støtte, når den støtte, du får i dag, stopper?	Ja, nej, ved ikke, ønsker ikke at svare	Unge, der har modtaget efterværn

<p>[Hvis Nej]: Prøv at tænke tilbage på tiden siden den støtte, du har fået, er stoppet. Føler du, at du har haft behov for støtte siden da?</p>	<p>Ja, nej, ved ikke, ønsker ikke at svare</p>	<p>Unge, der har modtaget efterværn</p>
<p>I hvor høj grad føler du dig i dag rustet til at... På en skala fra slet ikke til i meget høj grad</p>	<p>... klare praktiske ting i hverdagen? ... have styr på din økonomi? ... komme i gang med eller fortsætte i uddannelse/arbejde? ... finde en bolig? ... klare personlige problemer og udfordringer? ... opbygge et netværk og sociale relationer?</p>	<p>Unge, der har modtaget efterværn</p>
<p>I hvor høj grad føler du, at du har kunne stå på egne ben, efter du er blevet 18 år? På en skala fra slet ikke til i meget høj grad</p>	<p>Slet ikke, I mindre grad, I nogen grad, I høj grad, I meget høj grad</p>	<p>Unge, der ikke har modtaget efterværn</p>
<p>I hvor høj grad føler du dig rustet til at... På en skala fra slet ikke til i meget høj grad</p>	<p>... klare praktiske ting i hverdagen? ... have styr på din økonomi? ... komme i gang med eller fortsætte i uddannelse/arbejde? ... finde en bolig? ... klare personlige problemer og udfordringer? ... opbygge et netværk og sociale relationer?</p>	<p>Unge, der ikke har modtaget efterværn</p>
<p>Er der nogen ting, som du føler, at du har eller har haft brug for støtte til?</p>	<p>Ja, nej, ved ikke, ønsker ikke at svare</p>	<p>Unge, der ikke har modtaget efterværn</p>
<p>Ville du gerne, den gang du blev 18 år... <i>Sæt gerne flere krydser.</i></p>	<p>...have haft/fortsætte med at have en fast kontaktperson ...have fortsat med at bo hos min plejefamilie ...have flyttet til/haft fortsat med at bo på opholdssted/på døgninstitution</p>	<p>Unge, der ikke har modtaget efterværn</p>

	...have flyttet til et botilbud/have fået bostøtte	
	Andet (beskriv)	
	Ved ikke	
	Ønsker ikke at svare	
Skriv gerne, hvis du har nogen afsluttende kommentarer eller ønsker/forslag til, hvordan man kan hjælpe unge til en god overgang til voksenlivet.	Åbent tekstfelt	Alle

9.3 Interviewguides

Der er foretaget en række kvalitative interviews til rapporten, herunder kommuneinterviews og ungeinterviews. Nedenfor gennemgås spørgeguides til alle typer af interview.

9.3.1 Kommuneinterviews

Interview med forvaltningsledelsen

1. Introduktion

- Præsentationsrunde: Os, dem, rammer for interviewet, anonymitet mv.
- Kort om undersøgelsen:
 - Opdragsgiver og formål: Socialstyrelsen har i forbindelse med satspuljeaftalen for 2015-2018 udbudt midler til initiativet "Efterværn og støtte til nuværende og tidligere anbragte børn og unge samt undersøgelse af efterværn", som har til formål at styrke overgangen fra barn til voksen samt skabe viden om kommunernes praksis på området
 - Aktiviteter: Inddragelse af otte udvalgte kommuner til dybdegående kortlægning af området, herunder interviews med forvaltningsledelsen, faglige ledere, sagsbehandlere fra social- og andre forvaltninger samt med de unge og desuden gennemførelse af kommune- og ungesurveys samt registeranalyser
- Formål med interviewet: Skabe viden om kommunens mål, organisering, økonomi og styring på området
- Evt. afklaring af udeståender vedrørende fx sagsudtræk mv.

2. Mål og strategi

- Hvilke mål har I for efterværnsområdet i kommunen?
- Har I strategier for efterværnsområdet, og hvad består de(n) i?
 - Hvem udarbejder strategierne og hvor ofte?
- Hvordan har efterværnsområdet udviklet sig i kommunen over de sidste 5-10 år?

- Fx ny organisering, nye tilbud, nyt eller øget/forringet fokus, øgede/reducerede ressourcer mv.?
- Hvordan forventer du/I, at efterværnsområdet i kommunen kommer til at udvikle sig de næste 5-10 år?

3. Økonomi og styring

- Hvilke principper anvendes for tildeling af ressourcer til området?
 - Er efterværnsområdet rammestyret, eller kan I opgøre omfanget af indsatsen til den enkelte?
- Hvilke fordele og ulemper oplever du ved jeres principper for tildeling af ressourcer?
- Hvordan styres efterværnsområdet overordnet i kommunen?
- Hvilken styrings- og ledelsesinformation anvender I?
Har styringen en betydning for jeres praksis? Og hvilke fordele og ulemper er der ved styringen?

4. Samspil med andre forvaltninger og områder

- Hvad er din/jeres vurdering af organiseringen af efterværnsområdet i kommunen?
- Hvordan er snitfladen mellem efterværn og voksenparagrafferne?
 - Bruges paragrafferne til de rette målgrupper og optimalt?
 - Kan sammenhængen styrkes?
- Hvilke udfordringer er der i samarbejdet mellem børne- og voksenområdet?

5. Afslutning

- Hvilke muligheder ser du for udvikling af efterværnsområdet fremadrettet?
 - Hvilke forudsætninger kræves? Og hvilke barrierer eksisterer?
- Afsluttende spørgsmål, bemærkninger, kommentarer eller lignende?

Interview med faglige ledere

1. Introduktion

- Præsentationsrunde: Os, dem, rammer for interviewet, anonymitet mv.
- Kort om undersøgelsen:
 - Opdragsgiver og formål: Socialstyrelsen har i forbindelse med satspuljeaftalen for 2015-2018 udbudt midler til initiativet "Efterværn og støtte til nuværende og tidligere anbragte børn og unge samt undersøgelse af efterværn", som har til formål at styrke overgangen fra barn til voksen samt skabe viden om kommunernes praksis på området
 - Aktiviteter: Inddragelse af otte udvalgte kommuner til dybdegående kortlægning af området, herunder interviews med forvaltningsledelsen, faglige ledere, sagsbehandlere fra social- og andre forvaltninger samt med de unge og desuden gennemførelse af kommune- og ungesurveys samt registeranalyser
- Formål med interviewet: Skabe viden om arbejdsgangene i kommunen, samarbejdsfladerne, kriterier for tildeling af efterværn samt tilsyn og opfølgning på efterværnsområdet.

- Evt. afklaring af udeståender vedrørende fx sagsudtræk mv.

2. Mål og organisering

- Hvilke mål har I for efterværnsområdet og for jeres praksis?
- Hvordan er I organiseret på efterværnsområdet?
- Hvor mange medarbejdere beskæftiger sig med efterværnsområdet?
 - Er disse medarbejdere udelukkende beskæftiget med efterværn?
- Hvilke fordele og ulemper oplever du med den organisering, I har i kommunen på efterværnsområdet?

Kan organiseringen styrkes – hvordan og under hvilke forudsætninger?

3. Målgruppe

- Hvilke unge er i målgruppen for efterværn, og hvordan afgrænser I målgruppen i kommunen?
- Hvor stor en andel af unge i målgruppen tilbydes efterværn, og i hvilke tilfælde tilbyder kommunen ikke efterværn?
- Hvor stor en andel af unge i målgruppen tilbydes efterværn, men takker nej?

Hvorfor takker de unge typisk nej til tilbuddet om efterværn?

4. Proces for tildeling af efterværn og samspil med voksenområdet og andre forvaltninger

- Hvordan har kommunen tilrettelagt processen vedrørende overdragelse af sager til voksenområdet, og hvordan er ansvars- og rollefordelingen mellem børne- og voksenområdet i kommunen?
- Hvordan foregår overgangen konkret, og er der faste procedurer for, hvilke målgrupper der overgår, hvem i kommunen der har ansvaret, og hvornår overdragelsen iværksættes?
- Involveres beskæftigelses- sundhedsområdet og UU i overdragelsen – og hvordan?
- Er der en samlet dialog om unge på tværs af sektorer, og hvordan foregår denne?
- Hvordan spiller budgetter sammen med de faglige overvejelser?
- Hvilke udfordringer er der i samarbejdet mellem børne- og voksenområdet og mellem forvaltninger i kommunen på efterværnsområdet?
- Hvad tilbydes de unge i målgruppen for efterværn typisk enten som supplement eller alternativ til efterværn?
- I hvor høj grad er der udarbejdet klare retningslinjer og rollefordelinger for processen for tildeling af efterværn?
 - Af hvem, hvordan og hvor ofte udarbejdes/revurderes de?
 - Hvilke kriterier lægges til grund for tildeling af efterværn?
- Hvornår i den unges liv begynder forberedelserne til processen for tildeling af efterværn?
- Hvornår i processen inddrages de unge?

5. Tilsyn og opfølgning

- Gennemgår faglig leder beslutninger om tildeling af efterværn med sagsbehandlerne, og gennemgås de sagsbehandlerne imellem?
 - Hvorfor/hvorfor ikke?
 - I hvilke tilfælde og hvordan?

- Hvad er forudsætningen for fælles gennemgang og hvad er fordele og ulemper ved dette?
 - I hvilket omfang overholdes opfølgningskravet om opfølgning senest tre måneder efter, at foranstaltningen er iværksat og derefter med højst 6 måneders mellemrum, jf. § 70?
 - I hvilke tilfælde kan der være udfordringer med opfølgningen?
 - Følger I op på, hvordan det går de unge, som modtager efterværn, efter afsluttet efterværn?
 - Hvorfor/hvorfor ikke? Forudsætninger og barrierer
 - Hvordan følger I op, og hvordan går det med dem?
6. *Tværkommunalt samarbejde*
- Hvordan samarbejder I på tværs af kommuner ved kommuneflytning? Sker der eksempelvis en dialog om handleplaner ved kommuneflytning?
 - Hvilke muligheder og barrierer er der for tværkommunalt samarbejde på efterværnsområdet?
7. *Afslutning*
- Hvilke muligheder ser du for udvikling af efterværnsområdet i kommunen?
 - Hvilke forudsætninger kræves? Og hvilke barrierer eksisterer?
 - Afsluttende spørgsmål, bemærkninger, kommentarer eller lignende?

Interview med sagsbehandlere på efterværnsområdet

1. Introduktion

- Præsentationsrunde: Os, dem, rammer for interviewet, anonymitet mv.
- Kort om undersøgelsen:
 - Opdragsgiver og formål: Socialstyrelsen har i forbindelse med satspuljeaftalen for 2015-2018 udbudt midler til initiativet "Efterværn og støtte til nuværende og tidligere anbragte børn og unge samt undersøgelse af efterværn", som har til formål at styrke overgangen fra barn til voksen samt skabe viden om kommunernes praksis på området
 - Aktiviteter: Inddragelse af otte udvalgte kommuner til dybdegående kortlægning af området, herunder interviews med forvaltningsledelsen, faglige ledere, sagsbehandlere fra social- og andre forvaltninger samt med de unge og desuden gennemførelse af kommune- og ungesurveys samt registeranalyser
- Formål med interviewet: Skabe viden om jeres arbejde og sagsbehandlingsprocessen omkring tildeling af efterværn
- Evt. afklaring af udeståender vedrørende fx sagsudtræk mv.

2. Hvilke unge tilbydes efterværn?

- Hvilke unge tilbyder I efterværn, og hvordan finder I ud af, hvem der skal tilbydes efterværn?

Tænk gerne tilbage på sidste gang I havde en sag med en tidligere anbragt eller en ung med kontaktperson, som I valgte ikke at tilbyde efterværn

- Hvad var årsagen til, at I ikke tilbød efterværn?
- Hvad kan der i andre tilfælde være af årsager til, at I ikke tilbyder efterværn?
- Hvor ofte sker det, at I ikke tilbyder efterværn? Fx hver anden gang, hver fjerde gang osv.?

Tænk gerne tilbage på sidste gang I tilbød en ung efterværn, men hvor den unge takkede nej

- Hvorfor takkede den unge nej til tilbuddet om efterværn? Hvad kan være andre årsager til, at de unge takker nej?
- Hvor ofte sker det, at de unge takker nej? Fx hver anden gang, hver fjerde gang osv.?

3. Proces og kriterier for tildeling af efterværn

- Hvor mange sager har hver sagsbehandler i gennemsnit?
- Har I et administrationsgrundlag fx en håndbog, procesguide eller lignende?
- Hvilket system bruger I? Fx DUBU?

Tænk gerne tilbage på den sidste sag I havde om tildeling af efterværn

- Hvordan forløb processen for tildeling af efterværn?
 - Hvilke aktiviteter gennemførte I fra start til slut?
 - Hvilket system anvendte I i processen?
- Hvornår i den unges liv begyndte I at forberede beslutning om tildeling af efterværn?
- Hvem inddrog I i processen, hvordan og hvornår?
 - Hvornår og hvordan inddrog I fx 1) de unge, 2) andre aktører?
- Hvilket materiale indsamlede I, og hvilket grundlag anvendte I i tildelings-/beslutningsprocessen?
- Hvem traf den endelige beslutning om efterværn? Både hvorvidt der skulle tilbydes efterværn eller ej og hvilken type efterværn, der skulle tilbydes?
- Gennemgik I sagen med andre sagsbehandlere eller med nærmeste leder?
 - Hvordan gennemgik I sagen med andre?
 - Hvad var forudsætningen for den fælles gennemgang og hvad var fordele og ulemper ved dette?
- Er der faste kriterier for tildeling af efterværn, og hvilke kriterier lå til grund for tildeling af efterværn eller ej?
- Hvilke kriterier lå til grund for valg af tildeling af forskellige typer af efterværnstilbud?

4. Indhold i og effekt af efterværnstilbud

- Hvilke efterværnsindsatser finder I særligt gode?
 - Hvorfor og under hvilke forudsætninger?
- Hvilke leverandører anvendes til støtte-kontaktpersonordninger, og hvordan foregår aflønningen?
 - Får udfører/leverandør betaling per ung, og hvordan fungerer betalingen?

Tænk gerne tilbage på sidste gang I tildelte "andre former for støtte" jf. Servicelovens § 76 stk. 3 punkt 4

- Hvad var indholdet i denne type anden form for støtte, og hvorfor blev den tildelt?

- Blev den type støtte tildelt sammen med andre efterværnstilbud – hvilke og hvorfor?
- Lignede den sag andre sager, hvor andre former for støtte tildeles, og i hvilke tilfælde tildeler man typisk andre former for støtte?

Tænk gerne tilbage på sidste gang I havde en sag, hvor efterværnstilbuddet ophørte

- Hvad var varigheden af efterværnet, og hvad var årsagen til, at det ophørte?
- Har I haft sager, hvor den unge afbryder efterværnet? Og hvorfor?
- Hvad kan der være af andre årsager til, at de unge afbryder efterværnet?

5. *Opfølgning*

- I hvilket omfang overholdes opfølgningskravet om opfølgning senest tre måneder efter, at foranstaltningen er iværksat og derefter med højst 6 måneders mellemrum, jf. § 70?
 - I hvilke tilfælde er det ikke lykkedes at overholde opfølgningskravet? Har I eksempler på dette – og hvad skyldtes det?
- Følger I op på, hvad der sker med de unge/hvordan det går de unge, efter de har afsluttet efterværn?
 - Hvorfor/hvorfor ikke? Forudsætninger, muligheder og barrierer

Hvordan følger I op, og hvordan går det med dem?

6. *Afslutning*

- Kan efterværnsområdet i kommunen fungere endnu bedre og i givet fald hvordan?
 - Hvilke forudsætninger kræves? Og hvilke barrierer eksisterer?
- Afsluttende spørgsmål, bemærkninger, kommentarer eller lignende?

Interview med sagsbehandlere på andre forvaltningsområder

1. Introduktion

- Præsentationsrunde: Os, dem, rammer for interviewet, anonymitet mv.
- Kort om undersøgelsen:
 - Opdragsgiver og formål: Socialstyrelsen har i forbindelse med satspuljeaftalen for 2015-2018 udbudt midler til initiativet "Efterværn og støtte til nuværende og tidligere anbragte børn og unge samt undersøgelse af efterværn", som har til formål at styrke overgangen fra barn til voksen samt skabe viden om kommunernes praksis på området
 - Aktiviteter: Inddragelse af otte udvalgte kommuner til dybdegående kortlægning af området, herunder interviews med forvaltningsledelsen, faglige ledere, sagsbehandlere fra social- og andre forvaltninger samt med de unge og desuden gennemførelse af kommune- og ungesurveys samt registeranalyser
- Formål med interviewet: Skabe viden om samarbejdsfladerne omkring efterværn i kommunen, det tværfaglige samarbejde og alternativer til efterværn

2. Samarbejdsflader og tværfagligt samarbejde

- I hvilke tilfælde samarbejder I på tværs af beskæftigelses-, sundheds-, uddannelses- og socialområdet?
- Hvordan samarbejder I på tværs af beskæftigelses-, sundheds-, uddannelses- og socialområdet i sager om tidligere anbragte børn og unge?
- I hvilket omfang er samarbejdet systematiseret?

Tag gerne udgangspunkt i den sidste efterværnssag, I har samarbejdet med børne-/familieområdet om

- I hvilket omfang blev I inddraget i processen omkring tildeling af efterværn?
- Hvordan blev I inddraget i processen?
- Hvornår I processen og hvornår i den unges liv skete inddragelsen?
- Hvilket beslutningsgrundlag/sagsfremstilling blev der fremstillet?
- Hvilke udfordringer er der i samarbejdet mellem forvaltningerne om efterværnssager?
- Hvad bidrager (og hvad kunne bidrage) til et velfungerende samarbejde mellem forvaltningerne?

3. Supplementer og alternativer til efterværn

- I hvilke tilfælde tilbydes tidligere anbragte børn og unge supplerende ydelser til de tildelte efterværnstilbud?
- Hvilke ydelser tilbydes de som supplement til efterværnstilbud?
- I hvilke tilfælde tilbydes tidligere anbragte børn og unge alternative ydelser til efterværnstilbud?
- Hvilke ydelser tilbydes de som alternativ?
- I hvilket omfang og hvordan koordineres eller tilrettelægges supplerende eller alternative ydelser på tværs af forvaltningerne?

4. Afslutning

- Afsluttende spørgsmål, bemærkninger, kommentarer eller lignende?

9.3.2 Ungeinterviews

Interviews med unge, der har modtaget efterværn

1. Introduktion

- Præsentationsrunde: Os, dem [evt. bed dem beskrive deres forløb – herunder om de har skiftet kommune undervejs – helt overordnet set, fx anbragt eller kontaktperson mv., hvis ikke oplyst af kommunen forud for interviewet], rammer for interviewet, anonymitet mv.
- Kort om undersøgelsen:
 - Deloitte laver for Socialstyrelsen et projekt, som undersøger hvordan unge, som har været anbragt eller haft en fast kontaktperson inden de blev 18 år, bedst støttes efter de 18 år
 - Aktiviteter: Interviews med sagsbehandlere, ledere og unge fra otte udvalgte kommuner og spørgeskemaundersøgelser blandt kommuner og unge
- Formål med interviewet: Undersøge de unges behov og oplevelser efter de 18 år. [Evt. forklare efterværn, hvis nødvendigt som fx: Nogle af de tilbud, man kan få tilbudt, efter man fylder 18 år, kaldes efterværn. Efterværn kan fx være tilbud om at blive boende hos sin plejefamilie eller få eller beholde en kontaktperson, efter man er fyldt 18 år]
- Vil I starte med at fortælle lidt om jer selv, og kan I sige lidt om jeres situation i dag?

2. Samarbejdet med kommunen om tilbud om efterværn

- Hvilke ønsker til og behov for støtte oplevede I i tiden op til, at I fyldte 18 år?
- Hvad var de sværeste ting, og ting I havde brug for støtte til, da I fyldte 18 år? Fx at håndtere praktiske ting i hverdagen, have styr på økonomien, komme i gang med en uddannelse, komme i arbejde, opbygge et netværk og sociale relationer?
- Hvornår begyndte I at tale med jeres sagsbehandler om, hvad der skulle ske, når I fyldte 18 år?
- Kan I beskrive, hvordan samarbejdet med jeres sagsbehandler var, i tiden op til I fyldte 18 år? Fx om I mødtes flere gange, om jeres forældre eller plejeforældre var med, om I lavede en handleplan sammen med jeres sagsbehandler osv.?
- Kan I huske, hvad I fik af vide af sagsbehandleren om mulighederne for støtte, når I fyldte 18 år?
- Følte I, at I fik nok information om, hvad der skulle ske, når I blev 18 år?
- Følte I, at samarbejdet med jeres sagsbehandler var godt? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Følte I, at I blev inddraget nok og lyttet til i beslutningen om efterværn?
- Kunne samarbejdet have været bedre? I givet fald hvordan?
- Hvad aftalte I med jeres sagsbehandler, at I skulle, når I blev 18 år?

- Foreslog jeres sagsbehandler jer andre former for støtte eller indsatser? I givet fald hvad, takkede I ja/nej og hvorfor/hvorfor ikke?
 - Var der nogle af sagsbehandlerens forslag, I takkede nej til? I givet fald hvorfor?
3. *Indhold i og opfølgning på efterværnsindsatsen*
- Hvilken hjælp eller støtte/efterværnsindsats har I fået, siden I fyldte 18 år? Hvad har støtten/efterværnsindsatsen gået ud på? [Indhold og hyppighed]
 - Hvornår startede støtten/efterværnsindsatsen, og hvornår sluttede den/er den sat til at slutte?
 - Hvor tit har I sammen med jeres sagsbehandler fulgt op på støtten/efterværnsindsatsen og drøftet den?
 - Hvordan følger I op på støtten/efterværnsindsatsen med jeres sagsbehandler, og hvordan fungerer dette?
 - Føler I, at I har fået god rådgivning om jeres muligheder løbende?
4. *Efterværnets betydning for overgangen til voksenlivet*
- Hvilken hjælp eller støtte/efterværnsindsats har I fået, siden I fyldte 18 år? Hvad har støtten/efterværnsindsatsen gået ud på? [Indhold og hyppighed]
 - Hvornår startede støtten/efterværnsindsatsen, og hvornår sluttede den/er den sat til at slutte?
 - Hvor tit har I sammen med jeres sagsbehandler fulgt op på støtten/efterværnsindsatsen og drøftet den?
 - Hvordan følger I op på støtten/efterværnsindsatsen med jeres sagsbehandler, og hvordan fungerer dette?
 - Føler I, at I har fået god rådgivning om jeres muligheder løbende?
5. *Afslutning*
- Hvis I tænker tilbage i tid på hele forløbet omkring efterværn, og den støtte I har fået:
 - Hvad har fungeret godt, og hvad har fungeret mindre godt i forhold til samarbejdet med kommunen?
 - Hvilken støtte har fungeret godt, og hvilken har fungeret mindre godt, og kunne I have haft brug for andet, end det I fik? I givet fald hvilket og hvorfor/hvorfor ikke?
 - Føler I, at I kunne have behov for støtte, når efterværnet slutter eller I fylder 23 år? Hvilken form for støtte kunne I have behov for?
 - Har I nogen spørgsmål eller kommentarer?

Interviews med unge, der ikke har modtaget efterværn

1. Introduktion

- Præsentation af os selv og rammer for interviewet, herunder anonymitet osv.
- Præsentation af dem: Vil du starte med at fortælle lidt om dig selv, og kan du sige lidt om din situation både før du blev 18 år og om din situation i dag?
- Kort om undersøgelsen:
 - Deloitte laver for Socialstyrelsen et projekt, som undersøger hvordan unge, som har været anbragt eller haft en fast kontaktperson inden de blev 18 år, bedst støttes efter de 18 år
 - Aktiviteter: Interviews med sagsbehandlere, ledere og unge fra ni udvalgte kommuner og spørgeskemaundersøgelser blandt kommuner og unge samt en række interviews med unge
- Formål med interviewene med de unge: Undersøge de unges behov og oplevelser efter de 18 år

2. Situation i dag/efter det 18. år

- Hvilke ønsker til og behov for støtte oplevede du i tiden op til, at du fyldte 18 år?
- Hvad var de sværeste ting, og ting du havde brug for støtte til, da du fyldte 18 år? Fx at håndtere praktiske ting i hverdagen, have styr på økonomien, komme i gang med en uddannelse, komme i arbejde, opbygge et netværk og sociale relationer?
- Kan du fortælle lidt om din kontakt til kommunen, som det er nu? Modtager du nogen form for støtte, siden du er blevet 18 år? Støtte kan være mange forskellige ting, fx en mentor, psykologsamtaler, bostøtte, samtaler med en kontaktpersoner mv.
- Føler du, at den støtte du eventuelt har modtaget, er/har været relevant for dig? Hvorfor/hvorfor ikke?
- Føler du, at den støtte du eventuelt har modtaget, har hjulpet dig i din hverdag? Fx med at håndtere praktiske ting i hverdagen, have styr på økonomien, komme i gang med en uddannelse, komme i arbejde eller opbygge et netværk og sociale relationer?
- Er der nogen form for støtte eller tilbud, som du har savnet fra du blev 18 år og til i dag? Hvad og hvorfor?
- Er du, siden du blev 18, blevet tilbudt støtte af kommunen, som du har sagt nej til? Hvad og hvorfor?

3. Samarbejdet med kommunen før det 18. år

- Hvornår begyndte du at tale med din sagsbehandler om, hvad der skulle ske, når du fyldte 18 år?
- Kan du beskrive, hvordan samarbejdet med din sagsbehandler var, i tiden op til du fyldte 18 år? Fx om I mødtes flere gange, om dine forældre eller plejeforældre var med, om du lavede en handleplan sammen med din sagsbehandler osv.?
- Kan du huske, hvad du fik af vide af sagsbehandleren om mulighederne for støtte, når du fyldte 18 år?
- Følte du, at du fik nok information om, hvad der skulle ske, når du blev 18 år?
- Følte du, at samarbejdet med din sagsbehandler var godt? Hvorfor/hvorfor ikke?

- Følte du, at du blev inddraget nok og lyttet til i beslutningen om, hvad der skulle ske, når du fyldte 18 år?
 - Kunne samarbejdet have været bedre? Hvordan kunne det have været bedre?
4. *Tilbud om efterværn/ikke efterværn*
- Hvad aftalte du med din sagsbehandler, at du skulle, når du blev 18 år?
 - Kender du til efterværn? Nogle af de tilbud, man kan få tilbudt, efter man fylder 18 år, kaldes efterværn. Efterværn kan fx være tilbud om at blive boende hos sin plejefamilie eller få eller beholde en kontaktperson, efter man er fyldt 18 år.
 - Fik du information om, at efterværn findes?
 - Blev du tilbudt efterværn i forbindelse med, at du blev 18 år?
 - Takkede du nej til tilbuddet om efterværn? Hvorfor?
5. *Afslutning*
- Føler du, at du kunne have behov for støtte, som du ikke får nu? Hvad og hvorfor?
 - Tror du, at du i fremtiden også vil have behov for støtte? Hvad og hvorfor?
 - Har du nogen spørgsmål eller kommentarer?

Om Deloitte

Deloitte leverer ydelser indenfor revision, consulting, financial advisory, risikostyring, skat og dertil knyttede ydelser til både offentlige og private kunder i en lang række brancher. Deloitte betjener fire ud af fem virksomheder på listen over verdens største selskaber, Fortune Global 500®, gennem et globalt forbundet netværk af medlemsfirmaer i over 150 lande, der leverer kompetencer og viden i verdensklasse og service af høj kvalitet til at håndtere kundernes mest komplekse forretningsmæssige udfordringer. Vil du vide mere om, hvordan Deloitte omkring 245.000 medarbejdere gør en forskel, der betyder noget, så besøg os på Facebook, LinkedIn eller Twitter.

Deloitte er en betegnelse for Deloitte Touche Tohmatsu Limited, der er et britisk selskab med begrænset ansvar (DTTL), dets netværk af medlemsfirmaer og deres tilknyttede virksomheder. DTTL og alle dets medlemsfirmaer udgør separate og uafhængige juridiske enheder. DTTL (der også betegnes Deloitte Global) leverer ikke selv ydelser til kunderne. Vi henviser til www.deloitte.dk/Om-Deloitte for en udførlig beskrivelse af DTTL og dets medlemsfirmaer.